

THE
REGIMENTAL MOONSHĪ;

BEING

A COURSE OF READING

IN

HINDUSTANĪ,

DESIGNED TO ASSIST

OFFICERS AND ASSISTANT SURGEONS

ON THE

Madras Establishment

PREPARING FOR

THE EXAMINATION ORDERED BY GOVERNMENT.

BY CAPT. EDWARD T. COX,

OF THE MADRAS ARMY.

LONDON:

WM. H. ALLEN AND Co.,

7, LEADENHALL STREET.

1847.

GLASGOW UNIVERSITY
LIBRARY.

80

J. & H. COX (BROTHERS),
Printers to the Honourable East-India Company,
74 & 75, Great Queen Street, Lincoln's-Inn Fields.

EXTRACTS *from* GENERAL ORDERS, *by his Excellency the*
COMMANDER-IN-CHIEF, *relating to* EXAMINATIONS *in*
NATIVE LANGUAGES.

“ *Head Quarters, Choultry Plain, 20th September, 1844.*

“ No. 81. With the sanction of the Most Noble the Governor in Council, the Commander-in-Chief has directed the publication of the following ‘ Extract Regulations ’ for the guidance of the Army.

“ The G. O. C. C. 5th November, 1840, is cancelled.”

“ NATIVE LANGUAGES AND REGIMENTAL MOONSHEES.

“ 1. No Officer of the Indian Army, whether serving with an European or Native Corps, can be considered properly efficient who is not able to converse freely in Hindoostanee or some other of the Native languages, and to read and write sufficiently to understand common letters and to issue his orders, when necessary, to detached parties.

“ 2. The acquirements of Officers in the Native languages are invariably to be reported upon at the Annual Inspection.

“ 3. These Reports are to be founded on the actual observation of the Commanding Officer, who will be held responsible for their correctness in every point. In no instance is the opinion of an Officer, present with the Corps, to be taken upon his own acquirements. Every Officer of the Regiment is to be included in the Rolls, whether present, or absent.

“ 8. No Officer is eligible to hold the charge of a Native Troop or Company until he has passed an Examination in Hindoostanee, Tamil, or Teloogoo, as hereinafter specified.

“ 9. No Medical Officer will be eligible to hold any permanent Medical charge, Civil or Military, who has not passed an Examination either in Hindoostanee, or Tamil, or Teloogoo.

“ 10. The course of Examination for each Class is as follows :—

“ FOR OFFICERS OF TROOPS AND COMPANIES.

“ I. Translating from Hindoostanee, Tamil, or Teloo goo, into English, in writing, a short Letter or Urzee, plainly written and of easy style, such as an Officer is liable to receive in common course of duty.

“ II. Reading the above to the Examiners.

Cavalry XXXI. LVI.
Infantry XIV. Native
Ranks.
XXXVII.

“ III. Translating extemporally any paragraph from the Sections of Standing Orders noted in the margin.

“ IV. Conversation with the Natives in attendance upon ordinary regimental subjects, such as to satisfy the Examiners that the Officer is able to understand correctly and to express himself intelligibly upon all the usual matters of duty—including the names of all articles of regimental equipment of every kind.

“ MEDICAL OFFICERS.

“ This Examination is not required to extend beyond the Officer's colloquial knowledge of Hindoostanee, Tamil, or Teloo goo. He is required to be able to understand correctly what may be stated to him by a Patient, and to communicate freely with him in reply—which the Examiners will ascertain by causing the Non-Commissioned Officers or others to address themselves to him as Patients, the Medical Officer explaining to the Examiners what is said, and making appropriate replies.

“ The conversation is not to be confined to the mere description of a disorder or the particular symptoms of a Patient and the names of medicines to be used. The Officer should be able to converse with tolerable readiness on general subjects, so as to enable him to meet the objections and prejudices habitual to the Native mind, and to reconcile the Patients to the mode and means of European cure.”

P R E F A C E.

THE following pages have been written, with a view to assist young Officers and Assistant Surgeons on the Madras Establishment in acquiring a knowledge of the dialect spoken by the Sepoys of that Presidency, which it is indispensable they should be familiar with, ere they can pass the Examination which all Officers are now, by order of Government, obliged to undergo before they can be reported fully qualified for duty. The books hitherto published being in Oordū, afford but little help in the attainment of this dialect; it is nevertheless necessary for those who wish to pass an Interpreter's Examination, to study the Chahar Darwesh (Bagh-o-bahar), Goolī Bakawalī, Akhlākī Hindī or Ikwān-oos-Safa, as translating from one of them is a test in their Examination. The first of these Examinations is almost entirely colloquial; the Candidate is required to converse with a Sepoy or Havildar, and interpret between him and the Examining Committee (composed of Officers), and translate extemporally a paragraph from the Standing Orders, and also to read and explain an ordinary Sepoy's letter; to accomplish this he must necessarily be perfectly acquainted with the dialect spoken by the men.

Having frequently heard young Officers regret that their Moonshīs had no books in the "Sepoys' Hindustanī," and having myself experienced the same inconvenience, I had, when Interpreter to my corps, a few pages of dialogues and letters prepared

under my superintendence for the use of the regiment. As these answered the purpose designed, I have, while in England on sick leave, employed myself in preparing a book on the same plan for publication.

This book is divided into Four Parts, with an Appendix.

The First Part is a collection of easy Dialogues, commencing with Servants, &c., on subjects of every day occurrence, followed by conversations on various military duties, and concluding with the Surgeon's Visit to the Hospital. While reading this portion, the student is recommended to converse with his Moonshī, altering the sentences or framing new ones, and as soon as he finds himself capable of so doing, should take every opportunity of speaking to the native officers or men of his company in the presence of his Moonshī. The Vocabulary in the Appendix has been prepared with a view to afford him assistance in this exercise.

Part II. contains Letters and Reports composed by a Moonshī; the former in the style in which all Sepoys' letters are written. When the student can read and interpret the whole of them, he should direct his Moonshī to bring him some Sepoys' letters in manuscript. These will at first prove rather difficult, but he must not be discouraged by occasionally finding the dots to the letters misplaced or words misspelt; for when he can read the printed letters with ease, a little practice will soon overcome all difficulties.

The Reports are supposed to be made verbally by a Subadar or Jemadar to the European officer of his company, and will be found useful in assisting young Officers to receive and understand reports and complaints, a matter of great importance, as Officers are frequently detached on duty with their

men some distance from the head-quarters of their corps, and occasionally without any European near them. The whole of his part is far from being grammatically expressed ; but Officers must make themselves familiar with the peculiar style in which the men generally express themselves, or they will find it difficult to understand them.

The Hindoos, who form by far the largest portion of the Madras Army, seldom know any thing of Hindustanī before they enlist, and then only acquire a slight knowledge of the language from hearing it spoken ; hence, their incorrect mode of expressing themselves, which is very evident when compared with the language used by the Moosalmans.

Part III. is a collection of easy stories used by Moonshīs in the Madras Presidency ; it is written in a superior language to that generally spoken by the Sepoys, and will furnish a number of useful words and phrases.

Part IV. is a portion of a translation into Hindustanī of “ Torrens’ Field Exercises,” and the “ Manual and Platoon Exercises,” made in the year 1828, for the use of the native ranks of the Madras Army, and is here introduced (corrected by the English editions now in use) for the purpose of making the young Officer familiar with the mode of explaining the drill, that he may be at no loss when on parade with his men. With the English editions by his side he will easily follow the translations ; but he must bear in mind that, having been prepared for the Sepoys, it will not bear a critical examination. The notes at the foot of the pages in this Part serve as an index.

It is necessary to bring to the reader’s notice that several English words have been introduced into the Hindustanī spoken by the Madras sepoy and servants, and invariably used by them ;

wherever these occur in the following pages, they are distinguished by having a line underscored thus کمپنی (company), and in Part I. the corresponding word in the English sentence is printed in italic.

It must also be mentioned that the final connected ا is not written in the same shape as the printed character, but thus, ا as ک and همیشه instead of که and همیشه ; in Part II. some of the words are printed in this form for practice. The next thing to be noticed is, that there are two ways of writing final ی ; where it has the long sound and is expressed in the English character by $\bar{i}$, it is written in the circular form, the same as in print; when it has the short sound and is expressed in the English character by e , it is written thus ی as تجہی . In the following pages (with the exception of pp. 1 to 8, Part II.) they are distinguished by the former having a zer (.) below it, and the latter being without the vowel point, as دوستی *dostī*, تجہی *tujhe*. Finally, the vowel points being generally altogether omitted in manuscript, are only occasionally used in this book; when the student is in doubt, he has only to refer to the Appendix, where he will find the Hindustanī printed in the English characters to assist him. The medials ا and ا are used indiscriminately in manuscript.

Persons who have commenced the study of Hindustanī in England (which cannot be too strongly recommended) should read the REGIMENTAL MOONSHĪ on the voyage out, and by so doing will find, on their arrival in India, that they have made such progress in acquiring the Madras dialect, as will, with the assistance of a Moonshī, soon enable them to converse with the Sepoys, and, with ordinary diligence, in the course of a month or two to pass the prescribed examination.

CONTENTS.

PART I.

	PAGE
DIALOGUES: with the Butler	1, 4, 12, 17, 22, 23, 24, 27, 28
———— the Barber	3
———— a Carpenter	25, 26
———— the Dressing Boy	2, 7, 10, 13, 20
———— the Gardener	17—19
———— a Horse-dealer	16
———— a Maty applying for a Situation	26, 27
———— the Palankeen Bearers	6
———— a Village Cutwal	13
Breakfast	4
Boots, Shoes, and Slippers	10, 11
Binding Books	23
Building a Pandall	24, 25
Dinner	1, 7, 8, 9
Dressing	2
Fruit	1, 2, 19, 20
Garden	17—19
Going to Bed	11, 12
Horse, Horsekeeper, &c. &c.	7, 8, 14, 17, 23
Hunting	14, 15
Hukka and Segars	10
Lamp, Candle, &c.	11, 12, 20, 22
Purchases at an Auction, sending Butler to pay for	27

	PAGE
Preparing for a March, issuing Orders on the subject	22, 23
Preparing for a Visitor	28
Rattanning Chairs	6
Sending to inquire after a Gentleman's health	20
Sending a Note by a Servant	11
Servant bringing a Note	15
Speaking English and Hindustanī	10
Shooting	12, 13, 14
Tailor, sending to a	15
Traveller, news of arrival of a	3
Water Goglet	11, 21
Watch, a	21, 22
Washerman and Ironingman	21

MILITARY AFFAIRS.

The Havildar reporting the "Regimental Orders" and making the "Company Report" in Garrison	28—45
————— on the March, &c.... ..	47—51
Ball Practice, Order for and Accident at... ..	33, 34
Carts with Clothing stopped by Sentry at the Fort Gate	43
Carpets, new, to be issued, &c.	44
Company Report on Parade	39
Conversations with the Subadar	30, 40, 44, 45, 46, 47
Drill, sending men to	35, 41
Fort and Ditch	47
Gambling and Selling Regimental Kit	37
Guards on Duty	45, 46
Huts, Sepoys'	48, 51
Inspecting the Men's Kits	29, 40
Leave granted to the Hindoos	35
Man sent by the Adjutant to be punished	36
Men applying to get their Sons entertained as "Pension Boys"	44
Musket-stock broken	42

	PAGE
Pay, Order for, and issuing to the Company	29—32
Promotion to Naique, regarding	35
Ramrod broken	42, 43
Sepoy abusing a Jemadar (reported)	36
—— asking permission to borrow money for his daughter's marriage ...	43
—— Drunk in the Lines, put in the Guard, &c. (reported)	39, 40
—— Returned from Sick Leave (reported)	41
—— Sick in Hospital, asks for some one to assist him (reported)	34
—— ———, makes a complaint against the washerman of his Company (reported)... ..	38
—— Striking a Havildar (reported)	35
—— Tailors, orders respecting their Assisting to Fit the Regimental Clothing	32, 33
—— quarrelling with the orderly Havildar (reported)	51
Sepoys applying for leave of absence	37, 38, 41
—— quarrelling (reported)	39
Storming a Stockade (order)	47
Sword Exercise, Havildar to practise	42
Wearing White Jackets on duty... ..	41
SURGEON'S VISIT TO THE HOSPITAL	52—63

PART II.

Letters in the style in which Sepoys' letters are written	1—12
Reports, supposed to be verbally made by a Subadar or Jemadar to the Officer commanding his Company	12—23

PART III.

Hikayat-i Latīfa	24—42
-------------------------	-------

PART IV.

[*The Notes at the foot of each page answer as an Index.*]

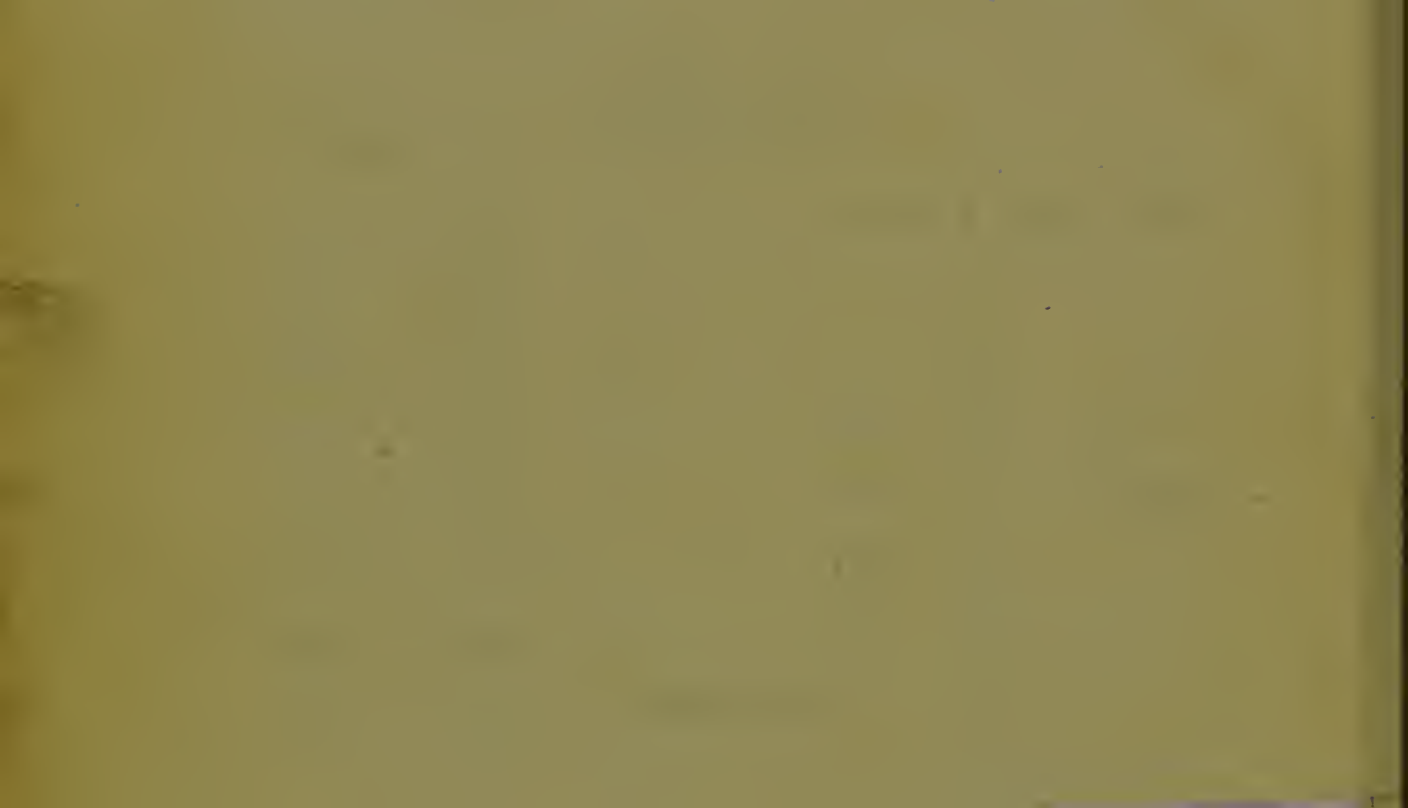
	PAGE
Translation into Hindustanī of the "Manual Exercise"	43—51
—————"Platoon Exercise"	51—60
—————"Field Exercise and Evolutions of the Army," Part I.	...61—86

APPENDIX.

Part I. of the REGIMENTAL MOONSHĪ in the English character...	... 1—22
Part II. do. do.	22—40
The Vocabulary	41—72
Days of Week	... 72
Compass and Points of the Compass	... 72
Table of Relationship	... 73

E R R A T A.

Part I. page	9	line	16	for	سرا	read	سري
—	10	—	1	—	نہین	—	نہین
—	22	—	8	—	اویگا	—	آویگا
—	43	—	16	—	عصل	—	اصل
Part II.	8	—	14	—	خط	—	خط
—	18	—	20	—	مکر گیا	—	مکر کیا
—	24	—	12	—	سبحان	—	سبحان
—	28	—	3 from bottom,	—	خلاد	—	جلاد

THE REGIMENTAL MOONSHI.

PART I.—DIALOGUES.

ڪوئي هي Who waits ?*

صاحب — حاضر هون Sir, or, I am here.

بٽلر ڪو بلاو Call *butler*.

بٽلر ڪو بولو ڪه صاحب بلاتا هي Tell *butler* I want him.

بٽلر بازار ڪو گيا هي صاحب He has gone to the bazaar, Sir.

پهر آيا تو هماري پاس بهيجو Send him to me when he returns.

بھت اچھا صاحب Very well, Sir.

صاحب ياد ڪيا (Butler.) Sir, you wanted me.

آج چار صاحبان ڪهاني ڪو آتي هين تم Four gentlemen will dine with me to-day, take care to have a good dinner.

خبردار اچھا ڪهانا تيار ڪرو

ڪتنهي گهٽهي ڪو ڪهانا تيار هونا صاحب At what hour is dinner to be ready, Sir?

ساڙهي ڇهه گهٽهي ڪي وقت Half-past six.

آج بازار مين ڪجهه بهتر ميوه ملتا هي Is there any good fruit in the bazaar to-day ?

هو صاحب ملتا هي Yes, Sir.

ڪس قسم ڪا ميوه بيان ڪرو What sorts ?

* In the Madras Presidency the usual way of calling to a servant is “Boy.”

جام آم موز چکو تره سیتا پھل اور انناس Guavas, mangoes, plantains, pomel-
moose (or shaddocks), custard apples,
and pine apples.

انگور نہین Are there no grapes ?

اکثر بہت ملتا آج نہین ہی صاحب Not to-day, Sir ; generally there is an
abundance.

میں سنا کل عربستان سی ایک جہاز آ پہنچا I hear that an Arab ship arrived yester-
day with a quantity of dates, walnuts,
almonds, and raisins on board ; en-
quire if it is so.

اُس میں کھجور اکروت بادام منقا کشمش بہت لایا کہتی ہیں تو جا کر خبر لی آؤ
ہیچ ہی صاحب میں آج فجر خبر لیا بہت Yes, Sir. I heard of it this morning ;
there is plenty of fruit on board.

میوہ لائی ہیں

ہماری واسطی تھوڑی مول لیو Buy me some.

چھوکر ہمارے پاس بھیجو Send the dressing-boy to me.

چھوکر پہننے کی واسطی کپڑی تیار رکھو Boy, get clothes ready for me to
dress.

سب تیار رکھا ہوں صاحب I have put all ready, Sir.

بیسن میں پانی ڈالو Pour some water into the *basin*.

نہانی کی کوٹھڑی میں دیکھ لیو ہنڈیاں See if the chatties in the bath room are
all full of water.

سب پانی سی بھر کو ہی کہ نہین

ہو صاحب سب تیار ہیں Yes, Sir, they are all ready.

ہم کو دو صاف رومال دیو Give me two clean towels.

ایک پیالہ پانی ہم کو دیو Give me a tumbler (or mug) of water.

ہمارا مسواک اور منجن کھان ہیں Where is my tooth-brush and the tooth
powder ?

دريجه کي نزديڪ هي سو ميز پر رکھ ڏالا I have put them on the table near the window, Sir.

صاحب

حجام حاضر هي Is the barber here ?

نہين صاحب No, Sir.

تو جاڪر ديكھ حجام آتا هي ڪه نہين Look if he is coming.

حجام آيا هي صاحب Sir, the barber has come.

ادھر آؤ بولو Call him in.

حجام اگر تہ روز روز هماري حجامت ڪرني Barber, if you cannot come earlier to shave me, I shall do it myself.

ڪي واسطي اسڪي آگي نہين آسڪتي هم

اپني هاتھ سي بناونگا

خاوند کي گھر ڪو آتي سو وقت ڪرنل صاحب The colonel sent an orderly for me as I was on my way to your house, Sir.

ايڪ اُڙدري کي هاتھ سي مڃهي بلا بيچا

آج فجر ايڪ نوا سردار آيا هي صاحب A new gentleman has arrived this morning, Sir.

گهوڙي پر سوار هوڪر آيا Did he come on horseback ?

نہين صاحب پالڪي مين بيٺهڪو آيا No, Sir, in a palkā.

ڪھان سي آيا Where has he come from ?

مڃهي معلوم نہين صاحب I do not know, Sir.

صاحب ڪھان اُترتا Where is he staying ?

پھلي مسافر خاني مين اُترا اب ڪلڪٽر He first went to the traveller's bungalow, but has since gone to the Collector's house, Sir.

صاحب کي گھر ڪو گيا خاوند

چھوڪرا همارا ڪُرتھ صاف ڪرو Boy, brush my coat.

هماري نوي ٽوپي تيار رکھو Put my new hat (or cap) ready.

ہماری لال جاکٹ کی جیب میں ایک Put a clean handkerchief in my red
jacket pocket.
صاف ہاتھ کی رومال رکھو

دروازہ کھولو Open the door.

دریچہ مَوجو Shut the window.

دروازہ بند کرو Fasten the door.

بٹلر ناشتہ تیار ہے Butler, is breakfast ready?

ہو صاحب Yes, Sir.

کتنی گھنٹا ہے What o'clock is it?

نو گھنٹا آبیچ بھجا صاحب It has just struck nine, Sir.

— صاحب کو بول کہ حاضری میز پر ہے Tell Mr. — that breakfast is on the table.

— صاحب باہر گیا ہے صاحب Mr. — has gone out, Sir.

کیا سبب آج ناشتی کو مچھی نہ لایا Why is there no fish for breakfast to-day?

صاحب بازار میں اچھی مچھی نہیں ملی There was no good fish in the bazaar, Sir.

روٹی اور مسکہ ہماری نزدیک رکھو Put the bread and butter near me.

ایک بڑی چھری ہم کو دیو Give me a large knife.

دو انڈی پکاو Boil two eggs.

کیا آدھ پکنا صاحب Shall I parboil them, Sir?

البتہ Certainly.

چادان میں چا ڈال Put some tea in the pot.

ڈالا ہوں صاحب I have, Sir.

ڪٿهوري مڻن مصري رکها Have you put sugar-candy in the cups ?

هو صاحب Yes, Sir.

بي انڌي تازه نهين ڪهان سي ليا Where did you get these eggs, they are not fresh ?

بزار سي ليا صاحب From the bazaar.

ڪجهه گهر کي انڌي نهين Have you no home-laid eggs ?

نهين صاحب سب خرچ هوي No, Sir, they are all used.

آينده بزار سي ڪجهه انڌي مت لاو Do not get any more from the bazaar.

فيل مرغيان انڌي نه ڏيتي Do not the turkeys lay ?

ابتلگ انڌي نه ڏئي صاحب Not yet, Sir.

هم ڪو ايڪ پيالہ ڇا ڏيو Give me a cup of tea.

ايڪ چھوٽا چمچہ هم ڪو ڏيو Give me a tea-spoon.

بيہ ڇا بہت گاڙهي هي اور تھوڙي پاني This tea is too strong, pour some more water into the teapot.

ڇاڊان مڻن ڌال

هم ڪو ايڪ آڏها چمچہ ڏيو Give me a dessert-spoon.

هم ڪو اور ايڪ پيالہ ڇا ڏي Give me another cup of tea.

حاضري اُٿاڻو — حاضري لي جاو Clear away the breakfast.

صبان ايڪ صاف ميز کي ڇڏر ڌالو بيہ Put a clean table-cloth to-morrow, this is dirty.

ميلا هوا

ايڪ آدمي چار گاڙي آلو بنگلور سي ليڪر A man has brought four cart-loads of potatoes from Bangalore, Sir.

آيا صاحب

اگر اچهي هين تو ايڪ مهيني کي خرچ If they are good ones, buy a month's supply.

کي واسطي مول ليو

يہہ کُرسی کي بيد ٿوٽ گئي بيد بنني والي Send for the rattan-worker, the rattan-
ing of this chair is worn out.
کو بلاؤ

بهوڙيان ڪو بول پالڪي تيار ڪرڪي رکھو هم Tell the bearers to get the palkī ready,
I am going out at ten o'clock.
دس گھنٽي کي وقت باهر جاتا هون

بهوڙي — بهوڙيان Bearers!

حاضر هون صاحب (Bearer.) Ready, Sir.

بي سامان پالڪي مين رکھ ڏيو Put these things in the palkī.

ڪس کي گھر ڪو جانا صاحب Whose house are we to go to, Sir?

— صاحب کي گھر ڪو جانا Go to Mr. ——'s house.

تمھاري صاحب گھر مين هي Is your master at home?

نھين صاحب ميس گھر ڪو گيا No, Sir, he has gone to the mess-house.

ڪب گھر سي نڪلا When did he leave home?

اڀيچ نڪلا He has only just gone out.

صاحب گھر ڪو آيا تو بول ڪه — صاحب When he comes home, say Mr. ——
called to see him.

ملاقات ڪي لئي آيا

اب ڪهان جانا صاحب Where are we to go now, Sir?

هماري گھر ڪو Home.

پالڪي مين سي سب سامان نڪالون صاحب Shall I take the things out of the
palkī, Sir?

هو سامان يہہ ميز پر رکھو Yes, and put them on this table.

چپوڪرا هم — صاحب کي گهر ڪو ڪناني ڪو
جاتا هون تم ڇهه گهمڻي کي وقت وهان
حاضر هو خبردار هماري واسطي ايڪ
سفيد جاکٽ تيري ساٿه لي جانا

Boy, I am going to Mr. ——'s to dinner, be there at six o'clock, and recollect to take a white *jacket* for me.

گهوڙي والي ڪو بول ڪه ساڙهي پانچ گهمڻي
ڪي وقت سفيد گهوڙي پر زين باندھڪر
گهر ڪو ليڪر آو

Tell the horse-keeper to saddle the white horse, and bring him at half-past five.

هم ڪو قمچي اور توپي ديو
گهوڙي والي ڪو بول ڪه گاڙي جلدي تيار ڪرڪي
لاو

Give me my whip and cap.

Tell the horse-keeper to get the bandy (chaise) ready, and bring it soon.

هم سواري سي پهر آيا تو قهوه تيار ڪرو

Get coffee ready when I return from my drive.

تم جاکر دیکھ گهوڙي والا گهوڙي اچهي طرح
سي [يا خوب] مالش ڪرنا هي ڪه نهين

Go and see whether the horse-keeper is cleaning the horse properly.

گهوڙي والي ڪو بول ڪه گهوڙون ڪو گهر ڪي
نزدڪ دانه ڪهلاو

Tell the horse-keeper to give the horses their gram near the house.

گهوڙي والون ڪلٽهي ليڪر آئي هيمن صاحب

Sir, the horse-keepers have brought the gram.

تهوڙي ڪلٽهي هم ڪو بتاو

Shew me some of it.

يه ڪلٽهي بهت پڪايا — ماپ ڪرو

This is too much boiled—measure it.

آج ڪٿني سير ڪلٽهي پڪايا

How much has been boiled to-day ?

پندرہ سير پڪايا صاحب

Fifteen seers, Sir.

هم ڪل تجھي حڪم ڏيا ايڪٽ سير ڪم ڏينا I ordered you yesterday to give one seer less.

مڻن سٺا نهين صاحب I did not hear you, Sir.

اي گدھي هميشه ڪسي بات مڻن جواب Stupid fellow ! you always say, "I did not hear," or, "I do not know."

ڏيئا ڪه مڻن سٺا نهين مڻن ڄانتا نهين

يہ توڙا بہت پُرانا هي ڪچھ نوا نهين This nosebag is very old, are there no new ones ?

نهين صاحب No, Sir.

ٻٽلر ڪو بول صبان چار توڙي مول ليو Tell *butler* to buy four to-morrow.

يہ گھوڙا ڪلٽھي يا چنا ڪھاتا Does this horse eat coolty or Bengal gram ?

آب دونون ڪھائنگا صاحب He will eat both now, Sir.

تٿو دانہ نہ ڪھايا صاحب Sir, the tattoo has not eaten his gram.

ڪيا سبب Why not ?

مڃھي معلوم نهين شايد ڪاھلا هي I do not know ; perhaps he is sick.

سالستري ڪو بلا بهيجو Send for the farrier (horse-doctor).

ڪالا گھوڙي ڪي نعل نڪل گئي هيئن صاحب The black horse has cast his shoes, Sir.

نعلبنڊ ڪو بلا بهيجو Send for the farrier.

گھوڙي سب دانہ ڪھايا صاحب The horses have eaten their gram, Sir.

اچھا طميلي ڪو ايجاءُ Very well, take them to the stable.

گھوڙي ڪي سيج ڪي واسطي تھوڙي تازه پورال Bring some fresh straw for the horses' beds.

ليڪر آؤ

ڪھانا تيار هي صاحب Dinner is ready, Sir.

اور ايڪ گرم پاني باسن لاؤ Bring another hot-water plate.

يهه بکري کا گوشت کھان سي ليا Where did you get this mutton ?

رجمنٽ قصاي کي دوکان سي ليا خاوند From the *regimental* butcher, Sir.

يهه گوشت نہايت سخت هي صبان دوسري It is very tough ; buy from another man to-morrow.

آدمي کي دوکان سي لي ليو

تھوڙي اُبالِي سو مرغِي کا گوشت کي لئي Take my plate to Mr. — for some boiled fowl.

ھمارا باسن — صاحب کي پاس ليڄاؤ

پنکھي کھينچني کي واسطي ايڪ ٻھوڙي کي Call one of the bearers to pull the punkah.

بلاؤ

کونسي کونسي ترڪاريان ھين What vegetables are there ?

بھينڏي بينگن اور آلو ھين صاحب Bundakay, brinjalls, and potatoes, Sir.

آلو ھماري پاس لاؤ Bring me the potatoes.

نمڪ اور کالا مرچ ھم کو ڏيو Give me the salt and black pepper.

راي سرڪه گھر مين ٺھين Is there no mustard or vinegar in the house ?

آڄ کونسي کونسي سالنا ھين What curries are there to-day ?

بکري کا سِرا اور مرغِي کي بچي کي سالن Sheep's-head and chicken, Sir.

ھين

خشڪه [يا کپانا] ھماري پاس لاؤ Bring me the (boiled) rice.

يهه چاول اچھا ٺھين This is not good rice.

اُس سي بھتر بزار مين ٺھين ملتا صاحب There is no better rice to be had in the bazaar, Sir.

آم کا آچار اور چٽنِي صاحب کي پاس Take the mangoe pickle and chatney to that gentleman.

ليڄاؤ

يہہ سالن اچھا نہین باورچي کو بول کہ اُس This is not a good curry ; tell cook
میں ہلدي زيادہ ڈالا there is too much turmeric in it.

ایک پیالہ پیني کو پاني ہم کو دیو Give me a glass of water.

لال شراب ٹھنڈا کیا Have you cooled the claret ?

ہو صاحب خوب ٹھنڈا ہوا Yes, Sir ; it is quite cold.

حقہ بردار کو بول صاحب کا حقہ لیکر آؤ Tell the hukka-burdar to bring my
hukka.

یہہ نوا ہی سو گداکو ہی Is this the new godauk ?

نہین صاحب تھوڑا پرانا باقی ہی No, Sir ; there is still some of the old
left.

گل اچھا نہین The charcoal balls are not good.

اور ایک چلم تیار کرکي لاؤ Bring me a fresh chillum.

تھوڑی چٹي میز پر رکھو Put some segars on the table.

میس گھر کو جا کر اخبار کا کاغذ منگوؤ Go to the mess-house and ask for the
newspaper.

تُم انگریزي بات کر سکتی ہیں Can you speak English ?

نہین صاحب No, Sir.

بہلا سلیس ہندوستانی بات بولو Speak easy Hindustanī then.

تُم بہت جلد بات کرتی ہم ہرگز نہین I cannot understand you, you speak
too fast.

سمجھتی

او کیا کہتا سو ہم کو بولو Tell me what he says.

چھوکر اِدھر آ ہماری موزي نکال Boy, come here ; pull off my boots.

هماري چپل ڪهان هيٺن Where are my slippers ?

هماري جوتيان صاف هيٺن Are my shoes clean ?

ميتي بهت سست هي اُسڪو بول صاحب Tell Matey to clean the boots and shoes properly ; he is very lazy.

ڪي موزي اور جوتيان اچهي طرح سي
صاف ڪرو

موم بتي سلگاؤ Light the (wax) candle.

ڪرسيان ميز ڪي نزديڪ رکهه دو Place chairs near the table.

کاغذدان اور دوات ميز پر رکهو Put the paper-case and ink (bottle) on the table.

دوات خالي هي سياهي سي بهراؤ The ink-bottle is empty ; fill it.

ڪجهه سرخي هي Is there any red ink ?

دوسري ڪوٺري ڪو جاکر همارا قلمدان لي
آؤ Fetch my desk from the other room.

يه قلمتراش تيز ڪرني ڪي لمي حجام ڪو ديو Give this penknife to the barber to sharpen.

يه چٽي گهوڙي والي ڪي هاتھ سي — Send the horse-keeper with this note to Mr. ——'s, and tell him to wait for an answer.

صاحب ڪي گهر ڪو بهيجو جواب ڪي

واسطي وهان ٿهرو بولو

اسڪو هندوستاني زبان مين ڪيا بولتا What do you call this in Hindustanī ?

پاني ڪا ڪوزه پلنگ ڪي نزديڪ رکهه دو Put a goglet of water near the bed.

ڪيليان تڪي ڪي تلي رکهو Put the keys under the pillow.

پلنگ ڪي سرهاني پر گهڙيال لٽڪاؤ Hang the watch up at the bed head.

چراغِ سلگا کر بتی بجھاؤ [یا بتی گل کرو] Light the lamp, and put out the candle.

بُڙي فجر هم کو جگاؤ [یا اُٿاؤ] Wake me early in the morning.

اور کچھ دَرکار نہین گھر کو جاؤ I do not want any thing else ; go home.

تُجھي کیا ہونا What do you want ?

صاحب سي کچھ عرض کرنا To speak to you, Sir.

آب هم کو فرصت نہین ذری وقت کی I am engaged now, come by-and-by.

بعد آؤ

صَبان فجر آؤ Come to-morrow morning.

صَبان بُڙي فجر آؤ Come at daylight to-morrow.

او کس کا گھوڑا هي Whose horse is that ?

تمہارا نام کیا هي What is your name ?

تم کہاں رھتي Where do you live ?

مَین صَبان شکار کھیلنی کی واسطی — کو I am going to — to-morrow to shoot, send the cook and boy off to-night, and tell them to have dinner ready at seven o'clock to-morrow evening for three gentlemen, and order horse-keeper to take the chesnut horse the first stage to-morrow morning, and get him ready for me at five o'clock in the evening.

جاتا ہوں تم باورچی اور چھوکرے کو بولو

کہ آج رات کو آگاری جا کر صَبان شام

سات گھنٹی کی وقت تین صاحبان کی

واسطی کھانا تیار کرو اور گھوڑے والی کو

حُکم دیو کہ صَبان فجر لال گھوڑا پہلا منزل

لیجا کر شام پانچ گھنٹی کی وقت صاحب

کی سواری کی واسطی تیار کر کے رکھو

حُڪم هي صاحب I will attend to your orders, Sir.

ڇهوکرا چار روز کي کپڙي تيار ڪرو ھم شڪار Boy, put up clothes for four days; I am going out shooting.

جاني ھين

ڇهوکرا گاؤن کي کوتوال کو بلاؤ Boy, call the village cutwall.

کوتوال آيا هي صاحب The cutwall has come, Sir.

کوتوال يهان کي نزديڪ ڪجهه شڪار هي Cutwall, is there any game in the neighbourhood?

هو خاوند ايڪ کوس بهر يهان سي تلاب Yes, Sir; there are plenty of duck on a tank about two miles from this, and further on you will find hares, partridges, &c.

هي وهان بدخ بي شمار هين اسڪي پهليور

خرگوش تيترو وغيره مليگا

ڪجهه جنگل نزديڪ هي Is there any jungle near this?

هو صاحب چار کوس يهان سي هاتهي کي Yes, Sir; there is elephant-jungle four coss from this.

جنگل هي

هاتهي بهت هين Are there plenty of elephants?

اب ذره ڪمياب هين صاحب They are now rather scarce, Sir.

بڙي فجر ايڪ شڪاري اور دس آدمي حاضر Send me ten beaters and a shikarī early in the morning, I shall go out shooting.

ڪرو ھم شڪار کو جاتي ھين

بهت خوب حضرت Very good, Sir.

— مين سرداران اترني کي واسطي بنگله هي Is there a traveller's bungalow at —?

هو صاحب ايڪ بهت بهتر بنگله هي اس Yes, Sir; a very good one, with a cot, chairs, and table.

مين پلنگ ميز ڪرسيان هين

اچھا -- رخصت هي * You may go now.

چھوڪرا همارا بندوق باروت گولي اور چھري Boy, get my gun, with powder, ball, and shot ready.

تيار ڪرو

چھوڪرا هم شڪار سي تهڪ گيئي هم ماري سو Boy, I am tired of shooting; take the game and traps home.

شڪار اور سامان تم سب گهر کو لي جاؤ

گهوڙي والا گهوڙا لايا Has horse-keeper brought the horse?

اب آتا هي صاحب He is coming now, Sir.

هماري شڪاري ٿوپي ڏيو Give me my hunting-cap.

هماري ممریز خوب مضبوط باندھو Fasten my spurs on well.

همارا بٽا چابڪ ڪھان هي Where is my hunting-whip?

گهوڙي والي کي هاتھ مين ڏيا صاحب I have given it to the horse-keeper, Sir.

کٽي والي کو بول ڪه شڪاري کٽون لاؤ Tell the dog-boy to bring the grey-hounds.

همارا بهالا گهوڙي والي کو ڏيو Give my spear to the horse-keeper.

ڪٽني کٽي ساڻه هونا صاحب How many dogs do you want with you, Sir?

دو جوڙي گهوڙي والا ايڪ جوڙا پڪڙليويگا Two couple, the horse-keeper can hold one.

کٽي کي جهولان نڪال Take off their clothing.

تم دونو هر طرف خوب نظر ڪرولومري يا گيدڙ Look out, both of you; should you see a fox or jackal anywhere, tell me.

ڏيکهي تو هم کو خبر دي

* The natives of India, when paying a visit, always wait for permission to leave, and it is necessary to say رخصت هي as soon as you wish them to leave.

هوشيار هو جس وقت هم ڪٿون ڪو ڇهڙو نا Be ready, and loose the dogs the moment I give the order.

حڪم ڪيا تيسچ ڇهڙو ڏيو

سامهنئي ايڪ گيڊڙ هي صاحب Sir, there is a jackal in front.

ڪهان Where ?

او ٿيڪڙي ڪي پهليور صاحب Just beyond that hillock, Sir.

اب دستا ڪٿون ڪو ڇهڙو ڏيو I see him now ; loose the dogs.

ڪٿون ڪو باندو ڏالو Tie up the dogs.

دهوپ بهت تيز هي هم آگي جاتي هين The sun is very hot, I shall go on ; take the dogs quietly home.

تم ڪٿون اهستي اهستي گهر ڪو لڄاؤ

يهه ڇهڙي ڪون لايا Who brought this note ?

صاحب ڪي نوڪر لايا Mr. — — 's servant.

او ڪهان هي Where is he ?

جواب ڪي واسطي ٻاهر ڪٿڙا هي Waiting (standing) outside for an answer.

انسکو بول ڪه ڪجهه جواب نهين Tell him there is no answer.

هماري طرف سي تمهاري صاحب ڪو سلام Give my compliments to your master.

بولو

تم درزي ڪا گهر جانتی Do you know where the tailor lives ?

هو صاحب جانتا هون Yes, Sir, I do.

اسکي گهر ڪو جاکر پوڇيو ڪه ڪيا سبب Go to his house, and ask him why he has not brought my new shirts home.

آبتلگت صاحب ڪي نوئي قميص نه لايا

او شخص کاهیکو وٺان کٺڙا هي What is that man standing there for ?

ڪهتا هي ڪه صاحب سي ڪجهه بولني ڪا هي He says he wishes to speak to you, Sir.

اچها اسڪو بلاؤ Call him here.

صاحب بلاتا هي Master calls you.

تم ڪيا چاهتي هين — ڪيا هي What do you want ?

ايڪ گهوڙا بيچني ڪي واسطي لايا هون خاوند I have brought a horse for sale, Sir.

ڪيا ذات ڪا گهوڙا هي What caste is it ?

عربي گهوڙا هي صاحب An Arab, Sir.

اُسڪي عمر ڪيا How old is he ?

پانچ برس صاحب Five years old, Sir.

جاندار گهوڙا هي Is it a spirited animal ?

هو صاحب بهت جاندار هي Yes, Sir, it is very spirited.

اچها همڪو ديكهاؤ Let me see him.

اُس ڪي قيمت ڪيا هي What is his price ?

سات سو روپي صاحب Rupees 700.

زانو زخم هوئي His knees are broken.

او ڪجهه نهين صاحب جهاز ڀرسي اترتي It is nothing, Sir ; he was hurt in the boat when landing from the ship.

سو وقت ڪشتي مين مار لڳي

مول بهت هي — سات سو روپي ڪي The price is too high, he is not worth it.

گهوڙا نهين

سيچ بولو ڪتني ڪو بيچيگا Come, tell me what you will take for him.

صاحب ڇهه سو روپي سي ڪم نهين ليونگا I cannot take less than Rupees 600, Sir.

تمھارا گھوڑا لیجاؤ و ہم کو ضرور نہیں
Take your horse away, I do not want him.

گھوڑی والی کو گھوڑا تھلاؤ بولو
Tell the horse-keeper to walk the horse out.

بٹلر گھاس والا گھوڑی کو اچھا گھاس نہیں
Butler, the grass-cutter does not bring good grass for the horse; if he does not bring better, stop a quarter of a rupee from his pay.

لاتا اس سی بہتر نہ لایا تو اس کی درمہ
سی چار آنی گناہگاری لی لیو
I am constantly speaking to him about it, Sir, but he does not mind me.

میری بات کو کچھ پروا نہ کرتا
تو ہماری کام کا نہیں تجھی برطرف کروں
You are of no use, I shall discharge you.

مالی تھوڑی پھول توڑ کر گھر کو لیجاؤ
Gardener, gather some flowers and take them to the house.

پھول توڑ کر بٹلر کو دی ڈالی صاحب
I have, Sir, and given them to the butler.

ہم تجھی دیا سو پھول کا بینچ کہاں پیرا
Where did you sow the flower seeds I gave you?

او جھاڑ کی تلی ہی سو گھڑی مین ڈالی
In the pots under that tree, Sir.

صاحب

بینچ پیری چھ سات روز ہوی لیکن کچھ
It is now six or eight days since they were sown, and they are not up yet.

نکلی نہیں

بینچ خراب ہیں فہرہ نہ پڑ مٹی ان کو
The seeds are bad, or the ants have taken them, Sir.

اٹھا لی گئی صاحب

ہم اور تھوڑی بینچ تجھی سیونگا ان کی
I will give you some more; mix ashes with the seeds, and the ants will not touch them.

نہ آوی

D

باغ کو پانی ڈالا Have you watered the garden ?

تھوڑا باقی ہی صاحب Not quite, Sir.

یہاں کیا پیرا ہی What is sown here ?

گاجر پیاز اور مولی پیری ہیں صاحب Carrots, onions, and radishes, Sir.

یہ انار کا جھاڑ اچھی ذات کی ہی Is this a good sort of pomegranate ?

ہو صاحب بہت بہتر ذات کی ہی Yes, Sir, it is a very good caste one ;
in a short time the fruit will be ripe.

تھوڑی روز زمین اُسکا پھل پکا ہونگا

یہ زمین کھود کر چھوٹی چھوٹی پات [یا Dig up this ground, and divide it into
small beds.

مڑی [بناؤ

تھوڑا یرو اُس زمین ملا ڈالوں صاحب Shall I put some manure to it, Sir ?

ہو طبعی کی نزدیک بہت ملیگا Yes, you will find plenty near the
stable.

یہ نیم کا جھاڑ کچھ کام کا نہیں اُسکو نکال This margosa tree is of no use, take it
up.

ڈال

باغ میں کام بہت ہی صاحب کی حکم Sir, there is a great deal of work in the
garden, may I bring a man to help
me ?

ہو صباں ایک مزدور تیری ساتھ لاؤ Yes, bring one to-morrow.

کیا سب سی یہ گل آب کا جھاڑ سوکھ What has killed this rose-bush ?

گیا [یا خشک ہو گیا]

مجھے معلوم نہیں صاحب شاید دیمک I do not know, Sir ; perhaps the white
ants have attacked the roots.

جڑ کو لمگی

یہاں کی نزدیک کچھ اشق پچا ملیگا Is there any jasmine to be had in the
neighbourhood ?

Yes, Sir, there is plenty in Mr. —'s garden.
 صاحب — هو باغ کي مین بہت ہی صاحب

The garden fence is very bad in several places ; wherever it is gone, repair it.
 باغ کي باڑي بہت جائی مین خراب ہو گیا کہان کہ ضایع ہوا درست کرو

How are the pease getting on ?
 پوتانی [یا ولایتی مونگ] کیسی ہوتی ہیں

They are beginning to flower, Sir.
 پھول نکلنی شروع ہوا صاحب

Is there any mint in the garden ?
 باغ مین کچھ پودینہ ہی

Yes, Sir.
 ہو صاحب

Gather a few water-cresses for breakfast.
 ناشتہ کی واسطی تھوڑی ولایتی پانی کی بھاجی توڑو

Cut off the lower branches of this tree, they touch any person's head passing this way.
 یہ درخت کی نیچھی کی ڈالیاں کتر ڈالو کوئی شخص اس طرف چلتی سر کو لگتی ہیں

Is there good fruit in the nawaub's garden ?
 نواب کی باغ مین اچھا میوہ ہی

Yes, Sir, very delicious fruit.
 ہو صاحب نہایت مزہ دار میوہ ہی

Do they sell it ?
 وہان کا میوہ بیچ ڈالتی ہیں

If you want any, Sir, the gardener will sell it.
 صاحب چاہی تو باغوان مول کو دیونگا

Has he permission to do so ?
 بیچنی کا حکم ہی

Yes, Sir, it is customary ; a number of gentlemen buy fruit from the garden.
 ہو صاحب معمول ہی بہت صاحب لوگ او باغ سی میوہ خرید کرتی ہیں

ایک شخص نارنگی بیچنی کی واسطی Sir, a man has brought some oranges for sale.

لایا ہی صاحب

آچھی قسم کی ہیں Are they good ones?

هو صاحب بہت میٹھی اور رسدار ہیں Yes, Sir ; they are very sweet and juicy.

کل یہ قندیل دُرست تھی آج کیسا پھوٹی How was this lantern broken? it was whole yesterday.

صاحب کل شام کو مین پھوڑا I broke it yesterday evening.

تم بہت غافل ہی اور ایک قندیل بازار You are very careless ; get a new one from the bazaar, and I shall stop it from your pay.

سی مول لیو ہم اُس کا مول تیری درماد

سی پکڑ لیو

چھوکرا — صاحب کی گھر کو جاکر پوچھ Boy, go to Mr. —'s house, and ask how he is to-day.

کہ آج صاحب کا مزاج کس طرح سی

ہی

صاحب کی نوکر بولتا کل کی روز صاحب The servant says he was not at all well yesterday, but is better to-day.

کی طبیعت نادرست تھی پر آج ذرہ

بہتر ہی

یہاں کا آب و ہوا موافق ہی Is this a healthy place?

هو صاحب بہت بہتر ہی Yes, Sir, very much so.

کیا سبب پانی کا کوزہ دھوپ میں رکھا Why do you put the water-goglet where
 دوسری بار ایسا دیکھی تو تجھی سزا the sun shines? if I see it again, I
 shall punish you.

دیونگا

دھوبی میلی کپڑی لیجانی کی لی آیا ہی Sir, the washerman has come for the
 dirty clothes.

صاحب

اچھا اُس کو دی ڈالو اور استری والی کو بولو Very well, give them to him, and tell
 the ironing-man he does not iron my
 کہ صاحب کی کپڑی برابر استری نہیں clothes properly.

کرتا

ہماری گھڑیال کو کوئی ہاتھ لگایا Has any one touched my watch?

میں جانتا نہیں صاحب I do not know, Sir.

گھڑیال بگڑ گئی The watch is spoilt.

صاحب باہر گیا بعد کوئی کونہڑی کی اندر No one has been into the room since
 you went out, Sir.

نہ آیا

تو بہت غافل ہی ہم بارہا سامان خبرداری You are very careless; I have repeatedly
 کرنا تجھی تاکید دیا لیکن تو ہماری told you to take care of my property,
 بات پروا نہیں کرتا but you do not pay the least atten-
 tion to my orders.

نہیں صاحب میں آپ کی نوکری دل و Sir, I spare no pains in attending to my
 جان سی کرتا ہوں duty.

خبردار اگر ہم تجھی نکال دیا تو آئندہ Be careful, you will repent it if I dis-
 charge you.

پچتاویگا

چراغ مين ڏالني کي واسطي کيون کھوپري Why have you not brought cocoa-nut
کا تيل نه لایا آرنڌي کا تيل روشني oil for the lamps? the castor oil does
not give a good light.

برابر نهين ڏيتا

بزار مين ناريل کا تيل نهين ملتا صاحب There is no cocoa-nut oil in the bazaar,
Sir.

هم گھڙيال بناني ڊيکر بهت روز هوي بهتر It is a long time since I gave my watch
هي که تو جاگر گھريال بناني والي کو to be mended, you had better fetch
بلا لائي the watch-maker.

بٽلر رجمنٽ کو کوچ کا حکم جلد آويگا بهتر Butler, the order for the *regiment* to
march will soon arrive, get everything
هي که تو آبي سفر کي تياري ڪري ready for the journey immediately.

ديرا درست ڪرني کي واسطي درزي لوگ Shall I fetch tailors to repair the tent,
Sir?
کو بلا لاون صاحب

هو بلا لائون ليکن پهلي ڏيکيو ڏيري کي شلتي Yes, but first see if the tent gunny-
bags are in good order.
اچهي هين که نهين

مين کل ڏيکها صاحب ايک شلته ڪچه I looked at them yesterday, Sir; one is
quite worn out, the others only re-
ڪام کا نهين دوسرون مين ذره ذره ڪام
هي require repair.

جو ٿاٺ شلتي بناني ضرور هي سو بزار سي Get as much gunny from the bazaar as
is required for the bags.
لي ليو

بٽلر هم کو ايک خلاصي هونا تم تلاش ڪرو Butler, I want a lascar, enquire for
one.

ايک قابل خلاصي رجمنٽ کي لين مين There is a very good one in the *regi-*
mental lines, Sir.

هي صاحب

اُسکو بلا بيڄو Send for him.

اُسکو ديره ڪهڙا کرنا بولو Tell him to pitch the tent.

ديري کي ميخان بس نهين صاحب There are not enough tent-pegs, Sir.

اچها تهوڙي ميخان بزار سي منگواو Send to the bazaar for some.

بيھ ميخچه ڪام کا نهين بهت پُرانا هي This mallet is of no use, it is very old.

هم سني که اس ملڪ مين پيتا بهت I am told that brass is very cheap in
this part of the country, so I wish to
have a large wash-hand-basin made
here.

بناني چاهتا هون

بشلهوڙي والي کو تاکيد کر گهوڙي کا اسباب Butler, tell the horse-keeper the harness
is very dirty, why does he not clean
it every day ?

نهين کرتا

روز روز صاف کرتا هي صاحب He does, Sir.

اچيینگا پر برابر صاف نه کرتا Perhaps so, but not properly.

مين کل بندوق سي دو بار اُڙايا چهوڪري کو Tell the boy to clean my gun, I fired it
off twice yesterday.

بول که دهوڪر صاف کرو

جلدگر کو بلاؤ هم دو کتاب جلد بندهانا Fetch the book-binder, I have two books
to be bound.

جهتي هين

صاحب يهان جلدگر فقط ايک آدمي هي There is but one man here, Sir, he
therefore charges high.

اس سبب سي او بهت مول منگتا

مَينَ لاچار هون ڪتاب جلد ڪرنا ضرور هي I cannot help it, I must have the books bound.

او جلدگر ڪيا ذات ڪي هي What caste is he?

صاحب او چڻي ڪار هي An Indo-briton (commonly half-caste), Sir.

او اچي طرح سي جلد ڪرتا هي Does he bind well?

هو صاحب بهت پکا ڪام ڪرني والا هي Yes, Sir, he is a very good workman.

ڪوتوال ڪو بول بيج ڪه صبان نهين پرسون Send word to the cutwall, that I want a carpenter and six coolies the day after to-morrow to build a pandall.

منڌوا بناني ڪي واسطي ايڪ برهي اور

چپه مزدوران صاحب ڪو هونا هي ڪتي والي ڪو روانه ڪيا صاحب I have sent the dog-boy, Sir.

ڪتي والا بولتا هي ڪه ڪوتوال چاوڙي مين نهين The dog-boy says the cutwall was not in the choultry, so he gave your order to his peon.

تھا اس واسطي ڪوتوال ڪي پيادي ڪو

صاحب ڪا حڪم بول ديا

بٽلر بزار ڪو جاکر منڌوي بناني ڪي واسطي Butler, go to the bazaar and buy wood and bamboos for the pandall.

لکڙيان اور بانس خريد ڪرو

منڌوا ڪتني بڙا هونا صاحب What size is the pandall to be, Sir?

بيس قدم چوڙا اور اتني انچا هونا ڪه ڪسي Twenty feet broad, and high enough for a carriage to drive under.

سردار ڪي گاڙي اسڪي نيچي آ جا سڪي

برهي اور مزدوران آئي هين صاحب The carpenter and coolies have come, Sir.

اچھا Very well.

برھي ماڻھي کي واسطي لکڙيان سب زمين پر رکھ ڏيو اور کھان کھان تھام هونا هي Carpenter, place the sticks on the ground, and mark the places where the posts are to be.

وهان نشان ڪرو

لکڙيان سب برابر رکھڪر تھام کي واسطي نشان ڪر ديا صاحب آپ ديکھينگي I have laid down the sticks and marked the places for the posts; will you look at them, Sir?

او بهت برابر هي اب تمھارا هي سو ڪام ڪرو That will do very nicely; go on with your own work now.

بٽلر دو آدمي تھام ڪهڙي ڪرنا بس هيٺن دوسري جني بانس چيرڪر تڙي بنائي ڏيو Butler, two men are enough to fix the posts, let the others split bamboos and make the tatties.

برھي يي تھامان تيري بسولي سي چيل ڏالو Carpenter, trim these posts with your adze.

بي آڙي ڏالتي سو لکڙيان مين روزن چھوڙي هيٺ اُنڪو اولي سي اور ذره ڪھودنا The holes in these cross-pieces are too small, make them a little larger with the chisel.

منڏوي ڪا ڪام هو گيا صاحب The pandall is finished, Sir.

اچھا برھي اور مزدوران ڪو مزدوري دي ڏالو Very well; pay the carpenter and coolies.

برھي ڪو اور ڪجهه ڪام هي صاحب Have you any other work for the carpenter, Sir?

هو اُسڪو پھان آو بولو Yes, tell him to come here.

برھي مرغخاني کي دروازي مين ايڪ ڏڍي بناو اس واسطي ڪه جس وقت بڙي دروازي ڪو ڪلف ڪيا ڏڍي مين سي مرغيان ڪو آني جاني ڪا راستا Carpenter, make a wicket in the fowl-house door, for the fowls to pass through when the door is locked.

هووي

ٻه ڪونسي قسم کي لکڙي هي What wood is this ?

ساڳون کي لکڙي هي صاحب Teak, Sir.

اس نموني کي موافق ايڪ صندوق بناؤ Make a box like this.

ميري هاتھ سي ايسا ڪام نه هوسڪتا صاحب I cannot do that sort of work, Sir ; I am only a village carpenter.
مين ڪمپڙي ڪا برهي هون

تم ڪيا واسطي آيا What have you come for ?

نوڪري کي واسطي آيا هون صاحب مين For service, Sir ; I was told that you want a maty.
سنا ڪه صاحب ڪو ايڪ ميٿي هونا هي

تو نوڪري ڇهڙڪر ڪٿني مهيني هوئي How long have you been out of place ?

قريب ٽين مهيني صاحب Nearly three months, Sir.

تو کيس ڪا نوڪر تها Whose servant was you ?

مين — صاحب کي ميٿي تها صاحب I was Mr. — 's maty, Sir.

صاحب ڪاهيڪو تڃهي برطرف ڪيا Why did he discharge you ?

صاحب ولايت ڪو ڳيا هي مين صاحب He has gone to Europe ; I went with master's baggage on board a ship, and then took my discharge.
ڪي سرانجام جهاز پر پهچا ديا بعد

حڪم ليا

مدراس سي نڪلڪر ڪٿني دن هوئي How long is it since you left Madras ?

آب ايڪ مهينا هوا صاحب A month ago, Sir.

تيري سڳي سودري ڪوئي يهان رهتي Have you any relations here ?

هو صاحب ميرا بهائي صاحب کي Yes, my brother is a sepoy in your regiment, Sir.

رجمنٽ مين سپاهي هي

How long were you in Mr. —'s service?
 تو کتنی برس — صاحب کی نوکری میں تھا

Three years and a half, Sir.
 سارہ تین برس صاحب

Have you any *certificates of character*?
 تیری پاس کچھ کریکٹر* ہی

Yes, Sir, I have several.
 ہو صاحب بہت ہیں

Shew them to me.
 ہم کو بتاؤ

Very well, I will engage you ; come to-morrow.
 اچھا ہم تجھی رکھونگی صباں آؤ

Sir, the new maty has come.
 نوا میٹی آیا ہی صاحب

Very good ; give the godown furniture† into his charge.
 اچھا گڈون کی سامان اُسکی حوالی کرو

Butler, I bought a few things at the outcry (auction) yesterday, give these 50½ rupees to the *writer* (clerk), and he will deliver the articles to you.
 بٹلر ہم کل کی روز ہراج میں تھوڑی اسباب مول لیا تم یی سارہ پچاس روپی لیکر وہاں کی ریٹر کو دی ڈالو او شخص

ہم لیا سو سامان تم کو دلا دیوی

If you give me a note, Sir, he will attend to me soon ; if not, I may be detained.
 صاحب چہٹی دیا تو ہمارا کام جلد کریگا نہیں تو بہت وقت رہنا پڑیگا

* The proper word is سفارش نامہ *sifārish-nāmah*, but seldom used.

† Implies china, glass, &c.

Butler, a gentleman is coming here to-morrow to stay a few days; have breakfast ready at ten o'clock, and tell maty and chokra to clean out and prepare that room for him directly.

بٹلر صباں فجر ایک صاحب تہوڑی روز
 یہاں رھنی کی واسطی آتا ہی دس گھنٹی
 کی وقت ناشتہ تیار ہونا ابھی چھوکر
 اور میٹھی کو حکم دیو کہ او کو تہڑی
 خالی کرکی صاحب کی واسطی تیار کرو

Sir, Mr. ——'s servant has arrived with his master's baggage.

صاحب کی نوکر اپنی صاحب کی
 سامان لیکر آیا ہی خاوند

Is the room ready?

کو تہڑی تیار کیا

Yes, Sir.

ہو صاحب تیار ہوا

Tell the man to put his master's baggage there.

صاحب کی سامان او کو تہڑی مین رکھ
 دیو کہہ کر او آدمی کو بولو

Go to Shaikh Adam's shop, and get a quire of letter-paper.

شیخ آدم کی دوکان کو جاکر ایک دستہ
 خط لکھنی کا کاغذ لی آؤ

Sir, the havildar has come to report.

حوالدار رپورٹ بولنی کی لٹی آیا ہی

صاحب

Call him in.

اُسکو بلاؤ

The company report is all correct, Sir; sepoy Ramsamy was absent at morning roll-call.

صاحب کمپنی کی رپورٹ سب برابر ہی
 آج فجر رول کال مین سپاہی رامسامی
 غیر حاضر تھا

Is he in the *lines* now? آب لئين مين هي

No, Sir. نہين صاحب

Let me know directly he returns. او پير آيا تريت هم کو خبر ديو

Sir, the men's kits are to be inspected at *roll-call* this evening. صاحب حکم هي شام کو رول کال مين

کمپني کي جوانون کي کپڑي وغيره سب
ديکھنا

Very good; tell the subadar that I shall inspect the *company* kits myself. بہب اچھا سوبيدار صاحب کو بولو کہ

صاحب کمپني کي سامان کو دیکھينگی

Sir, the *regimental orders* are, *roll-call* this evening, *punishment parade* in the morning, bugles at half-past five and six. Mr. — is posted to the *B. company*. صاحب شام کو رول کال فجر پنشمنت
پريد هي تريري ساره پانچ اور چھ گھنٹی
کي وقت — صاحب بي کمپني مين

داخل هي

Havildar, has the sepoy who absented himself returned yet? حوالدار غير حاضر هوا سو سپاهي پير آيا هي

Not yet, Sir. آب تگ نہين آيا صاحب

Sir, the *regimental orders* are, no parade this evening, *company drill* in the morning, bugles at gun-fire, and half an hour after: pay to be issued at twelve o'clock to-day. رجمنت آرڊر صاحب شام کو گچھ نہين
فجر کمپني کمپني ڌريل تريري توپ
چڻي سو وقت اور آدھي گھنٹی اس
کي پڇهي باره گھنٹی کو درماهي کا
حکم هوا

Give my salam to the subadar, and tell him to bring the *company* to my quarters at one o'clock. سوبيدار صاحب کو هماري طرف سي سلام
بولکر کہو کہ صاحب کا حکم هي

کمپني ساتھ ليکر آج ايک گھنٹی کي

وقت صاحب کي گهر مين حاضر هونا

صاحب کا حکم کی موافق کمپنی حاضر کیا Sir, I have brought the *company* agreeably to your orders.

بہت اچھا سو بیدار جوانوں جھاڑوں کی Very good, subadar, let the men sit down under the trees.

تلی بیٹھاؤ

چھوکر سو بیدار صاحب کی واسطی کرسی Boy, put a chair for the subadar.

رکھو

بیٹھو سو بیدار Sit down, subadar.

حوالدار روپی سب گنی Havildar, have you counted the money ?

هو صاحب سب برابر هي Yes, Sir ; it is all right.

پہلی سکشن کی جوانوں کو بلاؤ اور حوالداران Call the men of the first *section*, and tell the havildars not to let any one else come near the house.

کو بولو اور کسی کو گھر کی نزدیک آئی

مت دیو

حیات خان تمہارا درماہ پہلا گلاس* کا Hyāt Khan, your pay as a first-class sepoy is nine rupees ; the deductions are, for barber and washerman, five annas, four pie, and for a carpet, four annas ; the balance, eight rupees, six annas, eight pie.

سپاہی نو روپی ہی اُس میں سی پکڑ

لیا دھوبی حجام کی واسطی پانچ آنی

چار پائی شطرنجی کی واسطی چار آنی

تمہارا باقی درماہ آٹھ روپی چھ آنی

آٹھ پائی ہی

سب برابر هي صاحب All right, Sir.

تمہارا باقی درماہ ملا Have you received your balance of pay ?

هو صاحب Yes, Sir.

یہ دو کتاب میں تیرا دستخط کرو Sign your name in these two books.

* "Class," pronounced by the sepoy "glass."

میں نہ لکھ سکتا صاحب میرا نشان کروں I cannot write, Sir, shall I make my mark ?

سیاہی محمد تپو کو بلاؤ Call sepoy Mahomed Tippoo.

حاضر — موجود (On name being called out, answers) Present.

تمہارا درماہ چارواں گلاس کا سیاہی سات Your pay as a fourth-class sepoy is seven rupees; deductions, barber and washerman, five annas, four pie, and for a carpet four annas; balance, six rupees, six annas, eight pie.

روپئی ہی اُس میں سی پکڑ لیا دھوبی
حجام کی واسطی پانچ آبی چار پائی
شترنجی کی واسطی چار آبی تمہارا
باقی درماہ چھ روپئی چھ آبی آٹھ
پائی ہی

نہیں صاحب شترنجی کا حساب چُک گیا No, Sir, the whole amount has been stopped for the carpet.

ایسا نہیں دیکھو کتاب میں حساب لکھا No such thing; see, here is the account in the book: the price of a carpet, one rupee, five annas, four pie — stopped from your pay, three months, a-quarter rupee each, and this month's stoppage, a-quarter rupee, making a total of one rupee, leaves a balance of five annas, four pie, to be stopped next month.

ہی شترنجی کا مول ایک روپئی پانچ
آبی چار پائی تین مہینی تمہارا درماہ
سی پاؤلا پاؤلا پکڑ لیا اس مہینی پاؤلا
پکڑ لیتا جملہ ایک روپئی باقی پانچ
آبی چار پائی آتی مہینی پکڑ
لینا ہی

پہلا ایک باقی ہم کو دینا ہی صاحب There is a former balance in my favour, Sir.

نہیں چھ مہینی کی آگے او باقی تجھی No, that was paid you six months ago; here it is entered in the (equipment) book, with your mark against it.

دیا یہاں کتاب میں لکھو ہی اور تیرا
نشان کرکو ہی

هو خاوند سچ بات هي مين بهول ڳيا It is very true, Sir, I had forgotten it ;
معاف ڪرو pardon me.

تمام جوانون ڪو درماها دي ڏالي Are all the men paid now ?

هو صاحب سوائي جوانون جو نوڪري پر Yes, Sir, excepting those on duty, and
هين اور دو سپاهيان جو آسپتري مين two men sick in *hospital*.

بیمار هين

حوالدار باقي پيسا سب برابر هي Havildar, is the balance all right ?

هو صاحب هم حساب ڪرڪر سب برابر هي Yes, Sir, I have made out the account,
آپ حساب ديکھينگي it is correct—will you look at it ?

پيسا سب تهيلي مين ڏالڪر مهر ڪرو Put the money into the bag, and seal it.

صاحب کي پاس ڪجهه لاکه هي Have you any sealing-wax, Sir ?

هو هماري ميز پر لاکه کي ٻٽي هي Yes, there is a stick on my table.

مهر ڏالني کي واسطي آپ کي مهر مڃهي Please let me have your seal to seal it
دلاو خاوند with, Sir.

رجمنٽ آرڊر صاحب شام گو رول ڪال *Regimental orders, Sir — roll-call this*
فجر ليت مارچنگ آرڊر پريد هي *evening, light marching order parade*
ترتري سوا پانچ پوني چهه گهنڻي کي *in the morning, bugles at a quarter*
وقت بجانا ڪمپني ڪمپني سي دو دو *past five and a quarter before six.*
جوان ڪرتي سيني کي واسطي ڪورٽر *Two men from each company are to*
ماسٽر صاحب کي گهر ڪو بيجنا حڪم *be sent to the quarter-master's to fit*
هي *the clothing.*

اچها دو بهتر جوان بهيج ديو Send two good workmen.

سیني والي جوانان آج نوکري پر هين The tailors are all on duty to-day, Sir.

صاحب

بدلي هوئي بعد بهيج ديؤ Send them when they are relieved.

رجمنٽ کا حکم صاحب شام کو رول کال *Regimental orders, Sir—roll-call this evening, guard mounting parade in the morning in full dress, bugles at five and half-past five o'clock.*

فجر گارڈ مونٹنگ پريد هي تريري پانچ

اور ساڙهي پانچ گھنٽي کي وقت فل

ڌريس کا حکم هوا

رجمنٽ آرڊر صاحب شام فجر رول کال *Regimental orders, Sir—roll-call this evening and to-morrow morning, ball practice for the grenadier and light companies in the morning.*

فجر گرینڈير اور لئيٽ کمپني کو گولي

کي فير* هي

هر ايک جوان کو کتنی ٿوڻي How many rounds per man ?

ٽين تين ٿوڻي صاحب فاصلہ پہلي بار آسي *Three rounds, the first at eighty and the others at a hundred paces, Sir.*

قدم بعد سو قدم

صاحب آج گولي کي فير مين ايک سپاهي *One of the muskets burst at ball practice this morning, Sir.*

کي بندوق کي نلي پھوٽ گئي

او سپاهي کو کچھ زخم لگا *Was the man hurt ?*

هو صاحب اُسکي هاتھ کي دو انگليان *Yes, Sir ; two of his fingers are broken.*

توٽ گئي

ڏاکتر صاحب اُسکو دیکهي *Has the doctor seen him ?*

هو صاحب مرهم پڻي کرکر آسپتري کو روانه *Yes, Sir ; he has dressed his hand, and sent him to the hospital.*

کيا

* *Golī kī fire*, ball practice.

اور کسی کو مار لگی Was any one else hurt?

نہیں صاحب No, Sir.

کیا سبب سی بندوق کی نلی پھوٹ گئی What was the cause of the musket bursting?

مجھے معلوم نہیں صاحب لوگ بولتی I do not know, Sir; they say it was a very old one.

ہیں کہ بہت پرانی بندوق تھی

رجمنٹ آرڈر صاحب شام کو رول کال *Regimental orders, Sir — roll-call this evening, field exercise with blank cartridges in the morning, the flank companies twenty rounds and the other companies twelve rounds each, bugles at five and half-past five o'clock.*

فجر فیلڈ ایکسرسیز اور خالی ٹوٹی کی

فیر* ہی فلائٹ کمپنیاں† کو بیس بیس

ٹوٹی باقی کمپنیاں کو بارہ بارہ ٹوٹی کا

حکم ہی ترتیری پانچ اور ساڑھی پانچ

گھنٹی کی وقت

سپاہی کیشنما ہماری کمپنی کا Sepoy Kishnamah of your (our) company, who is sick in hospital, has no relations, and begs to have a sepoy to attend him.

آسپٹری مین بیمار ہی اپنی کمک کی

واسطی ایک سپاہی منگتا

اس بابت مین ڈاکٹر صاحب کچھ حکم Has the doctor given any orders on the subject?

دئی

ہو صاحب حکم دی چکی Yes, Sir, he has granted permission.

ہماری کمپنی مین اس کا دوستان ہیں Has he friends in the company?

ہو صاحب سپاہی کرپنا سی بڑی دوستی Yes, Sir, sepoy Curpanah is a very great friend of his, and is willing to assist him.

رکھتا اور او سپاہی کمک دینا راضی ہی

بہت اچھا حکم ہی Very well, let it be so.

* The English word, *fire*.

† *Cumpaneān*, companies.

رجمنٽ آرڊر صاحب شام فجر ڪجهه نهين
فجر سي هندو لوگ ڪو ٽين روز ڪي رضا
هي

Regimental orders — no parade this evening or to-morrow morning; the Hindoos have three days' leave from to-morrow morning.

سپاهي احمد خان هماري پاس بيجاڻو
سپاهي احمد خان آڪر بولتا هي ڪه صاحب
بلا بيجاڻا

Send sepoy Ahmad Khan to me.
(Servant) Sir, sepoy Ahmad Khan has come, and says you sent for him.

اُسڪو آني ڏيو
تو نايڪي ڪي امتحان ڏي سگهتا هي

Let him come here.
(To the sepoy) Are you prepared to pass the examination for Naigue ?

هو صاحب مين ڏي سگهتا

Yes, Sir.

تهوڙي روز مين ايڪ لانس نايڪي خالي
هوگا همارا اراده هي تيري نام
سرفراز نامي مين داخل ڪرنا

In a few days there will be a vacancy in the *lance* naigues, and I intend to insert your name in the recommendation roll.

صاحب همارا ما باپ هي

You are my best friend, Sir (literally, my father and mother).

ڪمپني ڪي رپورٽ صاحب نايڪ مراد
خان اور سپاهي متوسامي بیمار هوڪر
آسپتري مين داخل هوي سپاهيان
شيخ آدم اور بهيما ڏي ڪمپني ڪو بدلي
هوي ڪجهه زياده نهين

Company report, Sir—Naigue Murad Khan and sepoy Mootoosamy admitted into *hospital*. Sepoys Shaikh Adam and Bhema removed to the *D. company*; nothing else.

آج فجر ڪي قواعد مين دو جوان چوڪ
ڏئي سو ان ڪو اجيئن ڌريل ڪو بيجاڻو

Send the two men who blundered at drill this morning to the *adjutant's drill*.

سپاهي ناگنا هماري لئين مين حوالدار
شيخ سيار ڪو بي سبب مارا

Sepoy Naganah has struck havildar Shaikh Sillar in the *Lines* without any provocation.

کب When ?

اُڀيڇ صاحب Just now, Sir.

ڪوئي شاهدان هين Are there any witnesses ?

هو صاحب ٻهت سپاهيان حاضر ٿي Yes, Sir, several sepoy were present.

اُسکو پهري مين ڏالو هم ڪرنل صاحب ڪو Put him in the guard, I shall *report* it to the *Colonel*.

رپورٽ ڪرينگي

صاحب هماري ڪمپني سي ايڪ سبڊوژن A *subdivision* of the *company* is to be sent for the young (new) officers' *drill* to-morrow morning.

نوي سرداران کي ڌريل کي واسطي صبان

فجر بيهجنا حڪم هي

آڃ شام کي رول ڪال مين سپاهي ٻڌهن Sepoy Budhan Khan has grossly abused the (company) jemadar at *roll-call* this evening.

خان جمعدار ڪو سخت گالي ڏيا

هماري طرف سي جمعدار صاحب ڪو سلام Give my salam to the jemadar, and tell him to send sepoy Budhan Khan to my quarters at ten o'clock to-morrow, and to attend at the same time himself.

بولڪر ڪهو ڪه صبان ڏس گهنڻي ڪو سپاهي

ٻڌهن خان صاحب کي گهر ڪو بيهج

ڏيو آپ بيهي حاضر هونا

سپاهي رام سنگ جو قيد مين پڙي ڌريل Sir, sepoy Ram Sing, who is in the guard, refuses to go to *drill*.

ڪو نهين جاونگا ڪرڪر حجت ڪرنا هي

صاحب

اچها اس ڪو تاڪيد ڏيو ڌريل ڪو نه گيا تو Warn him, that if he does not go to *drill* he will be punished.

سزا پايوگا

اڃيئن صاحب يهه سپاهي سزا کي واسطي The *adjutant* has sent this man to you, Sir, to be punished.

صاحب کي پاس بيهجا هي

اُس کا کیا تقصیر هي What has he done?

گارڈ مونٹنگ مين اُس کا ڌريس ميلا تها His *dress* was dirty when paraded for *guard*.

ڪونسي اسڪورڊ کا سپاهي هي Which *squad* does he belong to?

ٽينون اسڪورڊ کا جوان هي صاحب The third *squad*, Sir.

اسڪورڊ حوالدار کو بولو که صبان دس گهنڻي Tell the *squad* havildar to bring sepoy Rungasamy to me, with his *knapsack* on, to-morrow at ten o'clock, and to take care that his *dress* is all right.

سپاهي رنگ سامي کو ناپساک بندهاگر
صاحب کي پاس ليجانا حڪم هي اور
حوالدار کو تاڪيد ڪرو ڌريس اچهي طرح
سي ڏيکھ لينا

سپاهي قاسم خان جو ڪهيلني کي سبب Sepoy Kasim Khan has been gambling, and sold his regimental kit.

اپني ڌريس کي سامان بيچ ڏالا

صبان دس گهنڻي اُس کو اسڪورڊ کي Bring him to me at ten o'clock to-morrow, along with the havildar and naique of his *squad*: I shall take him to the *commanding officer*.

عهدي والي کي ساڻه هماري گهر کو لاو
هم ڪمانڊنگ آفيسر صاحب کي پاس

ليجاينگي

سپاهي حيدر خان کي عورت [يا جورو*] Sepoy Haider Khan's wife has died in child-birth; he wants ten men to assist at the funeral, Sir.

بچه جنڪر مرگي اسڪوگاڙني کي لئي
دس جوان ڪمڪ منگتا صاحب

صاحب سپاهي شيخ سيار اپني بچي کي Sepoy Shaikh Sillar wants three days' leave, to have his child circumcised, Sir.

ختني کي لئي تين روز کي رضا منگتا
هي

* عورت more generally used by the sepoys.

ڪل ڪي روز سپاهي پرمالو آسپتري مين Sepoy Permaloo made a complaint to the *European officer* of the *day* when he visited the *hospital* yesterday.

ايوروپين دي آفيسر سي فرياد ڪيا

ڪس لئي فرياد ڪيا What was it about ?

دهوبي اُسڪي ڪپڙي نهين دھويا ڪها He said the dhoby had not washed his clothes.

جس وقت هماري ڪمپني ڪي جوانان Why do you not go to the *hospital* every day when any men of the *company* are sick, and ascertain whether all is right ?

آسپتري مين بيمار هين ڪيا سبب تم

روز روز خبر ليني ڪي واسطي نهين

جاني

مين هر روز خبر ليني ڪي واسطي جاتا I go there every day, Sir, to make inquiries ; sepoy Permaloo never complained to me about the dhoby.

هون خاوند ليکن سپاهي پرمالو دھوبي

ڪي اوپر ڪجهه فرياد نهين ڪيا

آچها اُس ڪا درماه دھوبي ڪو مت ديو Very well, do not pay the dhoby, and when the man is discharged from *hospital* bring them both to me.

او سپاهي آسپتري سي نڪال ديا تو دونو

هماري پاس لاو

سپاهي سيد حسين ترچناپلي ڪو جاني ڪي Sepoy Sied Husein wants six weeks' leave to go to Trichinopoly.

واسطي ڏيڙهه مهيني ڪي رضا منگتا

ڪيا سبب What for ?

اپني شادي ڪي واسطي ڪپڙي مول لینا To buy clothes for his marriage.

سپاهي ڪرپنا ڪا برطرف ڪي چٽهي آئي The *adjutant* wants sepoy Curpanah ; his discharge certificate has arrived.

اس واسطي اچيئن صاحب اپني پاس

اُسي لاو ڪهي

هماري ڪمپني کا سپاهي شيخ فرید چاروین Sepoy Shaikh Furreed of your (our)
 ڪمپني کا سپاهي دلاور خان سي قضيه company has quarrelled with sepoy
 کیا Dilawur Khan of the fourth company.

قضيه کس طرح شروع هوا How did the quarrel commence ?

ايڪ ڳاڻن والا ڪهتا هي ڪه دونو سپاهيان اُسڪي A villager says, that they (the two se-
 گهر کي نزديڪ گنجيفه ڪهيلي تهي poys) were playing at cards near his
 ايڪ ڪچه دغا بازي ڪرڪر دوسرا اُسڪو house, when one of them cheated,
 گالي ديني لگا تب دونو کي بيچمين and the other abused him ; they then
 گالي گلوچ هوي went on abusing each other.

ڪمپني کي رپورٽ صاحب ايڪ سويڊار (On parade) Company report, present
 ايڪ جمعدار چار حوالدار چاليس پر 1 subadar, 1 jemadar, 4 havildars,
 دو فيل and 42 rank and file.

صاحب سپاهي بهگت راؤ کا سر پهترتا هي (On parade) Sir, sepoy Bhagut Rao is
 حڪم هوا تو رير ڪو بهيجونگا seized with giddiness, may I tell him
 to go to the rear ?

يه سپاهي گارڊ کي درميان ڏي آفيسر آتي This man was absent when the officer
 سو وقت غير حاضر تھا of the day visited the guard.

ڪل رات ڪو سپاهي حسين بيگ هماري Sepoy Husein Beg was drunk in
 لئين مين نشي کي حالت مين تھا Lines last night, and the European
 ولايتي دي کي سردار اُسڪو پهري مين officer of the day has put him in the
 رکها ديا guard.

ڪسي ڪو معلوم هي دارو ڪهان سي ملا Does any one know where he got liquor
 from ?

هو صاحب ايڪ گهڙي کي راستا لئين
 Yes, Sir, there is a toddy-shop about a mile beyond the *Lines*.
 کي پهليور ايڪ تاري کي دوکان هي

فقير کي مڪان کي نزديڪ هي Is it near the fakeer's choultry ?

هو خاوند ذره پهليور هي Yes, Sir, just beyond it.

او سپاهي گانجا پيتا Does he smoke bhang ?

هو صاحب پيتا Yes, Sir, he does.

سوبيدار آڄ شام کي رول ڪال مين سپاهيان Subadar, inspect the men's kits at *roll-call* this evening, and let me know if there are any deficiencies.

کي ڌريس کي سامان ڏيکيو ڪجهه ڪم

رهي توهم ڪو ٻولو

صاحب کي حڪم کي موافق تمام ڪپڙي I have inspected the kits as you desired, Sir.

وغيره ڏيکيا

ڪجهه ڪم هي يا سب برابر هين Are they all right, or are there any deficiencies ?

صاحب دو سپاهي کي پاس آنگريڪهي Two men have no white jackets, Sir ; one man has only one handkerchief, and another has lost his last year's red jacket and cooking utensils.

نهن ايڪ سپاهي ڪو ايڪهي رومال

هي اور ايڪ سپاهي کي پاس گئي

بس کي ڪرڻه اور ڌريس کي پاس

نهن

سپاهي چاند خان ڪا گهر رات کي باره Sepoy Chand Khan's house was burnt down at twelve o'clock last night.

گهڻي ڪو جل ڪيا

سوبيدار ڪيا سب هماري ڪمپني کي Subadar, how is it that the men of my company talk at drill ?

سپاهيان قواعد کي وقت باتان ڪري

هين

مَينَ هميشه تاكيد ڪرنا هون ليڪن سپاهيان I have constantly spoken to them about
اُس بات ڪو پروا نهين ڪرتي صاحب it, but they pay no attention to what
دو تين ڪو سزا ديا تو سب چپ رهين I say ; if you were to punish two or
three, they would be quiet.

جوانان ڪو تاكيد ڪرو پهر باتان ڪئي تو مَين Warn them, that if they do so again I
تمام ڪمپني ٿريل ڪو بهيجونگا shall send the whole *company* to
drill.

تاكيد ڪرونگا صاحب I will, Sir.

سپاهي هنور خان صاحب سي ڪجهه عرض ڪرنا هي Sepoy Hunoor Khan has a request to
make, Sir.

هنور خان تمهاري عرض ڪيا هي What is it, Hunoor Khan?

دندڪل ڪو جاني ڪي واسطي دو مهيني ڪي دندڪل ڪو جاني ڪي واسطي دو مهيني ڪي
رضا هونا صاحب I want two months' leave to Dindigul,
Sir.

تم جانتئي نهين ڪرنل صاحب ڪسي ڪو رضا Do you not know that the *colonel* has
ڪي واسطي مت لاو ڪهر تاكيد ڏئي issued orders that no applications for
leave be made to him ?

هو صاحب مَين سنا ليڪن ميرا ڪام بهت Yes, Sir, but my business is very urgent ;
ضرور هي صاحب مهرباني ڪيا تو آلتہ if you befriend me I shall obtain
رضا مليگا leave.

ڪرنل صاحب ڪا حڪم ڪيسا ٿال دينا مَين How can I disobey the *colonel's* orders ?
لاچار هون I can do nothing.

هماري ڪمپني ڪا سپاهي داؤد بيگ آج Sepoy Daood Beg of your (our) *com-*
سيڪ آبسنت* سي پهر آيا *pany* has returned to-day from *sick*
leave.

ڪتني روز سيڪ آبسنت مَين رها How long has he been away ?

چڻهه مهيني ڪي اوپر هوي صاحب Upwards of six months, Sir.

* *Sick absent*, so called by the men, the way it is entered in the returns, &c.

اچھا اُسکي بندوق دٻه ڏوالي وغيره Very good; get his musket, pouch, belts, &c. from the *regimental stores*, and give them to him.

رجمنٽ اسٽور سي ليڪر ڏيو

صاحب رسيد ڏيا تو کورٽر مسٽر صاحب If you give me the *receipt*, Sir, the *quartermaster* will let me have the accoutrements from the stores.

سپاهي کي سامان اسٽور سي ڏلا ڏيوي

پهه سپاهي اڃيئن ڏريل ڪو جانا صاحب Is he to go to the *adjutant's drill*, Sir?

البتہ معمول کي موافق جانا Of course, as usual.

صاحب آڃ تلوار کي قواعد مين حوالدار Havildar Lal Khan bungled at sword exercise this morning, Sir.

لعل خان چوڪ ڳيا

اچھا او حوالدار ڪو لئين مين تلوار کي Make him practise (teach him) in the *lines*.

قواعد سيکهاو

صاحب آڃ فجر کي قواعد مين پهه جوان This man's musket-stock was broken when at drill this morning, Sir.

کي بندوق کا ڪنده ٽوٽ ڳيا

او کس طرح سي ٽوٽ ڳيا How was it broken?

صاحب رجمنٽ ڏبل مارچ جاتي سو Sir, when the *regiment* was moving at the *double march*, I stumbled and fell; on getting up I found that the musket-stock was broken.

وقت مين ٽپوڪر ڪهاڪر گر پڙا اٿئي بعد

مين ڏيکها ڪه بندوق کا ڪنده ٽوٽ ڪر تها

سوبيدار تم اس ڪمپني کي هرايڪ جوان Subadar, are you well acquainted with all the men of this *company*?

ڪو خوب जानتي

هو صاحب هرايڪ جوان سي خوب واقف Yes, Sir, I am thoroughly acquainted with them all.

هون

صاحب سپاهي باوا صاحب آڃ فجر اپني Sepoy Bawa Sahib broke his ramrod when cleaning his musket this morning, Sir.

بندوق صاف ڪرتي سو وقت گز توڙ ڏالا

او گز کيسا ٿوڻا تنها تم ڪجهه دريافت ڪئي Have you inquired how it happened ?

هو صاحب درياقت ڪيا باوا صاحب ڪهڻا Yes, Sir ; Bawa Sahib says that when he was cleaning the barrel of his musket the ramrod slipped out of his hand, struck against a stone, and snapped.

هي ڪه بندوق ڪي نلي صاف ڪرتي سو
وقت گزاسڪي هاتھ سي ڪهسلي اور پتھر
پر مار ڪها ڪر ٿوڻ ڪو پڙي

سپاهي منصور خان صاحب سي ڪجهه Sepoy Mansur Khan has come to ask you something, Sir.

عرض ڪرني ڪو آيا هي

تُمھاري عرض ڪيا هي What is it ?

ميرِي بيٺي ڪي شادي ڪي واسطي دس I want to borrow ten pagodas for my daughter's marriage.

هن قرض منگتا صاحب

هماري پاس پيسا نهين ڪوئي بزاروالا تجھي I have no money ; is any bazaar-man willing to lend you the coin ?

قرض دين راضي هي

هو صاحب آپ حُڪم ديا . تو بزاروالا Yes, Sir, bazaar-man Mootoosamy will lend me the money, if you grant permission.

متوسامي قرض دين راضي هي

تم هر مهينه اُسکو ڪٿي دين How much are you to pay every month ?

اُسکا بياج اور اڙهائي روپئي عصل ڪي I have promised to pay the interest and two rupees and a-half of the principal every month.

مهيني مهيني دين قرار ڪيا

صاحب مدراس سي هماري رجمنٽ Three carts have arrived from Madras with clothing for the *regiment* ; the sentry at the Fort gate will not allow them to pass without an order.

ڪي واسطي تين گاڙي ڪرڻي بهري

هوي آئي هيئن ليکن قلعي ڪي

دروازي ڪا پهري والا بغير حُڪم نهين

چھوڙتا

صاحب رجمنٽ کي واسطي نوي شطرنجي جو آئي ڪمپني ڪمپني ڪو
The new carpets received for the *regiment* are to be divided equally among the *companies*.

بانٽي ڪا حڪم هوا

ڪب سپاهيان ڪو دينا When are they to be issued ?

صباڻ فجر سات گهٽي کي وقت صاحب
At seven o'clock to-morrow morning, Sir.

هماري ڪمپني ڪو ڪٿي شطرنجي هونا هي
How many carpets are wanted for the *company*?

تيس پر پانچ صاحب Thirty-five, Sir.

سو بیدار صباڻ فجر جس جوانان ڪو
Subadar, take the men who require carpets to the *stores* in the morning ; I shall be there, too.

شطرنجي هونا هي استور ڪو لڳا و مين

بهي آتا هون

صباڻ هم ڪو نوڪري هي خاوند I shall be on duty to-morrow, Sir.

ڪجهه پروا نهين جمعدار ڪو بولو جوانان
It does not matter ; tell the jemadar to attend with the men.

ڪي سنگات استور ڪو جانا

صاحب يهه دو سپاهي بهت ڪچ والي
Sir, these two men wish to get their sons entertained as *pension boys* ; they have both large families.

هين اس لئي اپني ڇوڻ ڪو پمنشن بائي

ڪي نوڪري مين رڪهني عرض ڪري

مر گئي سو سپاهيان ڪي ڇچي بهت هين
There are a number of children of deceased sepoys, the *colonel* will therefore entertain no others.

اس واسطي ڪرنل صاحب دوسري ڇوڻ

ڪو نهين لکها

تمام گارڊان مين سپاهيان آڻهه گهٽي فجر
The men on *guard* are to wear white (linen) jackets from eight o'clock in the morning till four in the afternoon.

شام چار گهٽي تگ لال ڪرڻي نکالکر

آنگريڪهي پهنئي ڪا حڪم هوا

What is the reason ?
کیا سبب ایسا حکم ملا

It is the custom here during the hot weather, Sir.

هي صاحب

How many men are there on this *guard*, and where are the sentries posted ?

سوبيدار اس گارڊ مين ڪٿي جوان هين
اور پهري والي ڪهان ڪهان ڪهڙي ڪٿي

هين

1 havildar, 2 naigues, 24 sepoy, and 1 drummer, Sir, furnishing 4 sentries, one in front over the arms of the *guard*, one in rear of the *guard*, a third near the Fort gate, and the fourth over the prisoners in the *guard*.

صاحب ايڪ حوالدار دو نايڪ چوبيس

سپاهي ايڪ درمبر [يا طمبوروالا] چار

پهري ڊيتي ايڪ پهري والا گارڊ ڪي

سامهني بندوق خبرداري ڪي لئي ڪهڙا

هي دوسري گارڊ ڪي پڇهه هي

تيموان [يا تيسرا] قلعي ڪي دروازي ڪي

نزديڪ ڪهڙا هي چاروان [يا چوتها]

پهري والا گارڊ ڪي حوالي مين هين

سو قيديان خبردار ڪرڻا

When does the *field officer* (of the day) visit the *guard* ?

فيلڊ آفيسر گارڊ ڏيکھي ڪي واسطي ڪب

آتا هي

After five o'clock in the afternoon, Sir.

شام پانچ گھنٽي ڪي بعد آتا صاحب

Subadar, when do you get the *reports* from the other *guards* ?

سوبدار تم ڪو تمام گارڊان سي رپورٽ

ڪونسي وقت پهچي ٿي هي

شام ساڙهي چار گھنٽي کي وقت تمام The non-commissioned officers commanding the *guards* send the *reports* at half-past four in the afternoon.

گارڌان کي عهدي والي رپورٽ بيڄتي

هين خاوند

ايڪهي وقت ڪهانا ڪهائي کي لئي ڪتني How many men are allowed to leave (the guard) for their meals at one time?

جوان چيوڙني کا حکم هي

گارڌ تين حصہ ڪرکي دن کي آتھ گھنٽي اور One-third of the *guard* are allowed to be absent at one time during the day, between the hours of eight and four, Sir.

شام چار گھنٽي کي بيچمين ايڪ ايڪ

حصہ چيوڙني کا حکم هي صاحب

ڪهانا ڪهائي کو ڪهان جاتي هين Where do they go to their meal?

اپني پتالم* کي لئين کو جاتي هين صاحب To their own *lines*, Sir.

رات کو کس طرح ڪهانا ملتي How do they manage for their evening meal?

اپني اپني لوگ ڪهانا لئين سي ليڪر آتي The men's friends bring their suppers from the *lines*, and they eat it somewhere near the *guard*.

هين اور جوانان گارڌ سي ذره دور جاگر

ڪهانا ڪهائي

سوبيدار گارڌ کي جوانان کو تاڪيد ڪرو ڪه Subadar, tell the men of the *guard* to fall in immediately they hear "*guard turn out.*"

گارڌ ترن اوٽ سمنتي هي جلد برابر

ڪهڙي هونا

سوبيدار تم رات کو گياره گھنٽي کي وقت Go the rounds at eleven o'clock to-night, Subadar.

رونڌ جانا

* *Patālum* (battalion) and *rejmnt* (regiment) are both used for native infantry corps, but when speaking of Europeans or cavalry, the latter only is used. Until 1824, native infantry corps consisted of two battalions.

Have you heard, Subadar, that fifty men of the ——— regiment died of cholera on the march to ———?

سو بیدار تم سنی کہ -- رجمنٹ — کو
جائی سو وقت پچاس جوان وبا* سی
مر گئی

The grenadier and light companies of the brigade are ordered to storm the enemy's stockades at five o'clock to-morrow morning.

صباں فجر پانچ گھنٹی کی وقت برکیڈ کی
گرایندیر اور لیت کمپنیاں دشمن کی
لکڑکوت پر حملہ کرنی کا حکم دئی

Very good ; have you heard how many stockades there are ?

اچھا دشمن کی طرف کتنی لکڑکوت ہیں
سو تم کچھ سنی

The spy reports four.

بہیدی سی معلوم ہوا کہ چار لکڑکوت ہیں

How far is the enemy's fort from this ?

یہاں سی دشمن کا قلعہ کتنی دور ہوگا

شمار سات گھڑی کی راستہ ہی صاحب

About seven miles, Sir.

Subadar, do you know whether there is a ditch round the enemy's fort ?

سو بیدار تم کو معلوم ہے دشمن کی قلعی
کی اطراف خندق ہی یا نہیں

Yes, Sir ; but it is dry now.

ہو صاحب خندق ہی پر ان دنوں میں
اُس میں پانی نہیں

Regimental orders, Sir—no parade this evening, *picquet drill* in the morning, bugles at a quarter past five and a quarter before six : the regiment is to commence the march to Trichinopoly on the 20th.

رجمنٹ آرڈر صاحب شام کچھ نہیں فجر
پکٹ ڈریل تترتری سوا پانچ پونی چھ
گھنٹی کی وقت بیسویں تاریخ کو پتال
ترچناپلی کو جانا حکم ملا

* There are two other words for the cholera قی جلاب *kai julāb*, and اوکھال جلاب *aukhāl julāb*, both of which are more frequently used than the above.

اچھا تم دریافت کرو ہماری کمپنی کی
Inquire how many carts are required
سپاہیان کو کتنی گاڑی ضرور ہیں
by the men of the company.

میں دریافت کر کر صباں بولونگا صاحب
I will inquire and let you know to-
مorrow, Sir.
رجمنٹ آرڈر شام فجر کچھ نہیں شام کو
Regimental orders—no parades, a com-
لٹین کتین کمٹی کرنی کا حکم ملا
mittee on the lines (to value the
ہماری کمپنی کو تیس پر پانچ گاڑی
men's huts) to assemble this even-
ضرور ہیں صاحب
ing; thirty-five carts are required for
the company.

بہت خوب کمیسری صاحب گاڑیاں
Very good, as soon as the commissariat
بیجی تو ہم جوانان کو دلا دیوینگے
officer supplies the carts the men
shall have them.

ہماری کمپنی کی گھران کو برابر نمبر ڈالی
Are the huts of the company all pro-
perly numbered?
ہو صاحب کل کی روز سب گھران کو
Yes, Sir, they were done yesterday.
برابر نمبر دالی تھی

سپاہیان ترچناپلی کو جانا خوش ہیں
Are the men glad to go to Trichinopoly?
ہو صاحب ترچناپلی کی ملک بہت
Yes, Sir, it is a very good country, and
اچھا اور سستا ہے لیکن سپاہیان کو
cheap, but the duty is heavy, for
بہت سخت نوکری ہے کیونکہ گارڈان
there are a number of guards, and
زیادہ اور قلعہ لٹین سی دور ہے
the fort is a long way from the
اور بھی ہفتی میں دو بار برکیڈ قواعد
lines; there is also brigade exercise
twice a week.

ہی

رجمنٽ آرڊر صاحب شام ڪو رول ڪال *Regimental orders, Sir — roll-call this evening, to-morrow march to —,*
فجر ڪوچ — ڪو دس گهڙي ڪي رسته *the distance ten miles; the “general”*
جنرل ساڙهي تين گهڻي اور اسمبلي *at half-past three, and the*
چار گهڻي ڪي وقت حڪم هي *“assembly” at four o’clock.*

رجمنٽ آرڊر صاحب شام ڪو رول ڪال *Regimental orders, Sir — roll-call this evening, to-morrow a halt; the Jam-*
فجر مقام صبان شام تين گهڻي ڪي *dani guard is to start at three*
وقت جمع داني* گارڊ آڱي جاني ڪا *o’clock to-morrow afternoon.*
حڪم هي

صاحب يه سپاهي ڪي گاڙي رستي مين *This man’s cart has been upset on the*
اولت گئي پڇهي آني ڪا حڪم منگتا *road, Sir; he begs permission to*
هي *come on after the regiment.*

رجمنٽ آرڊر صاحب شام ڪو رول ڪال *Regimental orders, Sir — roll-call this evening, to-morrow march to —,*
فجر مارچ — ڪو پندرہ ميل جنرل *distance fifteen miles; the “general”*
پوني دو گهڻي اور اسمبلي سوا دو گهڻي *at a quarter to two, and the*
ڪي وقت بجانا اور حڪم هي ڪه رات *“assembly” a quarter after two*
بارہ گهڻي ڪي بعد رجمنٽ نڪلي *o’clock; the carts are not to be*
تلگ گاڙيان آڱي نهين جاني دينا *allowed to start between twelve*
ڪيونڪه رسته بهت ڇهڻا هي *o’clock at night and the departure*
جوانون ڪو بولو آج رات ڪو ڀڄ ڪڇ روانه *of the regiment, as the road is very*
ڪرنا بهتر هي چاندي رات هي *narrow.*

Tell the men they had better send off their families to-night; it is moon-light.

* *Jamādānī*, the name of a guard which is sent in advance of a regiment when marching, under the command of a havildar, for the protection of the supplies collected at the several stages by the civil authorities for the use of the corps.

سپاهي ڪشما صاحب آج ڪي منزل مين سپاهي ڪشما
ڪي عورت بچه جني ليڪر آئي ڪي
واسطي ٿولي منگتا هي

Sepoy Kishnamah asks for a dooly to fetch his wife ; she was confined on the march this morning.

هم ڏاکتر صاحب سي بولڪر دلاوينگي I will speak to the *doctor*, and get him one.

سپاهي اسماعيل صاحب آج ڪي منزل مين سپاهي اسماعيل
بيگ ڪي گاڙي گرڪر اُسڪي بچي ڪا هاڻه
ٿوٽ ڳيا

Sepoy Ismail Beg's cart was upset this morning, Sir, and his child's arm is broken.

ڏاکتر صاحب ڪي پاس لي ڳيا Has he taken it to the *doctor* ?

هو خاوند ڏاکتر صاحب پٿي لڳاڪر بند ڪيا
اور بولي بهت خبردار ڪري تو تپوڙي روز
مين درست هو جايو

Yes, Sir ; the *doctor* has bound up the arm, and says that the child must be taken care of, and it will soon be well.

اچها تين پريد ڪي رضا هي مين ڪرل (Tell him) he has three parades' leave ;
صاحب سي بولڪر پيچهي آئي ڪا حڪم
دلاونگا

I will ask the *colonel* to allow him to march with his family.

رجمنٽ آرڊر صاحب شام ڪو رول ڪال Regimental orders, Sir, roll-call this
فجر ڪوچ — ڪو اڳياره ميل جنرل ساڙهي evening, to-morrow march to ———,
تین گهٽي اور اسمبلي چار گهٽي ڪي distance eleven miles, the *general*
وقت صبان شام رول ڪال ڪي وقت at half-past three, and *assembly* at
ڪالي سرداران بندوق ٿي دوالي سب four ; the Native Officers are to in-
ديڪنا چارشمبي ڪي روز انسپيڪشن پريد spect the arms and accoutrements
هووينگا at evening roll-call to-morrow ; there
will be an *inspection parade* on Wednesday.

صاحب هماري ڪمپني ڪا سپاهي سرور خان Sepoy Sarwar Khan of your (our) com-
بزار مين ٿنڻا ڪيا pany has been making a disturb-
ance in the bazaar.

يهه ڪيفيت اڃيئن صاحب سني Does the *adjutant* know of it ?

Yes, Sir ; he has sent the man to you. هو صاحب احیثن صاحب تمہاری پاس

بیجاوا دیا

Regimental orders, Sir — *inspection parade* this evening, bugles at half-past four and five o'clock ; to-morrow march to Trichinopoly, distance five miles ; the “*general*” at a quarter before five, and the “*assembly*” at a quarter after five o'clock.

رجمنٹ آرڈر صاحب شام کو انسپکشن پرید

ہی تترتی ساڑھی چار اور پانچ گھنٹی

کی وقت فجر کوچ ترچناپلی کو پانچ

گھنٹی کی رستہ جنرل پونی پانچ اسمبلی

سوا پانچ گھنٹی کی وقت بجانا حکم ہوا

Sir, a street in the *lines* has been given for the *company* ; some of the huts are good, the rest are very old.

صاحب ہماری کمپنی کی واسطی ایک

لٹین دئی اُس مین تھوڑی گھران اچھی

تھوڑی پرانی ہیں

Tell the subadar to divide the good huts among the family men, and give the old ones to those who have no one with them.

اچھا سوییدار کو بولو بچے والوں کو اچھی

گھران اور مفلس سپاہیان کو پرانی گھران

دینا

Have the huts been divided among the men ? تمام جوانوں کو گھران بانٹی

Yes, Sir, but there are not enough ; four men want huts. هو صاحب بانٹ دئی پر چار جوان کو

گھران نہیں

I will speak to the *quarter-master* about it. اچھا مین کورٹرمستر صاحب کو بولونگا

Sepoy Kasir Sing has been quarrelling with the *orderly* havildar, because he has not got a good hut. سپاہی کیمسر سنگ اردلی حوالدار سی قضیہ کیا کیونکہ لٹین مین برابر گھر

نہیں ملا

Did he use abusive language ? کچھ گالیان دیا

No, Sir ; he spoke very disrespectfully. گالی نہ دیا صاحب بہت بی ادبی کی

باتان کیا

Bring them both to me. دونو ہماری پاس لیکر آؤ

SURGEON'S VISIT TO THE HOSPITAL.

ڈریسر — صاحب کھان ہی *Dresser, where is Mr. — ?*

صاحب کا حکم کی موافق جنرل داکٹر* *He has gone to the superintending surgeon's quarters as you ordered, Sir.*

آج کوئی بیمار لوگ آسپتري† کو آئی *Are there any new patients to-day ?*

ہو خاوند تین سپاہیان آئی ہیں *Yes, Sir ; three sepoys.*

تم کو کیا مرض ہی *What ails you ?*

صاحب مجھی دو روز سی تپ آئی ہی *I have had fever the last two days, Sir.*

تھنڈ بھی آئی ہی *Have you any cold fit with it ?*

نہیں صاحب فقط تپ آئی ہی *No, Sir, only fever.*

بھوکہ برابر لگتی *Have you any appetite ?*

ہو صاحب پر کھانا نہیں کھا سکتا *Yes, Sir, but I cannot get any thing down.*

تم کو کھانا کیسا معلوم ہوتا *How does what you take taste ?*

منہ میں کھانا لٹپی تو کڑوا معلوم ہوتا *Every thing tastes bitter, Sir.*

تم کو بہت پیاس ہوتی *Do you feel very thirsty ?*

ہو صاحب بہت پیاس ہوتی *Yes, Sir, I do.*

اچھا تمہاری جیب بتاؤ *Shew me your tongue.*

نبض دکھاؤ *Let me feel your pulse.*

* *Genral docter*, the superintending surgeon.

† *Aspatrî*, hospital.

تم کو کیا بیماری ہے What is the matter with you ?

صاحب مجھے کان میں بہت تڑک ہے Sir, I have a singing noise in my ear.

آگي تم کو کان کا درد کبھی پیدا ہوا Have you ever had the ear-ache ?

ہو صاحب دو برس کی آگي یہی درد Yes, Sir, I had this same pain about two years ago.

آیا تھا

کون علاج کئی Who cured you ?

صاحب ایک کالا آدمی علاج کیا A native (black) man cured me, Sir.

تم کو کان میں کبھی کبھی پیپ نکلتا تھا Have you had a discharge at times from the ear ?

درد پیدا ہونے کی آگي پیپ نکلتا تھا Yes, there is always a discharge before the pain commences.

بہت خوب میں اُسکا علاج کرونگا Very good, I will cure it.

تم کو کیا شکایت ہے What ails you ?

صاحب میری ہاتھ پاؤں میں جلن ہے Sir, I have a burning sensation in my hands and feet, and do not sleep well at night.

اور رات کو برابر نیند نہیں لگتی

کب سے یہ بیماری تم کو دیکھائی دئی How long have you had it ?

صاحب میں رجمنٹ کی ہمراہ جہاز سوار I went with the *regiment* on board ship to —, and have suffered from this ever since that time.

ہوکر — کو گیا تب سے یہ بیماری پیدا

ہوئی

وہاں کوئی ڈاکٹر صاحب نہیں دیکھی Did no *doctor* attend you ?

ہو صاحب دیکھی بہت علاج کئی پر کچھ Yes, Sir, and tried many remedies, but without effect.

فائدہ نہ ہوا

یہ شخص کیا سبب لنگڑتا ہے What makes this man limp ?

صاحب اُس کا پاؤں موج کھایا He has sprained his foot, Sir.

موج ڪهاڪر ڪتني روز هوي When did (how many days since) you sprain it ?

ٽين روز هوي صاحب Three days ago, Sir.

تو ڪجهه علاج ڪيا Have you done any thing to it ?

پاڻون ڪو خوب رڱرڱر گرم پاڻي سي دھويا I have rubbed the foot well, and fomented it with hot water.

ڪيا

تجھ ڪو ڪجهه بهتر معلوم هوا Does it seem any better ?

مڃين سمجھتا هون ڪجهه بهتر نهين صاحب I think not, Sir.

ڏريسر آڻهه جونڪان لگاڻو Dresser, put on eight leeches.

تم ڪو ڪيا بيماري هي What is the matter with you ?

صاحب مجھي وائي ڪي سبب سي ايڪٽ One of my legs is quite contracted from rheumatism, Sir.

پاڻون اڪڙگيا

کالي آدمي ڪي دوا آگي ڪيئي ڪهايا Have you ever taken any native medicine for it ?

دو ٽين آدمي دوا ڏئي بهتر نه هوا صاحب Two or three persons have given me medicine, but I am no better, Sir.

ڪيا واسطي شروع بيماري ڪي اسپتري ڪو Why did you not come to hospital when you were first ill ?

نهين آيا

هم لوگ ڪو اسپتري سي بهت ڏر هي We are afraid of going to hospital, Sir.

صاحب

اچها تيرا ڏر مڃين نڪالونگا I will remove your fear.

صاحب ما باپ هي پرورش ڪرنا You are my best friend (father and mother), Sir ; protect me.

آج تمہاری طبیعت کیسی ہے How are you to-day?

اب بھی تب آتی ہے صاحب The fever still continues, Sir.

رات کو کونسی وقت تب آئی At what time did the fever come on last night?

دس گنتھی رات کو تب آئی صاحب At ten o'clock, Sir.

کب تک تمہاری بدن میں تب رہی How long did it continue?

ایک گنتھی رات تک رہی بعد اُتر گئی Till one o'clock in the morning; it then left me, Sir.

صاحب

کچھ تھنڈ بھی آئی Did you feel at all cold?

ذرا تھنڈ آکر چلی گئی صاحب A little, Sir; it soon went off.

اچھا کل کی روز تم جُلاب کو لئی Did you take the draught yesterday?

ہو صاحب جُلاب کو لیا Yes, Sir, I did.

کتنی بار جُلاب ہوی How many times did it operate?

آٹھ یا دس بار جُلاب ہوی صاحب Eight or ten times, Sir.

پاخانہ میں کچھ پیلا ہریا کسافت نکلا Was there any yellow or green in the stools?

ہو صاحب ہریا کسافت نکلا پر بہت Yes, Sir, some green stuff, but not much.

نہیں

نبض دکھاؤ Let me feel your pulse.

جیب بتاؤ Shew me your tongue.

تم کو رات کی وقت برابر نیند آتی Do you sleep well at night?

تھوڑی وقت سوتا ہوں صاحب بعد حرارت کی سبب نیند نہیں آتی اور آنکھ جلتی I sleep a little, Sir, but afterwards I am restless, and cannot go to sleep. My eyes smart.

جلتی

اچھا آج ٻي جلاب ليو فقط گنجي پيا ڪرو Well, you must have more medicine to-day, and not take any thing but rice water.

تم ڪو ڪيا بيماري هي What is the matter with you?

صاحب وائي ڪي سبب سي ڪمر مين I am suffering from severe rheumatic pain in the loins, Sir.

بهت درد هي

ڪجهه ڪالي آدمي ڪي دوا ڪهاڻي Have you taken any native medicine?

هو صاحب ايڪ آدمي سي دوا ڪهايا پر Yes, Sir; a man gave me some medicine: but I am no better.

جيئي ڪا تيسا رها هي

تم ڪو بهوڪه برابر هوڻي Have you any appetite?

هو صاحب هوڻي ڪهانا نهين ڪهاڻي جاتا Yes, Sir; but I cannot take any food.

ڪيا اولت هوتا هي What, does it come up again?

نهين صاحب جي متلاتا اور چهاڻي جلي No, Sir; but I have a nausea and burning sensation in the chest.

اچھا تم پهلي اوکھال ڪوليو Well, you must first take an emetic.

اس آدمي ڪو ڪيا بيماري هي What is the matter with this man?

صاحب يه شخص ڪو لهو ڪا موڙا هي He passes blood when he goes to stool, Sir.

هر روز ڪتني بار پائي خاني ڪو جاتا How many times do you go to stool in the course of the day?

آٺه دس بار جاتا صاحب Eight or ten times, Sir.

سب وقت لهو پڙتا Do you pass blood every time?

هو صاحب سب وقت لهو پڙتا Yes, Sir.

يہہ ديکھائي ديکر کتنی روز ھوي How many days is it since this commenced ?

چھہ روز يا سات روز ھوي صاحب Six or seven days.

تو کيا کھاني سي لھو نظر آيا What food had you taken when it came on ?

مرغي کا سالن کھايا تها صاحب Fowl curry, Sir.

لھو اور آون ملکر پڑتا Do you pass any slime with the blood ?

نہين صاحب فقط لھو پڑتا هي No, Sir, only blood.

رات کو کتنی بار پائي خاني کو جاتا How many times are your bowels moved during the night ?

چار پانچ بار جاتا ھون صاحب Four or five times, Sir.

اچھا تجھہ کو مين دوا ديونگا Very well ; I will give you some medicine.

يہہ چھوڪري کو کيا واسطي لايا Why have you brought this child ?

صاحب اُس کا اونٹ پيدائش سي شق He was born with a hare-lip, Sir.

ھوا هي

تم اُس کو کيا کرنا چھتي What do you wish done ?

مين چھتا ھون صاحب مہرباني کرکرسينا I want you to be kind enough to sew it up, Sir.

يہہ چھوڪري کي عمر سيني کي واسطي بس The child is too young.

نہين

صاحب اب سئي تو جلد درست ھويگا If you do it now, Sir, it will soon get well.

سچ اگر سئي تو بہت رونا نہين Very true ; but will he not cry a great deal ?

نہین روئي سريکا مين خبرداري ڪرڻگا I will manage to prevent his crying,
Sir.
صاحب

په سپاهي فصد ليني چهتا هي صاحب This sepoy wants to be bled, Sir.

ڪيا واسطي فصد ڪهولني چهتا Why does he wish to be bled?

اگر فصد نهين ڪهولي تو بيمار هونگا ڪرڪر بولتا He says he will get sick if he is not bled.

ڪيا اس ڪو فصد ڪهولني ڪي عادت هي Is he in the habit of being bled?

هو صاحب هر برس فصد ڪهلاتا هي Yes, Sir; he is bled every year.

اچها صبان آؤ مين فصد ڪهولونگا Very well; come to-morrow, I will bleed you.

په شخص ڪي هاتھ پاؤن اڪڙگئي صاحب This man's arms and legs are contracted, Sir.

آگي ڪيھي ڪالي آدمي ڪي دوا ڪهايا Have you ever taken any native medicine?

هو صاحب ڪالي آدمي سي دوا ڪهايا Yes, Sir, I have.

ڪس بيماري ڪي واسطي دوا ڪهايا What did you take it for?

وائي ڪي درد ڪي واسطي ڪهايا صاحب Rheumatism, Sir.

شايد تجھ ڪو او حڪيم پارا ڪهلايا Perhaps the hakeem gave you mercury.

مجهي معلوم نهين صاحب I do not know, Sir.

جس وقت تُو اُسڪي دوا ڪهايا تب تيرا Was your mouth sore after taking it?

منھ پکا تها

هو صاحب منھ پکا تها Yes, Sir, it was.

البته او پاري کا اثر تنها Just so; that is the effect of mercury.

اِس شخص کو کیا هي What is the matter with this man?

اُس کو ماتنہا نکلي صاحب He has the small-pox, Sir.

اُس کو بچپن میں سیتلا نہیں نکلي Has he not had the cow-pox when a child?

هو صاحب نکلي Yes, Sir.

اُس کا بچھانا ایک طرف ڈالو Put his cot separate from the others.

صاحب کمک کی واسطی اُس کو ایک An orderly is required to assist him, Sir.

آرتھری ہونا هي

اُس کی دوستان نہیں Has he no friends?

کوئی نہیں فقط یہہ آدھی مفلس هي He is a single man, and quite alone, Sir.

صاحب

صاحب اِس جوان کو قوت نہیں اِس Sir, this man is very weak, and wishes to be put on the convalescent list.

لئی گھر کی بیماری چھتا هي

بہت اچھا حکم هي Very good; put him on.

تم کو کیا مرض هي What ails you?

مجھے گنڈمالا هوا صاحب I have the king's-evil, Sir.

یہہ گنڈمالا هوکر کتنی مہینے هوي How (many months) long have you had it?

صاحب ايڪ مهينا هوا One month, Sir.

او ڪجهه درد ڪرتي هين Does it give you any pain ?

ڪجهه ڪجهه ڏکيتي هين صاحب Yes, it pains a little, Sir.

تمهاري سگهون مين ڪسي ڪو به مرض ٿيا Have any of your family had it ?

صاحب ميري ما ڪتين به بيماري ٿي My mother had it, Sir.

اب او درست هوي Has she recovered from it ?

نهين صاحب اس بيماري سي او مرگئي No, Sir ; she died of it.

تم ڪس ڪام ڪي واسطي بهان آئي جي What have you come about, Sir ?

خاوند ميري بچي ڪو بهت جلابان My child is very much purged, Sir.

هوتي هين

اس بچي ڪي ڪيا عمر هوگي How old is it ?

صاحب ايڪ برس ڪي عمر هي One year, Sir.

رينگتا هي يا چلتا هي Can it walk, or does it crawl ?

صاحب اب گهڻي چلتا هي It goes about on its hands and knees, Sir.

اس ڪو دانتان نڪلي Has it any teeth ?

اڀيڪ ايڪ دانت نڪلا صاحب It has just cut one tooth, Sir.

ڏرو مت اس ڪو دانتون ڪي سبب هگوان There is no danger (do not fear) ; the purging proceeds from cutting the teeth.

لگا

صاحب اس ڪو ڪجهه علاج ڪرنا Please give something to cure it, Sir.

اچها هماري گهر ڪو لاؤ مين علاج ڪرونسگا Bring the child to my house, and I will give something to relieve it.

تم ڪو ڪيا هئا هي What is the matter with you ?

صاحب مڃي مولم ڏکڻائي ڏيا I have got piles, Sir.

شروع هڪڙو ڪٿي روز هوي How long have you had them ?

ڏکڻائي ڏيکڙو ڏس روز هوي صاحب Ten days, Sir.

تب سي اب تڱ ڪجهه علاج ڪئي Have you tried any remedy ?

ايڪ ڪالي آدمي سي علاج ڪرايا ڪجهه. بهتر
am no better, Sir.

نهيڻ صاحب

بهرت خوب مين تم ڪو دوا ڏيونگا
Very good ; I will give you some medicine.

تم ڪو ڪيا درد هي جي What ails you, Sir ?

غريب پرور مڃي ڏول دل معلوم هوتا Kind Sir (protector of the poor), I am hypochondriac.

ايسې بيماري آڱي ڪيئي تم ڪو پيدا هئي Have you ever suffered from any thing of the sort before ?

صاحب تين برس ڪي آڱي ڏيوانه هئا تنها I was out of my mind about three years ago.

تب ڪون تم ڪو درست ڪئي Who cured you ?

مدراس مين ايڪ ڏاڪٽر صاحب درست A doctor at Madras cured me, Sir.

ڪئي

مين سمجهتا هون تم ڪو اب صفري ڪا I think you are bilious.

غلبه هئا

نهيڻ صاحب مڃي ڪوئي جادو ڪئي هيڻ No, Sir ; some one has bewitched me.

چپ رهو ٻيو ڪيا ناداني بات هي Do not talk such nonsense (hold your tongue) ; what silly talk this is.

هو صاحب اس رجمنٹ مين ميري بهت It is true, Sir ; I have a great many
enemies in the *regiment*.

دشمن هين

اچھا کچھ پروا نهين تمکو ايک اوکھال ديتا Well, never mind ; I will give you an
emetic, and remove the charm.

هون تب جادو تمھارا دور هوويگا

صاحب کي خوشي جيسا چاهين ويسا As you please, Sir ; I will do whatever
you wish.

کرين

خير سو بيدار تم کو کیا هي Well, subadar, what do you want ?

صاحب ميري بيتي کتنين مرگي کا مرض My son has epilepsy, Sir.

دکھائي ديا

يه صرع کب سي نمود هوا When did it first come on ?

تین روز هوي صاحب Three days ago, Sir.

جلد بي هوش هوتا Does he become insensible directly
(quick) ?

هو صاحب يکايک چيخ مارکر گر پرتا Yes, Sir ; he screams out suddenly and
falls down.

ديدي تبهج جاتي گردن بنگي هوتي Do his eyes become fixed, and his head
on one side ?

هو صاحب سوائي اُسکي هاتھ پاؤن اکتر Yes, Sir ; and his arms and legs get
quite stiff, and he foams at the
جاتي اور منھ سي کف جاري هوتا mouth.

يه حالت کتنين وقت تگ رهتي How long does it continue ?

پانچ چھه لحظي صاحب Five or six minutes, Sir.

بعد هوش مين آتا Does he then (afterwards) come to
himself ?

هو صاحب هوش مين آتا Yes, Sir, he does.

دِن مین کِتنی بار اُس کو ایسا ہوتا How often is he in this state in a day ?

دِن مین دو رات کو ایک بار ایسا ہوتا Twice during the day, and once at night, Sir.

صاحب

اُس لڑکی کی کیا عمر ہے How old is the boy ?

صاحب سات برس کی عمر ہوگی He is about seven, Sir.

اُس کو میری پاس رکھو مین دیکھونگا Let him stop with me, and I will see to him.

کب صاحب کی پاس لاؤں When shall I bring him to you, Sir ?

ابھیچ میری گھر کو لاؤ Bring him to my house at once.

THE REGIMENTAL MOONSHI.

PART II.—LETTERS, &c.

خداوند ميري سلامت

بہت سلام کي بعد تم کو معلوم کراتا ہوں — ترچور مین مین جمعدار حوالدار
اور سپاہیان خوب ہین صاحب کي خوبی ہمیشہ خدا سي چہتي ہین ہماری
کمپنی مین گولي کي فیر کي وقت متو سپاہي کي بندوق کي نلي پھوت کراس کا
ہاتھ توت گیا اور *رٹیت لیفت کي دو جوان کو ذرہ زخم لگا
سي زیادہ کچھ نہین

رقیمہ سوبیدار مدار خان

غریب پرور خدا تم کو خوب رکھی

جمعدار ہنور خان بہت سلام بجالاکر ظاہر کرتا ہی — کل کي روز پانچ
گھنٹھی کي وقت †ایروپین ڈی آفیسر تمام گاٹان دیکھکر لٹین کو آئی اس وقت
ہماری لٹین مین دو سپاہي جوا کھیلتی تھی ان کو پکڑکر تبھی ‡کورٹر گارڈ مین
قید کئی اور مجھی بلاکر تمام کیفیت بولي اور بھی ایسا فرمائی کہ مین صبان فجر
رپورٹ کي کاغذ مین کمانڈانگ آفیسر کو یہ حقیقت لکھونگا — صاحب کو
معلوم ہونی لکھا ہوں
زیادہ کچھ نہین

رقیمہ جمعدار ہنور خان

* Right-and-left.

† European officer of the day.

‡ The Quarter-guard.

میں رہتی سو ٹوٹی عہدیوالی سپاہیان کی پاس سی لیکر * استور میں حوالہ کرنی کا حکم ہی ویسی وقت تمہاری سالی جو بی کمپنی میں ہیں سات ٹوٹی پگڑی میں چھپائی — یہ کیفیت کمانڈانگ آفیسر صاحب کو † ریپورٹ کرکر تمہاری سالی کو پہری میں ڈالی ہیں معلوم نہیں آئندہ کیا ہوگا

زیادہ کچھ نہیں

رقیمہ منصور خان

مہربان میری سلامت

بعد سلام کی معلوم ہوئی میں آپ کی پاس اسی روپیہ شادی کی کپڑوں کی واسطی روانہ کیا آپ مہربانی سی تمام کپڑی خرید کرکی کیسر سنگ کی ہمراہ روانہ کئی سو پہنچی آپ کی لکھی ہوئی فہرست کی موافق تمام کپڑی جھڑتی کئی تو دو رومال ایک لنگی کم ہی اس وقت میں میری چھوڑی سی پوچھا تو او بولا کہ رستی میں کیسر سنگ جو کپڑی لایا سو بیچ ڈالا کیسر سنگ بولتا میں مطلق جاننا نہیں اس صورت میں شادی حرکت ہو گئی

زیادہ کچھ نہیں

رقیمہ دلاور خان

دوست میری سلامت

تمہارا خط پہنچا کیفیت تمام معلوم ہوئی میں تمہاری شادی کی کپڑی باندھکر روانہ کرتی وقت لنگی اور دو رومال بھیجی بھول گیا تمہارا خط دیکھتی ہی ایک آدمی کی ہاتھ او سامان روانہ کیا ہوں البتہ پہنچیکا آپ ان کپڑوں کی لٹی شادی کا کام حرکت نہیں کرنا کسی طرح سی نیٹ وقت پر اپنا کام شروع کرنا اور میری سی یہ خطا جو ہوئی سو معاف کرنا

زیادہ سلام کی کیا لکھوں

رقیمہ داؤد بیگ

* *Istore*, the regimental stores.

† *Report*.

مهربان ميري سلامت

بعد سلام کي تهوڙي سطرتم کو لکھتا هون که آپ کهڙي اور کڙتي کي واسطي لکهي سو خط پهناچا پڙهني سي اسکي دل کو بهت خوشي حاصل هوئي ليکن اس سال مين * فتيماريان بمباي سي نهين آني کي سبب سي اس ملڪ مين بهتر بدر کي ملڪ کي کهڙي ڏواليان کو لگائي کي نهين ملتي اور ايڪ نوا کڙته اڙاي روپيه کو ليکر آدم سپاهي کي هاتھ سي بهيجا هون سب دوستان کو دعا سلام بولو زياده کيا لکھون

رقيمه حيات خان

دوست ميري سلامت

مين اور تمام بچھ کچھ بنگلور † مين جنوري کي سولهوين تاريخ تگ خوب هين اور تمھاري تندرستي هميشه خدا سي چھتي هين تمھاري بهن اسي مھيني کي پانچوين تاريخ دس گنتھي کي وقت پهناچي اور سيلم سي لائي سو بيچني کي واسطي بيس دوپٽه چاليس رومال دس شطرنجي ميري حوالي کئي مين ان سب کو فائدي سي بيچکر تمام پيسا ديا هون اور تمھاري بهن آتي وقت شراي کي واسطي لئي سو کپڙا تمھاري گھر مين بھولکر آئي او کپڙا کسي آني والا کي هاتھ بهيجو زياده ملاقات کي سوائي کيا لکھون

رقيمه داؤد جان

دوست ميري سلامت

يهان ‡ ڏسمبر مھيني کي پندروين تاريخ رجمنٽ کا § سلوٽ بهت اچھا هوا || جنل صاحب بهت تعريف کئي خالي ٿوئي خرچ هوي سو جاتي باقي ڏيون

* Patemars.

† January.

‡ December.

§ Regiment kā salūt, the Review of the regiment.

|| The General.

ٻولي تب سي اب تڱ رجمنٽ مين بهت عهدي خالي هوي ليڪن ميڃر صاحب
 ڪجهي مڃهي ياد نه ڪئي دوسري لوڳون ڪو سرفراز ڪئي ميري سنني مين آيا ڪه آپ
 ولايت سي تشریف لاکر مدراس مين رهندي هين اسواسطي صاحب کي حضور مين
 په خط لکها هون صاحب مهرباني ڪرڪر اب ايڪ خط ميري باب مين سفارش ڪا
 پهچي تو بهت اچهي بات هي
 زياده واسلام
 رقيمه سپاهي دلاور خان

سو بيدار صاحب سلامت

بهت سلام کي پهچي تم ڪو لکها هون ڪه مين اپني سواري کي واسطي دو گهوڙي
 هراج مين خريد ڪيا اور تم ميري ڪمپني مين بهت لائق سو بيدار رهندي کي سبب سي
 اور اس مسافري مين چلڪر آني کي بايت سي تم ڪو ايڪ گهوڙا انعام ديتا هون
 اور تم اس گهوڙي ڪو ڪسي ڪو نهين بيچنا اور گهاٽ ڪلتهي برابر دينا تم ڪو په گهوڙا بهت
 روز تڱ ڪام آويگا اور هماري ڪمپني ڪو ڪتني گاڙي ضرور هي سو لکها پهچنا
 زياده سلام

رقيمه ڪپٽن* — صاحب

خداوند نعمت ميري سلامت

بعد بهت سلام کي عرض په هي ڪه ڪل کي روز آسپتري مين هماري ڪمپني ڪا
 ايڪ سپاهي جو تين مهيني سي بيمار پڙا هي بغير حڪم ڊريسر† اور حوالدار کي
 آسپتري سي غير حاضر هوا دوسرا اسي آسپتري مين چوٿين ڪمپني کي ايڪ سپاهي
 ڪو فريب ديڪر ڊيڙهه روپيه لي ليا په فرياد ايروپين ڏي آفيسر سنڪر رجمنٽ کي گوري
 اچيئن ڪو لکها پهچي اب ڪمانڊنگ آفيسر صاحب اس جوان ڪو آسپتري سي

* Captain.

† The Dresser.

دوست ميري سلامت

بعد سلام کي کیفیت بيه هي آپ روانه کئي سو خط پهناچا مطلب تمام معلوم
 هوا بهان تمهاري بهائي هر روز مرغی لڙانا جوا کھیلنا اختیار کئي اور اس شغل
 مین بہت قرضدار هو گئي مین تمهاري دوستي کي سبب سي ان کو بارها تاکید
 دیا پر اپني خصلت نہین چوڙي خیر ایک روز جوي خاني مین کچھ بات کي
 سبب بہت قضیه هوا اور جوي بازان آپس مین مارا دھاري کئي اس وقت او
 قضئي مین تمهاري بهائي بهي حاضر تھي ان کو ایک ایک زخم لگا اب آسپتري
 مین هین تم کو معلوم هوني لکھا هون

زیادہ والسلام

رقیمہ حسن بیگ

مانصاحب قبلہ ميري سلامت

مین کنیانور مین خیریت سي هون تمهاري خوبی خدا سي چھتا هون اور تم سید
 حسین پنشن* کي سپا هي کي هاتھ سي بھیجي سو خط پهناچا تمام احوال معلوم هوا
 اور تم لکھي کہ بہن کي شادي قريب هي جلد رضا لیکر آو مانصاحب قبلہ بهان
 هماري رجمنٹ کا سلوت† ایک مہیني مین هوني والي هي اس لئي تررت رضا نہین
 ملتي بعد سلوت† کي رضا لیکر معہ نیچ کچ خدمت مین حاضر هونگا
 زیادہ قدم بوس کي سوائي کیا لکھون

رقیمہ اسماعیل بیگ

خداوند نعمت غریب پرور سلامت

سپاهي دلاور خان حضور مین خداوند کي دست بستہ ادب سي عرض کرتا هي
 صاحب ولایت کو جاتي وقت ميري ترقي کي واسطي میجر — صاحب کو بہت

* Pension.

† See note ‡ p. 2.

ڪو خبر ڏيا هون ڪيونڪه تم بهي اس جنگ مين موجود تهي اڳر تم ڪو پيسا ملا تو
 بهتر نهين تو تم بهي فرياد ڪرو البته مليگا
 زياده ڪيا
 رقيمه علي خان

غريب پرور سلامت

بعد سلام ڪي معلوم هووي مين دو حوالدار تين نايڪ چوبيس سپاهي ڪو ليڪر
 آپ سي رخصت هو ويندڙور ڪي منزل مين پهچا وهان باوا صاحب سپاهي غفلت
 سي سنيڻ گنوا ڏالا مين اس بستي مين بهت تلاش ڪيا پر ڪهين نه پايا دوسري
 ڪيفيت يه هي ڪه اسي بستي مين وهي روز دو سپاهي ايڪ ڪا نام حيات
 دوسري ڪا نام بڏهن يه دونو تاڙي پيڪر خوب مارا ماري ڪر لئي اس مين حيات
 سپاهي ڪي سر ڪو زخم لگا مين دونو ڪو قيد ڪرڪر ليڄاتا هون جب هونسور ڪو
 پهچونگا وهان ڪي صاحب سي بولڪران دونو ڪو ڪورٽ مارشل* مين لاونگا تب
 ايڪ خط صاحب ڪو لکھ بهيجونگا
 زياده ڪجهه نهين

رقيمه جمعدار سيد جنو

صاحب مهرباني ڪرني والي سلامت

سو بيدار قاسم خان بهت سلام بجالاڪر لکھتا هي ڪه مين جنوري† مھيني ڪي ساتوين
 تاريخ ڪو دو لاک روپي ڪچھري سي ايڪر طرف بمبائي ڪي روانه هوا دس منزل
 ڪي بعد ايڪ روز رات ڪو باره گنڌهي ڪي وقت خزاني پر بهت چوران معه هتھيار
 آ پڙي اس وقت هماري جوان جلد هشياري سي ان چورون ڪي سانهه مقابلي ڪئي
 بڙا جنگ و جدل هوا اور بهت سي چوران ماري گئي پر خزانه سلامت رها فقط
 هماري طرف پھري والا نام متو نمبر‡ پندرہ ماري گيا معمله يه سب ڪنگري گاؤن مين

* Court-martial.

† January.

‡ Number.

نڪالڪر گورنر گارڊ مِين قید ڪئي صاحب ڪو معلوم هوني ڪي واسطي لکيا هون
 زياده ڪيا

رقيمه سوبيدار لعل خان

غريب پرور خدا تم ڪو خوب رکهي

حوالدار باوا صاحب جناب مِين خداوند ڪي بهت سلام بجالاڪر لکھ ليتا هي
 هماري* ڪلڪٽر صاحب ڪي ڪچهري مِين گارڊ ڪي نزديڪ مُدت سي ايڪ گنتها
 بندها هوا اس گنتهي ڪي وقت ڪي موافق هماري گارڊ ڪي پهري بدلي ڪرتي هين
 ايڪ روز دو گهنٽهي رات ڪو پهري والا ڪرپنا نام گنتها بجايا اس وقت وه گنتها
 پهوت گيا ڪچهري ڪا دفعدار مجبهي بولا كه تم سب ملڪر گنتها تيار ڪر ديؤ صبح ڪي
 وقت مِين سب ڪيفيت دريافت ڪرڪر ڪلڪٽر صاحب سي ظاهر ڪيا وه صاحب ڪچه
 پروا نهين ڪرڪر بولي اسواسطي صاحب ڪو معلوم هوني لکيا
 زياده ڪچه نهين

رقيمه حوالدار باوا صاحب

بهايي صاحب ميري سلامت

بعد بندگي ڪي آپ ڪو معلوم هووي بهان هماري رجمنٽ ڪي ڪمانڊانگ ڪم
 دئي كه — ڪي لڙائي مِين جتني جوان جو حاضر تهي سو انهي ڪي فهرست تيار ڪرو
 موافق ڪم ڪي گوري اجيٽن† صاحب ايڪ هفته اپني پر محنت ليڪر فهرست
 تيار ڪئي اس ڪي واسطي گوري سرداران ڪي ڪمٽي‡ جمع هوي تهي بعد ايڪ
 هفتي ڪي هم سب ڪو انعام ڪا پيسا ڇهه روپيه نو آني دئي اس لئي مِين تم

* The Collector.

† The European adjutant.

‡ Kamti, Committee.

حضرت قبلہ میری سلامت

بعد بندگی کی یہ عرض ہی یہاں سب طرح سی خیر ہی آپ کی خیریت
رات دن خدا سی چپتا ہون میں آپ ایک شکاری بندوق کی واسطی لکھا اسی
بدستور آپ بھی بندوق روانہ کئی پر چار لوگ کو بتا کر نہیں لٹی کیونکہ اس کی
نلی بہت پتلی کُندہ پرانا کمان ڈھیلی فیزل سی آگ برابر نہیں جھڑتی کیلیان
ڈھیلی یہ سب سامان اس میں خراب رہنی کی سبب سی میں پانچ روپیہ
دیگر درست کروایا ایسا خط میں آپ کو لکھنی سی میری پر خفا نہ ہووین
زیادہ حد ادب

رقیمہ چاند خان

همشیره عزیز میری خدا تم کو خوب رکھی

تم جاتی وقت اپنی بیٹی کو میری حوالی کئی میں رات دن اس پر مہربانی
رکھ کر اچھا کھانا کھلایا کرتا ہوں اور ہر روز مکتب کو جا کر پڑھنی تاکید دیتا ہوں
لیکن میری بات نہیں مانکر اپنی ہم عمر چھوکروں کی صحبت کھیلنی جاتا ہی
کوئی وقت غصی کی سبب میں مارا تو تم کو یاد کر کر روتا ہی اس واسطی تم کو
لکھا ہوں کہ اپنی بچی کو بلا لیوین اس سی زیادہ تم کو کیا لکھوں

رقیمہ فرید علی

برادر عزیز میری سلامت

بعد دعا کی تھوڑی کیفیت لکھتا ہوں کہ یہاں دسمبر کی نوین تاریخ کو تمہارا
آشنا ابرام صاحب پہری پر ایک گنتھی رات کو سو گیا رونڈ* کا سردار اسکو پہری
میں ڈالا کورٹ مارشل میں تقصیرمند ٹھہرا ایک برس بندیخانی میں قید کا فتویٰ

* The "rounds," visiting the different guards.

گذرا فجر وهان کا تحصیلدار آیا یہ سب کیفیت دیکھا اور آپ چوران کی پکڑنی
کی تلاش میں گیا میں خزانہ لیکر آگي چلا ہوں

رقیمہ سوبیدار قاسم خان

صاحب میری سلامت

مدراس سی رجمنٹ کی واسطی نوي کُڑتی آئی کل کی روز کرنل صاحب
رجمنٹ کو کُڑتی بانٹنی کا حکم دئی کوثر مسٹر صاحب ہر روز اسٹور کتین کُڑتی
لینی ایک ایک کمپنی لانی تاکید کئی خیر کل کی روز میں اور جمعدار کمپنی
کو ایجا کر اسٹور سی کُڑتی دلوائی پر چار جوان کی بدن کو کُڑتی برابر نہیں تب میں
کمپنی کی تمام کُڑتی ادلا بدلی کر کر دیکھا تو ان چار جوان کی بدن کو کوئی کُڑتہ
برابر نہیں ہوا اس لئی صاحب کو لکھا ہوں صاحب کوثر مسٹر صاحب سی بات
کئی تو دوسری کمپنی سی بدلا کر دیوبنگی

زیادہ سلام

رقیمہ سوبیدار محمد تپو

سوبیدار صاحب خدا تم کو خوب رکھی

تمہارا خط پہنچا مطلب تمام معلوم ہوا تم لکھی موافق کوثر مسٹر سی بات
کیا وہ صاحب ایسا بولی کہ کمانڈانگ آفیسر صاحب کی حکم سی تھوڑی جوان
کو رجمنٹ کی کُڑتی بدن پر برابر سینی چھوڑینگی تب وی چار جوان وہان گئی
تو البتہ ان کو بدن کی برابر کُڑتہ ملیگا ایسا ان جوانوں کو تم تاکید کرو ہمیشہ وی
جوانان درزیان کی پاس جاوین

زیادہ سلام

رقیمہ کپٹن — صاحب

مہربان میری سلامت

میں خوب ہوں تمہاری خیریت چہتا ہوں ہماری رجمنٹ کا سلوٹ بہت
نزدیک پہنچنی سی ہر وقت کمپنی کی عہدیوالی سپاہیان کا ڈریس منگا کر
دیکھتی اس میں تمہاری بہانجی جو ہماری کمپنی میں ہیں ان کی پاس برابر
ڈریس نہ تھا میں تمہاری دوستی کی لٹی دریا صاحب کی پاس سی دس روپیہ
لیکر تمہاری بہانجی کو نوا کترتہ دوسفید شرابی ایک رومال اور ڈریس کی پاس
بنا کر دیا ہوں یہہ پیسا آپ جلد بھیجنا زیادہ کیا لکھوں

رقیمہ شیخ آدم

دوست میری خدا تم کو خوب رکھی

دوستی کی سبب سی تم کو یہہ خط لکھتا ہوں کل کی روز تمہارا بھتیجا جو —
صاحب کی پاس تھا قابو پا کر اس سردار کی گھڑیاں چوری کیا اور اسکو ایک
چٹی کار* کو بیچ ڈالا جب اس سردار کوتوال چاوڑی میں خبر دئی اور بستی میں
دھنڈورا بجائی تب یہہ خبر او چٹی کار سنکر گھڑیاں اس صاحب کو لا دیا اور
تمہاری بھتیجی کو بتا دیا اور بولا کہ ہمارا سردار بیچ کر لاؤ کہا اسواسطی میں
خرید کیا نہیں تو گھڑیاں سی مجھی کام نہیں یہہ بات او صاحب سنکر دونو کو
+ کمیسری صاحب کی پاس بھیجی اب تمہارا بھتیجا بندی خانی میں قید ہی
زیادہ کچھ نہیں

رقیمہ سید حسین

مہربان میری سلامت

رجمنٹ میں سپاہیان کی پگڑیاں بہاری ہونی کی سبب سی اب ایک ہلکی
پگڑی اجیٹن جنل آفیس† سی رجمنٹ کی واسطی بھیجی گئی ہی اور اس پگڑی

* An Indo-briton.

† Kamissare sāhib, the Commissariat Officer.

‡ The Adjutant General's Office.

دئي ڳيا اب بنديخاني مين قيد هي بهه كيفيت اسڪي چچا کو بولو که جلد يهان
 آکر اس کا سامان جتن کرين
 زياده کچه نهين
 رقيمه حيات بيگ

بهاي صاحب سلامت

بهت بندگان کي بعد بهه احوال هي که تمهاري مامو رضا ليکر يهان سي
 حيدرآباد کو جاتي وقت دو سو روپي نقد ليکر روانه هوي بلاري کي پبليور کسي
 جنگل مين ان کو چوران مارڏالي بهه كيفيت حيدرآباد سي آئي سو لوگان کي زباني
 سنا هون سواي اسڪي ان کي رضا کي دنان تمام هوي مارنگ رپورٽ* مين
 تمهاري مامو کا نام بغير رضا کي غيرحاضر لکھتي هين تم کو معلوم هوني لکھا هون
 اس سي زياده کچه نهين

رقيمه سرور خان

برادر عزيز ميري سلامت

ايڪ مدت گذري آپ کي يهان سي کچه خيريت کا خط نهين آيا اس لئي
 تمام جهوڻي بڙون کي دل کو بيقراري هي اور ريفل ڪمپني† ڪنيانور سي جهاز سوار
 هوکر چين کي جنگ کو گئي تب سي اب تگ بڙاري خبران دن بدن تازي
 سنتي اور بهي دل مين زياده هيبت پيدا هوتي ان دنون مين اس چين کي جنگ
 کي درميان ريفل ڪمپني کي سويدار کي كيفيت کچه کا کچه سني مين آئي هم
 لوگ کو کھانا پاني اچھا نهين لگتا جلد جواب بهيجو
 زياده سلام

* The Morning Report.

† Rifle Company.

سلوٽَ نزديڪَ پهتڃي کي سبب سي هرايڪَ ڪمپني مين سپاهيان ڪا ٿريس برابر اور سامان وغيره سب کي پاس پورا هي يا نهين سو ديڪهني ڪا حڪم ملا اسواسطي مين هماري ڪمپني ڪا ٿريس سب برابر ديڪهني ڪا حڪم ديا اسي موافق عهديوالي اپني اپني سڪشن کي ڪپڙي ديڪهني لڳي اس مين ڪرپنا سپاهي کي پاس ايڪَ ڊوٻڻا ايڪَ رومال ڪم تها اسڪي سڪشن ڪا حوالدار پوچها او ڪپڙي ڪهان هي ڪرپنا سپاهي جواب ديا دهوبي کي پاس هي تب حوالدار دهوبي ڪو بلاڪر پوچها تو دهوبي بولا ڪه ميري پاس نهين يه بات سنڪر ڪرپنا سپاهي دهوبي ڪو ايڪَ غليطه مارا اس وقت حوالدار بولا ڪه تو پهلي جهوڻهه بولا دوسرا دهوبي ڪو ناحق غليطه مارا يه ڪام برابر نهين اڱر ڪمپني کي سردار سني تو البته سزا ديونگي يه بات سنڪر ڪرپنا سپاهي حوالدار کي جو رو بچيان ڪو گالي ديا بهت جوانان اس بات کي شاهد هين مين اور جمعدار اس سپاهي ڪو اور شاهدون ڪو بلاڪر پوچتي وقت هم لوگ کي ساٿه بهت بي ادبي کي باتان ڪيا اسواسطي صاحب کي پاس لايا هون

ايڪَ سپاهي بيمار هوڪر آسپتري مين تها ڪل شام کي وقت ڪشما نايڪَ کي مرغني چوري گئي او نايڪَ لئين مين پڪارا اڱر ڪوئي ميري مرغني پڪڙي تو جهوڙ ديو اس مين ڪوئي جواب نه ڏئي خير اس بيمار سپاهي کي عورت سي دوسري سپاهي کي جو رو بهت روز کي آگي قضيه ڪرڪر دشمني رکهي تهي اس قابو مين اس نايڪَ ڪو بولي ڪه تيري مرغني اس سپاهي کي گهر مين گئي اور اس سپاهي کي جو رو پڪڙڪر سالنا پڪاتي هي ابهي تو اسڪي گهر مين جاکر ديڪهه اس بات کي سنڌي هي او نايڪَ اس بيمار سپاهي کي گهر مين گهسڪر سالي کي هنڌي باهر لايا لوگ جمع هوڪر اس هانڌي ڪو ڪهولڪر ديڪهي تو اس مين مرغني ڪا سالن نه تها او نايڪَ ڪسي ڪو نهين پوچڪر سرڪار کي قانون کي برخلاف اپني خوشي سي اس سپاهي کي گهر مين گهسا يهه بات او بيمار سپاهي سنڪر ڏاڪتر صاحب سي فرياد

ڪو سر پر رکھڻي جوانان بہت خوش ھين ڪيونڪہ ڪچہ تصديع نہين پھانچتي مڻ
سمجھتا ھون کہ تمھاري رجمنٽ ڪو ٻي ٻي او پڳڙي آئي ھوگي اگر آئي تو خط
لکھ ٻيڄين دوسرا ٻھان تمھاري چھوڻي سالي سيتلي سي بہت ھلاڪ ھين خدا
چاھا تو درست ھو جاوينگي تب تم ڪو لکھ ٻيڄونگا
ڪي ڪيا لکھون

رقيمہ مصاحب علي

ڪل فجر ميجر صاحب ساڙي چھي گنڌي ڪي وقت لڻين ڪو آڪر ديكھي تونين
ڪي گھرون ڪي سامھڻي پاني ڪي گھڙي نہ ٿي مگر تھوڙي لوڳون ڪي گھرون ڪي روبرو
ٿي سواي اسڪي برسات ڪي وقت پاني چلي جاني ڪي واسطي نالي نہين بناڪر
ٿي اور ميجر صاحب ڪو لڻين بہت غليظ نظر آئي ان سب ڪامون ڪي سبب
ڪمانڊانگ آفيسر حڪم ڏئي کہ ھر ايڪ ڪمپني ڪي نيٿو آفيسران آپ حاضر رھڪر
لڻين صاف ڪروانا اور ھرايگ گھر ڪي آگي پاني ڪي گھڙي رکھوانا نہين تو مڻ اُس
ڪمپني ڪي عھديدارون ڪٿين سزا ديونگا تب مڻ ميري ڪمپني ڪي تمام حوالداران
ڪٿين بلاڪر تاڪيد ڪيا اسي موافق عھديوالي ھر ايڪ جوان ڪو لڻين مڻ تاڪيد ڪرتي
ٿي اسي مڻ قادر خان سپاھي اب مڻ پاني ڪي گھڙي نہين رکھونگا ميري پاس
پيسا نہين درماہ ملي بعد رکھونگا ڪرڪي حوالدار سي حجت ڪيا تب حوالدار بولا
ابھي رکھنا ڪسواسطيكہ ڪمانڊانگ آفيسر صاحب ڪا حڪم ھي اس بات ڪو او سپاھي
نہ مانڪر حوالدار ڪو ٻيجا باتان ڪيا اس سبب سي حوالدار ميري پاس او جوان ڪو
لايا اور فرياد ڪرتا ھي ڪيونڪہ دوسري سپاھيان ٻي ايساچہ ڪرينگي مڻ صاحب ڪي
پاس لايا ھون اسپر صاحب ڪي خوشي

رول کال مین جوانان کو سنا دیا اور ہمیشہ اسی بات کی بندوبست مین تھا باوجود اتنی تاکید کی دلاور خان لانس* نایک بغیر حکم اپنی خوشی سی ماری متو سپاہی کو چار ہن قرض دیا اور او ماری متو سپاہی او پیسا اب تگت واپس نہیں کیا اور کمپنی کو کل کی روز درماہ ملا شام کی وقت دلاور خان لانس نایک اپنا پیسا مانگا اس وقت ماری متو سپاہی متوالا تنہا بولا اس مہینے مین نہیں دیونگا اگر چاہی تو بیاز لیو آتی مہینے مین پیسا دیونگا اس گفتگو پر اس لانس نایک اور سپاہی مین قضیہ ہوا یہاں تگت کہ لانس کی درمیان مارا ماری کر لئی تب آرٹری حوالدار ان دونو کو میری پاس لایا مین او کیفیت سب سنا تو پیسی کا معاملہ ہی حکم کو عدول کرنی کی سبب سی مین صاحب کی پاس لایا ہون اسپر صاحب کی خوشی

ہماری کمپنی کا داؤد بیگ سپاہی نمبر بارہ ایک برس کی آگے لیٹ کمپنی کی سپاہی کو اپنی بیٹی شادی کر دیتا ہون کرکے اقرار کیا چنانچہ اس ملک کی دستور موافق منگنی کا رسم کرکے اس داماد کو اپنی گھر مین رکھ لیا اور بھی اقرار کیا کہ ایک برس کی بعد پیسا جمع کرکے شادی کرتا ہون اور اس کا درماہ بھی لیتا تھا اس کو کھانی کو دیتی تھا اب ان دونوں مین قضیہ ہو کر اپنی بیٹی کو اسی شادی نہ کر دیونگا کہتا ہی لوگ سبب اس کا پوچھی تو بولتا ہی کہ یہ شخص اب سینڈی اور بنگ پینا اختیار کیا اور اکثر خراب لوگ کی صحبت پھرتا ہی پہلی اس شخص کی عقل درست تھی تھوڑی روز سی خراب ہو گئی خیر لیٹ کمپنی کا سپاہی اپنی سویدار جمعدار کی پاس فریاد کیا وی سرداران مجھے بول بیجی مین داؤد بیگ سپاہی سی پوچھا تو اس سپاہی کی بد کامان ظاہر

* Lance Naigue.

ڪيا ڏاڪٽر صاحب ڪمانڊانگ آفيسر صاحب ڪو لکهي هيئن اور مين لئين مين رهتا هون مجھي ذره بهي معلوم نهين لوگون ڪي زباني بهه ڪيفيت مين سنڪر اس نايڪ ڪو بلاڪر پوچيا تو او ڪيفيت گذري سو سچ هي

ناگنا سپاهي ڪل ڪي روز شام ڪي وقت دھوبي ڪي گجر جاڪر اپني ڪپڙي مانگا دھوبي بولا سب ڪمپني ڪي ڪپڙي ابھي دھوڪر لايا هون صبان فجر گھڙي ڪرڪر ديونگا تب سپاهي بولا نهين مجھي ابھي هونا دھوبي بولا صاحب تمام ڪپڙي گھڙي باندھڪر دھوبي گارڊ ڪي پھري مين رکھا هون اور اس وقت تم ڪو اڪيلي ڪي ڪپڙي ڪيسا نڪالون اور مين ابھي گھاٽ سي آيا هون ڪھانا وغيره ڪچھه ڪھايا نهين صبان تمام ڪمپني ڪي ڪپڙي ڏيتي وقت تمھاري ڪپڙي بهي اول ڏيتا هون اس بات ڪو ناگنا سپاهي نهين مانا اور دھوبي ڪو بهت بيجا گاليان ڏيا تب دھوبي بولا جاو صاحب گالي مت ڏيو اگر ايسا ڪئي تو مين سو بيدار جمعدار ڪي پاس فرياد ڪرونگا بهه بات سنڌي هي ناگنا سپاهي غصي مين آڪر اس دھوبي ڪو دوئين غلطي مارا دھوبي زمين پر گرا سو زخمي هوا لوگ بهت جمع هوئي اور مير ڪي پاس آڪر تمام ڪيفيت جو دھوبي اور ناگنا سپاهي ڪي درميان گذري سو بيان ڪئي مين شاهدون سي دريافت ڪيا تو ناگنا سپاهي تقصيرمند هي اس واسطي صاحب ڪي پاس لايا هون اگر اس سپاهي ڪو صاحب چھوڙ ڏيويين تو آيزده دوسري دھوبي پر ظلم ڪرينگي

ڪمانڊانگ آفيسر صاحب رجمنٽ مين حڪم ڏئي ڪه ڪوئي جوان ڪسي سي ليوا ڏيوي نهين ڪرنا اگر ڪئي تو قانون ڪي موافق سزا ديونگا اور پھلي بهي دين لين ڪي سبب سي بهت جوانان ڪورٽ مارشل مين آئي هيئن اس تاڪيد ڪي سنڌي هي مين

جمعدار اور ڪمپني کي عهديوالون ڪو بلاڪر دريافت ڪيا تو رام سنگ او پٽهري ليا سو اور پهر لا ديا سو اقرار ڪيا ليڪن شيخ حسين مين ليا نهين ميري گهر مين او پٽهري نهين اگر او شخص ديا هي تو قسم ڪهاوي خير اس گفتگو مين متو اور بهيما بهه دونو سپاهي بولي ڪه رام سنگ ڪرند ڪي پٽهر باوا صاحب سپاهي ڪو بيچ ڏالا مين باوا صاحب ڪي پاس سي او پٽهري سنگاڪر ديکها تو سچ او پٽهري شيخ حسين سپاهي ڪي هين تب مجھي معلوم هوا ڪه بهه رام سنگ سپاهي چوري ڪا ڪام ڪيا اسواسطي مين صاحب ڪي پاس ليا هون

جنوري کي مهيني کي سترهون تاريخ ڪو ڏي ڪمپني* ڪا سپاهي مرگيا اس ڪا سامان هراج ڪرتي وقت هماري ڪمپني ڪا شيخ ٻڌهن سپاهي اس هراج مين دس روپيه ڪا سامان خريد ڪيا اس مين سي سات روپيه ادا ڪيا باقي تين روپيه اڄ تنگ نهين ديا ڏي ڪمپني کي سوبيدار بهت بار مجھي بول بهيجي مين بهي اس پيسي ڪي واسطي شيخ ٻڌهن ڪو تاڪيد ديا هر روز درماه ڪو ديتا هون ڪهتا پر نهين ديتا ڪل ڪي روز او مرحوم سپاهي ڪا بهائي اس تين روپيه ڪو مانگا تو اسڪو هماري ڪمپني ڪا شيخ ٻڌهن سپاهي بزار مين بيجا گاليان ديا اس لئي ڏي ڪمپني کي سوبيدار جمعدار ان دونو ڪو ميري پاس بهيجي مين اور جمعدار دريافت ڪئي تو تمام تفصيل هماري ڪمپني کي سپاهي ڪي هي اسواسطي اس ڪو مين صاحب ڪي پاس ليا هون

فيبروري† مهيني کي پندرھون تاريخ ڪو شام ڪي چار گنڌهي ڪي وقت هماري ڪمپني ڪا شيخ سار سپاهي اور پانچوين ڪمپني ڪا بيگت راو سپاهي لئين ڪي ميلور ڪسي باغ مين جاڪر اپني اپني بڪري لٽائي ڪو چھوڙي اور وهان بهت

* D. Company.

† February.

ڪيا اور ٻيہ قضيه ذات کا هي جاؤ چڪا لئو ڪرڪر بولا خير ڪل ڪي روز اُسي معاملي ڪي سبب دونو لڙائي ڪئي يهان تڱ ڪه مارا ماري ڪر لئي اس مين آرڌرلي حوالدار مجھي خبر ديا تب مين هماري سپاهي ڪو بلایا تو نهين آيا اسواسطي تمھاري پاس لایا هون

لئين مين ابرھيم خان سپاهي ڪي گھر ڪي بازو فرید علي سپاهي کا گھر هي اور فرید علي سپاهي ڪي گھر کا پائي ابرھيم خان سپاهي ڪي انگن مين آتا هي دوسري طرف جاني رسته نهين اس سبب سي ابرھيم خان سپاهي بولا تم اپني گھر کا پائي دوسري طرف گئي سريڪا ڪرو نهين تو مين تمھاري پر فریاد ڪرونگا اور ٻيہ ڪيفيت ابرھيم خان سپاهي مجھي آڪر بولا تب مين دو حوالدار ڪو ساٿه ليڪر جاڪر ڏيکيا تو سچ هي فرید علي ڪي گھر کا پائي ابرھيم خان ڪي انگن مين آتا اس بات پر مين تاڪيد ديا ڪه تم دونو ايڪ ڪمپني ڪي سپاهي هين هر وقت اسواسطي قضيه ڪرنا برابر نهين بهتر هي او پائي ڪو دوسري طرف پھراؤ اس تاڪيد ڪو فرید علي سپاهي پروا نهين ڪيا تهوڙي روز ڪي بعد اسي معاملي ڪي سبب دونو سپاهيان مين قضيه هوا يهان تڱ ڪه آپسمين ايڪ دوسري ڪو نالايتي گاليان ديني لڳي تب ان ڪي سڪشن ڪي عھديداران دونو ڪو ميري پاس لائي مين درياقت ڪيا تو معلوم هوا دونو ڪي تقصير هي پر فرید علي ڪي بهت تقصير هي ان دونو ڪو سزا ديني ڪي واسطي صاحب ڪي پاس لایا هون آڳي صاحب ڪي خوشي

رام سنگ سپاهي دو مھيني ڪي آڳي شيخ حسين سپاهي ڪي پاس سي ڪرند کا پتھر منگ ڪر ليگيا ڪل ڪي روز شيخ حسين سپاهي اپنا ڪرند کا پتھر رام سنگ سي درخواست ڪيا تو رام سنگ بولا مين ليگيا سو تيسري روز تمھاري گھر مين لا ديا هون ميري پاس ڪهان هي اس بات ڪي لئي دونو جوان قضيه ڪرڪر ميري پاس آئي مين

ملي او بولا ته تمهاري رجمنٽ ڪا شيخ مدار سپاهي پانچ روپيه ڪو بيچا هي ٻه بات سنڪر مين شيخ مدار سپاهي ڪو بلاڪر او تهسي اور اس سپاهي ڪو بيچا سو احوال سب سنڀايا تب شيخ مدار سپاهي ڪجهه جواب نهين ڏيا اسواسطي مين اس پندروين رجمنٽ ڪي سپاهي ڪو پانچ روپيه ڏيڪر چلا ڏيا اور شيخ مدار سپاهي ڪو صاحب ڪي پاس لايا هماري ڪمپني مين ڪوئي ايسا چور سپاهي نهين بهتر هي صاحب ڪمانڊانگ آفيسر ڪو بولڪر ڪورٽ مارشل مين لانا نهين تو اس سپاهي ڪو هماري ڪمپني سي نڪال ڏينا

صاحب جون* ڪي مهيني ڪي چٿوين تاريخ ڪو نايڪ آدم خان ڪي گهر مين فاتح هوي بهت لوگ وهان ڪهانا ڪهاني گئي اس وقت هماري ڪمپني ڪي مبارڪ سپاهي ڪا چيل ڪا جوڙا بدلي هو ڪيا خير ڪل ڪي روز گارڊ ڪي درميان مبارڪ سپاهي اپني چيل ڪي جوڙي ڪي نشاني ڏيڪهر پچهانا ته پانچوين ڪمپني ڪا سپاهي حسينا ڪي پاس هي همارا سپاهي بولا ٻه چيل ڪا جوڙا ميرا هي فلاني وقت فلاني جڳهه مين بدلي هو ڪيا حسينا بولا اس جوڙي ڪو مين ترچنابلي سي منگا بيچا هون مبارڪ بولا ٻه چيل مين پالم ڪوٽي مين بنايا هون چار آدمي جانتني هين اڪر تم چهتي هين تو رجوع ڪرتا هون اس بات ڪي سنتي هي حسينا گالي ڏيا خير دونون سپاهيان لڙ لڪر ميري پاس آئي مين دريافت ڪيا تو شاهدون سي معلوم هوا ته او چيل ڪا جوڙا هماري ڪمپني ڪي سپاهي مبارڪ ڪا هي ٻه ڪيفيت مين اسڪي ڪمپني ڪي سوبيدار ڪو بول بهيجا او سوبيدار اس سپاهي ڪو تاڪيد ڏئي تو بهي چيل ڪا جوڙا نهين ڏيا ٻه مبارڪ سپاهي صاحب سي اپني فرياد ظاهر ڪرو ڪرڪي بولا اسواسطي صاحب ڪي پاس لايا هون

جوي باز جمع ٿهي خير ڪسي بات کي سبب سي ان دونو مين مارا ماري هوئي هماري ڪمپني کا شيخ سِلار سپاهي پانچوين ڪمپني کي بهگت راو سپاهي کا جانوا توڙ ڏالا اب او سپاهي کي ذات خراب هو گئي اور دو روز سي ڪهانا نهين ڪهايا ان کي ذات کا دستور هي اگر جانوا توڙ گيا تو بهمن آکر پوجا ڪرکي پهر نوا جانوا گلي مين ڏالي تگ ڪهانا نهين ڪهاڻي اور اپني ذات والون سي دور رهي اگر نوا جانوا ڏالنا تو آتہ دس هن کا خرچ هي خير يہ دونو سپاهيان لڙڪر ميري پاس آئي تب مين اور بهگت راو کي ڪمپني کي سو بيدار ملڪر فيصل ڪئي کہ چارهن همارا سپاهي دينا چار هن بهگت راو اپني طرف سي خرچ ڪرڪر ذات مين ملنا اس بات پر بهگت راو راضي هوا ليکن هماري ڪمپني کا شيخ سِلار چارهن ديني راضي نهين مين اور دوسري ڪمپني کي سو بيدار بهت بولي پر يہ شيخ سِلار سپاهي نهين ماننا اسواسطي صاحب کي پاس لايا هون

صاحب هماري ڪمپني مين سپاهي کي هرايڪ سامان پر نمبر ڏالني کي واسطي هماري ڪمپني کي — صاحب دس روپيه ديڪر مدراس سي شيش کي ٿهسي منگاڪر ڪمپني کو ڏئي او ٿهسي هميشه ڪريم خان حوالدار کي پاس رکهي اگر ڪسي کو ڪپڙون پر نمبر ڏالنا ضرور هو تو اس حوالدار کي پاس سي ليڪر نمبر ڏالتي پهر او ٿهسي حوالدار کو دي ڏالتي اس صورت مين تين مهيني کي آگي شيخ مدار سپاهي او نمبر کي ٿهسي منگ ليڪر گيا پهر حوالدار کو او ٿهسي نهين لا ديا تهوڙي روز کي بعد او حوالدار ٿهسي مانگي تو مين اسي وقت تم کو ديا هون ڪرڪر قسم ڪهايا تب او حوالدار يہ ڪيفيت مڃهي اور ڪمپني جمعدار کو بولا هم بلاڪر پوچهي تو بهي صاف قسم ڪهايا اور مڪر گيا اب او ٿهسي پندروين رجمنٽ کي سپاهي علي خان سي هماري ڪمپني کا داؤد بيگ سپاهي مانگت ڪر لايا اور هم کو بتايا هم اس پندروين رجمنٽ کي سپاهي کو بلاڪر پوچهي کہ تجهي يہ ٿهسي ڪهان سي

هوا گارڌ کا حوالدار دونو کو سمجائيش کرکر مین ڏي آفيسر رهندي کي سبب عجيبي رپورٽ ڪيا مین قانون کي موافق اچيئن صاحب کو ايروپين ڏي آفيسر کو رپورٽ ڪيا هون اور صاحب ڪمپني کي سردار هين اسواسطي صاحب کو بهي رپورٽ ڪيا

صاحب هماري ڪمپني کا رنگ سامي سپاهي اور داؤد بيگ سپاهي مین بچين سي دوستي تهي اور يه دونو سپاهيان آپسمين مسخري بهي ڪرتي اور ڪمپني مین يه دونو بڙي جوي باز سپاهيان هين کل درماه ليکر دونو جوي خاني کو گئي وهان جوا ڪهيلڪر بعد سيندخاني کو جاکر بهت تاڙي پئي قصارا ان دونو مین ڪجهه بات کي سبب وهان بهت گاليان ايڪ دوسري کو ڏئي يهان تگ ک آپسمين مارا ماري ڪر لئي تب داؤد بيگ سپاهي اپني پاؤن کي چپل ليکر رنگ سامي کو مارا سو سر پهوت ڪر لهو نکلا دس گنڌهي رات کو ميري گهر کو آکر پکاري مین خبر ليا تو يه دونو هماري ڪمپني کي سپاهيان هين تب مین آرڌلي حوالدار کو بلاکر دريافت ڪيا او ڪيفيت جو گذري تهي سب بيان ڪئي مین ديکها تو دونو سپاهي خوب نشه مین هين ان دونو کو رات کي وقت حاضر گارڌ* کي پھري مین قيد ڪيا صبح کو رنگ سامي سپاهي کو آسپتري کو بهيج ديا اور رنگ سامي بولا ک اپني فرياد ڪمپني کي سردار سي ظاهر ڪرنا اس لئي مین داؤد بيگ سپاهي ڪتين همراه لايا هون بهترهي صاحب ڪمانڊانگ آفيسر ڪتين رپورٽ ڪرنا

صاحب تين مهيني کي آگي ترڌ ڪمپني† کي حوالدار کي پاس سي هماري ڪمپني کا پرمال سپاهي باره روپيه کو ايڪ بيل مول ليا اس وقت نقد نو روپيه ديا باقي

* *Hāzir guard*, a night guard, furnished by each company for the protection of its own portion of the Regimental Lines.

† Third Company.

صاحب هماري ڪمپني سي ايڪٽ جمعدار دو حوالدار تين نايڪ تيس پر
 ٻانڇ سپاهي کو ترونکور کي ڪمان* جاني حکم ملا هرايڪٽ سپاهي کو مين ان
 کي مثل موافق ڪمان نيمني† آرڊلي حوالدار کو حکم ديا اس مين آرڊلي
 حوالدار ڪمان نيمتي وقت قاسم خان سپاهي حوالدار سي منگ ليا يہ ڪمان
 معافي معاف کرو دوسري ڪمان کي وقت مين اول جاتا هون آرڊلي حوالدار
 بولا مين جاننا نهين تم ڪمان جاو کرکر مقرر کیا اس مين حوالدار اور اس سپاهي
 کي درميان گالي کي باتان هوي يهان تگ کي سپاهي اس حوالدار کو بيجا گالي
 ديا او حوالدار اس سپاهي کو ميری پاس ليا مين دريافت کیا تو معلوم هوا کي اس
 سپاهي کي عورت قريب جنني کي هي اسواسطي ڪمان جاني معاف کرنا
 حوالدار سي منگ ليا اور آرڊلي حوالدار کو سپاهي گالي ديني کي سبب سي ان
 دونو کو صاحب کي پاس ليا هون صاحب چکا دينا

صاحب هماري ڪمپني کا سپاهي ماري متو چٽوئين ڪمپني کي متوسامي سپاهي
 سي هميشه مزاج کرتا بلڪ رول ڪال کي وقت ايڪٽ کو ايڪٽ گاليان ديتي اور
 دوستي سي رهي اتفاقاً ڪل کي روز دونو ڪورٿر گارڊ تهتي باره گنتهي کي وقت
 هماري ڪمپني کا سپاهي ماري متو پهرا بدلاکر سو گیا تب چٽوئين ڪمپني کا
 متوسامي سپاهي گهر سي کھانا کھا کر گارڊ کو گیا ديکھا تو اپنا آشنا سر کھلاست
 سوتا هي مزاج کي لئي اپني قينچي ليکر ماري متو سپاهي کي چينڌ ڪتر ڏالا
 جس وقت او سپاهي نيند سي هشيار هوا ديکھا تو اپني سر پر جٽو نهين بهب
 گاليان ديتا ته اور متوسامي هنستا ته اس مين ماري متو سپاهي کو غصه آکر
 متوسامي کو دو چار گھونسي دو تين لات مارا تب دونو سپاهيان مين بڑا قصيه

* *Kammān*, "on command," the term used for detachment duty.

† *Naimne*, "to name," to tell off for duty.

حوالدار مجھي رپورٽ ڪيا تب مين اس شخص کو بزار گارڊ ڪي پھري مين قيد
ڪيا اب صاحب جو حکم ديوينگي ويسا کرتا

صاحب اس دسيري ڪي عيد مين تمام هندوان کو دس روز ڪي رضا ملي هرايڪ
لوگ اپني عيد مين مشغول هين کل اگياره گنتهي رات کو ڪرپنا سپاهي تاري
پيڪر نشه ڪي حالت سي متوماڪالي سپاهي ڪي گهر مين گهسا تب او سپاهي
جاگتا تها ڪرپنا سپاهي کو پڪڙ ليا باره گنتهي رات کو ميري پاس لايا مين بولا
فجر آو دريافت ڪرونگا جب اوجالا هوا دونو ميري پاس آئي مين پوچها تو ڪرپنا
سپاهي جواب ديا ڪ مين اپنا گهر جانڪر گهسا متوماڪالي سپاهي بولتا هي ڪ
چوري ڪرني گهسا آگي بهي ايڪ تمبالو چوري ڪيا اسواسطي صاحب ڪي پاس
لايا هون

ٽين روپيه درماه مين ديتا هون ڪرڪر اقرار ڪيا خير جب رجمنٽ ڪو درماه ملا تب اس حوالدار ڪو آڻهه آئي ديڪر بهت منگ ليا مجهه اس مهيني مين گهر باندھني ڪي سبب سي بهت خرچا لگا تم معاف ڪرنا دوسري مهيني مين اڙاي روپيه بلاعذار پهتچونگا قريب چار مهيني ڪي هوا اب او پرمال سپاهي اس بيل ڪو دوسري رجمنٽ مين چار هن ڪي قيمت سي بيچ ڏالا اور ٽرڊ ڪمپني ڪي حوالدار ايروپين رجمنٽ ڪي صحبت ڪمان گهي تهه دو روز ڪي آگي ڪمان سي آئي اور اپنا پيسا اس پرمال سپاهي سي مانگي تو ڪها ڪه تمھارا بيل بهت ٻڏھا تهه اور تم ٿهگاڪر مجهه ڏئي جاو مين تم ڪو ڪجهه نهين دينا ڪرڪر جواب ديا تب او حوالدار بولي اچھا تمھاري ڪمپني ڪي سوبيدار ڪي پاس آ خير اس گفتگو مين اس حوالدار ڪي جو رو بچيان ڪو پرمال سپاهي سخت گاليان ديا اور حوالدار اپني ڪمپني ڪي سوبيدار ڪي پاس فرياد ڪئي او سوبيدار مجهه بول بهيجي مين پرمال سپاهي ڪو بلاڪر پوچھا تو مجهه بي ادبي سي بولا ڪه تم خشامد ڪي بات ڪرئي هين اسواسطي صاحب ڪي پاس لايا هون

صاحب ڪل ڪي روز رجمنٽ ڪو ناپساک ڪا پريڏ هوا بعد پريڏ ڪي مراد خان سپاهي ناپساک اپني گهر مين ليجاکر رکھا اور آپ پيڪٽ گارڊ ڪي نوڪري* ڪو گيا اس سپاهي ڪي گهر ڪي بازو عثمان خان سپاهي رهتا هي اور اسکا ايڪٽ مامو بي روزگار اسڪي گهر مين رهتا هي او شخص بهت گانجا پيني والا رات ڪي دو گنتهون ڪي وقت مراد خان سپاهي ڪي گهر مين جاڪر او ناپساک چوري ڪيا اپني گهر ڪو ليجاتي وقت لئين گارڊ† ڪا پهري والا پڪڙ ليا صبح ڪي وقت آرڊلي

* On piquet duty.

† The *hāzir guard* (see Note *, p. 21) is sometimes called "Line guard" by the sepoys.

۴ نقل

ايڪ شخص ڪسي بخيل سي دوستي رکھتا تها ايڪ دن اُس سي ڪها ڪ مڻ سقر جاتا هون اپني انگوڻهي مجھي دي تو مڻ اپني انگلي مڻ رڪھونگا اور جب اُسي ديكھونگا تب تجھي ياد ڪرونگا بخيل جواب ديا اڱر مجھي ياد ڪيا چھتا هي تو اپني انگلي خالي ديكھڪر ياد ڪر ڪ فلاني شخص سي انگوڻهي مانگا تو ٺھين ديا

۵ نقل

ايڪ درويش ڪچھ تقصير ڪيا لوگ اُس ڪو حبشي ڪوتوال ڪي پاس لي گئي ڪوتوال حڪم ڪيا ڪ تمام چھرہ اس درويش ڪا ڪالا ڪرو اور شھر مڻ پھراو درويش بولا اي ڪوتوال آھا مڻھ ميرا ڪالا ڪر ٺھين تو سب لوگ شھر ڪي سمجھينگي يھہ حبشي ڪوتوال هي وه اس بات پھنسا اور تقصير درويش ڪي معاف ڪيا

۶ نقل

ايڪ امير پالڪي پھ سوار هوڪر جاتا تها ڪوئي مفلس اُسي ايڪ ڏھيلا مارا تب امير اپني نوڪرون ڪو ڪها ڪ اُس ڪو دس روپيہ انعام ديوي بولي يھہ ڪيا هي صاحب اُس مفلس ني آپ ڪو ڏھيلا مارا اور تم روپيہ ديتي هو امير جواب ديا ڪ مجھي وه پھلدار درخت جانڪر ڏھيلا مارا اور ميرا پھل روپيہ هي

۷ نقل

ايڪ رات ڪسي قاضي ني ڪتاب مڻ ديكھا جس آدمي ڪا سر چھوڻا اور ڏاڙهي لنبي هي وه بڙا احمق هي قضاڙا وهي قاضي ڪا سر چھوڻا اور ڏاڙهي لنبي تھي تب قاضي اپني دل مڻ سمجھا ڪ سر ڪو بڙا ٺھين ڪر سڪتا مگر ڏاڙهي چھوڻي ڪر سڪتا هون اپني گھر مڻ ڪتري ڏھونڏھا ٺھين پايا تب آھي ڏاڙهي

PART III.—HIKĀYUT-I-LATĪFA.

حکایت لطیفہ

۱ نقل

ایک بادشاہ اور شہزادہ شکار کو گئی جب دھوپ بہت گرم ہوئی تب بادشاہ اور وہ شہزادہ اپنی بارانیاں ایک مسخري کي پيشه پر دھر دئي تب بادشاہ مسکراکر بولا اي مسخري تجھ پر ايک گدھي کا بوجھ هي وه بولا نهين صاحب بلکہ دو گدھون کا بوجھ هي

۲ نقل

کوئي شخص کسي لکھني والي کي پاس گیا اور بولا اي صاحب مجھي ايک خط لکھ ديو وه جواب ديا کہ پاؤن ميري درد کرتی هين وه شخص کہا مين تجھي کهين بهيجني نهين چھتا کيون ايسا عذر کرتا هي وه کہني لگا تمھاري بات سچ هي لیکن حب کسي کو مين خط لکھتا هون تو اُسکي پڑھني کي واسطي مين آپ هي جاتا هون وه شخص هنسا اور بولا سُجان الله آپ خوب لکھني والي هين

۳ نقل

ایک فقير کسي بخيل کي پاس گیا اور کچھ مانگا بخيل بولا اگر تو ميري ايک بات قبول کریگا تو جو کچھ تو کہیگا سو مين سنونگا فقيرني پوچھا وه کیا هي بولا بات ميري بيبي هي کہ کہيبي مجھ سي کچھ چیز مت مانگ پھر جو کچھ تو کہیگا سو مين کرونگا

بهاڻي ڪيون تم جاتي هو بيل جواب ڏيا ڪه تم ني جو تياري ڪيا بڙي جانور ڪي لئي
هي نه ڪه چهوڻي جانور ڪا حاصل عقلمند ڪو لازم هي
دشمن ڪا ڪها يڪ بئڪ نه ماني اور اُسڪي سانھ دوستي نه ڪري

۱۱ نقل

ايڪ شير بڙهاڻي ڪي سبب ڪمزور هوڪر ڪسي جانور ڪو شڪار ڪرني نه سکتا تها
اس لئي اپني خوراڪ ڪي واسطي فريب ديني ڪي ارادي سي ايڪ غار ڪي
اندر رها تاهه جو ڪوئي حيوان اُسڪي ڏيکيني ڪو آوي اُس ڪو اُسي غار ڪي بيچ
پڪڙڪر ڪهاوي اس مين ايڪ لومڙي اُس ڪي پاس جاڪر غار ڪي دروازي پر ڪهڙي
هوڪر سلام ڪئي اور بولي اي جانورون ڪي شاه آپ ڪيسي هين شير ڪها ڪيون
تم اندر نهين آتي لومڙي جواب ڏئي جهان پناه مين هر ڪسي ڪو اندر آتي سو
ڏيکهي پر سلامتي سي انهن پھري سو نهين ڏيکهي
حاصل آدمي ڪو نه چاهي ڪه بن بوجهي سمجهي ڪسي ڪام مين
جلدي نه ڪري

۱۲ نقل

ڪسي وقت ايڪ لڙڪا آپ سي آپ ندي مين گرا اور وه پيرنا نهين جانتا
تھا اس لئي قريب ڏوبني ڪي هوا رستي سي ايڪ شخص چلا جاتا تها لڙڪي
ني اُسي مدد ڪي لئي بلابا جب وه نزديڪ ڪيا پاني مين گرن ڪي سبب سي
لڙڪي ڪو ملامت ڪرني لگا لڙڪا بولا اي صاحب پھلي مجھي بچاو پيچھي اُسڪي
مَلامت ڪرو

۱۳ نقل

ڪسي حڪيم ني گورستان ڪي راه سي ڪيا تو اپني منھ پر رومال ڏالتا ليکن

هاتھ مين پکڙڪر چراغ ۾ لڳايا جب گرمي آگ کي هاتھ ڪو پنھنجي گھبراڪر ڇھوڙ
 ڏيا تب تمام ڏاڙهي اُسڪي جل گئي قاضي بهت شرمندہ هوا جيسا ڪتاب مين
 لکها ڏيکها ويسا احمق خود هو گيا

۸ نقل

ايڪ حبشي ڪهين جاتا تها اتفاقاً ايڪ ٿوڻا آينہ راہ مين پڙا ڏيکها اور اُس
 ڪو اٿها ليا اور اپني صورت اُس مين ڏيکها ناخوش هوڪر ڪهني لڳا ڪہ يہ بہت
 خراب آينہ هي اس لئي ڪوئي اُس ڪو پھينڪ ڏيا هي

۹ نقل

ڪسي وقت ايڪ ھرن بيمار پڙا اُسڪي دوست آشنا اُسڪي ملاقات ڪو آئي
 اور جس جڳھ ھرن تها گئي دو تين روز وھين رهي وه ھرن جتنا اپنا خوراڪ
 جمع ڪر رکها تها سب ڪا سب ڪها گئي بعد اُسڪي وه ھرن شفا پايا ڪجھ ڪهاني ڪو
 ڏيکها تو نہ پايا ماري بھوڪھ ڪي اُسڪي جان نڪل گئي
 حاصل جسڪي قبائل بهت اُسڪو دکھ بھي بهت

۱۰ نقل

ڪسي وقت ايڪ شير ني ايڪ بيل ڪي شڪار ڪرني ڪا ارادہ ڪيا ليڪن بيل
 زور آور تها تب شير اُس ڪو دغا سي مارني آهسته اُسڪي نزديڪ جاڪر ڪها اي
 بيل مين ني آج ايڪ بڪرا قرباني ڪيا هون اور ميري آرزو يہ هي ڪہ آج رات
 تم ڪو اپني گھر ليجاون اور خوشي ڪي ضيافت ڪرون بيل ڪها بهت بهتر جب
 بيل شير ڪي مڪان ۾ رگيا ڏيکها ڪہ شير بڙي بڙي ديگان اور بهت سي لکڙيان
 جمع ڪر رکها هوا هي اس سامان ڪي ڏيکھتي هي بيل پس پا هوا شير پوچها اي

۱۶ نقل

ایک سوار کسي شهر مين گيا اور سنا ک وهان چوران بهت هين جب رات هوئي تب صاحب سائيس سي بولا اي نفر تو سو رهو مين جاگتا هون نفر بولا اي خداوند يه کيا بات هي نوکر سونا صاحب جاگتا مين هرگز ايسا نه کرونگا خير صاحب سو گيا ايک پهار رات کو هوشيار هوکر پکارا اي سائيس کيا کرتا هي جواب ديا خداوند فکر مين هون ک خدا زمين کو پائي پر کيسا کهڑا کيا صاحب بولا تو فکر مين رهنگا چوران البته کهوڑا ليجاوينگي بولا نهين خداوند مين هوشيار هون پهر صاحب سو گيا اور آدهي رات کي وقت هوشيار هوا پکارا اري کهوڑي والي کيا کرتا هي جواب ديا خداوند فکر مين هون ک آله آسمان کو بغير ٿيکي کي کيسا کهڑا کيا صاحب بولا تو فکر مين رهنگا اور چوران گوڑا ليجاوينگي نفر بولا نهين خداوند مين جاگتا هون پهر صاحب سو گيا اور تين پهار رات کو هوشيار هوا پوچها اي سائيس کيا کرتا هي بولا فکر مين هون ک چوران کهوڑا لي گئي فجر زين کو تم اٿهاوينگي يا مين ليجاونگا معلوم نهين

۱۷ نقل

ایک صاحب کا نوکر نام رام چهيرا بڑا شرير تھا ايک روز رات کي وقت صاحب اُس کا بولا اري رام چهيرا چراغ بجھا نوکر بولا منھ پر چدر اوڑھکر سو رهو اندھيرا هوويگا بعد ذري وقت کي صاحب بولا اري رام چهيرا برسات پڑتا هي يا نهين جاکر ديکھ بولا خداوند پڑتا هي صاحب بولا تجھي کيسا معلوم جواب ديا بلي آئي مين هاتھ ڏالکر ديکھا تو بهيگي هي تب صاحب بولا دروازه موچ نوکر کھا دو کام مين کيا يه کام تم کرو صاحب بولا اري يي بڑي بڑي جواب ديويگا يا کچه کام کريگا

گورستان کي طرف نهين دیکھتا يهہ کسي ني دیکھکر حکيم سي پوچھا اي صاحب
 کيون تم يهہ گورستان کو نهين دیکھتي تب حکيم جواب ديا کہ اس قبرستان سي
 مين شرماتا هون کيونکہ بہت لوگ ميري دوا سي مري هين وي اس گورستان
 مين دفن هوئي هين اس بات سي لوگ بہت هنسي اور بولي تم بڑي
 قابل حکيم هين

۱۴ نقل

کسي بخيل ني منہ اندھيري واسطي نماز کي جاتا تھا آدھي راہ مين ياد
 کیا کہ مين ني گھر مين چراغ نہ بجھایا ترُت گھر کي راہ ليا اور جوتا بغل مين
 دھر ليا جب گھر کو پھنچا باندي کو کہا کہ چراغ بجھا اور باندي دروازہ
 موچني کي وقت بخيل بولا آهستہ موچ دروازہ ٹوٹني نہ پاي باندي جواب
 دئي تم اتني دور گئي پھر آئي آپ کا جوتا البتہ گھٹا هوگا وہ بولا اي احمق
 ميري بغل مين رکھا هون يهہ سکر باندي لاجواب هوئي

۱۵ نقل

کوئي غلام اپني صاحب کي نزديک سي دوسري ملڪ کو بھاگ گیا تهوڑي روز
 کي بعد صاحب اُس ملڪ کو گیا اور اپني غلام کو دیکھکر پکڑا اور بولا اي غلام
 کیا واسطي بھاگا غلام کہا تو ميرو غلام هي اب تجھي پایا هون البتہ اب سزا ديونگا
 خير دونو ملڪر قاضي کي پاس گئي اور اپنا اپنا احوال ظاھر کئي قاضي بہت تامل
 کي بعد دونو کو دو دريچي کي پاس کھڑا کیا اور سران دونو کي دريچي سي
 باھر کروايا اور خُلا کو بُلَاکر کہا کہ سر غلام کا مار غلام جو کہ تھا اپني دل مين
 ڈرتا تھا جب يهہ بات سنا اپنا سر کھينچ ليا قاضي معلوم کیا کہ يهہ غلام هي
 وونہين غلام کو سزا ديکر صاحب کي حوالي کیا

سي رخصت هوا غرض يهہ تمام حرڪت عطار ديكھتا تها اپني دل مين ڏر گيا اور اُس مرد سي بولا اي صاحب جب تم مجھي پيسا دئي وهان کون تها پھر بولو شايد مين بھول گيا وه شخص شروع سي آخر تڪ کہہ سنایا عطار بولا سچ کہتا اب مجھي ياد آيا وه عطار هزار دينار مرد کو ديا اور معاف چاھا

۲۰ نقل

دو بھائي بہت غريب هوڪر سفر کو گئي قنصارا رستي مين ايڪ تھيلي ملي جس مين دو لعل اور اشرفيان تھي دونو بھائي اُس کو بانٹ لئي تب چھوٽا بھائي کہا اب ميري مراد بر آئي مين گھر کو جاوڻگا جب ٻڙا بھائي بولا مين ابھي ملڪ کا سير کرونگا يون گھر اپنا حصہ چھوٽي بھائي کي حوالي کیا اور بولا کہ ميري عورت کو دي غرض چھوٽا بھائي جب گھر کو پھنچا تب ٻڙي بھائي کا حصہ عورت کو اُس کي ديا مگر لعل نہين ديا خير جب ٻڙا بھائي سفر سي اپني گھر کو آيا تب اپني حصي کا لعل جو رو کي نزديڪ نہين دیکھا اپني بھائي سي پوچھا کہ مير لعل کہاں هي وه بولا کہ مين تيري عورت کو ديا هون اُس وقت اپني عورت سي دريافت کیا تو عورت بولي کہ تيرا بھائي سواي اشرفيون کي اور کچھ مجھي نہين ديا وه مرد خفا هوڪر عورت کو خوب مارا وه عورت قاضي کي پاس جاڪر اپنا تمام احوال ظاهر ڪئي قاضي اُس فرياد کو سنڪر اُن دونو بھايون کو بلأبھيجا اور هرايڪٽ کي هاتھ مين ذرہ ذرہ موم ديکر کہا کہ لعل کس شڪل پر تها سو تيار کرو حاصل ڪلام دونو بھائي بعينه لعل کي شڪل بنائي ليکن وه عورت کچھ نہ بنائي چپکي خاموش رھي تب قاضي بولا کيون تو کچھ نہين بنائي وه بولي خداوند مين اپني تمام عمر مين لعل نہين دیکھي کيسا بناون قاضي معلوم کیا کہ يهہ عورت سچي هي غرض چھوٽي بھائي کو خلوت مين ليجاڪر پوچھا سچ بول تجھ کو معاف کرونگا نہين تو سخت سزا ديونگا وه اقرار کیا کہ

۱۸ نقل

ايڪ شخص کي گهر سي روپيون کي تهيلي گم هوئي وه جوان قاضي کي پاس
فرياد ڪيا قاضي اُسکي همسائي کي تمام لوگ کو بلواکر ايڪ قد کي لکڙيان سب
کو ديا اور ڪها ڪ جو ڪوئي چور هي اُسکي لکڙي ايڪ انگل بڙههگي تب سب کو
رخصت ڪيا خير جو ڪ چور تها اپني دل مين ڏرتا تها اپني لکڙي ايڪ انگل
کاڌا دوسري روز تمام لوگ اپني اپني لکڙيان قاضي کو دئي جسکي لکڙي ڪم تهي
اُس کو قاضي سزا ديکر روپيه کي تهيلي منگا اُس شخص کي حوالي ڪيا

۱۹ نقل

ايڪ دانشمند هزار دينار ايڪ عطار کو سپرد ڪيا اور آپ سفر کو ڪيا مدت
کي بعد پهر آيا روپيه عطار سي مانگا عطار ڪها تو جهوڻه بولتا هي مڃهي ڪب
روپيه ديا آخر لوگ جمع هوئي سمهون ني عقلمند کو جهوڻا مقرر ڪئي اور ڪهي
يه عطار بهت اعتباري هي اُس ني ڪهي چوري نهين ڪيا اگر تو اُس سي لڙيگا
تو البته سزا پاويگا عقلمند چپ رها اور اپنا احوال ايڪ کاغذ پر لکيکر بادشاه
کو ديا بادشاه بهت مطالعه ڪرڪر فرمايا اي عقلمند تو جاکر عطار کي دوکان پر
بيٺه تين روز کي بعد مين اُس طرف ساري آونگا اور تجهي ديکيکر سلام ڪرونگا
تو سوائي سلام کي جواب کي ڪجهه مت بول جب مين وهان سي جاونگا تب
اپني روپيه عطار سي مانگ البته ديويگا القصه وه اُسي موافق اُپر دوکان عطار کي
جا بيٺها دوسري روز بادشاه بڙي دبدبي کي ساڻه اُس راه سي گذر ڪيا جس
وقت اُپر دوکان عطار کي اُس مرد ڪتين ديکها تب اپنا گهوڙا ڪهڙا ڪيا اور اُس مرد
ڪتين سلام ڪرڪر بولا اي بهائي بهت روز هوئي ڪيون هماري پاس نهين آئي اور
ڪجهه اپنا احوال ڪيون نهين بولتي وه مرد ذره سر هلاڪر چپ رها اور بادشاه وهان

پاس لایا اور عرض کیا کہ ای خُداوند اس جوان کتین آج پانچ سو روپیہ ہارا ہوں
اسواسطی آپ کی پاس لایا ہوں بادشاہ اس بات سی شرعندہ ہوا پانچ سو روپیہ
اُس کو دیا اور تمام جوی باز کتین اپنی شہر سی نکال دیا

۲۳ نقل

ایک شخص ہزار روپیہ ایک بُڈھی کی حوالی کیا اور کہا جب مین آونگا
تب تجھ سی لیونگا یوں کہہ کر آپ سفر گیا اور چند سال کی بعد پھریا اور
اپنی روپیہ بُڈھی سی مانگا بوڈھا بولا تو کون اور یہ بات کیسی چل نکل تو
مجھی روپیہ کب دیا ایسی جھوٹہ بات مت بول وہ مرد لاچار ہوا قاضی کی
پاس جا کر اپنا تمام احوال ظاہر کیا قاضی اُس بوڈھی کتین بلا بھیجا اور کہا
کسواسطی اس شخص کی روپیہ نہیں دیتا بوڈھا انکار کیا تب قاضی اُس مرد
سی پوچھا تو اس بُڈھی کتین کونسی جگہ روپیہ دیا اُس جگہ مین کون تھی
وہ بولا جھاڑ کی نیچی ہم دونو بیٹھی تب مین روپیہ دیا مگر کوئی لوگ وہاں
نہ تھی قاضی کہا وہ جھاڑ تیرا شاہد بس ہی کیون مجھی نہیں بولا اچھا اب
جا اور اُس جھاڑ کو بول کہ تجھی قاضی اس شہر کا بلاتا ہی وہ مرد بولا صاحب
جھاڑ تمہاری بلانی پر نہیں آویگا تب قاضی بہت غصہ ہو کر کہا البتہ آویگا اچھا
یہ میری انگوٹھی لیجا اور بول کہ قاضی یہ انگوٹھی تجھکو بتا کر بلاؤ کہا خیر وہ
مرد ادھر روانہ ہوا دس لحظی کی بعد قاضی بوڈھی سی پوچھا وہ مرد اب تک
جھاڑ کی پاس پہنچا ہوگا بوڈھا بولا اب تک نہیں بعد ٹھوڑی وقت کی وہ مرد
پھریا اور کہا ای قاضی صاحب آپ کی انگوٹھی اُس جھاڑ کو بتایا اور بولا کہ
قاضی بلانی مین لیکن اُس سی کچھ جواب نہیں ملا تب قاضی کہا وہ جھاڑ
یہاں آکر شاہدی دیا اور چلا گیا بوڈھا بولا ای قاضی جھوٹہ کیون بولتا ہی قاضی
کہا حب مین تجھی پوچھا کہ وہ شخص جھاڑ تگ پہنچا ہوگا یا نہیں تب
تو جواب دیا اب تگ نہیں پہنچا اس بات سی معلوم ہوا کہ تحقیق تو

مَينَ لَعَلَّ نَهِيَن دِيا تَب قَاضِي لَعَلَّ بَڙِي بَهاڙِي كُو دِلِوا دِيا اور چَهوڙِي بَهاڙِي كُو
بَنديخاني كَتِين بَهاڙِي

۲۱ نقل

دو شخص اپنا مال ايڪ بڙهي عورت کي حوالي ڪئي اور ڪهي جسوقت هم
ملي هوي آوينگي اُس وقت اپنا مال تيري سي ليوينگي يون ڪهڪر آپ سفر ڪئي
قصارا تهوڙي روز کي بعد اُن مين سي ايڪ شخص اُس بڙهي کي پاس آيا اور
بولا ڪه ساهي ميرا مرگيا اب مال ميري تين دي بڙهي لاچار هوڪر تمام مال اُس
جوان کو دئي بعد چند روز کي دوسرا شخص وه بڙهي کي پاس آيا اور اپنا مال
اُس عورت سي مانگا تب بڙهي بولي شريڪ تيرا آيا اور تيري موت کي خبر
ديا سب مال لي ڪيا القصة وه مرد اُس بڙهي ڪتين قاضي کي پاس لي ڪيا اور
سب احوال ظاهر ڪيا قاضي بهت تامل کي بعد بولا ساهي تيرا مال لي ڪيا اب
اُس ڪتين لا سب مال تجھ کو دلواتا هون ڪيونڪه پھلي تو آيسا اقرار ڪيا تها اس
بات سي وه مرد لا جواب هو راه اپني آگي ليا

۲۲ نقل

بادشاه ايڪ روز اپني مهاڙي پر ٿلٿا تها اتفاقاً بادشاه کي نظر ايڪ شخص
پڙي تو وه مرد ايڪ مرغ هاتھ مين ليا هوا بادشاه کو ديکھاتا هي بادشاه اُس سي
پوچھا ڪيا چھتا هي وه جواب ديا خداوند يه مرغ جوي خاني مين آپ کي نام
سي پايا هون لي ليوين بادشاه اس بات سي خوش هوڪر وه مرغ ليا اور ببرجي خاني
کو بھيجا دوسري روز وهي شخص ايڪ بکرا بادشاه کي پاس لي آيا اور عرض ڪيا
جهان پرور يه بھي بکرا آج ڪي روز آپ کي نام سي پايا هون بادشاه نهايت خوش
هوڪر اُس کو لي ليا غرض تيسري روز وه مرد ايڪ جوان کو اپني همراه بادشاه کي

هنسا حُڪم ڪيا ڪه اِس مڇهوي ڪَتين هزار روپيه ديو موافق حُڪم بادشاهه ڪي
مڇهلهاري ڪَتين هزار روپيه ڏيکر روانه ڪئي

۲۶ نقل

فارسِتان سي سوداگران تهرڙي گهوڙي ڪسي بادشاهه ڪي بهان بيچني لي گئي
بادشاهه اُن گهوڙون ڪو پسند ڪرڪي خريدا اور پيشگي لکيه روپيه ڏيکر فرمايا ڪه پهر
تم اپني ملڪ سي بهتر گهوڙي لاڙوي سوداگران روپيه ليکر چلا گئي غرض ايڪ
روز بادشاهه خوشي ڪي حالت مين وزير ڪَتين حُڪم ڏيا ڪه اي وزير اِس بستي
ڪي تمام احمقون ڪا نام ايڪ فهرست مين لکيه لاوه عرض ڪيا ڪه خداوند پهلي
هي لکيه چڪا هون مگر سب مين اول نام حضور ڪا داخل هي بادشاهه پوچها
ڪسواسطي عرض ڪيا ڪه حضور ني بغير جاني بوجهي بي ضمانت گهوڙون ڪي لئي
سوداگران ڪَتين لکيه روپيه ڏئي حضور سي زياده احمق ڪون هوگا بادشاهه ڪها
اگر گهوڙي لاوين تو تجھ ڪو ڪيا ڪرون عرض ڪيا تب حضرت ڪا نام اُس دفتر
سي نڪالکر اُن سوداگرون ڪا نام لکھونگا تب بادشاهه اِس بات سي خجل هوا

۲۷ نقل

ايڪ مسخره تقصير ڪيا بادشاهه حُڪم ڏيا ڪه اُس ڪَتين هاتھي ڪي پاڻ ڪي نيچهي
ڏالو تب مسخره کانپني لگا اور عرض ڪيا جهان پرور مين بهت ڏبلا هون اور
ميري هاڙان هاتھي ڪي پاڻ ڪَتين چوبينگي بهتر هي ميري بدلي وزير ڪو ڏالين
ڪيونڪه وه بهت فربه هي هاتھي ڪي پاڻ ڪَتين ڪجهه ڏکيه نه پهچيگا بادشاهه اِس
بات سي بهت هنسا اور وزيرڪي طرف ڏيکها تب وزير عرض ڪيا خداوند اِس
حرامزادي ڪَتين مُعاف ڪرو نهين تو مڇهڪو بلا مين ڏاليجا اِس بات سي بادشاهه
اور بي بهت هنسا اور تقصير اُس نقلي ڪي مُعاف ڪيا

روپيه ليا هي آگر نهين ليا هوتا تو البتہ کہتا کہ مين کيا جانتا وه کونسا جهاڙ هي اس بات سي بوڙها ڦايل هوا قاضي اس جوان کي روپيه دلاوگر بڙهي کتین بندينجاني کو روانه کيا

۲۴ نقل

ايڪ آندھا رات کي وقت کھاندي پر پاني کا گھڙا اور هاتھ مين چراغ ليکر بازار کا رستہ جاتا تھا لوگ اُسي بولي ايد آندھي تيري آنکھ نهين نظر آي اس چراغ سي تجھ کو کيا فائده هي آندھا جواب ديا کہ يھ چراغ ميري واسطي نهين بلکہ تمھاري واسطي هي ڪيونکہ اسکي روشني مين تم لوگ مڃھي ديکھو دور هوگي تب ميرا گھڙا بچيگا نهين تو آندھاري مين تم لوگ کي ٽڪر سي ميرا گھڙا پھوت جاويگا لوگ اس جواب سي شرمندي هوي

۲۵ نقل

ايڪ مڇلھارا هميشہ دريا سي مڇيان پکڙتا اور بازار مين بيچتا ايڪ روز ايڪ مڇي بہت خوب صورت پکڙا ويسی مڇي کي نہين پکڙا تھا دل مين خيال کيا کہ اگر يھ مڇي بازار مين بيچونگا تو چار پيسي سي زيادہ نهين پاونگا بہتر يھ هي کہ اس کتین بادشاہ کي پاس ليجاون خير اس مڇي کتین بادشاہ کي پاس لي گيا بادشاہ اس مڇي کتین بہت پسند کيا اور حُکم ديا کہ اس مڇلھاري کتین پانچ سو روپيه انعام ديُو تب وزير عرض کيا کہ اي بادشاہ اس ايڪ مڇي کتین پانچ سو روپيه دينا غير مناسب هي بہتر هي اس مڇھي سي پوچھو کہ يھ مڇي نر هي يا مادہ اگر کھيگا نر هي مادہ طلب کرو يا کھيگا مادہ نر منگا بھيجو هرگز ايسي مڇي لا نہ سگيگا اور انعام نهين پاويگا يھ بات بادشاہ پسند کرکر اس مڇلھاري سي پوچھا کہ اي ماھي گير يھ مڇي نر هي يا مادہ وه جواب ديا خداوند يھ مڇي مڃنٺ هي بادشاہ اس بات سي بہت

اُس ڪٽين پڪڙائي اور اپني صاحب کو خبر دئي خير جب غني يہ بات سنا چور ڪٽين اپني روبرو بلاکر بولا اري چور تيري حڪمت چوري ڪرني کي مڃهي سڳايا تو تجھ کو چھوڙونگا نہين تو ماري ماري مارڻالونگا اُس وقت چور عرض ڪيا اي صاحب مڃهي قيد سي چھوڙڪر تنھا ميري ساڻھ تم اپني طميلي تڱت چالوگي تو البتہ تم کو بتاونگا تونگر اس بات کو پسند ڪيا اور چور ڪٽين قيد سي خلاصہ ڪرڪر آپ اُس کي ساڻھ هو ليا غرض چور تونگر ڪٽين طميلي تڱت لاکر ڪھا آپ يھان ڪهڙي رھو مين جو جو ڪام ڪرتا هون اُس پر خوب نظر رکھو يون ڪھڪر چور آھستہ جا گھوڙي کي آگاڙي ڪھلڪر لڳام ڏيا اور بعد اُسکي زين باندھا تب پڇماڙي ڪھلڪر سوار هو دولتمند کي روبرو لايا اور ڪھا ڏيکيو گھوڙي کو ايسا چوري ڪرتي هين ايسا ڪھڪر گھوڙي کو بھڙانڌ پھينڪا پھر تونگر کو منھ نہ بتايا اور دولتمند حڪمت سيڪھني کي ائي بيوقوف هوڪر گھوڙا ڪھويا

۳۱ نقل

دو عورتان ايڪ ٻچي کي واسطي قصيه ڪرتي تھي اور ڪسي ڪٽين شاھد نہين رکھتي تھي وي دونو آگي قاضي کي گئي اور انصاف چاھي تب قاضي جلال ڪٽين بلاکر فرمايا ڪہ اس ٻچي کي دو ٿڪڙي ڪر اور وي دونو عورت ڪٽين دي ايڪ عورت جب يہ بات سني تب خاموش رھي دوسري عورت رونا پکارا شروع ڪئي اور بولي اي قاضي واسطي خدا کي ميري ٻچي ڪٽين دو ٿڪڙي مت ڪر اگر ايسا انصاف هو تو مين ٻچي ڪٽين نہين چھتي قاضي اس بات سي يقين سمجھا ڪہ ما ٻچي کي يھي هي ٻجھ اُس ڪٽين سونپا اور دوسري عورت ڪٽين ڪوڙي مارڪر نکال ڏيا

۲۸ نقل

ڪوئي شخص اڀني دوست ڪٿين خط لکھتا تها آيسيمين ايڪ اجنبِي شخص اُس کي پاس آ بيٺهي تب وه مرد اپنا مطلب لکھ نهين سکا لاچار هوڪر خط مين آيسا لکھا كه ڪوئي بي وقوف بي حيا ملعون بغير بلائي ميري پاس آ بيٺها اور ميرا خط پڙهيگا اسواسطي مين ترٽ احوال ميرا نهين لکھ سکتا هون خير غير مرد بولا اي صاحب تم اپنا مطلب ڪيون نهين لکھتي مين تو تمھارا خط نهين پڙھتا اور کس لئي مجھي ناحق اڀني خط سي گالين ديتي لکھني والا ڪها سچ بولتا هي اگر تو ميرا خط نه پڙھتا تو مين تجھکو گالين جو ديتا هون سو ڪيسا معلوم ڪيا اس بات سي وه مرد شرمندہ هوڪر راه اڀني آگي ليا

۲۹ نقل

ڪوئي درويش ڪسي بقال کي دوکان پرگيا اور اسباب خريدي مين بهت جلدي ڪيا تب بنيا اُس ڪٿين گالي ديا درويش اُس وقت اڀني پاپوش پاڻ سي نکال بقال کي سر پر مارا بقال يه فرياد ڪوتوال کي پاس ليگيا اور انصاف چاها ڪوتوال اُس درويش ڪٿين بلاڪر پوچھا كه اي درويش کس واسطي ناحق اس دوکاندار ڪٿين مارا فقير ڪها كه يه بقال چپ ميري تين گالي ديا تب ڪوتوال بولا اچھا جا آٿه آني اُس دوکاندار ڪٿين گناهگاري دي معاً درويش اڀني جيب سي ايڪ روپيه نکال ڪوتوال کي هاتھ ديا اور ايڪ جوتي اُس ڪوتوال کي سر پر لگايا اور بولا تو آٿه آني لي اور اُس بقال کو آٿه آني دي ڪيونكه مين توڙا نهين سکتا

۳۰ نقل

ايڪ چور ڪسي دولتمند کي گهر گهوڙا چوڙائي گيا آيسي مين دولتمند کي نوڪران

ڪيا اور بهت خورم و شادان اپني گهر ڪيا تب قاضي اُس مرد سي ڪها جا اب اپنا مال اُس صراف سي مانگ خواهه خواه ديويگا شخص مذڪور اُس صراف ڪي پاس ڪيا اور مال اپنا چاها تب صراف بولا مال تيرا مين بهول ڪيا تنها پر ڪل رات مچهي ياد آيا مال مرد ڪتين ديا اور طمع سي نايبي ڪي آپ قاضي ڪي پاس ڪيا قاضي اُس ڪتين بولا اي صراف ڪل ڪي روز مين بادشاه ڪي نزديڪ ڪيا تنها وه تيري تين بڙا ڪام ديني جهتي هين خدا ڪا شڪر ڪر مرتبه بڙا پايوگا اب مين نايب دوسرا تلاش ڪرنا هون اس بهاني سي قاضي ني صراف ڪو رخصت ڪيا

۳۴ نقل

ايڪ شخص دو هزار روپيه تهيلي مين ڏالڪر سرهمهر قاضي ڪي حوالي ڪيا اور آپ سفر ڪيا جب سفر سي پهر آيا تب اپني تهيلي اسي موافق قاضي سي ليا جس وقت اُس ڪتين كهولا تو اُس وقت فقط پيسي ديکها گهبراکر قاضي ڪي ساٿه تقاضا ڪيا قاضي ڪها چل دور هو جهوڻه ڪهتا هي ميري تين روپيه نهين بتايا وه مرد لاچار هو احوال اپنا ايڪ کاغذ پر لکهي بادشاه ڪي حوالي ڪيا بادشاه بعد مطالعه ڪرني اُس کاغذ ڪي فرمايا ڪه تهيلي ميري پاس رکه اب جا اور ڪسي سي مت ڪه البته پانچ روز مين تيرا انصاف ڪرونگا دوسري روز بادشاه اپني نوي فرش جو تخت پرچهي تهي اُس ڪتين ذره پهڙا اور آپ شڪار ڪو چلا ڪيا تب فرش ني فرش پهتي ديکها بهت جلد اُس ڪتين رفوگر ڪي پاس ليڄاڪي رفو ڪروا پهر تخت پرچهايا جب بادشاه شڪار سي اپني گهر پهچا تب فرش ڪتين اچهي ديکهر فرش سي پوچها سچ بتا ڪه اس ڪتين ڪون رفو ڪيا فرش ڪها خداوند رفوگر اس شهر ڪا رفو ڪيا هي بادشاه اُس رفوگر ڪتين بلاڪر ڪها ڪه مثال اُس تهيلي ڪي تو ميرا فرش رفو ڪيا ڪيسه اُس ڪو بتايا اور ڪها سچ بول ڪه يه تهيلي تيري پاس رفو ڪرني ڪون ديا تنها تب رفوگر ڏرا اور عرض ڪيا ڪه خداوند قاضي اس شهر ڪا مچه ڪو رفو ڪرني ڪي واسطي ديا تنها اور مين رفو ڪيا هون بادشاه قاضي ڪتين بلاڪر ڪها ڪه تجه پر مين اعتبار رکها

۳۲ نقل

کسي شهر مين بنبي روئي کي چوري گئي روئي بيچني والي بادشاه سي فرياد کئي بادشاه بهت جست و جو کيا پر چورون کتین نهين پایا وزير عرض کيا که اي خداوند اگر حکم هو تو چورون کتین مين پکرتا هون بادشاه فرمايا بهت بهتر تب امير اپني گهر گيا اور شهر کي تمام چهوئي بڙون کو دعوت کيا جب شهر کي تمام لوگ وزير کي گهر جمع هوئي تب امير اس مجلس مين حاضر هوا اور سب لوگ کي چهري پر نظر کرکر فرمايا کيا حرامزادي اور بي وقوف لوگ هين بنبي روئي کي صريحاً چوري کئي پهر ميري مجلس مين آئي هين کيونکه ريزي روئي کي اب تگ ان کي ڏارهيون مين لگي هين اس بات سي تهوئي لوگ هاتھ سي اپني ڏارهيان صاف کئي تب معلوم هوا که وي چهور تهی وزير ان کتین بادشاه کي حوالي کيا بادشاه وزير کي حکمت پر بهت آفرين کيا اور ان چورون کتین قيدخاني مين بهيج ديا

۳۳ نقل

ايڪ شخص بهت مال صراف کي حوالي کرکر آپ سفر گيا جب سفر سي پهر آيا تب صراف سي اپنا مال چاها صراف انکار کيا اور قسم کھايا وه شخص قاضي کي پاس جاڪر اپنا احوال سب ظاهر کيا قاضي بهت تامل کي بعد فرمايا که کسي کتین يه احوال مت بول که فلانه صراف ميرا مال نهين ديتا هي مين تيري مال کي واسطي البتہ ايڪ تدبير کرتا هون دوسري روز قاضي اس صراف کتین بلاکر کها که ميري تين بادشاه بهت کام سونپا هي مين اکیلا نه کر سکونگا اس لشي تجھي اپنا نايب کرنا چهتا هون کيونکه تو بڙا اعتباري هي صراف قبول

لائي تڪ ميري تين طماچي ماري رهو تاڪه بادشاه خوش هووي بادشاه اس بات سي تبسم ڪرڪر تقصير شاعر ڪي معاف ڪيا

۳۸ نقل

ايڪ روز مرغ جهاڙ پر بيٺا هوا بادشاه ديکها اور اپني مصاحبون سي ڪها اس مرغ ڪئين مين تير سي مارونگا تير اور ڪمان ليڪر مرغ پر تير چلايا مگر تير اس ڪئين نهين لڳي مرغ اڙ ڳيا تب بادشاه بهت شرمندہ هوا ايڪ شخص دانا اس ڪي خجالت دور ڪري ڪي واسطي ڪها ڪه بادشاه مرغ ڪئين برابر ماري کا اراده رکھتي تو البتہ ماري پر اس ڪي جان پر رحم ڪر ڳئي

۳۹ نقل

ايڪ دانشمند مسجد مين بيٺا هوا هر روز لوگون ڪئين وعظ ڪها سب لوگ خاموش سنا ڪري ليڪن ايڪ مرد اس مجلس مين بهت روي ڪرتا ايڪ روز دانا ني ڪها ميري وعظ ڪجهه تم لوگ ڪي دل مين اثر نه ڪئي سواي اس شخص ڪي جو هميشه وقت وعظ ڪي روتا هي تب لوگون ني اسي پوچها ڪه اي جوان وعظ سي دانشمند ڪي هم سب خاموش رھتي تو روي کا سبب ڪيا هي تب وه مرد بولا اي بهايو مين ايڪ بڪرا پالا تها جس ڪي داڙهي عقلمند ڪي سريڪي تهي وه بڪرا يڪ بيڪ مر ڳيا جب دانشمند وعظ ڪها تو اس ڪي داڙهي هلتي هي تب مجھي وه بڪرا ياد آتا هي اس لئي روتا هون اس بات پر لوگ هنس پڙي اور دانشمند شرمندہ هوا

۴۰ نقل

ايڪ روز بادشاه وزير ڪي ساٿه ڪھجور ڪهاٽا تها جب خرما ڪهاٽا تب بينج ڪھجور کا وزير ڪي نظر چڪاڪر روبرو اس ڪي ڏالتا جب ڪھاني سي آخر هوي

تہا لیکن نہین جانتا تہا کہ بڑا چور ہی اِس تھیلی میں پیسی بھرکی تُو نی رفو کروایا
اور رفوگر کی شاہدی دلاوا کی پیسی اُس شخص کی دینی فرمایا اور بھی دوسری روز
قاضی کتین دار پر کھینچوایا

۳۵ نقل

ایک شخص نزدیک حکیم کی گیا اور کہا کہ پیت میرا درد کرتا ہی کچھ
دوا دیو حکیم پوچھا کہ آج تُو کیا کھایا ہی کہا جلی ہوئی روٹی تب طبیب اُس
کی آنکھوں میں علاج کرنی چاہا وہ شخص بولا ای طبیب شکم میرا درد کرتا
ہی تُو دوا آنکھوں کی کیا چہتا آنکھ اور شکم سی کیا نسبت حکیم کہا پہلی
علاج تیری آنکھ کا کیا چاہئی تِس پیچھی شکم کیونکہ اگر آنکھ تیری اچھی
ہوتی تو جلی روٹی نہ کھاتا وہ مرد اِس جواب سی شرمندہ ہو کر راہ اپنی آگے لیا

۳۶ نقل

ایک شاعر تونگر کی تعریف کیا کچھ نہین پایا بعد اُس کی ہجو کیا تو بھی
غنی کچھ نہ کہا دوسری روز دروازی پر بڑی آدمی کی وہ شاعر جا بیٹھا تب
غنی پوچھا ای شاعر تُو میری تعریف کیا کچھ نہین پایا اور میری ہجو کیا تب
بھی میں تجھی کچھ نہ کہا اب کس لئی آ بیٹھا تب شاعر بولا ای تونگر میں
سُنا کہ تُو مر گیا اسواسطی آیا ہوں کہ تیرا مرثیہ پڑھوں

۳۷ نقل

ایک روز پادشاہ شاعر سی رنجیدہ ہو کر جَلّاک کتین فرمایا کہ روبرو میری اِس
کتین قتل کر جَلّاک شمشیر لائی گیا تب شاعر لوگوں کتین کہا کہ جَلّاک شمشیر

PART IV. — PORTIONS OF THE “MANUAL AND PLATOON EXERCISES,” AND OF THE “FIELD EXERCISE AND EVOLUTIONS OF THE ARMY.”

مانیول ایکسرسیز *

۱ — سیکور آرمز †

ایک سیدھی ہاتھ سی بندوق کو چانپ کی نیچي ایسا پکڑنا کہ کلمی کی انگلی گھوڑی کی نزدیک لگی رہی اَنگوٹھا نلی اور کُندي کی جوڑ پر رھکر مہری کی طرف سیدھا ہووی بندوق کایم رکھنا

دو ڈاوین ہاتھ سی بندوق کی گانٹھی کو پکڑنا کُہنی چانپ سی لگی رھنا اس میں بہت ہوشیار ہونا کہ مُنڈھا کُچھ بھی نیچي نہ اُتری نہ اُپر اُٹھی سیدھا ہاتھ قائم ہوکر بندوق سیدھی رھنا

تین سیدھی ہاتھ سی بندوق کو جھونک دینا تاکہ بندوق کا کُنْدہ اُپرھوکر کل کا پیتل بغل کی نیچي آوی پیتل بہت نہین دِسنا کُہنی ذرہ پیچھی رھنا ڈاوین ہاتھ کا اَنگوٹھا بندوق کی ڈوالی کی اُپر اور نلی کو انگلیان سی مُشت پکڑنا ہاتھ کُلی کی ہڈی کی ذرہ نیچي بندوق کو جھونک دیتی ہی سیدھی ہاتھ کو ران سی ملانا

۲ — شولڈر آرمز ‡

ایک ڈاوین ہاتھ سی بندوق کو پھر سیدھی رکھکر سیدھی ہاتھ سی اول کی موافق پھر پکڑنا

* Manual Exercise—the word of command is always given in English.

† 1st. Secure arms.

‡ 2nd. Shoulder arms.

تب بادشاہ وزیر سی کہا کہ ای وزیر تو بڑا خورندہ ہی دیکھ تیری روبرو تخم خرمی کی کتنی بہت ہیں تب وزیر کہا نہیں خداوند آپ بڑی کھانی والی ہیں کیونکہ نہ بینچ چھوڑی نہ خرما اس جواب سی بادشاہ بہت شرمندہ ہوا

۴۱ نقل

ایک روز باز مرغ سی کہا کہ تو بڑا بی وفا ہی کیونکہ لوگ تجھ کو پرورش کرتی اور تیری واسطی گھر بنا دیتی جس وقت تجھی پکڑنی چھتی اُس وقت کیا واسطی بھاگتا ہی دیکھ مین جنگلی جانور ہوں اور اُن کی ہاتھ سی طعمہ کھاتا ہوں اور اُن کی واسطی شکار کرتا ہوں اگرچہ بہت دور جاتا ہوں جب بُلائی تب جلد پہر آتا ہوں مرغ جواب دیا کسی باز کتین سیخ پر بھونتی اور کباب کرتی دیکھا اگر باز کتین ایسا دیکھیگا تو البتہ تو بھی میری طرح بہت دور بھاگیگا اس جواب سی باز شرمندہ ہوا

۴۲ نقل

ایک شخص اپنی نوکر کتین کہا کہ علی الصباح جس وقت دو کوی ایک جگہ مل بیٹھی ہوی تو دیکھیگا تبھی جلد مجھی خبر کر کیونکہ اُن کی دیکھنی سی مجھی بہت فائدہ ہی القصہ نوکر اُسی طرح دو کوی ایک جگہ بیٹھی دیکھر صاحب کو خبر دینی گیا اتنی مین ایک کوا اُڑ گیا جب صاحب اُس کا ایک کوا دیکھا ناخوش ہوکر نوکر کتین مارنا شروع کیا تب صاحب کا کوئی دوست بہتر تحفہ بیجا نوکر بولا ای صاحب تم ایک کوا دیکھی تحفہ پائی مین دو دیکھا سو مار کھایا اگر میری طرح تم بھی دو کوا دیکھی ہوتی تو البتہ تم کو بھی کسی نہ کسی مار بیٹھتا اس بات سی صاحب اُس کا شرمندہ ہوکر مارنی سی ہاتھ اٹھایا اور نوکر کو بہت انعام دیا

٦ — پرزنت آرمز *

ايڪ ڪل کي پيٽل کي نيچي بندوق ڪو سيدهي هاته سي مُست پکڙنا اور اُسي دم ڏاوين هاته سي ڪندي ڪو اندر پهراڪر چانپ ڪو سامهني رکها مگر بندوق ڪو ڪچه نهين اُٿانا اور نلي ڪو منڌي سي جدي نهين ڪرنا

دو سيدهي هاته سي بندوق ڪو منڌي ڪي سامهني اُٿانا ڏاوين هاته سي تال مارڪر ڏوالي پر رکها انگليان مڙهي ڪي طرف سيدهي رهنا اور انگوڻها ڏاوين آنڪه ڪي برابر سيدها رهنا پهچا ڪل کي پيٽل سي لگا رهنا ڏاوين ڪهني ڪندي سي لڳي رهنا اور سيدهي ڪهني بدن سي لڳي رهنا بندوق سيدهي رهنا

تين سيدها هاته تنگ نهين هوڪر هاته ڪي پهچا تلڪ بندوق ڪو نيچي اُٿارنا اور اُتاري هي ڏاوين هاته سي تال مارڪر سيدهي پاڻ ڪو پيچهي ڪهينچا تاهه سيدهي گهوڙي ڏاوين ايڙي ڪي برابر هووي اُتاري مين بندوق ڪو ايسا پهرا ڪه ڏوالي سامهني هووي بندوق ڪا وزن تمام ڏاوين هاته پر رهنا ڏاوين هاته ڪي چارون انگليان سي بندوق ڪو ايسا پکڙنا ڪه ڪر انگلي ڪمان پر هي انگوڻها نلي ڪي طرف سيدها ڪهڙي رهنا سيدهي هاته سي فقط بندوق ڪو سيدهي رکها سيدهي هاته ڪي انگليان ذره نيچي ڪي طرف رهنا بندوق ڏاوين ران ڪي سامهني بدن ڪا وزن تمام ڏاوين پاڻ پر دونون گڙگي سيدهي جهاتي ڪو خوب نڪالنا سر اُپر اُٿانا اور مردانه صورت بنڪر سيدها سامهني ڏيکها

٧ — شولڊر آرمز †

ايڪ سيدهي هاته ڪي پهچي ڪو ذره پهراڪر بندوق ڪو ڏاوين طرف پير رکهر ڏاوين هاته سي ڪندي پر تال مارڪر بندوق ڪو پکڙنا اور اُسي وقت سيدهي پاڻ ڪو ڏاوين پاڻ سي ملانا

دو سيدهي هاته ڪو ران سي ملانا

* 6th. Present arms.

† 7th. Shoulder arms.

ڏاڍين هاتھ کي هنڀيلي سي ڪُنڊي پر تال مارڪر پڪڙنا دو
 سِيڊهي هاتھ کو چالاڪي سي ران سي ملانا تين

۳ — آرڊر آرمز *

اِيڪ سِيڊهي هاتھ سي بندوق کي گانڻهي کو پڪڙنا ڪُهني بدن سي
 لڳي رهنا
 دو بندوق کو سِيڊهي طرف لاکر هاتھ تنگ نهين هوڪر هاتھ کي پُهڻا
 تلگ بندوق کو اُتار دينا
 تين بندوق کو زمين پر ڇهڙنا اس مين زور دينا ضرور نهين مھري
 سِيڊهي منڏهي سي لڳي رهنا چارون اُنڳلي بندوق کي طرف اور اُنڱوڻا ڏوالي پر

۴ — فڪس بينٽس †

اِيڪ فڪس کي ساڻھ اُنڱوڻهي کو چالاڪي سي بندوق کي پيڇهي ڪُهلانا
 دو بينٽس کي ساڻھ بندوق کو مُشت پڪڙڪر مھري کو ذرہ سامھني
 لانا اور ڏاڍين هاتھ سي سنين کو پڪڙنا ڏاڍين ڪُهني کو آڳي رکھنا تاکہ ڏاڍين هاتھ
 پر رھني والي کو ڪچھ اٿڪ نہ هووي سنين کو بہت جلدِي سي چڙھاکر بندوق کو
 پير سِيڊهي رکھنا اور سِيڊھا ڪھڙي رھنا

۵ — شولڊر آرمز ‡

اِيڪ شولڊر کي ساڻھ اُنڱوڻهي کو پيڇهي ڪُهلاڪر بندوق کو مُشت پڪڙنا
 دو آرمز کي ساڻھ بندوق کو اُڻھاکر ڏاڍين هاتھ مين پھينڪ ڏالنا
 اس مين منڏهي کو نيڇهي نهين ڪرنا اور بدن کو هلني نهين دينا سِيڊهي هاتھ کو
 بہت چالاڪي سي ران کو ملانا

* 3rd. Order arms.

† 4th. Fix bayonets.

‡ 5th. Shoulder arms.

۱۱ — اڏوانس آرمز *

ايڪ کل کي پيٽل کي نيچي بندوق کو سيدهي هاتھ سي مُشت پکڙنا اور اُسي دم ڏاوين هاتھ سي کُندي کو اَندر پھراکر چانپ کو سامھني رکھنا مگر بندوق کو ڪچھ نہين اُٿانا اور نٿي کو مُنڌھي سي جُدي نہين کرنا

دو سيدهي هاتھ سي بندوق کو مُنھ کي سامھني اُٿانا ڏاوين هاتھ سي تال مارکر ڏوالي پر رکھنا اُنڱيان مھري کي طرف سيدهي رھنا اور اُنڱوٽھا ڏاوين آنکھ کي برابر سيدها رھنا پھنچا کل کي پيٽل سي لڳا رھنا ڏاوين کُھني کُندي سي لڳي رھنا اور سيدهي کُھني بدن سي لڳي رھنا بندوق سيدهي رھنا

ٽين بندوق کو هاتھ کي پھنچا تلگ اُتارکر سيدهي طرف ڏالنا ڏوالي سامھني اور ڏاوين هاتھ سي گانڌي پر تال مارنا کل کا پيٽل سيدهي هاتھ کي اُنڱوٽي اور کلمي کي اُنڱي کي بيچمين باقي کي تينون اُنڱي پيچھي ھوکر گھوڙي کي نيچي رھنا

چار ڏاوين هاتھ کو چھوڙ دينا

اِس ڪام مين بندوق کو بہت سيدهي رکھنا اور بدن برابر سيدها ھوکر مُنڌھي کو ڪچھ نہين ھلني دينا

۱۲ — آرڊر آرمز +

ايڪ ڏاوين هاتھ سي بندوق کو سيدهي مُنڌھي کي برابر مُشت پکڙنا دو ڏاوين هاتھ کي پھنچا تلگ بندوق کو نيچي اُتارنا اور اُتاري ھي سيدهي هاتھ کي اُنڱوٽي اور کلمي کي اُنڱي کي بيچمين گز کي سر کو پکڙنا باقي کي اُنڱي موچکر ملکر رھنا

ٽين بندوق کو زمين پر چھوڙ دينا اور بہت چالاڪي سي سيدهي هاتھ کو نيچي کرکر آرڊر آرمز کي جائی پر رکھنا اُسي دم ڏاوين هاتھ کو چھوڙ دينا

* 11th. Advance arms.

† 12th. Order arms.

۸ — پورٹ آرمز *

ٿاوين هاتھ سي بندوق کو جهونڪٽ ڊيڪر بدن کي آڙي ٿالڪر دونون هاتھ سي ايڪٽ دم پڪڙنا تڪه بندوق کي چانپ سامهني هوکي چهاڻي کي بلي کي برابر رهي اور مھري اُپر هوڪر نلي ٿاوين منڏهي کي سامهني رهي سيدهي هاتھ سي ڪندي کو چانپ کي نيچي پڪڙنا اور ٿاوين هاتھ سي بندوق کي گانڻهي کو دونون انگوڻهي مھري کي طرف سيدهي رهنا ٿاوين هاتھ کي انگليان نلي اور لڪڙي کي جوڙ پر دونون گھني بدن سي لڳي رهنا

۹ — چارج بينٽس †

سيدهي طرف کو آدهي فيس پھرڪر بندوق کو اُس طرف رکھنا ايسا کھ سيدهي هاتھ کا پھنچا کولي کي هڏ کي نيچي ران کي گڙهي سي خوب لگا رهي اور بندوق کي مھري ايسی رهنا کھ سنين کي آي آدمي کي ناف اور چهاڻي کي بيچ تگت اُپر هووي ٿاوين پاؤن سيدھا رهنا فرنٽ کو اور سيدھا پاؤن رئيٽ کو بدن کا وزن ٿاوين پاؤن پر رهنا اور چهاڻي کو خوب نکالڪر مردانه صورت بنڪر سامهني ڏيکھنا

۱۰ — شولڊر آرمز ‡

ايڪٽ بهت چالاڪي سي بندوق کو ٿاوين طرف پھر ٿالنا ٿاوين هاتھ سي ڪندي پر تال مارڪر بندوق کو پڪڙنا اور برابر فرنٽ هو جانا دو سيدهي هاتھ کو ران سي ملانا

* 8th. Port arms.

† 9th. Charge bayonets.

‡ 10th. Shoulder arms.

۱۶ — استانڈ ات ايز *

سیدھی هاتھ سي کُندي کو ڏاوين هاتھ کي نزديڪ چالاڪي سي پکڙنا
 انگوڻها سیدھا اُپر رهنا سیدھی پاؤن کو چھه انگل تگ پيچهي کھينچنا بندوق کو
 کاندھي پر ذرہ ڏھالو رکھنا ڏاوين گڙگي کو خمانا ————— سپورٽ آرمز سي
 چلني کي وقت بهي مارچ اٽ ايز† يعني آرام سي چلني کا اگر حُکم ملي
 تو سیدھی هاتھ کو اسي طور سي بندوق کو لڳانا هالٽ يا ڌريس کا حُکم اگر ملي
 تو سُنتي هي سیدھی هاتھ کو چھوڙ دينا

۱۷ — ٽنشن ‡

سیدھی هاتھ کو ران سي ملانا سیدھی پاؤن کو ڏاوين پاؤن کي برابر
 رکھنا گڙگي کو اور بندوق کو سیدھی کرنا

۱۸ — کاري آرمز §

اڪٽ	ڏاوين هاتھ کي نيچي کُندي کو سیدھی هاتھ سي پکڙنا
دو	کُندي پر ڏاوين هاتھ سي تال مارڪر پکڙنا
تین	سیدھی هاتھ کو چھوڙ ڊيڪر ڏاوين هاتھ کو لنبا کرنا

۱۹ — سلوپ آرمز ||

ڏاوين هاتھ سي بندوق کو اٽنا اُٿھانا کہ کل کا پيٽل مُنڌھی سي لڳا
 رهي هاتھ کُھني کي برابر اُٿها هونا بندوق کا کُندہ ڏاوين ران کي لئين مین اس
 کام مین کُھني کي اُپر کي هاتھ کو کچھه نهين هلني دينا

* 16th. Stand at ease.

† March at ease.

‡ 17th. Attention.

§ 18th. Carry arms.

|| 19th. Slope arms.

۱۳ — اڏونس آرمز *

ايڪ اڏونس کي ساٿه اُنگوڻهي ڪو بندوق کي پڇهي پهراڻا
 دو آرمز کي ساٿه سيدهي هاتھ سي بندوق ڪو جهونڪڻ ديڪر اڏونس
 کي جائي پر اُٿانا اور اُسي دم ڏاوين هاتھ سي بندوق کي گانڻهي ڪو پکڙنا
 تاهه ڪجهه نه هلي
 تين ڏاوين هاتھ ڪو چھوڙ دينا

۱۴ — شولڊر آرمز †

ايڪ ڏاوين هاتھ سي بندوق کي گانڻهي ڪو پکڙڪر ايڪ اُنڪل تلڪ
 اُٿانا اُٿاني مين پهنجي ڪو ذره پهراڪر سيدهي اُنگوڻهي ڪو گهوڙي کي نيچي ڪهسلانا
 اس ڪام مين بهت خبردار رهنا ڪه بندوق ڪو زياده نه هلاوين نلي منڏهي
 سي لڳي رهنا
 دو بندوق ڪو بهت چالاڪي سي ڏاوين طرف ڪو پهچاڪر ڏاوين هاتھ
 سي ڪندي پر تال مارڪر پکڙنا
 تين سيدهي هاتھ ڪو چھوڙ دينا

۱۵ — سپورٽ آرمز ‡

ايڪ سيدهي هاتھ سي ڪندي ڪو چانپ کي آخر کي نيچي پکڙنا
 اُنگوڻها مھري کي طرف سيدھا رهنا
 دو ڏاوين هاتھ کي دھوري نلي ڪو آڙي گهوڙي کي نيچي رکھنا ڪھني
 بندوق سي ملي رهنا
 تين سيدهي هاتھ ڪو چھوڙ دينا

* 13th. Advance arms.

† 14th. Shoulder arms.

‡ 15th. Support arms.

پير ڪو ايسا مارنا ڪه سڀني مڙهي سي نڪل جاوي تب سڀني ڪي قبضي ڪا پير
انگوتهي پر رڪرڪر دونون انگلي قبضي ڪي سر پر ڏالنا ڏاوين هاتھ سي بندوق ڪو پير
سيدهي رڪرڪر ڏاوين انگوتهي ڪو ميان ڪي منهن پر رڪرڪر سڀني ڪو اندر چلائي ڪي
واسطي سڀني ڪو ڏالڪر سيدهي هاتھ ڪو ران سي ملاڪر سيدها ڪهڙي رهنا

۲۵ — اسٽانڊ اٽ ايز *

جيڪا ڪه پهلي بيان ڪئي ڪيا

پليٽون ايڪسرسيز †

مانبول ايڪسرسيز ڪي سب ڪامون سي سپاهي جب خوب واقف هون
تب تونتي بهري ڪا ڪام وغيره ان ڪو سڪهانا
آته دس جوان ڪو ايڪ رينڪ ‡ مين ڪهڙي ڪرنا سب برابر ملڪر هونا اور
شولڊر آرمز سي رهنا

از فرنٽ رينڪ — پريم انڊ لوڊ §

ايڪ حڪم ڪي ساٿه آدهي فيس || ڪا آدها پهرڪر تب ڏاوين پاڻ
ڪا بڙا انگوتها سامهني آويگا اور سيدها پاڻ ڪو چنه انگل پيچهي ريت ڪي طرف
ترڪس ڪهينچنا اور اسي وقت ڏاوين هاتھ سي بندوق ڪو جهونڪ ڊيڪر سيدهي
ران ڪي طرف رڪرڪر ايسا ڪه ڏاوين هاتھ گانتهي ڪو پڪڙي اور ڪهني ڏاوين ران ڪي
ڪولي ڪي آگي سي لگي رهي ڪندي ڪي طرف ڪا پيٽل ران ڪي ڪولي سي لگا رهنا

* 25th. Stand at ease.

† Platoon Exercise.

‡ Rank.

§ As front rank—prime and load.

|| Face.

۲۰ — استانڈ ات ایز *

ايز کي ساٿه سيدهي هاتھ ڪو ڏاوين هاتھ کي اُڀر رکھنا دونون انگوٽي
ڪندي کي سامهني کي پيٽل پر ڏاوين انگوٽا اُڀر سيدهي پاڻ ڪو ڇهه انگل تڱ
پڇهي ڪهينچنا ڏاوين گتڱي ڪو خمانا

۲۱ — ٿينشن †

سيدهي هاتھ ڪو ران سي ملانا اور سيدهي پاڻ ڪو ڏاوين پاڻ سي ملاڪر
سيدها ڪهڙي رهنا

۲۲ — ڪاري آرمز ‡

ايڪ ڏاوين هاتھ ڪو لنبا ڪرڪر بندوق سيدهي رکھنا اور اُسي دم
سيدهي هاتھ سي ڪندي ڪو گهوڙي کي نيچهي پکڙنا جيسا ڪه سڪيور آرمز ڪرني
مين پکڙنا هي
دو سيدهي هاتھ ڪو ڇهڙ دينا

۲۳ — آرڊر آرمز §

جيسا ڪه چاليس پرچاروان صفحي مين بيان ڪئي ڳيا

۲۴ — انفڪس بينٽس ||

انفڪس کي ساٿه سيدهي انگوٽي ڪو نلي کي پڇهي ڪهسلانا بينٽس
کي ساٿه مَهرِي ڪو چار انگل تڱ سامهني ڏالڪر ڏاوين هاتھ سي گز کي اُڀر
کي پيٽل ڪو پکڙنا انگوٽا سيدها اُڀر رهنا سيدهي هتھيلي سي سڀني کي قبضي ڪا

* 20th. Stand at ease.

† 21st. Attention.

‡ 22nd. Carry arms.

§ 23rd. Order arms.

|| 24th. Unfix bayonets.

اور گولي ڪو پهر انگليان سیدهي هوڪر ڪلمي ڪي انگلي گز ڪي سر پر رهنا ڪهنِي
 منڌهي ڪي برابر سیدها رهنا انگوڻها سیدها هوڪر نيچي ڪي طرف رهنا مَهري چُهائي
 ڪي بلي ڪي سامهني ڏاوين هاتھ ڪا انگوڻها ڏاوين ران ڪي بيچ ڪي آگي هوڪر ران
 سي لڳا رهنا بندوق ڪي نلي برابر سامهني رهنا
 تين سیدهي ڪهنِي ڪو بدن سي لڳاڪر گز ڪي سر ڪو انگوڻهي اور ڪلمي
 ڪي انگلي ڪي بيچمين پڪڙنا

ڌرا رام راڌ *

ايڪ گز ڪو آدهي لنباي تڱ باهر ڪهينچڪر هاتھ ڪو پهرڪر انگوڻهي
 اور ڪلمي ڪي انگلي سي گز ڪي بيچمين پڪڙنا ايسا ڪه هتھيلي سامهني رهي ڪهنِي
 منڌهي ڪي برابر اُپر رهنا
 دو گز ڪو تمام باهر نڪالنا اس مين هاتھ اُپر هوڪر سیدها رهنا گز ڪي
 سر ڪو سامهني ڪي طرف پهرانا گز ڪو ايڪ انگل تڱ نلي ڪي اندر رکھنا اس مين
 گز انگوڻهي اور دو انگلي ڪي بيچمين هوڪر باقي ڪي دونون انگلي موچڪر رهنا

رام ڏون ڪاٽريج †

ايڪ گز ڪو اندر ڏالنا تاڪه دوسري انگلي مَهري سي لڳي ڪهنِي بندوق
 ڪي نزديڪ
 دو گز ڪو دونون انگلي سي اپني طرف نلي ڪو لڳائي هُوي هاتھ ڪو گز
 ڪي سر تڱ اُپر ڪهسلانا
 تين تمام گز ڪو اندر ڏالڪر ٽونڻي ڪو نيچي ٿهانسنا
 چار زور سي ٽونڻي پر دو ٿهانسني گز سي مارنا هاتھ اُسي موافق رهنا

* Draw ramrod.

† Ram down cartridge.

سیدھا انگوٹھا فزل کی مُنہ پر انگلیان موچکر رھنا پہنچي کو ذرہ باھر کی طرف
 پھرانا بندوق بہت برابر رکھنا یعنی نہ نیچي نہ اُپر
 دو کُھني کو بدن سي لگا کر فزل کو کھولنا چارون انگلي چانپ سي
 لگکر مہري کی طرف سیدھي رھنا

ھانڈل کاٹریج *

ایک سیدھي ھاتھ سي ٿونٿي کو توندان مین سي نکالنا
 دو ٿونٿي کو انگوٹھي اور کلمي کی انگلي کی بیچمین رکھکر اُپر کی
 کاغذ کو دانت سي کات ڈالنا

پریم †

ایک تھوڑی باروت پیالی کی اندر ڈالکر تینون انگلي کو فزل پر رکھنا
 دو کُھني کو بدن سي لگا کر فزل کو موچنا
 تین تینون انگلي سي کُندی کو پکڑنا

بوت ‡

ایک سیدھي ھاتھ سي بندوق کو جھونکٔ دیگر ڈاوین طرف پر ایسا
 رکھنا کہ کُندی کی اور زمین کی بیچمین دو انگلي کی تفاوت ھوکر کُندی کی
 طرف ڈاوین پاؤن کی باھر کی گھونٿي سي لگی رھي بندوق کو پھرائي ھي مہري
 کو سیدھي ھاتھ سي پکڑکر قائم کرنا نلي سامھني کی طرف رھنا اُسي وقت سیدھا
مُنڈھا فرنٽ کو کھینچکر دونو ایٽي ملا دینا
 دو کُندی کو زمین پر آھستہ رکھنا ایسا کہ اُس سي کچھ آواز نہ
 آوي کُھني کو مُنڈھي کی برابر اُٹھاکر باروت نلي کی اندر ڈالنا بعداز کاغذ

* Handle cartridge.

† Prime.

‡ 'Bout.

شِست دیکھنا ایسا کہ نَلِي کا پیچھا اور مَکھی اور نشان جس پر شِست باندھتی
ہمیں یہ۔ تیمون ایکھی لَٹین مین نظر آوی

لوڈ *

بندوق کو ڈاوین ہاتھ سی جھونک دیکر سیدھی ران کی طرف رکھ کر
گھوڑی کو انگوٹھی سی پکڑ کر انگلیاں پیتل کی پیچھی رکھ کر گھوڑی کو ایک کل پر
لانا اور پہلی بیان کئی سربکا بار کرنا

شولڈر آرمز +

بندوق کی کُندی کی اُپر پکڑی ڈاوین کھاندي پر رکھ لینا اور اُس
وقت ایڑی کو ملاکی کھاندي کو برابر فرنٹ کی طرف پھرنا

از ریر رینک — ریڈی †

آدھی فیس کا آدھا رُئیت کو پھرنا تب ڈاوین پاؤں کا بڑا انگوٹھا
سامہنی آویگا اور سیدھی پاؤں سی رُئیت کی طرف قدم لینا جب تگ کہ
سیدھی پاؤں کا انگوٹھا رُئیت کی جوان کی ڈاوین پاؤں کی انگلیاں سی
لگی رہی اور قدم رُئیت کی طرف پھرتی رہی اُسی وقت بندوق کو سیدھی
پکھوی کی طرف ڈالنا اور ڈاوین ہاتھ سی کُندی کی نزدیک پکڑ لینا پیتل
کا تکرّا سیدھی کولی سی چار انگل اُپر رھنا تب گھوڑی کو دو کل پر اُتارنا اور
پہلی بیان کئی سربکا کِسی نشان پر نظر کرنا

پسینٹ §

آہستگی اور مختاری سی بندوق کو اُٹھانا اور جب نظر کری سو

* Load.

† Shoulder arms.

‡ As rear rank—ready.

§ P'sent.

ريٿرن رام راڻڙ *

ايڪ آدهي گز ڪو نلي ڪي ٻاهر ڪهينچڪر انگوڙهي اور دونون انگلي ڪي
بيچمين ايسيا پکڙنا ڪه هتھيلي ڪي پيٽھ بدن ڪي طرف هووي ڪهني منڏهي
ڪي برابر اُڀر رهنا

دو تمام گز ڪو ٻاهر نڪالنا اس مين هاتھ سيدها اُڀر رهنا گز ڪي
اي ڪو پيٽل مين ڌالڪر گز ڪو جلدي خاني مين داخل ڪرنا تب گز ڪي سر ڪو
انگوڙهي اور ڪلهي ڪي انگلي ڪي بيچمين پکڙنا ايڪ لحظي ڪي بعد ايڪهي موشن †
سي بندوق ڪو اس طرح سي لینا جيسا ڪه پريم انڌ لوڏ ڪي حڪم ڪي ساٿھ لئي
اسي وقت آدهي فيس ‡ ڪا آدها رئيٿ ڪو پهرڪر سيدها پاڻ رئيٿ ڪي طرف
ترڪس ڪهينچنا اور بهي پهلي ڪي موافق ڪام ڪرنا

از فرنٽ رينڪ — ريٿي §

سيدهي هاتھ ڪا انگوڙها گهوڙي پر رڪهر انگليان ڪل ڪي پيٽل ڪي
پيچهي ڌالڪر گهورا اُٿارنا اور ڪندي ڪو پکڙڪر نظر سامهني ڪسي نشان پر قائم ڪرنا

پسينٽ ||

بندوق ڪو اهستيگي اور مختاري سي اُٿهانا جب تلڪ ڪه نظر ڪئي سو
چيز شست مين برابر آوي بغير جهونڪ ڪي بندوق ڪي ڪل ڪو دبانا اور بار اڙي
بعد لوڏ ڪا حڪم ملي تگت ويساهي رهنا اور ڪجهه نهين جهٽڪاڪر بندوق ڪو
اتنا اُڀر اُٿهانا ڪه سر ڪو ذره جهڪاڪر ڪلا ڪندي سي لڳا رهي ڏاوين آنڪه ڪو موچڪه

* Return ramrod.

† Motion.

‡ Face.

§ As front rank—ready.

|| P'sent.

ريٽرن رام راڻڙ *

جيڪا ڪه پهلِي بيان ڪئي ڳيا اور سلو ٽيم † ڪي ايڪٽ ڦدم ڪي عرصي ڪي بعد
بندوق ڪو پريم انڌ لوڌ ڪي طور پراڪر پهلِي ڪي سريڪا جلد رئيٽ هاف فيس ‡ هونا

از فرنٽ رينڪ نيلنگ — ريڌي §

جلدي سي سِيدها گرگا قريب ڇهه انگل ڏاوين ايري سي ڪهينچڪر
بيٽه جاوين اور ڏاوين پنڌڙي سِيدهي سر اور بدن برابر رهنا بندوق ڪو پريم انڌ لوڌ
ڪي طور پراڪر چانپ ڪي ڪيلي ڪا پيٽل ڪولي ڪي برابر رهي اور گهوڙي ڪو
ڊو ڪل ڪري بندوق ڪي ڪندي ڪي اُپر پڪڙ ليوي اُسي وقت اپنا نظر ڪسي
نشان پرايم ڪرنا

پسينٽ ||

بندوق ڪو آهسته اُٿهانا جب تگ ڪه نظر ڪئي سو نشان ڪي برابر
هووي تب فير ڪرنا جيڪا ڪه فرنٽ رينڪ اسٽانڊانگ مين بيان ڪئي ڳيا

لوڌ — هانڌيل ڪاٽريج — پريم ¶

جيڪا ڪه پهلِي بيان ڪئي ڳيا

بوت **

ڏاوين هاتھ سي بندوق ڪو پڪڙي ڏاوين گرگي ڪي سامهني سي ڏاوين
ران ڪي پاس لانا اور ڪنده رير ڪو رهنا اور بندوق ڪي ڏوالي اُپر گرگي سي تين
انگل پيچهي رهنا

* Return ramrod.

† Slow time.

‡ Right half-face.

§ As front rank kneeling—ready.

|| P'sent.

¶ Load—handle cartridge—pime.

** 'Bout.

چيزِ شست مين آوي تو بندوق کي کل کو دبانا جيسا که پهلي فرنٽ رينڪ کي واسطي بيان ڪئي گيا

لوڏ *

بندوق کو جلد سيدهي طرف رکھنا جيسا که رير رينڪ ريٽي مين بيان ڪئي گهوڙي کو ايڪ کل پر لانا

هانڊيل ڪارٽريج +

جيسا که پهلي بيان ڪئي گيا

پريم †

جيسا که پهلي بيان ڪئي گيا

بوٽ §

ايڪ اُسي وقت بندوق کو لوڏ کي طور پر جلد پهراڻا اور بندوق کي مَهري کو سيدهي هتھيلي کي کوفي لگانا ڪُنڊه زمين سي دو انگل کي فرق پر اور ڪُنڊي کا صاف بازو ڏاوين پاؤن کي اندر کي گهٽني سي لگا رهي اور سيدها منڏها برابر سامهني لوي اور سيدها قدم قائم رکھنا
دو ڪُنڊي کو بغير آواز کي ڏاوين تلوي کي درميان رکھنا اور پهلي ڪئي سريڪا ڪام ڪرنا

ڌرا رام راڌ ||

جيسا که پهلي بيان ڪئي گيا

رام ڏون ڪارٽريج ¶

جيسا که پهلي بيان ڪئي گيا

* Load.

† Handle cartridge.

‡ Prime.

§ 'Bout.

|| Draw ramrod.

¶ Ram down cartridge.

کمپنی — پریم انڈ لوڈ *

فرنٹ رینک والی فرنٹ رینک کا کام کرنا اور ریر رینک والی ریر رینک کا کام کرنا ہر کوئی بہت چالاکی سی ٹونٹی کو نکالکر رنجکٹ پلانا بوت کرنی کی واسطی سب سیدھی طرف دیکھکر رٹیت کی جوان سی ٹیم لینا ٹونٹی بھرکر سب چپ رہنا گز کا سر انگلی اور انگوٹھی کی بیچمین رہنا اور سلو ٹیم کی ایک قدم کی عرصی کی بعد بندوق کو پریم انڈ لوڈ کی طور پر لینا

کمپنی

یہ صرف تاکید ہی

ریڈی †

حکم کی موافق سب ریڈی لینا دونوں رینک والی کی پاؤں قائم رہنا

پسینٹ ‡

جیسا کہ پہلی بیان کئی گیا

ریڈی لینی کی بعد فیر موقوف کرنی کا حکم اگر ملی تو کمپنی کا سردار ہاف کاک آرمز کا حکم دینا

لوڈ §

بندوق کو پریم انڈ لوڈ کی طور پر لانا

ہاف کاک آرمز **

سیدھی ہاتھ کی انگوٹھی کو گھوڑی کی سر کی آگی رکھنا اور کلمی می انگلی کل پر تب گھوڑی کو ذرہ پیچھی کھینچنا اور اسی وقت کل کو دباکر

* Company—prime and load.

† Ready.

‡ P'sent.

§ Load.

** Half-cock arms.

لوڏ — ڏرا رام راڏ — رام ڏون ڪاٽريج — ريٽرن رام راڏ *

جيسا ڪه پهلي بيان ڪئي ڪيا اور بندوق ڪو سامهني سي ڏاوين گزگي ڪي پاس لاکر پريم انڌ لوڏ ڪي طور سي رکھنا اور يھ ڪام ڪرني مين بندوق ڪو ڏاوين هاتھ سي سيدهي هاتھ مين بدلي ڪرنا

ياد داشت ————— جبڪه آڌر آرمز ڪا حڪم ملي تب جوانون اٿڪر ڪهڙي رهنا اور بندوق ڪو آڌر آرمز ڪي طور پر رکها جاي

از رير رينڪ نيلنگ — ريڏي †

جلد سيدهي گزگي ڪو نيچي ڏالڪر بيٺهنا اور او گزگا ترڪس قريب چھ انگل ڏاوين ايري سي ڪهينچڪر بيٺهنا اور ڏاوين پنڌري سيدهي رهي سر اور بدن برابر پريم انڌ لوڏ ڪي طور سي بندوق ڪو سيدهي طرف لانا اور پيتل ڪولي ڪي اُپر چار انگل هووي تب گهوڙي ڪو دو ڪل ڪرڪي ڏاوين هاتھ سي ڪندي ڪي پتلي طرف ڪو پڪڙنا اور اُسي وقت اپني نظر ڪو سامهني ڪسي چيز پر قائم ڪرنا

پسينٽ — لوڏ — هانڊيل ڪاٽريج — پريم ‡

جيسا ڪه پهلي بيان ڪئي ڪيا

§ بوت

بدن ڪو رئيٽ ڪي طرف پهراڪر رير ڪو دبنا اور ڏاوين هاتھ سي بندوق ڪو پهراڪر ڪندي ڪو سامهني لانا بندوق ڪي ڏولي اُپر اور مھري سيدهي ڪهني ڪي برابر انچي رهي

* Load—draw ramrod—ram down cartridge—return ramrod.

† As rear rank kneeling—ready.

‡ P'sent—load—handle cartridge—prime.

§ 'Bout.

قاعدہ فرہنگ

پہلا باب *

نوي سپاہي کو سکھائي کي باب مين †

اب جيسا کہ اس کتاب مين ھرايڪٽ کام کي تفريق تفريق کرک قانون عليحدہ لکھکر بيان کرين ويساھي نوي سپاہي کو قواعد سکھائي مين قانون کي موافق ھر ايڪٽ کام بنا سي عليحدہ کرک سکھاوين بہت ضرور ھي کہ سکھائي ھاري اپني اپني کام سي خوب واقف ھووين اور دوسرون کو سکھائي مين اپنا مطلب صاف بولکر سمجھايا سکين تاکہ نوي جوان اُن کي حُکم پر دل لگا کر ھر وقت ھوشيار رھين ضرور ھي بھي کہ ھر کوئي سکھائي ھارا دل مين برداشت رکھکر نوي سپاہي کي گنوار پني اور بي وقوفي کا صبر کر سگي اگرچہ يکايڪ چالاڪ نہ ھو جاوين تو کيا ليکن آزرده نہ ھووين آيندي پر اُميد رکھين سوائي کثرت کي ھنر مين کوئي شخص کامل نہين ھو سکتا نوي جوان کو سکھائي مين بھ بھي ياد رکھا چاھئي کہ جب تلک کہ ايڪٽ کام سي خوب واقف نہ ھووين تب تلک دوسرا کُچھ کام اُن کو کبھي نہين سکھانا پھلي تو سکھائي ھارا اپني ھاتھ سي نوي سپاہي کي ھاتھ پاؤن وغيري کو برابر رکھي کہ پاؤن يون رھنا بندوق کو يون پکڙنا مگر بعداز سپاھي کو ھاتھ سي بالکل نا چھيڙنا ليکن زبان سي حُکم بولکر اور نمونہ بتا کر جوان کو اپني عقل سي کڙي دينا سپاھي کو ايکھي کام پر زيادہ وقت تلک

* Field Exercise and Evolutions of the Army.—Part I.

† Instruction of the recruit.

گهوڙي ڪو آهستي نيچهي ڇهون ٽاڪه پٽهر فزل سي لڳي تب ڪل ڪو ڇهون ڊيگر
گهوڙي ڪو ذره پيچهي ڪهينچڪر ايڪ ڪل پر رڪهنا ڪندي ڪو هاتھ سي پڪڙنا سيدهي
پاون ڪو ڏاوين پاون سي ملانا

شولڊر آرمز *

جيسا ڪه پهلي بيان ڪئي ڳيا بعداز برابر ڪهڙي رهنا

ريڙهي ليني ڪي آڳي ٿونتي بهرني ڪي وقت فير موقوف ڪرني ڪا حڪم
اگر ملي تو سب ٿونتي بهرڪر پريم انڌ لوڏ ڪي طور سي بندوق پڪڙڪر ويساهي رهين
جب تڱ ڪه سردار شولڊر آرمز ڪا حڪم ديوي

ونگ يا پٿالن ڪي فير بهي اُسي طور سي ڪرنا هي
جب پٿالن ايڪهي شلق مارڪي بندوق ڪو بار ڪرنا ضرور نه هو تو حڪم ڪي ساڻه
بهر اشارو ديا جايو

فير ولي انڌ هاف ڪاڪ آرمز †

هاف ڪاڪ آرمز پريم انڌ لوڏ ڪي طور سي بندوق ڪو پڪڙا جايو اس
حڪم ڪي بعداز

پٿالن — شولڊر آرمز — شٽ پانز ‡

پٿالن ڪي ڪمانڊانگ آفيسر صاحب ڪي حڪم سي ڪرينگي

* Shoulder arms.

† Fire a volley and half-cock arms.

‡ Regiment—shoulder arms—shut pans.

بدن ايڪٽ ڊيگري کي برابر رهين چنانچه ايڪٽ منڊها ذره بهي اگر پيچهي هوي يا دوسري سي ذره بهي اگر پيچهي رهي تو مقرر هي ڪه سپاهي ڪا بدن خمدار اور بينگا رهيگا گزگا سيدها رهنا مگر رگون ڪو تنگت نهين ڪرنا دونون ايڙي ڪو ملاڪر ايڪٽ دوسري کي برابر رکهنا اور دونون پاؤن کي پنجون کي بيچمين قريپ آٿه انگل ڪي تفاوت رهنا ڪهني بدن سي لگي رهنا دونون هاتھ ڪپلي هوڪر اور ڪر انگلي شرعي سي لگي هوڪر هٿميلي سامهني رهنا هاتھ زياده پيچهي نهين رهنا شڪم ڪو ذره اندر ڪهينچنا اور چهاڙي ڪو خوب نڪالنا ليڪن ڪجهه تنگت نهين رهنا بدن سيدها رهنا اور ذره سامهني جهڪنا تاڪه اُس ڪا وزن پاؤن کي تلوي پر دهر جاوي ايڙي پر نهين سر سيدها رهنا اور آنڪھ سي سيدها سامهني ديڪهنا

غرض سب سي ضرور هي ڪه نوي سپاهي ڪو سيدها ڪهڙي رهندي ڪاڏول اچهي طرح سي سڪهايا جاوي تاڪه گنوار پنا دور هوڪر اور مردانه صورت بنڪر سپاهيانه وضع ثابت رهي ليڪن ڪجهه تناوت اور تنگي نهين هوني دينا

تلوار کي قواعد کي ايڪسٽينشن موشن بهي بهت ڪام کي آڻي — ڪمانڊ دينا مين گلا اٿٿاڪر بلند آواز سي اور صاف تلفظ سي بولنا خصوصاً هالٽ يا مارچ کي ڪمانڊ ديني مين

§ ۲ — آرام سي ڪهڙي رهندي مين

اسٽانڊ اٽ ايز *

سيدهي پاؤن ڪو چهه انگل تلگ پيچهي ڪهينچنا اور بدن ڪا وزن اُسي پاؤن پر دهر دينا ڏاوين گزگي ڪو ذره خمانا دونون هاتھ بدن کي سامهني لاکر هٿميلي پر زور سي تال مارڪر سيدهي هاتھ ڪو ڏاوين هاتھ کي اُپر پهرانا دونون منڊهي ڪو برابر سيدهي رکهنا سر بهي سيدها هونا

* S. 2.—Standing at ease—stand at ease.

نہین لگانا اور خالي قدم کي قواعد اور بندوق کي قواعد کو ملاکر لینا اگر نہین تو جوان ایکہی کام مین لگی رھنی سی ماندہ اور بیزار ہو جائیگی سب سی ضرور ہی کہ ہر جوان قدم کي انداز یعنی ٹیم برابر رکھنی مین بیان تگ مضبوط ہو جاوی کہ لڑائی کي یا اور کسی وقت شور پکارا کھان تگ بڑھی لیکن سپاہی قدم کو ثابت رکھکر اور انداز یعنی ٹیم کو کچھ بھی نہ چھوڑکر دشمن کي روبرو قاعدی سی چل سکی اس لٹی نوي جوانوں کو سکھائی مین بانسلی یا طنبور ہرگز نہین بجائی دینا مگر فقط پاؤں کي کثرت سی قدم کا انداز سیکھی — ساتوین تفریق کي کام تلگ ہر ایک جوان کو جدا جدا رکھکر سکھایا چاہئی بعد اُسکی تگڑی کو جمانا اور ہر ایک کام سی کامل ہوی تلگ کسی جوان کو پلٹن مین نہین داخل کرنا پلٹن کي رینک مین ایکہی گنوار اگر رھی ایک بھی اگر قدم برابر نہ ڈالی یا بدن سیدھا نہ رکھی تو ساری تگڑی کا چلنا بگڑا جاتا پھر اُس تگڑی کي طرف سی ساری پلٹن کي چلنی مین خلل پیدا ہوتا پلٹن سی آرو بازو کي پلٹن کو وغیرہ

نوي سپاہی کي ہاتھ مین بندوق رکھنی کي آگی آتھ دس جوان کي تگڑی بناکر قدم کي قواعد کي بیان مین

اوپن آڈر *

جوانوں کي بیچمیں خلاصہ رھنی کي واسطی ہر جوان اپنا سیدھا ہاتھ لنبا کرکر اپنی رئیت کي جوان کي منڈھی سی جائی لیکر دور ہونا

§ ۱ — سپاہی کي سیدھا کھڑی رھنی مین †

سپاہی کا سیدھا کھڑی رھنا اس پر موقوف ہی کہ دونوں منڈھی اور

* Single rank at open order.

† S. 1.—Position of the soldier.

§ ۱۴ — فیس کا کام *

رئیت فیس

ایک سیدھی پاؤں کی گھوٹی کو چالاکی سی ڈاؤین پاؤں کی ایڑی
کی برابر رکھنا دونوں منڈھی سیدھی سامہنی رہنا
دو پنجی کو اٹھا کر سیدھی طرف پھرنا

لیفت فیس

ایک سیدھی پاؤں کی ایڑی کو ڈاؤین پاؤں کی گھوٹی کی برابر رکھنا
دونوں منڈھی سامہنی رہنا
دو پنجی کو اٹھا کر ڈاؤین طرف پھرنا

رئیت ابوت فیس

ایک سیدھی پاؤں کی انگشتِ نر کی اُپر کی پھیری کو ڈاؤین
ایڑی کی برابر رکھنا دونوں منڈھی برابر سامہنی رہنا
دو پنجی کو اٹھا کر سیدھی ہاتھ کی طرف آدھی چکر تلگ دونوں
ایڑی پر پھرنا
تین سیدھی پاؤں کو چالاکی سی ڈاؤین پاؤں کی برابر رکھنا

لیفت ابوت فیس

ایک سیدھی ایڑی کو ڈاؤین پاؤں کی انگشتِ نر کی اُپر کی پھیری
کی برابر رکھنا دونوں منڈھی سیدھی سامہنی رہنا

* S. 4.—The Facings—right face—left face—right about face—left about face—
(p. 66) right half face—left half face—front—right about three-quarters face—
(p. 67) left about three-quarters face—front.

ٽينشن *

دونون هاتھ ڪو چالاڪي سي ران سي ملانا سیدھی پاؤن ڪو ڏاڍين
پاؤن ڪي برابر رکھنا اور سیدھا ڪھڙي رھنا

قواعد ليني مين بعضي دفعه اس طور سي جوانون ڪو ڌري وقت
تلگ آرام سي ڪھڙي رھني دينا مگر سڪھائي هاري ڪا اراده اگرووي ڪه اسٽانڊ اٿ ايز
ڪا حڪم ليڪر ٽڪڙي ڪي جوان ادھر ادھر هلڪر پگڙي ڪو سر سي اٿهاوين وغيره تب
ايسي صورت مين اسٽانڊ اٿ ايز ڪا حڪم ڪمانڊ ڪي برابر زور سي نهين بولنا ليڪن
اجازت ڪي طور ملايمت سي ڪھنا

§ ۳ — ايزرئيٽ †

سر ڪو ذريچ ھلاڪر دونون آنڪھ سیدھی طرف پھراڪر دیکھنا

ايز ليفٽ اُسي موافق ڏاڍين طرف دیکھنا

ايز فرنٽ پھر برابر سامھني دیکھنا

ويل يعني چڪر مارني مين يا ڪلوز ڪرني مين يعني طرف ڪو ملني مين يا
ترچھا قدم ڏالني مين يا هالٽ ڪي بعداز ٿريس ڪرني مين يھ تينون ڪام ڪي آڻي
هين آنڪھ پھرائي مين بهت هوشيار هونا ڪه سپاھي ڪا بدن ڪچھ بهي نه هلي
اوپن آڌر مين سیدھا آڱي چلني ڪي وقت آنڪھ طرف ڪو ڪبھي نهين پھرانا
ليڪن سامھني نظر آڻي سو ڪچھ چيز پر نگاه رکھنا اور اُسي پر چلنا ڪلوس آڌر مين
جوانون چلني ڪي وقت فقط اپني رھبري ڪي واسطي قدمون ڪا جهوڪ ايڪسان
اور برابر ڏالنا لازم هي ڪه بدن درست هوي سربڪا

* Attention.

† S. 3.—Eyes to the right—eyes left—eyes front.

دو سیدھی ہاتھ کی طرف پونی رٹیت ابوت فیس پہرنا
تین سیدھی پاؤن کو ڈاوین پاؤن کی برابر رکھنا

لیفت ابوت تری کواثرز فیس

ایک سیدھی ایڑی کو ڈاوین پاؤن کی انگشتِ نر کی پنجی کی
پھیری کی پاس رکھنا
دو ڈاوین ہاتھ کی طرف پونی لیفت ابوت فیس ہوکر پہرنا
تین سیدھی پاؤن کو ڈاوین پاؤن سی ملانا

فرنٹ

رٹیت ابوت تری کواثرز فیس کی بعداز فرنٹ کا حکم اگر ملی تو
ڈاوین ہاتھ کی طرف لیفت ابوت تری کواثرز فیس پھر کر برابر ہو جانا
لیفت ابوت تری کواثرز فیس کی بعداز فرنٹ کا حکم اگر ملی تو سیدھی
ہاتھ کی طرف رٹیت ابوت تری کواثرز فیس پہرنا

یاد رکھنا ہی کہ پھرنی مین ڈاوین پاؤن کی ایری کو کبھی زمین پر سی نہیں
اُٹھانا بدن ذرہ سامہنی جھکنا اور دونوں گڑگی سیدھی رھنا پاؤن کو آگے پیچھے
رکھنی مین جھٹکنا نہیں آنگ کچھ نہیں هلنا ران کی کولی سی پاؤن کو هلاؤ دینا —
ضرور ہی کہ نہایت راستی اور صیحت سی پھریں نہیں تو هر وقت کہ کسی طرف
پہرنا هووی سپاہیان کا صف پھٹ جائیگا یعنی لٹین اور ٹریسنگ مین خلل آویگا

§ ۵ — چلنی کی وقت بدن کو رکھنی کا ڈول *

پہلی تفریق مین سیدھا کھڑی رھنی کی باب مین جو کچھ لکھا گیا سو
بھی سپاہی کی چلنی کی حق مین مناسب ہی
بدن کا وزن دونو پاؤن پر برابر تولا هوا رھنا اور نا مضبوط ہوکر ادھر

* S. 5.—Position in marching.

پنجي ڪو اٿهاڪر ڏاوين هاتھ کي طرف آدھي چڪر تلگ دونون
 ڏو
 ايتري ڀر پھرنا
 سیدھي پاؤن ڪو چالاڪي سي ڏاوين پاؤن کي برابر رکھنا
 تين

رئيٽ هاف فيس

سیدھي پاؤن ڪو ايڪ انگل تلگ پيچھي کھينچنا
 ايڪ
 سیدھي هاتھ کي طرف ٽھيڪ آدھي فيس پھرنا
 دو

ليفٽ هاف فيس

سیدھي پاؤن ڪو ايڪ انگل تلگ آگي رکھنا
 ايڪ
 ڏاوين هاتھ کي طرف ٽھيڪ آدھي فيس پھرنا
 دو

فرنٽ

رئيٽ فيس يا رئيٽ هاف فيس کي بعداز فرنٽ ڪا حڪم جب ملي تب
 حڪم کي موافق ليفٽ فيس يا ليفٽ هاف فيس برابر پھرڪر آگي کي طرف سیدھا
 رھنا اگر ليفٽ فيس يا ليفٽ هاف فيس کي بعداز حڪم ملي تو رئيٽ فيس
 يا رئيٽ هاف فيس ھوڪر پھرنا
 رئيٽ ابوٽ فيس يا ليفٽ ابوٽ فيس کي بعداز پھر ليفٽ ابوٽ يا
 رئيٽ ابوٽ فيس ھو جانا

رئيٽ ابوٽ تري ڪواٽرز فيس

سیدھي پاؤن کي انگشت نرڪي پنجي کي پھيري ڪو ڏاوين
 ايڪ
 ايتري کي برابر رکھنا

موافق فرنت رير چار پانچ دفع بولڪر هالت کا حکم دينا تاکہ جوان کو زيادہ ماندگي نہ هوي هالت کا حکم سُنڪر ڏاوين پاؤن يا پيچهي هوي يا آگي هوي اُسکو سيدهي پاؤن سي ملانا

بالنس اسٽيپ گيننگ گروند بي دي ورڌ فارورڌ *

فرنت

فرنت کي ساٿه ڏاوين پاؤن کو بغير جهونڪ کي آهستيگي سي سيدها سامهني رکھنا پنجه ذره ليفٽ کو

فارورڌ †

ڏاوين پاؤن کو آگي ڏالڪر زمين پر رکھنا تاکہ ايتري سي ايتري تلڪ تيس انگل کي تفاوت رهي اور اُسي وقت سيدهي پاؤن کو اُٿاڪر اُسي جائِي مين چپ رکھنا بدن سيدها رهنا ليڪن ذره سامهني جھڪنا سر اُپر سيدها پاؤن پيچهي

فرنت

سيدهي پاؤن کو سامهني ڏالنا وغيره

§ ۶ — سلو اسٽيپ — مارچ ‡

مارچ کي ساٿه ڏاوين قدم آگي تيس انگل لانا بغير پيچهي ليجاني کي آهستيگي سي اُپر زمين کي ايسا رکھنا جيسا کہ بدن نہ جهونڪ کهاوي يا نہ هلني پاوي نوي جوانون کو ايڪ لحظي مين ستر پر پانچ قدم ڏالني سڪھانا

§ ۷ — هالت §

پيچهي کي پاؤن کو آگي کي پاؤن سي ملانا کھڙي رھني کي حکم کي بعداز ايڪ بال بهي نہ هلي پتھر کي مانند بي حرڪت هوڪر رھنا

* Balance step gaining ground by the word forward—front.

† Forward.

‡ S. 6.—Slow step—march.

§ S. 7.—Halt.

اُڏهر نه ڊگمگايي اُنکي پنهنجي اور هاتان بازو سي بهت درست اور برابر لڳي رهي اور چلني مين کسي سبب سي اُنکي هاتان جهولني نه پاوي بهت خبرداري سي نظر کرنا که هاتان ران سي مضبوط نه لڳايي يا که چلني مين ران کي همراه کيبي نه جاوي بدن سيدها اور تناوت هونا ران پاؤن کي چلني کو خلاصه رهنا ضرور هي که قدمون کو بغير گهسني کي صاف طرح سي آگي زمين پر ڏالنا اور بغير پيچهي لڳائي کي آهستي سي اُپر زمين کي ايسا رکھنا که بدن ذره بهي جهوڪ نه کهاوي يا نه هلني پاوي سر خوب اُٿا هوڪر سيدها سامهني رهنا اور آکھ سي سيدهي يا ڏاوين طرف نهين ڏيکھنا

بالنس اسٽيپ *

بالنس اسٽيپ مين تربيت پاني کي لڏي جيسا که اُپر بيان ڪئي سريڪا نوي جوان کي بدن کو برابر رکھنا اور سکھائي مين اپني پر خوب محنت اُٿلانا هي ڪيونکه هر ايڪ چال کي بنياد اُسي سي هي اور سکھائي والا خبرداري کرنا که ان ڪامون مين ايڪ منڏها بهي جوان کا آگي پيچهي هوني نه پاوي

بالنس اسٽيپ وداوت گيننگ گروند — ڪمينسنگ وت دي ليفٽ فُٽ †

ڏاوين پاؤن کو زمين سي تين انگل تگ اُپر رکھڪر آهستي سامهني ڏالنا پنجه ذره ليفٽ کو اڀري سيدهي انگشت نر کي برابر پنڄي کو ڏبانا نهين

ريئر ‡

ڏاوين پاؤن کو ڪجهه نهين جهٽڪاڪر آهستي پيچهي کھينچنا تاکه انگشت نر سيدهي اڀري سي لڳي رهي اس مين ڏاوين گڙگي کو ذره خمانا اسي

* Balance step.

† Balance step without gaining ground—commencing with the left foot.

‡ Rear.

§ ۱۱ — سید اسٹیپ یا کلوزنگ اسٹیپ *

رئیت کلوز — کوک مارچ

آنکھ پھراکر سیدھی طرف دیکھنا اور سیدھی پاؤن سی دس انگل کا قدم طرف کو لینا لیتی هي ٿاوين پاؤن کو ترنت سیدھی پاؤن سی ملانا تب ٿیم کی موافق ذہ توقف کرکر پھر سیدھی پاؤن سی قدم لینا وغیرہ اس کام میں بدن سیدھا رهنا دونوں منڈھی سامهني گرگی بهي سیدھی اور قدم کی انداز کو نہیں چھوڑنا لیکن جب زمین صاف نہیں هي تب گرگی خما سکتی هیں

هالت

حکم کی ساتھ کھڑی رهنا

جوان کھلی هوي جب رهیں تب دس انگل کا قدم لینا لیکن ملکر جب رهیں تب هر جوان اپنی پاؤن کو دوسری جوان کی پاؤن تگ ڈالکر رکھنا

§ ۱۲ — اسٹیپ باک — مارچ †

دونوں منڈھی اور بدن سیدھی هوکر پاؤن کو پیچھی ڈالکر چلنا ٿاوين پاؤن سی شروع کرنا پنجی کو نہیں دبانا تیس انگل کا قدم پورا لینا

هالت

آگی کی پاؤن کو پیچھی کی پاؤن سی ملانا آتھ دس قدم سی زیادہ جانا ضرور نہیں چلنی کی وقت اس کام کا حکم کبھی نه دینا

§ ۱۳ — چنج فیت ‡

اگاڑی کی پاؤن سی قدم لی چکنا پیچھی کی پاؤن کو چالاکي سی آگی

* S. 11.—The Side, or Closing Step—Right close—quick march.

† S. 12.—Step back—march.

‡ S. 13.—Change feet.

ياد رکھنا هي ڪه هالت ڌريس بي ڪمانڊ ديني مين دونون بات کو ملاکر بولنا ايسا ڪه ايڪهي ڪمانڊ سريڪا هووي اور سپاهي بهي دونون بات کو ايڪهي ڪمانڊ جانکر ڪام ايڪهي دم ڪري مثلاً هالت فرنٽ کا حکم سُکر اُسي وقت ڪهڙي رهنا اور فرنٽ هو جانا اُس مين دير نه ڪرنا

§ ۸ — اسٽيپ اوٽ *

سلو ٿيم سي چلني ڪي وقت اسٽيپ اوٽ کا حکم جب ملي تب ذره سامهني جهڪر تيس پر تين انگل کا قدم لینا هي اس مين ٿيم کو ڪجهه ڇهوڙنا نهين

سلو

يه حکم سُکر پهر تيس انگل کا قدم لینا

§ ۹ — اسٽيپ شارٽ †

آگي ڏالتي هوي پاؤن سي قدم پورا ليکر بعداز ايڪ پاؤن ڪي ايتري دوسري پاؤن ڪي انگشت نر ڪي اُپر ڪي پھري ڪي برابر رکھتي هوي چلتي رهنا

فارورڊ

پهر تيس انگل کا قدم پورا لینا

§ ۱۰ — مارڪ ٿيم ‡

آگي ڏالتي هوي پاؤن سي قدم پورا ڪرنا بعداز اُسي جائی مين ڪهڙي رهکر اور پوري قدم کا انداز يعني ٿيم قائم رکھکر گويا ڪه قدم ليا چاهين پاؤن کو هلائي رهنا

فارورڊ

پهر تيس انگل کا قدم ليکر چلنا

* S. 8.—Step out.

† S. 9.—Step short.

‡ S. 10.—Mark time.

۱۵ § — کوک اسٹیپ *

جوان ان سب کامون سي خوب واقف هوکر کوک اسٹیپ اُسکو سکھانا اس قدم کي لنبائي تيس اُنگل کي هي ايک منٹ † مين ايک سو آتھ قدم برابر لینا هي

کوک مارچ

یہ کمانڈ دینی مین کوک اور مارچ کي بیچمین ايک قدم کي انداز کا یعنی ايک گولي کي ٹیم کا توقف کرنا کوک فقط تاکید کي طرح بولتي هين مارچ کي ساتھ سب پانچویں تفریق کي برابر چلنا یہ کام سپاہي اچھي طرح کرسکي تب سلو ٹیم مین جتنی کام سیکھا هووي کوک ٹیم سي بهي سیکھي پلٹن کي قواعد مین اکثر اسي کوک ٹیم کي قدم سي چلنا هي اس لئي سپاهي کو اس کام مین خوب مضبوط کرنا

۱۶ § — ڈبل مارچ ‡

اس قدم کي لنبائي تيس پر چھ اُنگل کي هي ايک منٹ مین دیرہ سو قدم لینا هي سر اُپر رکھنا اور دونوں مُنڈھي سیدھي گڑگي کو ذرہ خمانا پاؤن کي پنجبي کو زمین پر صاف رکھنا بدن ذرہ سامھني جھکنا اور دونوں ہاتھ ران کي برابر ڈھیلی رھنا بہت هوشیار هونا کہ قدم برابر تيس پر چھ اُنگل کا هووي خالي مارچ کا حکم اگر سُنين تو ہميشہ سلو ٹیم سي چلنا کوک ٹیم سي يا ڈبل مارچ سي اگر جانا هووي تو کوک مارچ يا ڈبل مارچ کا حکم پورا ملیگا

سنگل رینک کلوس آڈر ||

فیلان نزدیک رھنا فلانک پر ايک قابل سپاهي کو رکھنا تب اس

* S. 15.—Quick step.

† Minute.

‡ S. 16.—Double march.

|| Single rank at close order.

کي پاؤن کي ايڙي تلگ پهنچاڪر اگاڙي کي پاؤن سي پهر ايڪ قدم لینا تاکه قدم کي انداز مين ڪجهه اٽڪ نه هوي ڪوئي شخص جب چلني مين قدم ڪو ڇوڙ ديا هوي اسي طور سي پهر اپني تين دوسرون کي برابر ملاوي

§ ۱۴ — ايليڪ اسٽيپ *

سپاهي جب سلو ٿيم کي قدم سي خوب واقف هوي تب ترچها قدم اُسڪو سگهان

ليفٽ ايليڪ — مارچ

دونون منڌهي سيدهي رڪهر ٿاوين پاؤن سي انيس انگل ڪا قدم ٿاوين طرف ڪو ترچهاڙي سي لینا تاکه قريب تيره انگل کي جڳه طرف ڪو ليجاوي اور تيره انگل کي آڳي ڪو

ٿو + حڪم کي ساڻه سيدهي پاؤن سي تيس انگل ڪا قدم برابر لینا اُس پاؤن کي ايڙي دوسري پاؤن سي تيره انگل تڱ دور هوڪر برابر اُس کي سامهني رهيگي

ٿو + حڪم کي ساڻه اول کي موافق ٿاوين پاؤن سي قدم لینا

ٿو + سيدهي پاؤن سي قدم لینا وغيره

اس ڪام مين بهت هوشيار رهنا ڪه سپاهي ڪا بدن ڪجهه بينگا نه هوي مگر دونون منڌهي سيدهي هوڪر چلنا سپاهي اس ڪام مين خوب مضبوط جب هوي تب ٿو + نهين بولڪر ڪرانا سيدهي طرف ڪو ترچها قدم ٿالني کي واسطي يهي ڪام سيدهي پاؤن سي ڪرنا ليڪن پهلا قدم هميشه ٿاوين پاؤن سي لینا اس لئي رئيٽ ايليڪ ڪرني مين اول ٿاوين پاؤن سي تيس انگل ڪا قدم پورا ليڪر بعداز سيدهي پاؤن سي ترچها قدم ٿالنا

* S. 14.—Oblique step.—Left oblique—march.

† Two.

نمبر ٽو بي دي رٿيٽ فارورڊ ڌريس * کا حکم دينا

رٿيٽ سي دوسرا جوان ايڪٽ قدم ڏاوين پاڻن سي آڳي ليڪر ٻيهر پاڻن
گھسيٽڪر ڇوڙي ڇوڙي قدم سي ان تيمنون کي برابر صف باندھنا

ايز فرنٽ

سکھائي ھارا جب ديکھي ڪه وه جوان اپني جڳھ برابر ليا هي تب
ايز فرنٽ کا حکم ديڪر سب سامھني ديکھنا اُسي طور سي ھرايڪٽ جوان کو جدا
جدا سکھاکر وھي ڪام کرنا

ٽڪڙي کا ھرايڪٽ جوان حب اس ڪام سي خوب واقف ھووي تب
ٻيچھي ڊبڪر صف باندھني کا ڪام ان کو سکھانا

بي دي رٿيٽ باڪورڊز ڌريس †

جس طرح آڳي بڙھڪر ڪٿي تھي تس طرح ٻيچھي ڊبڪر کرنا ان ڪامون
سي ھر جوان جب واقف ھووي تب سکھائي ھارا تين چار جوان کو ملاڪر سکھاوي
آخر ساري ٽڪڙي کو ايڪٽ ڪراوي

ڪسي ٽڪڙي کي ڌريس ڪرني مين سکھائي ھارا ھميشه اپني دل مين
يون سمجھنا ڪه ميري ٽڪڙي دوسري ڪسي ٽڪڙي کي برابر صف باندھنا اس ائي آپ
بدن سيدھا رکھڪر ڪھين بازو ٻر ڪچھ نشان ٻر نگاه ڪرڪر ٽڪڙي کي ڌريس ديکھنا

§ ۱۸ — فيل مارچنگ ‡

رٿيٽ يا ليفٽ فيس

سب بھت راستي سي ٻيھرڪر ايڪٽ ايڪٽ کي گردن ديکھڪر ايسا رھنا

* Number two—by the right forward dress—eyes front.

† By the right backwards dress.

‡ S. 18.—File Marching—right (or left) face.

ڪام مين سڪھايا جايو ڪه بهت خبرداري سي ملي هوي رهين جيسا ڪه فيلان پھري
مين خلاصه هوي اور يھ بهي ياد رکھنا ڪه اس ڪام مين فيلان ڪھلني نه پاوي
اسواسطي ڪه ڪلوس آڌر مين يھ ڪام خصوصاً مدد هي اور هرايڪٽ سپاهي ڪي ڪھني
ڪي پڇھي ڪا هاتھ اپني پيوٽ * ڪي طرف ڪي سپاهي ڪو لڳي رهي اور انگليان
سيدهي رهنا اور انگوڻها ڪلمي ڪي انگلي ڪي نزديڪ رکھڙو ڪو ذره سامھني پھرانا
ھٽھيلي ڪا ڪنارہ ران ڪو ڏھيلا لڳي رهنا هاتان شرعي ڪي سيون ڪي پڇھي رهنا
اس ڪام مين بهت خبرداري ڪرنا ڪه سپاهيان ايڪ سي ايڪ ڪجهه لڳي رهي
مگر اس سي زياده نهين

§ ۱۷ — ڪھڙي رھڻي ڪي وقت ڌريس ڪرني ڪا ڪام +

ڌريس

جس طرف سي ڌريس ڪا حڪم ملي تس طرف ڪو آنڪھ پھراڪر ڏيڪھنا
دونون منڏھي برابر رهنا اور بدن سيدھا ذره آگي بڙھنا يا پڇي ڊبنا ڪسي ڪو
اگر ضرور هوي تو پاؤن گھسيٽڪر چھوڻي چھوڻي قدم سي جگھه ليٺا ڌريس ڪرني مين
جوانون ڪي منھون ڪي لئين ڏيڪھنا نه چھائي ڪي نه پاؤن ڪي ڌريس ڪرني مين اڪثر
ان باتون مين خطا ڪرني يعني زياده آگي بڙھتي سر زياده سامھني هوتا بدن زياده
پڇھي رھتا دونون منڏھي ايڪ دوسري ڪي برابر نهين رھتي سر ڪو زياده پھراتي
وغيرہ ايسا نهين ڪرني ڊينا

اچھا صف باندھڻي ڪي ڪام مين جوانون ڪو خوب مضبوط ڪرني
ڪي لئي سڪھائي ڪا طور يھ هي يعني رئيٽ ڪا جوان سوا يا ڊيڙهه قدم تگ آگي
بڙھي اس ڪي رئيٽ پر چار قدم دور هوڪر دوسرا ايڪ جوان رهي ليفٽ ڪا يا
دوسرا ڪوئي جوان آگي بڙھڪر ان دونون ڪي لئين مٿي برابر رهي تب سڪھائي هارا

* Pivot.

† S. 17.—Dressing when halted.

هالت — ڌريس

يهه حڪم سُنتي هي سب اُسي دم ڪهڙي رهنا

ايز فرنٽ

تڪڙي ڪي ڌريس برابر هوڪر يهه حڪم مليگا سب سامهني ديهڪنا جوان
جب سلو ٿيم سي يهه ڪام اچي طرح ڪر سڪين تب ڪوڪ ٿيم سي اُن کو سڪهنا
بهت ضرور هي ڪه هر ڪسي کو چگر پهراي ڪا قدم خوب معلوم هوي
انسواسطي سڪهائي هارا ويل ڪا حڪم ديگر چار پانچ چگر هوي تلگ جوانون کو هالت
ڪا حڪم نهين بولڪر پهري دينا اور بهي ناگهائي سي هالت بولڪر اُن کو ڪهڙي ڪرنا
ايسي ڪثرت سي تهوڙي وقت مين سدهر جاينگي

§ ۲۰ — ايڪ رينڪ ميني پيچهي دبتي هوي ويل ڪرني ڪا ڪام

آن دي رٿيت باڪورڌز ويل *

رٿيت ڪا جوان ليفٽ فيس هوڪر پهرا

ڪوڪ مارچ

آنڪه ڏاوين طرف پهراڪر سب ڪوڪ ٿيم سي پيچهي دبتي هوي چگر
مارنا اس مين ڪوئي نيچي نهين ديهڪنا ڪوئي سامهني نهين جهڪنا ڏاوين طرف کو
آنڪه پهراي سي اور سيدهي طرف کو ملڪر رهنسي سي ڌريس برابر رکهي جايگي
ڪهونٽوالي سي باهر ڪي جوان تگ هر ايڪ ڪا قدم بڙهتي بڙهتي زياده لنبا هوتا

هالت — ڌريس

حڪم سُنتي هي سب اُسي دم ڪهڙي رهنا

* S. 20.—Wheeling backwards, a single rank.—On the right backwards wheel.

ڪه پڇهڻي رهندي والا اپني آڱي رهندي والي کي سواڙي دوسري ڪسي ڪو نهين ڏيکھ
سڪي اول سلو ٿيم سي چلنا اور باداز ڪوڪ ٿيم سي

مارچ

سب اڪسان پاڻ ڪو اُٿاڪر تيس اُنڪل ڪا قدم پورا لينا ڪهڙي رهندي
ڪي وقت اڪ اڪ جوان ڪي بيچمين جتني جڳهه رهنا هي تنني جڳهه چلني ڪي
وقت قائم رکھنا اڪهڻي لحظي تڱ ڪوئي نيچي نهين ڏيکھنا ذره بهي پڇهڻي نهين
جھڪنا اگاڙي ڪي جوان ڪو سو دو سو قدم پر ڪجهه نشان بتانا جس پر نگاه رکھڪر
سيدها چلي باقي ڪي جوان ٿيڪ اُس ڪي پيٽھ پر چلنا اور ٻڙي خبرداري ڪرنا
ڪه فيلان بهت ڪهڻي نه پاوي

§ ۱۹ — اڪ رينڪ مين ڪهڙي رهڪر سلو ٿيم مين ويل ڪرني ڪا ڪام

رئيٽ ويل *

بھ ڪم سڪر رئيٽ ڪا جوان رئيٽ فيس هوڪر پھرنا

مارچ

سب اڪ دم قدم اُٿاڪر آنڪھ ڏاوين طرف پھراڪر ڏيکھنا ليفٽ
ڪا جوان آنڪھ سيدهي طرف پھرانا اور تيس اُنڪل ڪا قدم لينا باقي ڪي جوان ٿيم
يعني انداز ڪو قائم رکھڪر پيوٽ فليڪ سي اپني اپني ڊسٽنس † ڪي موافق اپني
قدم ڪو بنانا يعني هر جوان ڪي قدم ڪي لنبائي مين فرق هي ضرور هي ڪه هر
ڪوئي جوان اپني جڳهه ڪي مطابق قدم ڪا شمار راستي سي ڪر سڪي سب سيدهي
طرف ڪي جوان سي ملنا سامهني نهين جھڪنا ليڪن سيدهي رهنا پيوٽ يعني
ڪپونٽ ڪي طرف سي ڪهڻي نه ڪهڻا اور زياده ڪهڻي نه ملنا

* S. 19.—Wheeling of a single rank, in slow time, from the halt.—Right wheel.

† Distance.

رئیتِ ابلِیک چلنی کی وقت سب ڈاویں طرف کو ملنا اور
لیفٹِ ابلِیک چلنی میں سیدھی طرف کو ملنا مگر پلٹن کی فواید میں اگر
ابلِیک چلنی کا حکم ہووی تو تب سنتر* کو ملنا

§ ۲۳ — ڈیاگنل مارچ کا کام †

یہ چال کبڑی رھنی سی شروع کرنا ہی
رئیت یا لیفٹ ہاف فیس

کی کمانڈ سی جیسا کہ چارویں تفریق میں سکھائی ہیں اور
مارچ

کی ساتھ ہر ایک جوان ایشیلون ‡ کی طور سی ڈیاگنل چلنا ہی
ہالٹ — فرنٹ

کی ساتھ اپنا فرنٹ برابر کر لیوین چلتی سو وقت ابلِیک کرنی کا قصد ہو تو
رئیت یا لیفٹ ہاف ٹرن ||

کا حکم ملیگا اور جوانان اُپر ٹھہرائی سریکا کرین پہلی کی موافق فرنٹ کرنی چاہی تو
فرنٹ ٹرن

کا حکم دیوینگی بغیر ہالٹ کی پہلی کی سریکا اپنا فرنٹ کر لیوین اور ہر ایک
جوان اپنا بدن سامہنی برابر لاکر قدموں کو نہیں ڈگمگا کر سیدھا چلنا

اس کام میں خبردار کرنا کہ رئیت کی طرف پھری تو ہر کسی کا
سیدھا منڈھا آگی جانی والی کی پیٹھ کی پیچ کی پیچھی رھنا یوں رکھنی سی سیدھا
پاؤں آگائی والی کی ڈاویں پاؤں کی بازو ڈالا جاویگا سیدھی ہاتھ کی طرف
سی جگہ رکھنا

* Centre.

† S. 23.—Diagonal march.—Right (or left) half face.

‡ Echelon.

|| Right (or left) half turn.

اول ٻيہ ڪام سلو ٿيم سي ڪرنا اور بعداز ڪوڪ ٿيم سي نوي جوان اڪثر
 بهت جلدي سي چلتي هيئن خصوصاً پڇهي هٿڪر ويل ڪرني ڪي ڪام مين بهت
 خبرداري سي ديكهنا ڪه ايسا نه ڪرني پاوين

§ ۲۱ — چلتي چلتي ڪپونٽ والا نهين اٽڪ ڪر ويل ڪرني ڪا ڪام
 رٿيت يا ليفٽ شولڊرز فارورڊ *

ڪپونٽ والا ڇهونٽا قدم لپتي رهنا باقي ڪي جوان سب اسي ٿيم
 ڪو قائم رکهر چڪر مارنا اُنيسوين تفريق مين جو لکها ڪيا سو اس ڪام ڪو ٻي لگتا
 دوسري ويل ڪي اور اس ويل ڪي بچمين فرق ٻيہ هي ڪه اس ويل مين ڪپونٽ والا
 نهين اٽڪتا اور جوان جس قدم سي چلتي هووين تسي قدم سي چڪر ماري

فارورڊ

سڪهائي هارا جب چاهي تب فارورڊ بولڪر سب سيدهي چلنا

§ ۲۲ — سامهني چلتي سو وقت ايليڪ مارچ ڪا ڪام +
 رٿيت ايليڪ †

سيدها سامهني چلني ڪي وقت رٿيت ايليڪ ڪا حڪم اگرملي توهر
 ڪوئي سيدهي پاڻ ڪي مثل پر ترجها قدم ڏالنا جيسا ڪه چوڏهوين تفريق مين
 سڪهائي هيئن بهت خبرداري سي ديكهنا هي ڪه هر ڪسي ڪي دونو منڏهي برابر
 سيدهي سامهني رهين ايڪ منڏها ذره ٻي اگريچهي پڙي يا آگي هووي تو ساري
 ٽڪڙي ڪا چلنا خراب هوتا

فارورڊ

ٻيہ حڪم سنڪر سب پهر سيدهي چلنا

* S. 21.—Changing the direction by the wheel of a single rank on a moveable pivot.—Right (or left) shoulders forward.

† S. 22.—Oblique marching in front.—Right oblique.

مارچ

باقی کی جوان ریر رینک کی ان دونوں کی برابر دبر کھڑی رہنا
 رٹیت کی طرف سے ڈریس دیکھنا مارچ کی حکم کی ساتھ دونوں کھونٹ والی فرنٹ
 ہو جانا

§ ۲۸ — کلوس آڈر

ریر رینک ٹیک کلوس آڈر *

کوئی نہیں هلنا

مارچ

ریر رینک والی سب ایک قدم آگے بڑھ کر اول کی جانی پر

کھڑی رہنا

§ ۳۲ — آگے یا پیچھے چلنی کا کام †

ٹکڑی کو بہت خبر داری سے ڈریس کرنا بندوق سیدھی رہنا ہر کوئی
ریر رینک والا اپنی اپنی فرنٹ رینک والی کی پیٹھ پر برابر رہنا سب بہت سیدھا
 کھڑی رہنا مارچ کا حکم بولنی کی آگے جوانوں کو ہمیشہ تاکید کرنا کہ ٹکڑی کی
 کونسی طرف سے ڈریس رکھنا ہی اس لٹی یوں کہنا

اسکواڈ یا ڈوژن

بی دی رٹیت یا بی دی لیفت ‡

یہ تاکید سنتی ہے ریر رینک والی مل جانا یہ بہتر ہے کہ ٹکڑی
 کی دونوں طرف ایک چالاک پُرانا سپاہی رہی

* S. 28.—Close Order—Rear rank take close order—March.

† S. 32.—Marching to the front and rear.

‡ Squad (or division)—by the right (or by the left).

اب بندوق سپاهي کي هاتھ مین رکھنا

§ ۲۴ — سپاهي کي کھڙي رهنی مین *

پھلي تفريق مین سپاهي کي سيدھا کھڙي رھني کي باب مین سب ڪچھ لکھا ڳيا ليکن بندوق هاتھ مین رکھني کي وقت پھنچي ڪو ذرہ باھر پھرانا تاکہ بندوق کا ڪُنڊہ اچھي طرح سي پکڙا جوي بندوق کا تلاھتھيلي پر رھنا انگلي کي دو پھريان سي بندوق کا ڪُنڊہ اندر پکڙنا اور انگوڻا فقط سامھني نظر آنا بندوق کو هاتھ لنبا ڪرڪر پکڙنا ڪنارہ ذرہ سامھني آنا ڪُنڊي کي سامھني کا ڪنارہ ران کي برابر جبکہ کھڙي رھتي هين جيسا کہ چلتی سو وقت ڪچھ جھونڪ نہ کھاري بندوق مُنڌھي کي بيچمين مضبوط اور سيدھا پکڙنا

§ ۲۶ + — پندرہ بیس جوان کي ٽکڙي بناکر دو رينڪ مین کھڙي کرنا پيچھي کي رينڪ اور آڳي کي رينڪ کي بيچمين ايڙي سي ايڙي تگ ايڪ قدم يعني تيس انگل کي تفاوت رھنا هر ايڪ رير رينڪ والا اپني فرنٽ رينڪ والي کي گردن ديکھکر ٿيڪ اُس کي پيٽھ پر رھنا هاتھ سر ڪوئي نہمين هلانا سب سيدھي کھڙي رھنا

§ ۲۷ — اوپن آڌر

رير رينڪ ٿيڪ اوپن آڌر ‡

يہ حکم سُکر رير رينڪ کي دونون کھونٽ والي چالاڪي سي ايڪ قدم پيچھي ڊبڪر رئيٽ فيس ھوڪر پھرنا

* S. 24.—Position of the soldier.

† S. 26.—Attention in forming the Squad.

‡ S. 27.—Open order.—Rear rank take open order.

رئیت ابوت ٹرن *

ٹرن کی ساتھ سب تین قدم کی ٹیم میں سیدھی ہاتھ کی طرف
آدھی چکر پھر کر مارک ٹیم کرتی رہنا

فارورڈ

سب پورا قدم لیکر آگے چلنا
ان کاموں میں قدم کو کچھ بھی چھوڑنا نہیں

§ ۳۳ — چلنی کی وقت اوپن اور کلوس آڈر لینے کا کام

ریئر رینک ٹیک اوپن آڈر †

فرنٹ رینک والی برابر چلتی رہنا ریئر رینک والی ایک قدم تگ
مارک ٹیم کر کر پھر سیدھا چلنا

ریئر رینک ٹیک کلوس آڈر

ریئر رینک والی چالاکي سي فرنٹ رینک والوں سے پھر ملجانا قدم
کو قائم رکھنا

§ ۳۴ — فیل مارچ کا کام

رئیت فیس یا لیفٹ فیس — مارچ ‡

حکم کی موافق پھرنا اور مارچ کی ساتھ سب ملکر تیس انگل کا
قدم پورا لیکر چلنا اگاڑی کی جوان نشان دیکھ کر سیدھا چلنا باقی کی جوان
اپنی اپنی آگے رھنی والوں کی گردن برابر دیکھ کر جانا قدم ایسا لینا کہ پیچھے کی
جوان کا سیدھا پاؤں آگے کی جوان کی ٹاویں پاؤں کی طرف ڈالا جاوی اور

* Right about turn.

† S. 33.—Open and Close Order, on the march.—Rear rank take open order.—
Rear rank take close order.

‡ S. 34.—March in File to a flank.—To the right (or left) face—March.

مارچ

مارچ کي ساٿه سب تيس انگل کا قدم پورا ليکر چلنا هر کوئي سامهني دیکھنا سر کو کچھ هلانا نهين آنکھ کو بهي کچھ پهرا نا نهين هاتھ ڏهيلا رهنا ليکن هلنا نهين کهنِي تنگ نهين هوکر بدن سي نه زياده دور هووي نه زياده نزديڪ لڳي کڙته کڙتي کو لڳا رکھني سي ڌريس کا کام هوتا چلني مين کولي کي اُڀر کا بدن کچھ بهي نهين هلنا پاؤن کا هلاؤ کولي سي هونا دونون منڏهي سيدهي رهنا غرض سپاهي کا سيدها چلنا سب سي ضرور هي اور

هالت

کي حکم سُنتي هي ريئر رينڪ والي جهوٽا ايڪ قدم ڏالنا جيسا که دوسري رينڪ کو قدم کا فاصلہ رهي اور جوانون کو اچهي طرح سکھائي مين کوشش بس نهين کر سکتِي سکھائي هارا رئيٽ يا ليفٽ کي جوان کي پڇهي ڪهڙي رهکر دیکھنا که مقرر هوي سو نشان پرسيدها چلتا هي که نهين اور بهي پڇهي رهکر دیکھني سي خوب معلوم هوتا که کس کا بدن بينگا هوتا کونسا جوان پڇهي پڙتا وغيره سلو ٽيم مين چلني کي وقت ڪوڪ مارچ کا حکم ديا جايو يا ڊبل مارچ کا حکم ديا جايو اور ڊبل چلني کي وقت ڪوڪ کا حکم ديا جايو ليکن ڊبل چلني کي وقت سلو کا حکم ڪبي نهين دينا

رئيٽ ٽرن *

قدم کي انداز مين کچھ اٽڪاؤ نهين هوکر سب سيدهي هاتھ کي

طرف پهرا

* Right turn.

§ ۳۷ — ڪهڙي رهندي کي وقت پيچهي دٻتي هوي ويل پهري ڪا ڪام *

يه ڪام بهي ڪوڪ ٿيم سي ڪرنا ريل رينڪ والي فرنٽ رينڪ والون سي ملنا نهين ايڪ قدم ڪا فاصلو برابر رکهنا جوانون ڪو نيچي نهين ديکهندي دينا

§ ۳۸ — چلني کي وقت ويل پهري ڪا ڪام †

چلني کي وقت ويل پهري کي دو طور هيٺ پهلا يه ڪه هالت بولڪر رٿيٽ ويل يا ليفٽ ويل ڪرنا جيڪا ڪه اُنيسوين تفريق مين بيان ڪيا گيا دوسرا يه ڪه ڪجهه اٽڪ ڪر نهين شولڊرز فارورڊ ‡ ڪا حڪم دينا جيڪا ڪه ايڪيسوين تفريق مين ظاهر هوا

ان دونون ڪامون سي جوانون ڪو خوب واقف ڪرنا

هر ڪوئي اپني دل مين يه بات يقين لوي ڪه اور جتني ڪام هيٺ سب اس پر موقوف هيٺ يعني قدم کي قواعد پر اگر تمام لشڪر مين قدم کي لنبائي ايڪ هي رواج نه هوي يا قدم کي انداز مين يعني ٿيم مين ڪجهه بهي اگر فرق رهي تو مقرر هي ڪه ايڪ پلٽن کي جوان دوسري ڪسي پلٽن کي جوان کي ساٿه ڪجهه ڪام نهين ڪر سڪينگي ايڪ پلٽن ڪا قدم جلد هوويگا ايڪ پلٽن ڪا سب غرض ايسي بي اتفاقي ڪا حاصل يه هوگا ڪه قاعده برباد جاڳا

* S. 37.—Wheeling backward.

† S. 38.—Wheeling on a halted or moveable pivot.

‡ Shoulders forward.

ٽاوين پاڻن سيدهي پاڻن کي طرف ڪوئي نٿي ڏيکهن طرف ڪو بهي نهين ڏيکهن هر ايڪ فيل کي بيچمين ڪهڙي رهن کي وقت جتني تناوٽ هي تنني هي چلني کي وقت قائم رکهن تاکه هالت فرنٽ کا حکم جب ملي تب بغير هلني کي سب اپني اپني جاءِ پر برابر ڪهڙي رهن سکھائي والا هوشيارِي ڪرنا که جوان تيس انگل کا قدم پورا لینا

§ ۳۵ — فيل مارچ کي وقت ويل ڪرني کا کام

اسڪورڊ رٿيٽ يا ليفٽ ويل *

فيل مارچ چلني کي وقت هر طرف ويل پھري کا کام ڪيا چاهي اس مين بهت هوشيار هونا که هر فيل کي بيچمين جگه قائم رهي پھري مين باهر کي پاڻن سي قدم لنبا ڪرنا ليکن ٿيم نهين ڇوڙنا

§ ۳۶ — ڪهڙي رهن کي وقت سامهني ويل پھري کا کام

رٿيٽ ويل †

ڪھونٽ والا حکم کي موافق پھرنا اور رير رينڪ والي فرنٽ رينڪ والون کي پيٽھ پر ملجانا

ڪوٽ مارچ

سب ايسان قدم اُٿاڪر ڪوٽ ٿيم سي چلنا رير رينڪ والي اپني اپني فرنٽ رينڪ والون کي پيچهي برابر رھنا اس مين تمام رٿيٽ ڪو ملنا ليفٽ ڪو آنڪھ پھراڪر ڏيکھنا

هالت

بھ حکم سنڌي هي سب ڪهڙي رھنا سکھائي هارا جب تلگ که ڌريس کا حکم نه ڏيوي تب تلگ ڪوئي نه هلنا

* S. 35.—Wheeling in File.—Squad—Right (or left) wheel.

† S. 36.—Wheeling forward from the halt—Right wheel.—Quick march.

هر طرح کي قدم کي ٿيم برابر رکھڻي کي لئي سگھائي هاري کي پاس
 ٿيم کي گولي * رکھا چاهئي اور زمين پر سو يا ديڙه سو قدم کي جگه ماپڪر ڏيکھنا
 ڪه جوان ٿيڪ سو يا ديڙه سو قدم ليڪر پهچينگي ڪه نهين قدم کو ثابت ڪرڻي
 مين ڪوشش بس نهين ڪر سگھي بنياد قاعدي کي وهي هي

* A plummet.

THE END.

A P P E N D I X

TO THE

REGIMENTAL MOONSHĪ.

PART I.

D I A L O G U E S.

PAGE 1.

ko'ī ha'ī.
ṣāḥib——ḥāẓir hūn.
baṭlar ko bulā'o.
baṭlar ko bolo kih ṣāḥib bulātā hai.
baṭlar bāzār ko giyā hai ṣāḥib.
phir āyā to hamāre pās bhejo.
bahut achchhā ṣāḥib.
ṣāḥib yād kiyā.
āj chār ṣāḥibān khūne ko ūte hain tum khabar-
dār achchhā khānā tiyār karo.
kitne ghanṭe ko khānā tiyār honā ṣāḥib.
sārhe chhah ghanṭe ke waqt.
āj bāzār meṇ kuchh bihtar mewa miltā hai.
ho ṣāḥib miltā hai.
kis kism kā mewa biyān karo.

PAGE 2.

jām ām moz chakotara setūphul aur ananās.
angūr nahīn.
akṣar bahut miltā āj nahīn hai ṣāḥib.
main sunā kal ūrabistān se aek jahāz ā

PAGE 2—continued.

pahunchā us men khajūr akrūt bādām
manakḱā kishmish bahut lāyā kahte hain
tū jākar khabar le ā'o.
sach hai ṣāḥib main āj fajr khabar liyā bahut
mewa lā'e hain.
hamāre wāṣṭe thoṛe mol le'o.
chhokrā hamāre pās bhejo.

chhokrā pahinne ke wāṣṭe kapṛe tiyār rakho.
sab tiyār rakhā hūn ṣāḥib.
baisan men pānī ḍālo.
nihāne ke kothṛī men dekh le'o hanḍeūn sab
pānī se bharko hai ki nahīn.
ho ṣāḥib sab tiyār hain.
ham ko do ṣūf romāl de'o.
aek piyāla pānī ham ko de'o.
hamārā miswāk aur manjīn kahān hain.

PAGE 3.

darīcha ke nazdīk hai so mez par rakh ḍālā
ṣāḥib.

PART I.—PAGE 3—continued.

hajjām hūzīr hai.

nahīn ṣāḥib.

tū jākar dekh hajjām ātā hai kih nahīn.

hajjām āyā hai ṣāḥib.

idhar ā'o bolo.

hajjām agar tum roz roz hamāre hajjāmat
karne ke wāṣṭe iske āge nahīn ā sakte ham
apne hāth se banāongā.

khāwind ke ghar ko āte so waqt karnal ṣāḥib
aek ardarlī ke hāth se mujhe bulā bhejā.

āj fajr aek nawū sirdār āyā hai ṣāḥib.

ghoṛe par sawār hokar āyā.

nahīn ṣāḥib pālki men baiṭhko āyā.

kahān se āyā.

mujhe mā'lūm nahīn ṣāḥib.

ṣāḥib kahān utartā.

pahile musūfir-khāne men utarā ab kalkaṭṭar
ṣāḥib ke ghar ko giyā khāwind.

chhokrā hamārā kurṭa ṣūf karo.

hamārī nawī topī tiyār rakho.

PAGE 4.

hamāre lāl jūkaṭ ke jīb men aek ṣāf hāth ke
romūl rakho.

darwāza kholo.

darīcha mūchh.

darwāza band karo.

baṭlar nāshta tiyār hai.

ho ṣāḥib.

kitne ghanṭā hai.

nau ghanṭā abīch bhajā ṣāḥib.

———— ṣāḥib ko bol kih hūzīrī mez par hai.

PART I.—PAGE 4—continued.

———— ṣāḥib bāhir giyā hai ṣāḥib.

kiā sabab āj nāshte ko machchhī na lāyā.

ṣāḥib bāzār men achchhī machchhī nahīn
milī.

roṭī aur maska hamāre nazdīk rakho.

aek baṛī chhurī ham ko de'o.

do ande pakā'o.

kiā ādha paknā ṣāḥib.

albatta.

chādūn men chā dāl.

dālā hūn ṣāḥib.

PAGE 5.

kaṭhore men miṣre rakhā.

ho ṣāḥib.

ye ande tāza nahīn kahān se liyā.

bazār (this word is written either with
two alifs, bāzār, or with only one, bazār),
se liyā ṣāḥib.

kuchh ghar ke ande nahīn.

nahīn ṣāḥib sab kharch hūe.

ā'inda bazār se kuchh ande mat lā'o.

fīl murgḥiyān ande na dete.

abtalag ande na de'e ṣāḥib.

ham ko aek piyāla chā de'o.

aek chhoṭā chamcha ham ko de'o.

yih chā bahut gāṛhī hai aur thoṛe pānī chādūn
men dāl.

ham ko aek ādhā chamcha de'o.

ham ko aur aek piyāla chā de.

hūzīrī uṭhā'o. — hūzīrī le jā'o.

ṣabān aek ṣāf mez ke chaddar dālo yih mailā
hū'ā.

PART I.—PAGE 5—continued.

æk ādmī chār gārī ālū Bangalūr se lekar āyā
ṣāhib.

agar achchhe hain tū æk mahene ke kharch ke
wāṣṭe mol le'o.

PAGE 6.

yih kursī kī bed tūt gī'ī bed binnewale (from
binnā, to weave) ko bulā'o.

bhū'yān ko bol pālkī tiyār karke rakho ham
das ghanṭe ke waqt bāhir jātā hūn.

bhū'ī — bhū'yān.

hāzīr hūn ṣāhib.

ye sāmān pālkī men rakh de'o.

kis ke ghar ko jānā ṣāhib.

— ṣāhib ke ghar ko jānā.

tumhāre ṣāhib ghar men hai.

nahīn ṣāhib mes ghar ko giyā.

kab ghar se nikalā.

abich nikalā.

ṣāhib ghar ko āyā to bol kih — ṣāhib
mulāḳāt ke li'ī āyā.

ab kahān jānā ṣāhib.

hamāre ghar ko.

pālkī men se sab sāmān nikālūn ṣāhib.

ho sāmān yih mez par rakho.

PAGE 7.

chhokrū ham — ṣāhib ke ghar ko khāne ko
jātā hūn tum chhah ghanṭe ke waqt wahān

hāzīr ho khabardār hamāre wāṣṭe æk sufed

jūkaṭ tere sāṭh le jānā.

ghoṛewāle ko bol kih sārhe pānch ghanṭe ke

PART I.—PAGE 7—continued.

waqt sufed ghoṛe par zīn bāndhkar ghar ko
lekar ā'o.

ham ko ḳamchī aur ṭopī de'o.

ghoṛewāle ko bol kih gārī jaldī tiyār karke
lā'o.

ham sawārī se phir āyā to ḳahwa tiyār karo.

tum jūkar dekh ghoṛewālū ghoṛe achchhī tarah
se [yā khūb] mālīsh karta hai ki nahīn.

ghoṛewāle ko bol kih ghoṛon ko ghar ke nazdīk
dāna khilā'o.

ghoṛewālon kulthī lekar ā'e hain ṣāhib.

thoṛe kulthī ham ko batā'o.

yih kulthī bahut pakāyā — māp karo.

āj kitne sīr kulthī pakāyā.

pandrah sīr pakāyā ṣāhib.

PAGE 8.

ham kal tujhe ḥukm deā æk sīr kam denā.

main sunā nahīn ṣāhib.

æ gadhe hamesha kisī bāt men jawāb detā kih
main sunā nahīn main jūntā nahīn.

yih tobrū bahut purānā hai kuchh navū nahīn.
nahīn ṣāhib.

baṭlar ko bol ṣabān chār tobrē mol le'o.

yih ghoṛā kulthī yā chanā khātā.

ab donon khāengā ṣāhib.

ṭaṭṭū (a common country pony) dāna na
khāyā ṣāhib.

kiā sabab.

mujhe mā^ā lūm nahīn shāyad kāhilā hai.

sūlastrī (in India, the horse-doctor and farrier
are different persons) ko bulā bhejo.

PART I.—PAGE 8—continued.

kālā ghore ke uāl nikal gi'e hain ṣāhib.

nālband ko bulā bhejo.

ghore sab dāna khāyā ṣāhib.

achchhā ṭabele ko lejā'o.

ghore ke sej ke wāṣṭe thore tāzapūrāl lekar ā'o.

khānā tiyār hai ṣāhib.

PAGE 9.

aur aek garam (pronounced garam) pānī bāsan lū'o.

yih bakre kā gosht kahān se liyā.

rijmanṭ kaṣā'i ke dokān se lāyā khāwind.

yih gosht nihāyat sakht hai ṣabān dūsre ādmī ke dokān se le'o.

thore ubāle so murghī kā gosht ke li'e hamāre bāsan — ṣāhib ke pās lejā'o.

pankhe khainchne ke wāṣṭe aek bhū'i ko bulā'o.

kaunse kaunse tarkāriyān hain.

bhendī baingan aur ālū hain ṣāhib.

ālū hamāre pās lū'o.

namak aur kālū mirch ham ko de'o.

rā'i sirka ghar men nahīn.

āj kaunse kaunse sālū hain.

bakre kā sire (not sir, a head) aur murghī ke bache ke sālān hain.

khushka (yā khānā) hamāre pās lū'o.

yih chāwal achchhā nahīn.

us se bihtar bazār men nahīn miltā ṣāhib.

ām kā āchār aur chaṭnī ṣāhib ke pās lejā'o.

PAGE 10.

yih ṣālān achchhā nahīn bāwarchī ko bol kih us men haḍḍī ziyāda ḍālā.

PART I.—PAGE 10—continued.

aeḱ piyāla pene ko (for drinking) pānī ham ko de'o.

lāl shirāb ṭhandū kiyā

ho ṣāhib khub ṭhand hū'ā.

ḥuḱka-bardār ko bol ṣāhib kā ḥuḱka lekar ā'o.

yih nawā hai so gudākū hai.

uahīn ṣāhib thora purānā bāḱī hai.

gul achchhā nahīn.

aur aek chillum (the quantity of godauk put into the hukka for smoking at one time is called "a chillum") tiyar karke lū'o.

thore chuṭṭe mez par rakho.

mes ghar ko jūkar akhbār kā kāghaz mang-wā'o.

tum angrizī bāt kar sakte hain.

nahīn ṣāhib.

bhalā salīs hindūstānī bāt bolo.

tum bahut jald bāt karte ham hargiz nahīn samajhte.

o (wuh) kia kahtā so ham ko bolo.

chhokrā idhar ā hamāre moze nikāl.

PAGE 11.

hamāre chappal kahān hain.

hamāre jūtī'ān ṣāf hain.

maiṭī bahut sust hai usko bol ṣāhib ke moze aur jūtī'ān achchhe ṭarah se ṣāf karo.

mom battī silgā'o.

kursī'āu mez ke uazdik rakh do.

kāghaz-dān aur dawāt mez par rakho.

dawāt khālī hai siyāhī se bharā'o.

kuchh surkhī hai.

PART I.—PAGE 11—continued.

dusre koṭhre ko jākar hamāre ḡalamdān le ā'o.
yih ḡalamtarāsh tez karne ke li'e ḡajjām ko
de'o.

yih chhitṭi ghorewāle he hāth se — ṡāḡib ke
ghar ko bhejo jawāb ke wāste wahān ṡha-
haro bolo.

isko hindūstānī zabān men kiā boltā.

pānī kā kūza palang ke nazdīk rakḡ do.

kelī ān take'e ke tale rakho.

palang ke sirhūne par ḡariyāl laṡkā'o.

PAGE 12.

chirūḡh silḡākar battī bujhā'o [yā battī ḡul
karo].

barī fajr ham ko jagā'o [yā uṡhā'o].

aur kuchḡ darkūr nahīn ḡhar ko jā'o.

tujhe kiā honā.

ṡāḡib se kuchḡ ārz karnā.

ab ham ko furṡat nahīn ḡare waḡt ke bād ā'o.

ṡabān fajr ā'o.

ṡabān barī fajr ā'o.

o (wuh) kis kā ḡhorā hai.

tumhūrā nām kiā hai.

tum kahān rahte.

maiṇ ṡabān shikār khelne ke wāste — ko
jātā hūn tum bāwarchī aur chhokre ko
bolo kih āj rāt ko āḡarī jākar ṡabān shām
sūt ḡhanṡe ke waḡt tīn ṡāḡibūn ke wāste
khānā tiyār karo aur ghorewāle ko ḡukm
de'o kih ṡabān fajr lāl ḡhorā pahilā manzil
lejākar shām pānch ḡhanṡe ke waḡt ṡāḡib
ke sawārī ke wāste tiyār karke rakho.

PART I.—PAGE 13.

ḡukm hai ṡāḡib.

chhokrā chār roz ke kapre tiyār karo ham
shikār jāte hain.

chhokrā ḡā'on ke kotwāl ko bulā'o.

kotwāl āyā hai ṡāḡib.

kotwāl yahān ke nazdīk kuchḡ shikār hai.

ho khūwind aek kos bhar yahān se talāb hai
wahān badakh be-shumār hain uske pahile-
war khargosh tetar waghaira mileḡā.

kuchḡ jangal nazdīk hai.

ho ṡāḡib chār kos yahān se hāthī (commonly,
hattī) ke jangal hai.

hāthī bahut hain.

ab ḡara kamyāb hain ṡāḡib.

barē fajr aek shikārī aur das ādmī ḡāḡir karo
ham shikār ko jāte hain.

bahut khūb ḡazrat.

— men sirdūrān utarne ke wāste bangala
hai.

ho ṡāḡib aek bahut bihtar bangala hai us men
palang mez kursī'ān hain.

PAGE 14.

achchhā — rukḡṡat hai.

chhokrā hamārī bandūk bārūt ḡolī aur
chharre tiyār karo.

chhokrā ham shikār se thak ḡī'e ham māre so
shikār aur sāmān tum sub ḡhar ko lejā'o.

ghorewālā ḡhorā lāyā.

ab ātā hai ṡāḡib.

hamārī shikārī ṡopī de'o.

hamārī mamrez khūb mazbūt bāndho.

PART I.—PAGE 14—continued.

hamārā baṛā chābuk kahān hai.
 ghorewāle ke hāth men deū ṣāhib.
 kuttewāle ko bol kih shikārī kutton lā'o.
 hamārā bhālā ghorewāle ko de'o.
 kitne kutte sūth honā ṣāhib.
 do joṛe ghorewāle aek joṛā pakarlewegā.
 kutte ke jhūlān nikāl.
 tum dono harṭaraf khūb naṣar karo lūmrī yā
 gedar dekhe to ham ko khābr de.

PAGE 15.

hoshyār ho jis waqt ham kutton ko chhoṛnā
 hukm kiyā tabīch chhoṛ deo.
 sāmhnē aek gedar hai ṣāhib.
 kahān.
 o (wuh) tekre ke pahilewar ṣāhib.
 ab distā kutton ko chhoṛ de'o.
 kutton ko bāndh dālo.
 dhūp bahut tez hai ham āge jūte hain tum
 kutton ahiste ahiste ghar ko lejā'o.

yih chhiṭṭī kaun lāyā.

—— ṣāhib ke naukār lāyā.

o (wuh) kahān hai.

jawāb ke wāṣṭe bāhir kharā hai.

usko bol kih kuchh jawāb nahīn.

hamāre ṭaraf se tumhāre ṣāhib ko salām bolo.

tum darzī kū ghar jānte.

ho ṣāhib jāntā hūn.

uske ghar ko jākar pūchho kih kiā sabab

abtalag ṣāhib ke naue kamīṣ na lāyā.

PAGE 16.

o (wuh) shākhṣ kāheko wahān kharā hai.

PART I.—PAGE 16—continued.

kahtā hai kih ṣāhib se kuchh bolne kā hai.
 achchhā usko bulā'o.
 ṣāhib bulātā hai.
 tum kiā chāhte hain. — kiā hai (lit. "what
 is it?").
 aek ghoṛā bechne ke wāṣṭe lāyā hūn khūwind.
 kiā zāt kā ghoṛā hai.
 ārabī ghoṛā hai ṣāhib.
 uskī ūmr kiā.

pānch baras ṣāhib.

jāndūr ghoṛā hai.

ho ṣāhib bahut jāndūr hai.

achchhā hamko dekhā'o.

us kī kīmat kiā hai.

sāt sau rupī'e ṣāhib.

zānū zakhm hū'e.

o (wuh) kuchh nahīn ṣāhib jahūz par se
 utarte so waqt kishtī men mar lage.

mol bahut hai — sāt saū rupī'e ke ghoṛā
 nahīn.

sach bolo kitne ko bechegā.

ṣāhib chhāh sau rupī'e se kam nahīn leongā.

PAGE 17.

tumhārā ghoṛā lejā'o ham ko zurūr nahīn.

ghorewāle ko ghoṛā ṭhalā'o bolo.

baṭlar ghāswālā ghore ko achchhā ghās nahīn

lātā is se bihtar na lāyā to us ke darmūh
 se chūr āne gunāhgārī le le'o.

ṣāhib main darhamesh usko tākīd kartā hūn
 merī bāt ko kuchh parwā na kartā.

tu hamāre kam kū nahīn tujhe barṭaraf karūn.

PART I —PAGE 17—continued.

mālī thore phūl toṛkar ghar ko lejā'o.
phūl toṛkar baṭlar ko de dāle ṣāhib.
hum tujhe deā so phūl kā bīnj kahāu perā.
o (wuh) jhār ke tale hai so gharē men dāle
ṣāhib.
bīnj pere chhah sāt roz hū'e lekin kuchh nikale
nahīn.
bīnj kharāb hain nahīn to chunteān un ko
uṭṭhā le gi'e ṣāhib.
ham aur thore bīnj tujhe deongā un ke sāth
rākh milā deo tub chuṇṭī nazdik na āwe.

PAGE 18.

bāgh ko pānī dālā.
thorā bākī hai ṣāhib.
yahān kiā perā hai.
gājār peūz aur mūle pere hain ṣāhib.
yih ānār kā jhār achchhī zāt kī hai.
ho ṣāhib bahut bihtar zāt kī hai thore roz men
uskā phal pakkā hongā.
yih zamēn khodkar chhoṭe chhoṭe pāt [yā
maṛī] banā'o.
thorā yaru us men milā dālūn ṣāhib.
ho ṭabele ke nazdik bahut milegā.
yih nīm kā jhār kuchh kām kā nahīn usko
nikāl dāl.
bāgh men kām bahut hai ṣāhib ke hukm hūā
to aek mazdūr ko bulā lā'on.
ho ṣabān aek mazdūr tere sāth lā'o.
kiā sabab se yih gulāb kā jhār sūkh giyā [yā
khushk ho giyā].
mujhe mā'lum nahīn ṣāhib shāyad demak jar
ko lage.
yahān ke nazdik kuchh ishḱ pechā milegā.

PART I.—PAGE 19.

ho — ṣāhib ke bāgh men bahut hai ṣāhib.
bāgh ke bārī bahut jā'ī men kharāb ho giyā
kahān kih zā'i^ā hūā durust karo.
potānī [yā wilāyatī mūng] kaise hote hain.
phūl nikalne shurū'ā hūā ṣāhib.
bāgh men kuchh podena hai.
ho ṣāhib.
nashte ke wāṣṭe thore wilāyatī pānī ke bhāje
toro.
yih darakht (jhār is more commonly used)
ke nechhe kī dālēn katar dālo ko'i shakhṣ
is taraf chalte sir ko lagte hain.
nawāb ke bāgh men achchhā mewa hai.
ho ṣāhib nihāyāt mazadār mewa hai.
wahūn kā mewa bech dālte hain.
ṣāhib chāhe to bāghwān mol ko deongā.
bechne kā hukm hai.
ho ṣāhib mā' mūl hai bahut ṣāhib log o (wuh)
bāgh se mewa kharīd karte hain.

PAGE 20.

aeḱ shakhṣ nāringī bechne ke wāṣṭe lāyā hai
ṣāhib.
achchhī kism kī hain.
ho ṣāhib bahut mitthī aur rasdār hain.

kal yih kandil (the English word lantern is
commonly used) durust thī āj kaisā phūṭī.
sāhib kal shām ko main phorā.
tum bahut ghāfil hai aur aek kandil bāzār se mol
le'o ham us kā mol tere darmāh sepakar le'on.

chhokrā — ṣāhib ke ghar ko jūkar pūchh
kih āj ṣāhib kā mizāj kis taraf se hai.

PART I.—PAGE 20—continued.

ṣāḥib ke naukar boltā kal ke roz ṣāḥib ke
tabiyāt nādurst thī par āj zara bihtar hai.
yahūn kā āb o hawā muūfik hai.
ho ṣāḥib bahut bihtar hai.

PAGE 21.

kiā sabab pānī kā kūza dhūp men rakhā
dūsre bār aisā dekhe to tujhe sazū deongā.
dhobī maile kapre lejāne ke lī'e āyā hai ṣāḥib.
uchchhā us ko de dālo aur istarī wāle ko bolo
kih ṣāḥib ke kapre barābaristarī nahīn kartā.

hamāre gharīyāl ko ko'ī hāth lagāyū.

main jāntā nahīn ṣāḥib.

gharīyāl bigar gī'e.

ṣāḥib bāhir giyā bād ko'ī kothrī ke andar na
āyā.

tu bahut ghāfil hai ham bārkhā sāmān kha-
bardārī karnā tujhe takīd deā lekin tū
hamārī bāt parwā nahīn kartā.

nahīn ṣāḥib main āp kī naukarī dil o jān se
(with heart and soul) kartā hūn.

khabardār agar ham tujhe nikāl deā to ā'inda
pichtāwegā.

PAGE 22.

chirāgh men dālne ke wāste kiūn khopre kā
tail na lāyū arandī kā tail roshanī barābar
nahīn detā.

bazār men nariyal kā tail nahīn miltā ṣāḥib.

ham gharīyāl banāne dekar bahut roz hū'e
bihtar hai kih tū jākar gharīyāl banānewale
ko bulā lāwe.

PART I.—PAGE 22—continued.

baṭlar regiment ko kūch kā hukm jald āwegā
bihtar hai kih tū abhī safr ke tiyārī kare.

derā durust karne ke wāste darzī log ko bulā
lū'on ṣāḥib.

ho bulā lū'o lekin pahile dekho dere ke shaletē
achchhe hain kih nahīn.

main kal dekhā ṣāḥib aek shaletā kuchh kām
ka nahīn dusron men zara zara kām hai.

jo tāt shaletē banāne zurūr hai so bazār
se le leo.

baṭlar ham ko aek khalāṣī honā tum talāsh
karo.

ae k kabil khalāṣī regiment ke line men hai
ṣāḥib.

PAGE 23.

usko bulā bhejo.

usko dera kharā karnā bolo.

dere ke mekhān bas nahīn ṣāḥib.

achchā thore mekhān bazār se mangwā'o.

yih mekhcha kām kā nahīn bahut purānū hai.

ham sune kih is mulk men petal bahut sustā
hai is lī'e aek buṛī chilamchī banāne
chātā hūn.

baṭlar ghorewāle ko tākīd kar ghore kā asbāb
bahut mailā hai kiā sabab har roz sāf
nahīn karta.

roz roz sāf kartā hai ṣāḥib.

achhengā par barābar sāf na kartā.

main kal bandūḳ se do bār urāyū chhokre ko
bol kih dhokar sāf karo.

PART I.—PAGE 23—continued.

*jildgar ko bulā'o hum do kitāb jild bandhānū
chahte hain.*

*ṣāhib yahān jildgar fakt aek ādmī hai is
sabab se o (wuh) bahut mol mangtā.*

PAGE 24.

main lāchūr hūn kitāb jild karnā zurūr hai.

o (wuh) jildgar kiā zaṭ kī hai.

ṣāhib o (wuh) chaṭṭekār hai.

o (wuh) achchhī taraḥ se jild kartā hai.

ho ṣāhib bahut pakkā kām karnewālū hai.

*kotwāl ko bol bhej kih ṣabūn nahīn parsūn
(or parsū) mandwā banāne ke wāṣṭe aek
barha'ī aur chhah mazdūrān ṣāhib ko honā
hai.*

kuttewāle ko rawāna kiyā ṣāhib.

*kuttewālā boltā hai kih kotwāl chū'orī men
nahīn thā is wāṣṭe kotwāl ke piyāde ko
ṣāhib kā hukm bol deā.*

*baṭlar bazār ko jākar mandwe banāne ke
wāṣṭe lakṛeān aur bāns kharīd karo.*

mandwa kitne barū honā ṣāhib.

*bīs kadam chaurā aur itne unchā honā kih
kisī sirdār ke gārī uske nechhe ā jā sake.*

barha'ī aur mazdūrān ā'īe hain ṣāhib.

PAGE 25.

achchhā.

*barha'ī māpne ke wāṣṭe lakṛeān sab zamīn
par rakh de'o aur kahān kahān thām honā
hai wahān nishān karo.*

PART I.—PAGE 25—continued.

*lakṛeān sab barābar rakḥkar thām ke wāṣṭe
nishān kar deā ṣāhib āp dekhenge.*

*o (wuh) bahut barābar hai ab tumhārā hai
so kām karo.*

*baṭlar do ādmī thām khare karnā bas hain
dūsre jīnne bāns chūrkar taṭṭe banāne de'o.*

barha'ī ye thāmān tere basole se chīl dālo.

*ye āre dālṭe so lakṛeān men rozan chhoṭe
hain unko ūlī se aur zara khodnā.*

mandwe kā kām ho giyā ṣāhib.

*achchhū barha'ī aur mazdūrān ko mūdūrī de
dālo.*

barha'ī ko aur kuchh kām hai ṣāhib.

ho usko yahān ā'o bolo.

*barha'ī murgli-khāne ke darwāze men aek
didḍī banā'o is wāṣṭe kih jis waḳt bare
darwaze ko kulf kiyā didḍī men se mur-
gheān ko āne jāne kā rāstā howe.*

PAGE 26.

yih kaunse kism kī lakṛī hai.

sāgwan kī lakṛī hai ṣāhib.

is namūne ke mūāfik aek ṣandūk banā'o.

*mere hāṭh se aisā kām na ho saktā ṣāhib main
kheṛe kā barha'ī hūn.*

tum kiā wāṣṭe āyā.

*naukrī ke wāṣṭe āyā hūn ṣāhib main sunā
kih ṣāhib ho aek maiṭī honā hai.*

tū naukrī chhoṛkar kitne mahīne hū'e.

karīb tīn mahīne ṣāhib.

tū kis kā naukar thā.

main ——— ṣāhib ke maiṭī thā ṣāhib.

PART I.—PAGE 26—continued.

ṣāḥib kūheko tujhe barṭaraf kiyā.

ṣāḥib wilāyaṭ ko giyā hai main ṣāḥib ke
sarinjām jhāz par pahunchā deā bād hukm
liyā.

madrās se nikalkar kitne din hū'e.

ab aek mahinā hūā ṣāḥib.

tere sage ṣudre ko'ī yahān rahte.

ho ṣāḥib merū bhū'ī ṣāḥib ke riḥmanṭ men
sipāhī hai.

PAGE 27.

tū kitne baras — ṣāḥib kī naukrī men thā.

sūra tīn baras ṣāḥib.

tere pās kuchh karektar hai.

ho ṣāḥib bahut hain.

ham ko batā'o.

achchhā ham tujhe rakhūngā ṣabān ā'o.

nawā maiṭī āyā hai ṣāḥib.

achchhā gaḍaun ke sāmān uske ḥawāle karo.

baṭlar ham kal ke roz harāj men thoṛe asbāb
mol leā tum ye sūra pachās rupī'ī lekar
wahān ke riṭar ko de dālo o (wuh) shakhṣ
ham leā so sāmān tum ko dīlā dewe.

ṣāḥib chhiṭṭī deā to hamārā kām jald karegā
nahīn to bahut waḳt rahnā paregā.

PAGE 28.

baṭlar ṣabān fajr aek ṣāḥib thoṛe roz yahān
rahne ke wāṣṭe ātū hai das ghanṭe ke waḳt
nāshṭa tiyār honā abhī chhokrā aur maiṭī
ko hukm de'o kih o (wuh) kothrī khālī
karke ṣāḥib ke wāṣṭe tiyār karo.

PART I —PAGE 28—continued.

— ṣāḥib ke naukar apne ṣāḥib ke sāmān
lekar āyā hai khāwind.

kothrī tiyār kiyā.

ho ṣāḥib tiyār hūā.

ṣāḥib ke sāmān o (wuh) kothrī men rakh de'o
kahkar o (wuh) ādmī ko bolo.

shaiḥ ādam ke dokān ko jākar aek dasta
khatt likne kū kāghz le ā'o.

ḥawāldār riport bolne ke li'e āyā hai ṣāḥib.
usko bulā'o.

ṣāḥib kumpanī kī riport sab barābar hāi āj
fajr rol kāl men sipāhī rāmsāmī ghair
ḥāzīr thā.

PAGE 29.

ab lien men hai.

nahīn ṣāḥib.

o (wuh) phir āyā turt ham ko khabr de'o.

ṣāḥib hukm hai shām ko rol kāl men kumpanī
ke jawānon ke kapṛe wagḥaira sab dekhnā.
bahut achchhā sūbedār ṣāḥib ko bolo kih ṣāḥib
kumpanī ke sāmān ko dekhenge.

ṣāḥib shām ko rol kāl (the words “regi-
mental orders” are sometimes omitted
by the havildars when reporting) fajr
panishmanṭ paraed hai turturī sūra pānch
aur chhah ghanṭe ke waḳt — ṣāḥib be
(B) kumpanī men dākhil hai.

ḥawāldār ghair ḥāzīr hūā so sipāhī phirāyā
hai.

ab tag nahīn āyā ṣāḥib.

PART I.—PAGE 29—continued.

rijmanṭ ārdar ṣāhib shām ko kuchh nahīn
fajr kumpanī kampanī drīl turturī top chūṭe
 so waḳt aur adhe ghanṭe us ke pechhe bāra
 ghanṭe ko darmāhe kā ḥukm hūā.
sūbedār ṣāhib ko hamāre ṭaraf se salām
 bolkar kaho kīḥ ṣāhib kā ḥukm hai
kumpanī sūth lekar āj aek ghanṭe ke waḳt
ṣāhib ke ghar men ḥāẓir honā.

PAGE 30.

ṣāhib kā ḥukm ke muāfiḳ kumpanī ḥāẓir-kiyā.
 bahut achchhā sūbedār jawānon jhūṛon ke
 tale baiṭhā'ō.
 chhokrā sūbedār ṣāhib ke wāṣṭe kursī rakho.
 baiṭho sūbedār.
 ḥawāldār rūpi'ī sab ginne.
 ho ṣāhib sab barābar hai.
 pahile sikshan ke jawānon ko bulā'o aur
 ḥawāldārān ko bolo aur kisī ko ghar ke
 nazdīk āne mat de'o.
 ḥyāt khān tumhārā darmāh pahilā glās kā
 sipāhī nau rūpi'ī hai us men se pakar leā
 dhobī hajjām ke wāṣṭe pānch āne chār pā'i
 shaṭranjī ke wāṣṭe chār āne tumhārā bāḳī
 darmāh āṭh rūpi'ī chhah āne āṭh pā'i hai.
 sab barābar hai ṣāhib.
 tumhārā bāḳī darmāh milā.
 ho ṣāhib.
 ye do kitāb men terā dast~~khatt~~ karo.

PAGE 31.

main na likh saktā ṣāhib merā nishān karūn.
 sipāhī mahammad tippū ko bulā'o.

PART I.—PAGE 31—continued.

ḥāẓir. — maujūd.
 tumhārā darmāh chār wān glās kā sipāhī sūt
 rūpi'ī hai us men se pakar leā dhobī hajjām
 ke wāṣṭe pānch āne chār pā'i shaṭranjī ke
 wāṣṭe chār āne tumhārā bāḳī darmāh chhah
 rūpi'ī chhah āne āṭh pā'i hai.
 nahīn ṣāhib shaṭranjī kā ḥisāb chuk giyā.
 aisā nahīn dekho kitāb men ḥisāb likhā hai
 shaṭranjī kā mol aek rūpi'ī pānch āne chār
 pā'i tīn mahīne tumhārā darmāh se pā'olā
 pā'olā pakar leā is mahīne pā'olā pakar
 letā jumla aek rūpi'ī bāḳī pānch āne chār
 pā'i āte mahīne pakar lenā hai.
 pahilā aek bāḳī ham ko denā hai ṣāhib.
 nahīn chhah mahīne ke āge o (wuh) bāḳī
 tujhe deā yahān kitāb men likhko hai aur
 terā nishān karko hai.

PAGE 32.

ho khāwind sach bāt hai main bhūl giyā
 muāf karo.
 tamān jawānon ko darmāhā de ḍāle.
 ho ṣāhib siwā'e jawānon jo naukrī par hain
 aur do sipaheān jo āspitrī men bīmār hain.
 ḥawāldār bāḳī paisā sab barābar hai.
 ho ṣāhib ham ḥisāb karkar sub barābar hai
 —āp ḥisāb dekhenge.
 paisā sab thailī men ḍalkar muhr karo.
 ṣāhib ke pās kuchh lākh hai.
 ho hamāre mez par lākh kī battī hai.
 muhr ḍālne ke wāṣṭe āp ke muhr mujhe dilā'o
khāwind.
rijmanṭ ārdar ṣāhib shām ko rol kāl fajr laiṭ

PART I.—PAGE 32—continued.

mārchīng ārdar paraed hai turturī sawā
pānch paune chhah ghanṭe ke waqt bajānā
kampanī kampanī se do do jawān kurṭe sene
ke wāsṭe korṭar māstar ṣāhib ke ghar ko
bhejnā hukm hai.

achchhū do bihtar jawān bhej de'o.

PAGE 33.

scnewāle jawānūn āj naukrī par haīn ṣāhib.

badlī hū'ī bād bhej de'o.

rijmanṭ kū hukm ṣāhib shām ko rol kāl fajr
gārd montīng paraed hai turturī pānch aur
sārhe pānch ghanṭe ke waqt ful dres kū
hukm hūā.

rijmanṭ ārdar ṣāhib shām fajr rol kāl fajr
grenadīr aur laeṭ kumpanī ko golī kī fier
hai.

har aek jawān ko kitne ṭoṭe.

tīn tīn ṭoṭe ṣāhib fāṣila pahile bār assī kadam
bād sau kadam.

ṣāhib āj golī kī fier men aek sipāhī kī
bandūk kī nallī phūṭ gi'ī.

o (wuh) sipāhī ko kuchh zakhm lagā.

ho ṣāhib uske hāth ke do ungleān tuṭ gi'e.

ḍaktar ṣāhib usko dekhe.

ho ṣāhib marham paṭṭī karkar āspitrī ko
rawāna kiyā.

PAGE 34.

aur kisī ko mūr lage.

nahīn ṣāhib.

kiā sabab se bandūk kī nallī phūṭ gi'ī.

mujhe mālūm nahīn ṣāhib log bolte haīn kih
 bahut purānī bandūk thī.

PART I.—PAGE 34—continued.

rijmanṭ ārdar ṣāhib shām ko rol kāl fajr
fīld aeksirsez aur khālī ṭoṭi kī fier hai
flānk kumpaneān ko bīs bīs ṭoṭe bāḳī kum-
paneān ko bāra bāra ṭoṭe kū hukm hai turturī
pānch aur sārhe pānch ghanṭe ke waqt.

muṣlis sipāhī kishnamā hamarī kumpanī kū
āspitrī men bīmār hai apne kumak ke
wasṭe aek sipāhī nangtū.

is bābat men ḍaktar ṣāhib kuchh hukm de'e.

ho ṣāhib hukm de chuke.

hamarī kumpanī men us kū dostān haīn.

ho ṣāhib sipāhī karpannā se barī dostī rakhtā
 aur o (wuh) sipāhī kumak denā rāzī hai.

bahut achchhū hukm hai.

PAGE 35.

rijmanṭ ārdar ṣāhib shām fajr kuchh nahīn
fajr se hindū log ko tīn roz kī razā hai.

sipāhī ahmad khān hamāre pās bhejo.

sipāhī almad khān ākar boltū hai kih ṣāhib
bulā bhejū.

usko āne de'o.

tū nāikī ke imtiḥān de sakta hai.

ho ṣāhib main de saktū.

thoṛe roz men aek lāns nāikī khālī hogā
 hamarā irāda hai tere nām surfarāznāme
 men dākhil karnā.

ṣāhib hamārā mā bāp hai.

kumpanī kī riporṭ ṣāhib nāik murād khān aur
sipāhī mutūsāmī bīmār hokar āspitrī men
dākhil hūe sipaheān shaikh ādam aur
bhemā de (D) kumpanī ko badlī hū'e kuchh
ziyāda nahīn.

PART I.—PAGE 35—continued.

āj fajr kī kawā'id men do jawān chūk gi'e so
un ko ajeṭan ḍrīl ko bhejo.
sipāhī nāgannā hamārī lien men ḥawāldār
shaikh sillar ko be sabab mārū.

PAGE 36.

kab.
abīch ṣāhib.
kō'ī shāhidān hain.
ho ṣāhib bahut sipāheān ḥāẓir the.
usko pahre men ḍālo ham karnal ṣāhib ko
riport karenge.
ṣāhib hamārī kumpānī se aek sabdiwizhan
nawe sirdūrān ke ḍrīl ke wāṣṭe ṣabān fajr
bhejnā ḥukm hai.
āj shām ke rol kāl men sipāhī buḍhan khān
jamādūr ko sakht gālī deā.
hamāre ṭarāf se jamādūr ṣāhib ko salām
bolkar kaho kih ṣabūn das ghanṭe ko sipāhī
buḍhan khān ṣāhib ke ghar ko bhej de'o
āp bhī ḥāẓir honā.
sipāhī ram sing jo kied men pare ḍrīl ko nahin
jāongū karkar hujjat hartā hai ṣāhib.
achchhā us ko takīd de'o ḍrīl ko na giyā to
sazā pūwegā.
ajeṭan ṣāhib yih sipāhī sazā ke wāṣṭe ṣāhib ke
pās bhejā hai.

PAGE 37.

us kā kiā taḳṣīr hai.
gārd monṭing men us kā ḍres mailū thū.
kaunse iskūrd kā sipāhī hai.
tīnwān iskūrd kā jawān hai ṣāhib.

PART I.—PAGE 37—continued.

iskūrd ḥawāldār ko bolo kih ṣabūn das ghanṭe
sipāhī rangasāmī ko nāpsāk bandhākar
ṣāhib ke pās lejūnā ḥukm hai aur ḥawāldār
ko takīd karo ḍres achchhe ṭarah se dekh
lenā.
sipāhī kāsīm khān jawā khelne ke sabab apne
ḍres ke sāmān bech ḍālā.
ṣabūn das ghanṭe us ko iskūrd ke ūhdewāle
ke sūth hamāre ghar ko lū'o ham kamānding
āfīsar ṣāhib ke pās lejāenge.
sipāhī ḥaidar khān kē āurat [yā jūrū] bacha
jinkar mar gi'ī usko garne ke li'e das jawān
kumak mangtā ṣāhib.
ṣāhib sipāhī shaikh sillār apne bache ke
khatne ke li'e tīn roz kī razā mangtā hai.

PAGE 38.

kal ke roz sipāhī parmālū āspitrī men europīn
de āfīsar se faryād kiyā.
kis li'e faryād kiyā.
dhobē uske kapre nahin dhoyā kahā.
jis waqt hamārī kumpanī ke jawānon āspitrī
men bīmār hain kiā sabab tum roz roz
khabr lene ke wāṣṭe nahin jāte.
main har roz khabr lene ke wāṣṭe jātā hūn
khāwind lekin sipāhī parmālū dhobē ke
upar kuchh faryād nahin kiyā.
achchhā us kā darmāh dhobī ko mat de'o o
(wuk) sipāhī āspitrī se nikāl deā to dono
hamāre pās lā'o.
sipāhī siyad ḥusain trichanāpalī ko jāne ke
wāṣṭe ḍera mahīne kī razā mangtā.
kiā sabab.

PART I.—PAGE 38—continued.

apnī shādī ke wāṣṭe kapre mol lenū.
 sipāhī karpannā kū barṭaraf kī chīṭṭhī ū'e is
 wāṣṭe ajeṭan ṣāḥib apne pās usī lā'o kahe.

PAGE 39.

hamārī kumpanī kū sipāhī shaikh farīd
 chārwin kumpanī ke sipāhī dilāwar khān se
 ḳaṣīya kiyā.
 ḳaṣīya kis tarah shurūā hūā.
 aek gāonwālū kahtā hai kih dono sipāheānuske
 ghar ke nazdīk ganjefa khelte the aek kuchh
 daghābūzī karkar dūsrā usko gālī dene
 lagā tab dono ke bechmen gālī gulīj hūe.
kumpanī ke ripot ṣāḥib aek sūbedār aek
 jamādār chār hawāldār chālīs par do
 fīl.
 ṣāḥib sipāhī bhagat rāo kū sir phirtū hai
 hukm hūā to rīr ko bhejūngā.
 yih sipāhī gārd ke darmiyān de āfīsār āte so
 waḳt ghair ḥāzīr thā.
 kal rāt ko sipāhī ḥusain beg hamāre lien men
 nishe ke ḥālat men thā wilayattī de ke
 sirdār usko pahre men rakhwā deā.
 kisī ko mālūm hai dārū kahān se milā.

PAGE 40.

ho ṣāḥib aek gharī ke rāstā lien ke pahilewar
 aek tārī ke dokūn hai.
 faḳīr ke makān ke nazdīk hai.
 ho khāwind zara pahilewar hai.
 o (wuh) sipāhī gūnjā petā.
 ho ṣāḥib petā.

PART I.—PAGE 40—continued.

sūbedār āj shām ke rol kal men sipaheān ke
dres ke sūmān dekho kuchh kam rahe to
 ham ko bolo.
 ṣāḥib ke hukm ke mu'āfik tāmām kapre
 waghaira dekhā.
 kuchh kam hai yā sab barābar hain.
 ṣāḥib do sipāhī ke pās āngrekhe nahīn aek
 sipāhī ko aekhī romāl hai aur aek sipāhī
 ke pās gi'e baras ke kurta aur dres ke
 bāsan nahīn.
 sipāhī chānd khān kū ghar rāt ke bāra ghante
 ko jal giyā.
 sūbedār kiā sabab hamārī kumpanī ke
 sipaheān ḳawāid ke waḳt bātān karte hain.

PAGE 41.

main hamesha tūkīd kartū hūn lekin sipaheān
 us bāt ko parwā nahīn karte ṣāḥib do tīn ko
 sazā deā to sab chup rahīn.
 jawānān ko tūkīd karo phir bātān ki'e to
 main tamān kumpanī dril ko bhejūngā.
 takīd karūngā ṣāḥib.
 sipāhī hunūr khān ṣāḥib se kuchh ārṣ karnā
 hai.
 hunūr khān tumhāre ārṣ kiā hai.
 dīndīkal ko jūne ke wāṣṭe do mahīne kī raṣā
 honū ṣāḥib.
 tum jānte nahīn karnal ṣāḥib kisī ko raṣā ke
 wāṣṭe mat lā'o kaḥkar tūkīd de'e.
 ho ṣāḥib main sunā lekin merā kām bahut
 zurūr hai ṣāḥib mihrbānī kiyā to albatta
 raṣā milegā.

PART I.—PAGE 41—continued.

karnal ṣāhib kā ḥukm kaisā ṭāl denā main
lāchār hūn.

hamārī kumpanī kā sipāhī dā'ūd beg āj
sīk absant se phir āyā.

kitne roz sīk absant men rahā.

chhah mahīne ke upar hūe ṣāhib.

PAGE 42.

achchhā uskī bandūk dabba dū'ālī waghaira
rijmant iṣṭor se lekar de'o.

ṣāhib rasīd deā to kortar mastar ṣāhib sipāhī
ke sāmān iṣṭor se dilā dewe.

yih sipāhī ajeṭan ḍril ko jānā ṣāhib.

albatta māmūl ke mū'āfik jānā.

ṣāhib āj talwār kī ḳawā'id men ḥawāldār lāl
khān chūk giyā.

achchhā o (wuh) ḥawāldār ko lien men
talwār kī ḳawā'id sekhā'o.

ṣāhib āj fajr kī ḳawā'id men yih jawūn ke
bandūk kā kunda ṭūt giyā.

o (wuh) kis ṭarah se ṭūt giyā.

ṣāhib rijmant dabbal mārch jāte so wakt main
ṭhokar khākar gir paṛā uṭhe bād main
dekhā kih bandūk kā kunda ṭūt kar thā.

sūbedār tum is kumpanī ke haraek jawūn ko
khūb jānte.

ho ṣāhib haraek jawūn se khūb wāḳif hūn.

ṣāhib sipāhī bāwā ṣāhib āj fajr apnī bandūk
ṣāf karte so wakt gaz ṭor dālā.

PAGE 43.

o (wuh) gaz kaisā ṭūṭā thā tum kuchh daryāft
kī'e.

PART I.—PAGE 43—continued.

ho ṣāhib daryāft kiyā bāwā ṣāhib kahtā hai
kih bandūk kī nalī ṣāf karte so wakt gaz
uske hāth se khisle aur patthar par mār
khākar ṭūt ko pare.

sipāhī manṣūr khān ṣāhib se kuchh ārz karne
ko āyā hai.

tumhārī ārz kiā hai.

merī beṭī kī shādī ke wāṣṭe das hun ḳarz
mangtā ṣāhib.

hamāre pās paisā nahīn ko'i bazār wālā tujhe
ḳarz denā rāzī hai.

ho ṣāhib āp ḥukm deā to bazār wālā mutūsūmī
ḳarz denā razi hai.

tum har mahīna usko kitne denā.

uskā beāj aur aḥḥā'i rupī'e āṣal ke mahīna
mahīna denā ḳarār kiyā.

ṣāhib madrūs se hamārī rijmant ke wāṣṭe tīn
gāyī kurṭe bhare hūe ā'e hain lekin kilāe
ke darwāze kū pahrewālā baghair ḥukm
nahīn chhoṭā.

PAGE 44.

ṣāhib rijmant ke wāṣṭe uawe shaṭranjī jo ā'e
kumpanī kumpanī ko bānṭne kā ḥukm hūā.
kab sipāheūn ko denā.

ṣābān fajr sāt ghante ke wakt ṣāhib.

hamārī kumpanī ko kitne shaṭranjī honū hai.
tīs par pānch ṣāhib.

sūbedār ṣabān fajr īs jawānān ko shaṭranjī
honū hai iṣṭor ko lcjā'o main bhī ātā hūn.

ṣabān hum ko naukarī hai khāwind.

kuchh parwā nahīn jamādār ko bolo jawānān
ke sangāt iṣṭor ko jānā.

PART I.—PAGE 44—continued.

ṣāḥib yih do sipāhī bahut bachkachwāle hain
is li'e apne bachon ko pinshan bā'ī ke
naukarī men rakhne ūṛz karte.

mar gi'e so sipāheṁ ke buche bahut hain is
waste karnal ṣāḥib dūsre bachon ko nahin
likhtā.

tamūm gārḍān men sipaheṁ āṭh ghanṭe fajr
shūm chār ghanṭe tag lāl kurṭe nikālkar
āngrekhe pahinne kā ḥukm hū.

PAGE 45.

kiā sabab aisā ḥukm milā.

dhūpkāle ke mausim men yahān ke dastūr
hai ṣūḥib.

sūbedār is gārḍ men kitne jawan hain aur
pahrewāle kahān kahān khare ki'e hain.

ṣāḥib aek ḥawāldār do nāik chaubīs sipāhī
aek drambar [yā ṭambūrwalā] chūr pahre
dete aek pahrewālū gārḍ ke sāmne banduk
khabrdārī kī li'e kharā hai dūsre gārḍ
ke peche hai tinwān [yā tīsrā] kilāe ke
darwāze ke nazdik kharā hai chārwan [yā
chauthā] pahrewālū gārḍ ke ḥawāle men
hain so ḥaideṁ khabrdār kartā.

fīld āfīsār gārḍ dekhne ke waste kab ātā hai.
shām pānch ghāṇṭe ke bād ātā ṣāḥib.

sūbedār tum ko tamān gārḍān se riport
kāunse waqt pahunchtī hai.

PAGE 46.

shām sūrhe chār ghanṭe ke waqt tamām
gārḍān ke ūḥlewāle riport bhejte hain
khāwind.

PART I.—PAGE 46—continued.

aeḥī waqt khānā khāne ke li'e kitne jawān
chhoṛne kā ḥukm hai.

gārḍ tīn ḥiṣṣā karke dīn ke āṭh ghanṭe aur
shām chār ghanṭe ke bīchmen aek aek ḥiṣṣa
chhoṛne kā ḥukm hai ṣāḥib.

khānā khāne ko kahān jāte hain.

apne patālam ke lien ko jāte hain ṣāḥib.

rāt ko kis ṭarah khānā milte.

apne apne log khānā lien se lekar āte hain
aur jawānūn gārḍ se zara dūr jākar khānā
khāte.

sūbedār gārḍ ke jāwānūn ko tākīd karo kih
gārḍ tarn aūt sunte hī jald barābar khare
honā.

sūbedār tum rāt ko geāra ghanṭe ke waqt
raund jānā.

PAGE 47.

sūbedār tum sune kih — rijmanṭ — ko
jāte so waqt pachās jawān wabā se
mar gi'e.

ṣabān fajr pānch ghanṭe ke waqt brikaid ke
gracnaḍīr aur laiṭ kumpaneṁ dushman ke
lakaṛkoṭ par ḥamla karne kā ḥukm de'e.

achchhā dushman ke ṭaraf kitne lakaṛkoṭ hain
so tum kuchh sune.

bhedī se mālūm hū kih chūr lakaṛkoṭ hain.

yahan se dushman kā kilā kitne dūr hogā.

shumār sāt gharī ke rāsta hai ṣāḥib.

sūbedār tum ko mālūm hai dushman ke kilāe
ke aṭarāf khandak hai yā nahin.

PART I.—PAGE 47—continued.

ho ṣāhib khandaḥ hai par in dinon men us
uen pūnī nahīn.

riḡmant ārdar ṣāhib shām kuchh nahīn fajr
pikaṭ drīl turturī sawā pānch paune chhah
ghaṇṭe ke waḡt bīswīn tūrīkh ko patūlam
trichināpalī ko jānā ḡukm milā.

PAGE 48.

achchhā tum daryāft karo hamārī kumpanī
ke sipaheān ko kitne gūrī ḡurūr hain.

main daryāft karkar ṣabān bolūngā ṣāhib.

riḡmant ārdar shām fajr kuchh nahīn shām
ko lien kitain kamṭī karne kū ḡukm milā
hamārī kumpanī ko tīs par pānch gūrī
ḡurūr hain ṣāhib.

bahut khūb kamesarī ṣāhib ḡureūn bheje to
hūm jawānūn ko dilā dewenge.

hamārī kumpanī ke gharān ko barābar
nambar dāle.

ho ṣāhib kal ke roz sab gharān ko barābar
nambar dāle the.

sipaheān trichināpalī ko jānā khūsh hain.

ho ṣāhib trichināpalī ke mulk bahut achchhā
aur sastū hai lekin sipaheān ko bahut sakht
naukarī hai kiūnkih gārḡān ziyāda aur
kilāa lien se dūr hai aur bhī hafte men do
būr brikaid ḡawāid hai.

PAGE 49.

riḡmant ārdar ṣāhib shām ko rol kāl fajr
kūch — ko das gharī ke rasta jīnral sārhe
tīn ghaṇṭe aur asambli chār ghaṇṭe ke waḡt
ḡukm hai.

PART I.—PAGE 49—continued.

riḡmant ārdar ṣāhib shām ko rol kāl fajr
maḡūm ṣabān shām tīn ghaṇṭe ke waḡt
jamādānī gārḡ āge jāne kū ḡukm hai.

ṣāhib yih sipāhī kī gārī raste men ulaṭ ḡīī
pīchhe āne kū ḡukm mangtū hai.

riḡmant ārdar ṣāhib shām ko rol kāl fajr
mārḡh — ko pandrah mail jīnral paune
do ghaṇṭe aur asambli sawā do ghaṇṭe ke
waḡt bajānā aur ḡukm hai kih rāt bāra
ghaṇṭe ke bād riḡmant nikale talag ḡureūn
āge nahīn jūne denā kiūnkih rasta bahut
chhoṭā hai.

jawānon ko bolo āj rāt ko bach kach rawāna
karnā bihtar hai chāndnī rāt hai.

PAGE 50.

ṣāhib āj ke manzil men sipāhī kishnamā kī
āurat bacha jine lekar āne ke wāste dūlī
mangtū hai.

ham dāktar ṣāhib se bolkar dilūwenge.

ṣāhib āj ke manzil men sipāhī ismāīl beg ke
gūrī girkar uske bache kū hāth tūt giyā.

dāktar ṣāhib ke pās le giyā.

ho khāwind dāktar ṣāhib patṭe lagākar band
kiyū aur bole bahut khābardār kare to
thore roz men durust ho jūwe.

achchhā tīn paraīd kī razā hai main karnal
ṣāhib se bolkar pīchhe āne kū ḡukm
dilūngā.

riḡmant ārdar ṣāhib shām ko rol kāl fajr
kūch — ko ageāra mail jīnral sārhe tīn
ghaṇṭe aur asambli chār ghaṇṭe ke waḡt
ṣabān shām rol kāl ke waḡt kūle sirdūrān

PART I.—PAGE 50—continued.

banduḡ ḡabbe dū'ālī sab dekhnā chārshambe
ke roz inspikshan paraid howengā.

ṣāḡhib hamārī kumpanī kā sipāhī sarwar khūn

bazār men ṭaṭṭā kiya.

yih kaifiyat ajeṭan ṣāḡhib sune.

PAGE 51.

ho ṣāḡhib ajeṭan ṣāḡhib tumhāre pās bhejwā
deā.

rijmanṭ ārdar ṣāḡhib shām ko inspikshan
paraid hai turturī sārhe chār aur pānch
ghanṭe ke waḡt fajr kūch trīchināpalī ko
pānch ghaṛe ke rasta jinral paune pānch
asambli sawā pānch ghanṭe ke waḡt bajānā
ḡukm hūā.

ṣāḡhib hamārī kumpanī ke wāṣṭe aek lien de'e
us men thoṛe gharān achchhe hain thoṛe
purāne hain.

achchhā sūbedūr ko bolo bachkach-wūlon
ko achchhe gharān aur muflis sipāheūn ko
purāne gharān denā.

tamān jawānon ko gharān bānṭe.

ho ṣāḡhib bānṭ de'e par chār jawān ko gharān
nahīn.

achchhā main kortar mastar ṣāḡhib ko bolūngā.
sipāhī kaiser sing ardarlī ḡawāldūr se kaṛiya
kiyā kiūnkih lien men barābar ghar nahīn
milā.

kuchh ḡāleān deā.

ḡālī na deā ṣāḡhib bahut be-adabī kī bātān kiyā.

dono hamāre pās lekar ā'o.

PART I.—PAGE 52.

SURGEON'S VISIT TO THE HOSPITAL.

dressar — ṣāḡhib kahān hai.

ṣāḡhib kū ḡukm ke mūāfiḡ jinral dāktar ṣāḡhib
ke ghar ḡo giyā hai.

āj ko'ī bīmār log āspitrī ko ā'e.

ho khāwind tīn sipāheūn ā'e hain.

tum ko kiā maraḡ hai.

ṣāḡhib mujhe do roz se tap ātī hai.

ṭhand bhī ātī hai.

nahīn ṣāḡhib faḡt tap ātī hai.

bhūkh barābar lagtī.

ho ṣāḡhib par khānā nahīn khā saktā.

tum ko khānā kaisū mā' lūm hotā.

munh men khānā le'e to kaṛwā mā' lūm
hotā.

tum ko bahut pī'ūs hotī.

ho ṣāḡhib bahut pī'ūs hotī.

achchhā tumhārī jīb batā'o.

nabḡ dikhā'o.

PAGE 53.

tum ko kiā bīmārī hai.

ṣāḡhib mujhe kān men bahut tīrak hai.

āḡe tum ko kān kā dard kabhī paidā hūā.

ho ṣāḡhib do baras ke āḡe yihī dard āyā thā.

kaun ilāj ke'e.

ṣāḡhib aek kālū admī ilāj kiyā.

tum ko kān men kabhī kabhī pīp nikaltā thā.

dard paidā hone ke āḡe pīp nikaltā thā.

bahut khūb main uskū ilāj karūngā.

PART I.—PAGE 53—continued.

tum ko kiā shikāyat hai.

ṣāḥib mere hāth pā'on men jalhan haī aur rāt

ko barābar nīnd nahīn lagtī.

kab se yih bīmārī tum ko dekhū'ī de'e.

ṣāḥib main rijmant ke hamrāh jhāz sawār

hokar — ko giyā tab se yih bīmārī paidā

hū'ī.

wahūn ko'ī dāktar ṣāḥib nahīn dekhe.

ho ṣāḥib dekhe bahut ilāj ke'e par kuchh

fā'ida na hū'ā.

yih shakhṣ kiā sabab langartā hai.

ṣāḥib us kā pā'on mauj khūyā.

PAGE 54.

mauj khākar kitne roz hūe.

tīn roz hūe ṣāḥib.

tū kuchh ilāj kiyā.

pā'on ko khūb ragarkar garm pūnī se dhoyā

kiyā.

tujh ko kuchh bihtar mā'lūm hūā.

main samajhtā hūn kuchh bihtar nahīn ṣāḥib.

dressar āth jonkān lagā'o.

tum ko kiā bīmārī hai.

ṣāḥib mujhe wā'ī ke sabab se aek pā'on akar

giyā.

kāle ādmī kī dawā āge kabhī khāyā.

do ~~in~~ ādmī dawā de'e bihtar na hūā ṣāḥib.

kiā wāṣṭe shurūā bīmārī ke āspitrī ko nahīn

āyā.

ham log ko āspitrī se bahut ḍar hai ṣāḥib.

PART I.—PAGE 54—continued.

achchhā terā ḍar main nikālūngā.

ṣāḥib mā bāp hai parwarish karnā.

PAGE 55.

āj tumhārī tabīāt kaisī hai.

ab bhī tap ātī hai ṣāḥib.

rāt ko kaunse waqt tap ā'ī.

das gānthē rāt ko tap ā'ī ṣāḥib.

kab tak tumhāre badan men tap rahī.

aek ganthe rāt tag rahī bād uṭar gi'ī ṣāḥib.

kuchh thand bhī ā'ī.

zara thand ākar chale gi'ī ṣāḥib.

achchhā kal ke roz tum julāb ko le'e.

ho ṣāḥib julāb ko leā.

kitne bār julāb hūe.

āth yā das bār julāb hūe ṣāḥib.

pā'ekhāne men kuchh pīlū haryā kasāfat

nikalū.

ho ṣāḥib haryā kasāfat nikalū par bahut

nahīn.

nabz dikhā'o.

jīb batā'o.

tum ko rāt ke waqt barābar nīnd ātī.

thorē waqt sotā hūn ṣāḥib bād ḥarūrat ke

sabab nīnd nahīn ātī aur ānkh jalte.

PAGE 56.

achchā āj bhī julāb le'o faqt gunjī pe'ā karo.

tum ko kiā bīmārī hai.

ṣāḥib wā'ī ke sabab se kamar men bahut dard

hai.

PART I.—PAGE 56—continued.

kuchh kālē ādmī ke dawā khā'e.
 ho ṣāhib aek ādmī se dawā khāyā par jaise
 kā taisā rahā hai.
 tum ko bhūkh barābar hotī.
 ho ṣāhib hotī khānā nahīn khā'e jātā.
 kiā ūlaṭ hotā hai.
 nahīn ṣāhib jī matlātā aur chhātī jaltī.
 achchhū tum pahile ūkhāl ko leo.

is ādmī ko kiā bīmārī hai.
 ṣāhib yih shakhṣ ko lahū kā morā hai.
 har roz kitne bār pā'ekhāne ko jātā.
 āṭh das bār jātā ṣāhib.
 sab waqt lahū partā.
 ho ṣāhib sab waqt lahū partā.

PAGE 57.

yih dekhā'ī dekar kitne roz hūe.
 chhāh roz yā sāt roz hūe ṣāhib.
 tū kiā khāne se lahū naṣar āyā.
 murghī kā sālan khāyā thā ṣāhib.
 lahū aur ā'ūn milkar partā.
 nahīn ṣāhib faqt lahū partā hai.
 rāt ko kitne bār pā'ekhāne ko jātā.
 chār pānch bār jātā hūn ṣāhib.
 achchhū tujh ko main dawā deūngā.

yih chhokre ko kiā wāṣṭe lūyā.
 ṣāhib uskā ūnt paidāish se shak hūā hai.
 tum us ko kiā karnā chahte.
 main chahtā hūn ṣāhib mihrbānī karkar
 senā.

PART I.—PAGE 57—continued.

yih chhokre kī ūmr sene ke wāṣṭe bas nahīn.
 ṣāhib ab se'e to jald durust howegā.
 sach agar se'e to bahut ronā nahīn.

PAGE 58.

nahīn ro'e sirekā main khabardārī karūngā
 ṣāhib.

yih sipāhī faṣd lene chahtā hai.
 kiā wāṣṭe faṣd kholne chahtā.
 agar faṣd nahīn khole to bīmār hongā karkar
 boltā.
 kiā us ko faṣd kholne ke ādat hai.
 ho ṣāhib har baras faṣd khulātā hai.
 achchhū ṣabān ā'o main faṣd khulūngā.

yih shakhṣ ke hāth pā'on akar gi'e ṣāhib.
 āge kabhī kālē ādmī kī dawā khāyā.
 ho ṣāhib kālē ādmī se dawā khāyā.
 kis bīmārī ke wāṣṭe dawā khāyā.
 wā'ī ke dard ke wāṣṭe khāyā ṣāhib.
 shāyad tujh ko o (wuh) ḥakīm pārā khilāyā.
 mujhe mā'lūm nahīn ṣāhib.
 jis waqt tū uskī dawā khāyā tab terā munh
 pakkā thā.
 ho ṣāhib munh pakkā thā.

PAGE 59.

albutta o (wuh) pārē kā aṣar thā.

is shakhṣ ko kiā hai.
 us ko māthā nikale ṣāhib.
 us ko bachpan men sīllā nahīn nikale.

PART I.—PAGE 59—continued.

ho ṣāḥib nikale.

us kā bichhānā aek ṭaraf dālo.

ṣāḥib kumak ke wāṣṭe us ko aek ārḍarlī honā
hai.

us ke dostān nahīn.

ko'ī nahīn faḳt yih ādmī muflis hai ṣāḥib.

ṣāḥib is jawān ko kuwat nahīn is lī'e ghar
ke bīmārī chahtā hai.

bahut achchhā hukm hai.

tum ko kiā maraṣ hai.

mujhe gaṇḍmālū hūā ṣāḥib.

yih gāṇḍmālū hokar kitne mahīne hūe.

PAGE 60.

ṣāḥib aek mahīnā hūā.

o (wuh) kuchh dard karte hain.

kuchh kuchh dukhte hain ṣāḥib.

tumhāre sagūn men kisī ko yih maraṣ thā.

ṣāḥib merī mā kitain yih bīmārī thī.

ab o (wuh) durust hūī.

nahīn ṣāḥib is bīmārī se o (wuh) mar gi'ī.

tum kis kām ke wāṣṭe yahān ā'e jī.

khūwand mere bache ko bahut julābān hote
hain.

us bache ke kiā ūmr hoge.

ṣāḥib dek baras ke ūmr hai.

rengtū hai yā chaltā hai.

ṣāḥib ab ghuṭne chaltā hai.

us ko dāntān nikale.

PART I.—PAGE 60—continued.

abīch aek dānt nikalā ṣāḥib.

daṛo mat us ko dānton ke sabab hagwān lagā.

ṣāḥib us ko kuchh īlāj karnā.

achchhū hamāre ghar ko lā'o main īlāj
karūngā.

PAGE 61.

tum ko kiā hūā hai.

ṣāḥib mujhe mūlam dikhā'ī deā.

shurūā hokar kitne roz hūe.

dikhā'ī dekar das roz hūe ṣāḥib.

tab se ab tag kuchh īlāj ke'e.

aek kūle ādmī se īlāj karāyā kuchh bihtar
nahīn ṣāḥib.

bahut khūb main tum ko dawū deūngā.

tum ko kiā dard hai jī.

gharīb parwar mujhe haul dil mā lūm hotā.

aīsī bīmārī āge kabhī tum ko paidā hū'ī.

ṣāḥib tīn bāras ke āge dewāna hūā thā.

tab kaun tum ko durust ke'e.

madrās men aek ḍāktar ṣāḥib durust ke'e.

main samajhtū hūn tum ko ab ṣafre kā
ghalba hūā.

nahīn ṣāḥib mujhe ko'ī jādū ke'e hain.

chup raho yih kiā nādūnī bāt hai.

PAGE 62.

ho ṣāḥib is riḡmanṭ men mere bahut dashman
hain.

achchhā kuchh parwā nahīn tumko aek ūkhāl

detā hūn tab jādū tumhārā dūr howegā.

ṣāḥib kī khūshī jaisā chāhīn waisā karīn.

PART I.—PAGE 62—continued.

*khair sūbedār tum ko kiā hai.**ṣāhib mere beṭe kitāin mīrgī kī maraṣ dikhā'ī deā.**yih ṣarā (epilepsy) kab se namūd hūā.**tīn roz hūe ṣūhib.**jald be-hosh hotū.**ho ṣūhib ek-ā-ek chīkh mārkar gir partā.**dede thaj jāte gīrdan bīngī hotī.**ho ṣūhib siwā'e uske hāth pā'on akar jāte aur munh se kaf jā'rī hotā.**yih hūlat kitne waqt tag rahtī.**pānch chhak lahze ṣūhib.*

PART I.—PAGE 62—continued.

*bād hosh men ātā.**ho ṣāhib hosh men ātā.*

PAGE 63.

*din men kitne bār us ko aisā hotā.**din men do rāt ko aek bār aisā hotā ṣāhib.**us larke kī kiā ūmr hai.**ṣāhib sāt baras kī ūmr hogī.**us ko mere pās rakho main dekhūngā.**kab ṣāhib ke pās lāūn.**abich mere ghar ko lā'o.*

PART II.

LETTERS, &c.

PAGE 1.

khudāwand mere salāmat.

bahut salām ke bād tum ko mā' lūm karātū hūn — trichūr, Trichore (name of a village), men main jamādār ḥawāldār aur sipāheūn khūb hain, are well, ṣāhib ke khūbī hamesha khudā se chahte hain, and are always praying to God for your welfare, hamāre kumpanī men golī kī fier ke waqt muttū sipāhī ke bandūk kī nallī phūṭkar us kā hāth tūt giyā aur ra'et left ke do jawān ko zara zakhm lagā, are slightly hurt. is se ziyāda kuchh nahīn.

*raḳīma, the letter, sūbedūr madār khān.**gharīb parwar, protector of the poor, khudā tum ko khūb rakhe, protect you.*

jamādār hunūr khān bahut salām bajālākar zāhir kartā hai — kal ke roz pānch ghanṭhe ke waqt europīn de āfīsar tamām gaṭān dekhkar, having visited all the guards,

PART II.—PAGE 1—continued.

lien ko ā'e us waqt hamāre lien men, in the street occupied by your (our) company, do sipāhī jūā khelte the un ko pakarḱar tabhī korṭar gūrd men ḱaid ke'e aur mujhe bulākar tamām kaifiyat bole aur bhī aisā farmā'e kih main ṣabān fajr riport ke kāghaz men kamūndang āfīsar ko yih ḱaḱīkat likhūngā, and said that he should mention (write) it in his report to the commanding officer in the (to-morrow) morning, — ṣūhib ko mā³hūm hone, for your information, likhā hūn. ziyāda kuchh nahīn.

raḱīma jamādūr hunūr khān.

PAGE 2.

mihrbān, friend, mere salūmat.

bād salām ke thore saṭar, a few lines, tum ko likhtū hūn kih āp kharī, pipe clay, aur kurte ke wāṣṭe likhe so khatt pahunchā parhne se uske dil ko bahut khūshī ḱāṣīl hū'e, given me much pleasure, lekin is sāl, year, men fatīmāreān bumbāī, Bombay, se nahīn ūne ke sabab se is mulk men bihtar, good, bidar ke mulk ke kharī, Bedar pipe-clay, dūāleān ko lagāne ke nahīn milte, cannot get, aur aek nawā kurta aṛāī rūpia ko lekar, bought, ādam sipāhī ke hāth se bhejū hūn, have sent by sepoy Adam, sab dostān ko duā² salām bolo, give my best remembrances to all friends. ziyāda kiā likhūn.

raḱīma ḱiyāt khān.

dost mere salūmat.

main aur tamān bach kach bangalūr, Bangalore, men janwarī ke solhwīn tārīkh tag khūb hain aur tumhārī tandarustī hamesha khudā se chahte hain tumhārī bahan isī mahīne ke pānchwīn tārīkh das ganṭhe ke waqt pahunche aur sailam, Salem, se lūī so bechne ke wāṣṭe bīs dūpaṭṭa chālīs romāl das shaṭranjī mere ḱawāle ke'ī, gave in my charge, main in sab ko fū'ide, se at a profit, bechkar tamām paisā deā hūn aur tumhārī bahan ātī waqt sharā'ī ke wāṣṭe le'ī so kaprā tumhāre ghar men bhūlkar ā'ī, forgot to bring away from you¹ house, o (wuh) kapre kisī āne-wālū ke hāth bhejo, send the cloth by any one who is coming. ziyāda mulākāt ke siwā'e kiā likhūn.

raḱīma dā'ūd khān.

PART II.—PAGE 2—continued.

dost mere salamat.

yahān disambar mahīne ke pandarawīn tārīkh rijmanṭ kā salūt bahut achchhā hūā jinnal
ṣāhib bahut tārīf ke'e, praised, khālī ṭoṭe kharch hūe so jāte bākī dabbūn

PAGE 3.

men rahte so ṭoṭe ūhde-wāle sipāheān ke pās se lekar iṣṭor men ḥawāla karne kā hukm
hai waisī waqt tumhāre sāle jo be (B) kumpanī men hain sāt ṭoṭe pagṛī men chhipā'e,
hid, — yih kaifiyat kamāṇḍang āfīsar ṣāhib ko riport karkar tumhāre sāle ko pahre men
ḍāle hain mā'lūm nahīn ā'inda kiā hogā ziyāda kuchh nahīn.

raḳīma manṣūr khān.

mihrbān mere salāmat.

bād salām ke mā'lūm howe main āp ke pās assī rūpia shādī ke kapṛon ke wāṣṭe rawāna
kiyā āp mihrbānī se, kindly, tamām kapṛe kharīd karke kaisar sing ke hamrāh rawāna ke'e
so pahunchē āp ke likhe hū'e fihrist ke mūāfiḳ tamān kapṛe jharṭe ke'e, I have examined
the cloths by your list, to do romāl aek lungī kam hai, are missing, us waqt main
mere chhokre se pūchhā to o (wuh) bolā kih raste men kaisar sing jo kapṛe lāyā so bech
ḍālā kaisār sing boltā main muṭlak jāntā nahīn, I know nothing about it, is ṣūrat
men shādī ḥarkat ho gi'ī, is delayed. ziyāda kuchh nahīn.

raḳīma dilāwar khān.

dost mere salāmat.

tumhārū khatt pahunchā kaifiyat tamām mā'lūm hū'e main tumhārī shādī ke kapṛe
bāndhkar rawāna karte waqt lungī aur do romāl bhejne bhūl giyā tumhārū khatt dekhte
hī, on seeing, aek ādmī ke hāth o (wuh) sāmān rawāna kiyā hūn albatta pahunchegā āp
in kapṛon ke li'e shādī kā kām ḥarkat nahīn karnā kisī tarāḥ se nek waqt par apnā kām
shurūā karnā aur mere se yih khatt jo hū'e muāf karnā. ziyāda sa'ām
ke kiā likhūn.

raḳīma dā'ūd beg.

PAGE 4.

dost mere salāmat.

bād salām ke kaifiyat yih hai āp rawāna ke'e so khatt pahunchā maṭlab, purport, tamām

PART II.—PAGE 4—continued.

mā^ālūm hūā yahūn tumhāre bhā'ī har roz murghī larānā jūā khelnā ikhtiyār ke'e aur is shaghīl men bahut karazdār ho gi'e main tumhārī dostī ke sabab se un ko bārḥā, repeatedly, tākīd deā par apne khaṣlat nahīn chore khair aek roz jūe khāne men kuchh bāt ke sabab bahut kaṣīya hūā aur jūe-bāzān āpas men mārū dhūrī ke'e us waqt o (wuh) kṣī'e men tumhāre bhāī bhī ḥāzīr the un ko aek aek zakḥm lagā, your brother took part in the quarrel and was hurt, ab āspitrī men haīn tum ko mā^ālūm hone likhā hūn. ziyāda ulsalām.

raḳīma ḥassan beg.

mānṣāḥib kībīla, mother, mere salāmat.

main kaneānūr Cannanore men khairiyat se hūn tumhārī khūbī khudā se chahtā hūn aur tum sied ḥusain pinshān ke sipāhī ke hāth se bheje so khatt pahunchā tamām aḥwāl mā^ālūm hūā aur tum likhe kih bahan kī shādī karīb hai jald raṣā lekar āo mānṣāḥib kībīla yahān hamārī rijmanṭ ka saluṭ aek mahīne men hone wāle hai, will take place, is li'e turt raṣā nahīn milte bād saluṭ ke raṣā lekar mā^ā bachkach khidmat men ḥāzīr hongā, will wait upon you.

ziyāda ḥadam bos ke siwā'e kiā likhūn.

raḳīma ismāīl beg.

khudāwand ni^ā mat gharīb parwar salāmat.

sipāhī dilāwar khān ḥuṣūr men khudāwand ke dast basta adab se, with the greatest respect, āṛṣ kartā hai ṣāḥib wilāyat ko jāte waqt mere tarakkī ke wāṣṭe maijar — ṣāḥib ko bahut

PAGE 5.

bole tab se ab tag rijmanṭ men bahut ūḥde khālī hūe lekin maijar ṣāḥib kabhī mujhe yād na ke'e dūsre logon ko sarfarāz ke'e mere sunne men āyā, I hear, kih āp wilāyat se tashrif lākar madrās men rakhte hain is wāṣṭe ṣāḥib ke ḥuṣūr men yih khatt likhā hūn ṣāḥib mihrbānī karkar ab aek khatt mere bāb men siḥārish kū bheje to bahut achchhī bāt hai.

ziyāda ulsalām.

raḳīma sipāhī dilāwar khān.

sūbedūr ṣāhib salāmat.

bahut salām ke peche tum ko likhtā hūn kih main apne sawārī ke wāṣṭe do ghoṛe harāj men kharīd kiyā aur tum mere kumpanī men bahut lāiḳ sūbedūr rahne ke sabab se aur is musāfirī men chalkar āne ke bāṣ se tum ko aek ghoṛā inām detā hūn aur tum is ghoṛe ko kisī ko nahīn bechnā aur ghās kulthī barābar denā tum ko yih ghoṛā bahut roz tag kām āwegā aur hamārī kumpanī ko kitne gūrī ṣurūr hai so likh bhejnā. *ziyāda salām.*

raḳīma kapṭan — ṣāhib.

khudāwand nī^{}mat mere salāmat.*

bād bahut salām ke ^{}arṣ yih hai kih kal ke roz āspitrī men hamārī kumpanī kā aek sipāhī jo tīn mahīne se bīmār parā hai baghair ḥukm dressar aur ḥawāldūr ke āspitrī se ghair ḥāẓir hūā dūṣrā usī āspitrī men chaḥṭwīn kumpanī ke aek sipāhī ko farīb dekar derh rupia le leā yih faryād europīn de āfīsar sunkar riṣmant ke gore ajeṭan, european adjutant, ko likh bheje ab kamāndang āfīsar ṣāhib us jawān ko āspitrī se*

PAGE 6.

nikālkar kortar gard men kaid ke'e ṣāhib ko mā^{}lūm hone ke wāṣṭe likhā hun.* *ziyāda kiā.*

raḳīma sūbedūr lāl khān.

gharīb parwar khudā tum ko khūb rakhe.

ḥawāldūr bāwā ṣāhib janāb men khudāwand ke bahut salām bajālākar, after compliments, likh letā hai hamāre kalkaṭṭar ṣāhib ke kachahrī men gard ke nazdīk muddat se aek ganṭhā bandhā hūā us ganṭhe ke waḳt ke mūāfiḳ hamāre gard ke pahre badlī karte hain aek roz do ghanṭhe rāt ko pahre-wālā karpannā nām, named, ganṭhā bajāyā, struck the hour, us waḳt o (wuh) ganṭhā phūṭ giyā kachahrī kī dafādūr mujhe bolā kih tum sab milkar, between you, ganṭhā tīyūr kar de'o ṣubḥ ke waḳt main sab kaifiyat daryāft karkar kalkaṭṭar ṣāhib se zāhir kiyā, reported, wuh ṣāhib kuchh parwā nahīn karkar bole iswāṣṭe ṣāhib ko mā^{}lūm hone likhā.* *ziyāda kuchh nahīn.*

raḳīmā ḥawāldūr bāwā ṣāhib.

PART II.—PAGE 6—continued.

bhūī ṣāhib mere salāmat.

bād bandagī kī āp ko mā^ālūm howe yahān hamārī rijmanṭ ke kamāndang, commanding officer, hukm de'e kih — ke larāī men jitne jawān jo ḥāzīr the so unh [for un] kī fihrist tiyār karo mūāfik hukm ke gore ajeṭan ṣāhib aek hafta apne par miḥnat lekar fihrist tiyār ke'e us ke wāṣṭe gore sirdārān ke kamṭe jamā^ā hūe the bād aek hafte ke ham sab ko inām kū paisū, prize money, chah rūpia nau āne de'e is li'e main tum

PAGE 7.

ko khabr deū hūn kiūnkih tum bhī us jang men maujūd the agar tum ko paisū milū to bihtar nahīn to tuni bhī faryād karo albatta nūlegā. ziyāda kiū.

raḳīma ālī khān.

gharīb parwar salāmat.

bād salām ke mā^ālūm howe main do ḥawāldār tūn nāik chaubīs sipāhī ko lekar āp se rkhuṣat ho wendalūr, Vandalore, ke manzil men pahunchā wahān bāwā ṣāhib sipāhī ghaflat se sanīn ganwā dālā, lost, main us baste men bahut talāsh kiyā par kahīn na pāyā dūsri kaifiyat yih hai kih usī baste men wuhī roz do sipāhī aek kū nam ḥiyāt dusre kā nām badhan yih dono tārī pīkar khūb mārā mārī kar le'e us men ḥiyāt sipāhī ke sir ko zakhm lāgū main dono ko kaid karkar lejūtā hūn jab hūnsūr ko, at Hunsore, pahunchūngū wahān ke ṣāhib se bolkar un dono korṭ mārshal men lāūngū tab aek khatt ṣāhib ko likh bhejūngū. ziyāda kuchh nahīn.

raḳīma jamādār sīed jannū.

ṣāhib mihrbānī karne wāle salāmat.

sūbedār kāsīm khān bahut salām bajālākar likhtā hai kih main janwarī mahīne ke sātwin tūrīkh ko do lāk rūp'e kachahrī se lekar ṭaraf bumbāī ke rawūna hūū das manzil ke bād aek roz rūt ko bāra ganṭhe ke waḳt khazāne par bahut chorān mā^ā hathiyār ā parē us waḳt hamāre jawān jald hushyārī se un choron ke sāth mukābile ke'e baṛū jang o jadal hūū aur bahūt se chorān māre gi'e, a great number of the robbers were killed, par khazāna salāmat rahū faḳt hamāre ṭaraf pahrewālā nām mutū nambir pandrah māre giyā mā^ā mila yih sab kangarī gāon men

PART II.—PAGE 8.

guzrā fajr wahān kā taḥṣīldār āyā yih sab kaifiyat dekhā aur āp chorān ke pakāṛne ke talāsh men giyā main khazāna lekar āge chalā hūn. ziyāda kuchh nahīn.

raḳīma sūbedār ḳāsim khān.

ṣāḥib mere salāmat.

madrās se riḡmanṭ ke wāṣṭe nawe kurṭe ā'e kal ke roz karnal ṣāḥib riḡmanṭ ko kurṭe bāntne kā ḥukm de'e koṭar master ṣāḥib har roz iṣṭor kitāin kurṭe lene aek aek kumpanī lāne tākīd ke'e khair kal ke roz main aur jamāḍār kumpanī ko lejākar iṣṭor se kurṭe dilwāi par chār jawān ke badan ko kurṭe barābar nahīn tab main kumpanī ke tamām kurṭe adlā badlī karkar dekhā to un chār jawān ke badan ko ko'ī kurṭa barābar nahīn hūā is li'e ṣāḥib ko likhā hūn ṣāḥib koṭar master ṣāḥib se bāt ke'e to dūsri kumpanī se badlākar dewenge. ziyāda salām.

raḳīma sūbedār mahammad tippū.

sūbedār ṣāḥib khudā tum ko khūb rakhe.

tumhūrā khatt pahunchā maṭlab tamām mā'lūm hūā tum likhe mūāfiḳ koṭar master se bāt kiyā wuh ṣāḥib āisā bole kih kamāndang āfīsar ṣāḥib ke ḥukm se thore jawān ko riḡmanṭ ke kurṭe badan par barābar sene chhorenge tab we chār jawān wahān gi'e to albatta un ko badan ke barābar kurṭa milegā āisā un jawānon ko tum tākīd karo hamesha we jawānān darzeān ke pās jāwen. ziyāda salām.

raḳīma kaptan — ṣāḥib.

PAGE 9.

ḥaṣrat ḳibla, father, mere salāmat.

bād bandagī kī yih āṛṣ hai yahān sab tarah se khair hai āp kī khairiyat rāt din khudā se chahtā hūn main āp aek shikārī bandūḳ ke wāṣṭe likhā isī badustūr āp bhī bandūḳ rawāna ke'e par chār log ko batākar nahīn le'e, not purchased, kiūnkih us kī nalī bahut patlī kunda purānā kamān ḍhelī, weak, fīzal se āg barābar nahīn jhāṛtī kelīān ḍhelī,

PART II.—PAGE 9—continued.

loose, yih sab sāmān us men kharūb rahne ke sabab se main pānch rūpia dekar durust karwāyā aisā khatt main āp ko likhne se mere par khafā na howen. ziyāda hadd adab.

raḳīma chānd khān.

hamshīra, sister, āzīz merī khudā tum ko khūb rakhe.

tum jūte waḳt apne beṭe ko mere ḥawāle ke'e main rāt din us par mihrbānī rakḥkar achchhā khānā khilāyā kartā hūn aur har roz maktab ko jākar parḥne tākīd detā hūn lekin merī bāt nahīn mānkar apne ham ūmr chhokron ke ṣuḥbat khelne jātā hai ko'ī waḳt ghuṣse ke sabab main mārā to tum ko yād karkar rotā hai is wāṣṭe tum ko likhā hūn kih apne bache ko bulā lewen.

is se ziyāda tum ko kiā likhūn.

raḳīma farīd ālī.

birādar āzīz mere salāmat.

bād duā ke thoṛī kaifiyat likhtā hūn kih yahān disambar ke nauwīn tūrīkh ko tumhārā āshnā ibrām ṣāḥib pahre par aek ganṭhe rāt ko so giyā raund kā sirdār usko pahre men dālā korṭ mārschal men tākṣīrmand ṭhahrā aek baras bandekhāne men ḥaid kā fatwā

PAGE 10.

de'e giyā ab bandekhāne men ḥaid hai yih kaifiyat uske chichā ko bolo kih jald yahān ākar us kā sāmān jatan karen.

ziyāda kuchh nahīn.

raḳīma ḥiyāt beg.

bhāī ṣāḥib salāmat.

bahut bandagī ke bād yih aḥwāl hai kih tumhāre māmū razā lekar yahān se ḥaidirābād ko jūte waḳt do sau rūpie naḳd, in coin, lekar rawāna hūe balārī ke pailewar kīsī jangal men un ko chorān mār dūle yih kaifiyat ḥaidirābād se ā'e so logān kī zabānī sunā hūn siwā'e uske un ke razā kī dinān tamām hūī mārning riport men tumhāre māmū kā nām baghair razā kī ghair ḥāṣir likhte hain tum ko mā lūm hone likhā hūn.

is se ziyāda kuchh nuhīn.

raḳīma sarwar khān.

PART II.—PAGE 10—continued.

birādar āzīz mere salāmat.

aeḱ muddat guzre āp ke yahān se kuchh khairiyat k̄ khatt nahīn āyā is li'e tamām chhoṭe baṛon ke dil ko be-ḱarārī hai aur raifal kumpanī kaneānūr se jahūz sawār hokar chīn ke jang ko gi'e tab se ab tag bazārī khabrān din ba-din tūze sunte aur bhī dil men ziyāda haibat paidā hote in dinon men is chīn ke jang ke darmiyān raifal kumpanī ke sūbedār ke kaifiyat kuchh k̄ kuchh sune men ā'i ham log ko khūnū pānī achchhā nahīn lagtū jald jawāb bhejo.

ziyāda salām.

PAGE 11.

mihrbān mere salāmat.

main khūb hūn tumhārī khairiyat chahtū hūn hamārī rijmanṭ k̄ salūt bahut nazdik pahunchne se har waḱt kumpanī ke ūhdewāle sipāheūn k̄ ḍres mangūkar dekhte is men tumhārī bhānje jo hamārī kumpanī men hain un ke pās barābar ḍres na thā main tumhārī dostī ke li'e daryū ṣāḥib ke pās se das r̄pia lekar, borrowed, tumhāre bhānje ko nawā ḱurṭa do sufaid sharāī aeḱ romāl aur ḍres ke bāsan banākar deū hūn yih paisū āp jald bhejnā.

ziyāda kiā likhūn.

raḱima shaikh ādam.

dost mere kludā tum ko khānb rakhe.

dostī ke sabab se tum ko yih khatt likhtā hūn kal ke roz tumhārā bhatījā jo — ṣāḥib ke pās thā ḱābū pākar us sirdār ke gharīyāl chorī kiya aur us ko aeḱ chaṭṭekūr ko bech ḱālā jab o (wuh) sirdār kotwāl chauṛī men khabr de'e aur baste men dhandorā bajāe, had it tom tomed, tab yih khabr o (wuh) chaṭṭekār sunkar gharīyāl us ṣāḥib ko lū deū aur tumhāre bhatīje ko batā deū aur bolā kih hamārā sirdār bechkar lāo kahā is wāste main khārīd kiya nahīn to gharīyāl se mujhe kām nahīn yih bāt o (vnh) ṣāḥib sunkar dono ko kamissare ṣāḥib ke pās bheje ab tumhārā bhatījā bande^{khāne} men ḱaid hai.

ziyāda kuchh nahīn.

raḱīma sied ḥusain.

PART II.—PAGE 11—continued.

mihrbān mere salāmat.

riḡmanṭ men sipāheān ke pagreān bhārī hone ke sabab se ab aek halkī pagṛī ajeṭan jannul āfīs se riḡmanṭ ke wāṣṭe bheje gi'ī hai aur us pagṛī

PAGE 12.

ko sir par rakhne jawānān bahut khūsh hain kiūnkih kuchh taṣdeā nahīn pahunchtī main samajhtā hūn kih tumhārī riḡmanṭ ko bhī o (wuh) pagṛī ā'ī hogī agar ā'ī to khatt likh bhejen dūsrā yahān tumhāre chhoṭe sāle sītle se bahut halūk hain khudā chāhā to durust ho jāwenge tab tum ko likh bhejūngā.

siwā'e salām ke kiā likhūn.

raḡīma muṣāhib ā'ī.

kal fajr maijir ṣāhib sūre chahe ganṭhe ke waḡt lien ko ākar dekhe to lien ke gharon ke sāmhnē pānī ke ghare, chatties of water, na the magar thoṛe logon ke gharon ke rū-ba-rū the siwā'e uske barsāt ke waḡt pānī chale jāne ke wāṣṭe, for the water to run off, nāle nahīn banākar the aur maijir ṣāhib ko lien bahut ḡhalīz, dirty, naṣar ā'ī in sab kāmon ke sabab LINE 11.*—*kamāṇḡang āfīsar ḡukm de'e kih har aek kumpanī ke naiṭiw āfīsirān āp ḡāzīr rahkar lien ṣāf karwānā aur har aek ghar ke āge pānī ke ghare rakhwānā nahīn to main us kumpanī ke ūhdedāron kitāin sazā deūngā tab main merī kumpanī ke tamām ḡawāldārān kitāin bulākar tākīd kiyā usī muāfīḡ ūhdewāle har aek jawān ko lien men tākīd karte the aise men, whilst doing so, ḡādir khūn sipāhī ab main pānī ke ghare nahīn rakhūngā mere pās* LINE 16.—*paisā nahīn darmāh mile bād rakhūngā karke ḡawāldār se ḡujjat kiyā tab ḡawāldār bolā abhī rakhnā kiswāṣṭekih, because, kamāṇḡang āfīsar ṣāhib kā ḡukm hai is bāt ko o (wuh) sipāhī na mānkar ḡawāldār ko be-jā bātān kiyā, the sepoy disregarded what he said and spoke improperly to him (the havildar) is sabab se ḡawāldār mere pās o (wuh) jawān ko lāyā aur faryād kartā hai kiūnkih dūstre sipāheān bhī aisāch karenge, will behave the same, main ṣāhib ke pās dūyā hūn is par ṣāhib kī khūshī.*

* The "lines" are reckoned from the top of each page.

PART II.—PAGE 13.

salūt nazdīk pahunchne ke sabab se har aek kumpanī men sipāheān kā dres barābar aur sāmān waghaira sab ke pās pūra hai, are complete, yā nahīn so dekhne kā hukm milā iswāste main hamārī kumpanī kā dres sab barābar dekne kā hukm deū isī muāfiq ūhdewāle apne apne sikshan ke kapre dekhne lage is men karpannū sipāhī ke pās aek dūpaṭṭā aek romāl kam thā us ke sikshan kā ḥawāldār pūchhū o (wuh) kapre kahān hai LINE 6.—karpannū sipāhī jawāb deū dhobī ke pās hai tab ḥawāldār dhobī ko bulākar pūchhū to dhobī bolū kih mere pās nahīn, I have not got them, yih bāt sunkar, on hearing this, karpannū sipāhī dhobī ko aek ghaleṭa mārā, struck the dhoby a blow, us waqt ḥawāldār bolū kih tū pāhile jhūṭha bolā dūsra dhobī ko nū-hakḳ, without provocation, ghaleṭa mārū yih kām barābar nahīn agar kumpanī ke sirdār sune to albattā sazā dewenge yih bāt sunkar karpannū sipāhī ḥawāldār ke jūrū bacheūn ko gālī deū bahut jawānān is bāt ke LINE 11.—shāhid hain main aur jamādār us sipāhī ko aur shāhidon ko bulākar pūchte waqt ham log ke sāth bahut be-adabī ke bātān kiyā is wāste ṣāhib ke pās lūyā hūn.

aek sipāhī bīmār hokar āspitrī men thā kal shām ke waqt kishnamā nāik ke murgḥī chūrī gi'ī o (wuh) nāik lien men pukārā agar ko'ī merī murgḥī pakare to chhoṛ deo us men ko'ī jawāb na de'e khair us bīmār sipāhī kī āurat se dūsre LINE 16.—sipāhī kī jūrū bahut roz ke āge ḳāziya karkar dashmanī rakhī thī is ḳābū men us nāik ko bolī kih terī murgḥī us sipāhī ke ghar men gi'ī aur us sipāhī kī jūrū pakarkar sālṇā pakūtī hai abhī tū uske ghar men jākar dekh is bāt ke sunte hī, immediately on hearing this, o (wuh) nāik us bīmār sipāhī ke ghar men ghuskar sālne ke hāndī bāhir lāyā LINE 20.—log jamā hokar us hāndī ko kholkar dekhe to us men murgḥī kā sālān na thā o (wuh) nāik kisī ko nahīn pūchkar sirkār ke ḳānon ke bar-khilūf apnī khūshī se us sipāhī ke ghar men ghusā yih bāt o (wuh) bīmār sipāhī sunkar dāktar ṣāhib se faryād

PAGE 14.

kiyā dāktar ṣāhib kamāndang āfīsar ṣāhib ko likhe hain aur main lien men rahtā hūn mujhe zara bhī mā' lūm nahīn logon ke zabānī yih kaifiyat main sunkar, although (and) I live in the line I was not the least aware of it, but heard about it afterwards, us nāik ko bulākar pūchhū to o (wuh) kaifiyat guzrī so sach hai.

PART II.—PAGE 14—continued.

nāgannā sipāhī kal ke roz shām ke waqt dhobī ke ghar jākar apne kapre māngā dhobī bolā sab kumpanī ke kapre abhī dhokar lāyā hūn ṣabān fajr gharī karkar deūngā tab sipāhī bolā nahīn mujhe abhī honū dhobī bolā ṣāhib tamām kāpre gaṭhrī LINE 7.—*būndhkar dhobī garḍ ke pahre men rakkā hūn aur is waqt tum ko akaile ke kapre kaisū nikālūn, I have tied all the clothes in a bundle, and lodged it in the dhoby guard, and cannot now get it out (how can I get it out?) expressly for your clothes, aur main abhī ghāṭ se āyā hūn khūnā wagḥaira kuchh khāyā nahīn ṣabān tamām kumpanī ke kapre dete waqt tumhāre kapre bhī awwal detā hūn is bāt ko nāgannā sipāhī nahīn mānū aur dhobī ko bahut be-jā gāleān deā tab dhobī bolā jāo ṣāhib* LINE 11.—*gālī mat deo agar aisā ke'e to main sūbedār jamādār ke pās faryād karūngā yih bāt sunte hī nāgannā sipāhī ghuṣṣe men ākar us dhobī ko do tīn ghaleṭe mārā dhobī zamīn par girā so zakḥmī hūā log bahut jamā hūe aur mere pās ākar tamām* LINE 14.—*kaifiyat jo dhobī aur nāgannā sipāhī ke darmiyān guzrī so biyān ke'e main shāhidon se daryāft kiyā to nāgannā sipāhī taḡṣīrmand hai is wāṣṭe ṣāhib ke pās lāyā hūn agar us sipāhī ko ṣāhib chhoṛ dewen to ā'inda dūsre, another man, dhobī par ḡulm karenge.*

kamāndang āfīsar ṣāhib rijmanṭ men ḥukm de'e kih ko'ī jawān kisī se lewā dewī, lend or borrow money, nahīn karnā agar ke'e to kānon he mūāfik sazā deūngā aur pahile bhī den len ke sabab se bahut jawānān koṛt mārshal men ā'e hain us tākīd ke sunte hī main

PAGE 15.

rol kāl men jawān ko sunā deā aur hamesha isī bāt ke bandobast men thā bāwajūd itne tākīd ke dilāwar khān lāns nāik bagḥair ḥukm apnī khūshī se mārīmutū sipāhī ko chār hun qarḡ deā aur o (wuh) mārīmutū sipāhī o (wuh) paisā ab tag LINE 4.—*wāpas nahīn kiyā aur kumpanī ko kal ke roz darmāh milā shām ke waqt dilāwar khān lāns nāik apnā paisā māngā us waqt mārīmutū sipāhī matwālā thā bolā is mahīne main nahīn deūngā agar chāhī'e to beāz leo āte mahīne main paisā deūngā is gaṭtagū par us* LINE 7.—*lāns nāik aur sipāhī men ḡaṣīya hūā yahān tag kih lien ke darmiyān mārā mārī kar le'e tab āḡlārī ḥawāldār un dono ko mere pās lāyā main o (wuh) kaifiyat sab sunā to paise kū muāmalā hai ḥukm ko ūdūl karnē, disobeying, ke sabab se main ṣāhib ke pās lāyā hūn is par ṣāhib kī khūshī.*

hamārī kumpanī kī dāūd beg sipāhī nambar bāra aek baras ke āge laiṭ kumpanī ke sipāhī ko apnī beṭī shādī kar deṭā hūn karke ikrār kiyā, promised to give his daughter in marriage, *chunānchī is mulk ke dastūr mūāfiq mangnī kū rasm karkar us dāmād ko apne ghar men rakh leā aur bhī* LINE 14.—*ikrār kiyā kih aek baras ke bād paisā jamā karkar shādī kartā hūn aur us kī darmāh bhī letā thā us ko khūne ko dete thā*, and fed him, *ab un donon men ḡaṣiṭa hokar apnī beṭī ko usī shādī na kar deūnga kahtā hai log sabab us kī pūchhe to boltā hai kih yih shakhṣ ab sendī aur bang pīnā ikhtiyār kiyā aur akṣar kharāb log ke ṣuḥbat phirtā* LINE 18.—*hai pahile is shakhṣ kī ākl durust thī thore roz se kharāb ho giṭī khair laiṭ kumpanī kī sipāhī apne sūbedār jamādūr ke pās faryād kiyā we sirdārān mujhe bol bheṭe main dāūd beg sipāhī se pūchhā to us sipāhī ke bad kāmūn ḡāhir*

PAGE 16.

kiyā aur yih ḡaṣiṭa ḡūt kī hai jāo chukā leo karkar bolū khair kal ke roz usī muāmile ke sabab dono larāī ke'e yahān tag kih mārū mārī kar le'e us men ārdārī ḡawāldār mujhe khabr deā tab main hamāre sipāhī ko bulāyā to nahīn āyā iswāṣṭe tumhāre pās lāyā hūn.

lien men ibrahīm khān sipāhī ke ghar ke bāzū farīd ālī sipāhī kī ghar hai aur farīd ālī sipāhī ke ghar kī pānī ibrahīm khān sipāhī ke angan men ātā hai dūsre ṭaraf jāne rasta nahīn is sabab se ibrahīm khān sipāhī bolā tum apne ghar kī pānī LINE 8.—*dūsre ṭaraf gi'e sīrekā karo nahīn to main tumhāre par faryād karūngā aur yih kaifiyat ibrahīm khān sipāhī mujhe ākar bolā tab main do ḡawāldār ko sūth lekar jākar dekhā to sach hai farīd ālī ke ghar kī pānī ibrahīm khān ke angan men ātā is bāt par main tākīd deā kih tum dono aek kumpanī ke sipāhī hain har waḡt iswāṣṭe ḡaṣiṭa karnū barābar nahīn bihtar hai o (wuh) pānī ko dūsre ṭaraf phirā'ō us tākīd ko farīd ālī sipāhī parwā* LINE 13.—*nahīn kiyā thore roz ke bād usī muāmile ke sabab dono sipāheān men ḡaṣiṭa hūā yahān tag kih apas men aek dūsre ko nā lū'īḡ ḡāleān dene lage tab un ke sikshan ke āhdedārān dono ko mere pās lā'e main daryāft kiyā to mā' lūm hūā dono kī takṣīr hai par farīd ālī kī bahut takṣīr hai in dono ko sazā dene ke wāṣṭe ṣāḡīb ke pās lāyā hūn āge ṣāḡīb ke khūshī.*

PART II.—PAGE 16—continued.

rām sing sipāhī do mahīne ke āge shaikh̤ husain sipāhī ke pās se kurand kā patthar mangkar legiyā, borrowed, kal ke roz shaikh̤ husain sipāhī apnā karand kā patthar rām sing se darkh̤wāst kiyā rām sing bolā main le giyā so tesre roz, three days after I borrowed it, tumhāre ghar men lā deā hūn mere pās kahān hai, I have not got it, is bāt ke li'e dono jawān kaziya karkar mere pās ā'e main

PAGE 17.

jamādār aur kumpanī ke ūhdewālon ko bulākar daryāft kiyā to rām sing o (wuh) patthre leā so aur phir lā deā so ikrār kiyā lekin saikh̤ husain main leā nahīn, I never received it, mere ghar men o (wuh) patthre nahīn agar o (wuh) shakh̤s deā hai to kasm khāwe khair is gaftagū men muttū aur LINE 4.—*bhīmā yih dono sipāhī bole kih rām sing kurand ke patthar bāwā shāhib sipāhī ko bech dālā main bāwā shāhib ke pās se o (wuh) patthre mangākar dekhā to sach o (wuh) patthre shaikh̤ husain sipāhī ke hain tab mujhe mā'lūm hūā kih yih rām sing sipāhī chūrī kā kām kiyā iswāste main shāhib ke pās lāyā hūn.*

janware ke mahīne ke satarawīn tārīkh̤ ko de (D) kumpanī kā sipāhī mar giyā us kā sāmān harāj karte waqt hamārī kumpanī kā shaikh̤ budhan sipāhī us harāj men das rūpia kā sāmām kharīd kiyā us men se sāt rūpia adā kiyā, paid, bāķī tīn rūpia āj tag LINE 11.—*nahīn deā de kumpanī ke sūbedār bahut bār mujhe bol bheje main bhī us paise ke wāste shaikh̤ budhan ko tākīd deā har roz darmāh ko detā hūn kahtā, he always (every day) says he will pay it on pay-day, par nahīn detā kal ke roz o (wuh) marhūm, deceased, sipāhī kā bhāī us tīn rūpia ko māngā to usko hamārī* LINE 14.—*kumpanī kā shaikh̤ budhan sipāhī bazār men be-jā gālēān deā is li'e de kumpanī ke sūbedār jamādār un dono ko mere pās bheje main aur jamādār daryāft ke'e to tanūm takṣīr hamārī kumpanī ke sipāhī ke hai iswāste us ko main shāhib ke pās lāyā hūn.*

febrūre mahīne ke pandarawīn tārīkh̤ ko shām ke chār ganṭhe ke waqt hamārī kumpanī kā shaikh̤ sillār sipāhī aur pānchwīn kumpanī kā bhagat rāo sipāhī lien ke pailwar kisī bāgh̤ men jākar apne apne bakre laṛāī ko chhoṛe aur wahān bahut

PART II.—PAGE 18.

jūe-bāz jamā the khair kisī bāt ke sabab se un dono men mārū mārī hūī hamārī kumpanī kī shaikh sillār sipāhī pānchwīn kumpanī ke bhagat rā'o sipāhī kī jānwā (a string indicative of caste) toṛ dālū ab o (wuh) sipāhī ke zūt khārūb ho gi'ī aur do roz se khānā nahīn khāyū un kī zūt kī dastūr hai agar jānwā tūt giyū to bahman ūkar pūjā karke phir nawā jānwā gale men dūle tag khānā nahīn khāte aur apnī zatwālon se dūr rakhte

LINE 6.—agar nawā jānwā dāhū to āth das, eight or ten, hun kī kharch hai khair yih dono sipāheīn laṛkar mere pās ā'e tab main aur bhagat rā'o kī kumpanī ke sūbedār milkar faīṣal ke'e kih chūr hūn hamārū sipāhī denā chūr hun bhagat rā'o apnī ṭaraf se kharch karkar zūt men milnā is bāt par bhagat rā'o rūzī hūā lekin hamārī kumpanī kī shaikh sillār chūr hun dene rūzī nahīn main aur dūsre kumpanī ke sūbedār bhaut bole par yih shaikh sillār sipāhī nahīn mūntā is wāṣṭe ṣāhib ke pās lāyū hūn.

ṣāhib hamārī kumpanī men sipāhī ke har aek sāmūn par nambar dālne ke wāṣṭe hamārī kumpanī ke — ṣāhib das rūpia dekar madrūs se shesh ke ṭhasse, leaden types, mangākar kumpanī ko de'e o (wuh) ṭhasse hamesha karīm khān ḥawāldār ke pās rakhte agar

LINE 15.—kisī ko kapron par nambar dālnā zurūr ho to us ḥawāldār ke pās se lekar nambar dālte phir o (wuh) ṭhasse ḥawāldār ko de dālte is ṣūrat men tīn nahīne ke āge shaikh madār sipāhī o (wuh) nambar ke ṭhasse mang lekar giyū phir ḥawāldār ko o (wuh) ṭhasse nahīn lā deū, did not return, thore roz ke bād o (wuh) ḥawāldār ṭhasse mūnge to main usī waqt tum ko deū

LINE 19.—hūn karkar ḥasm khāyū, swore that he had returned (given) them to the havildar at the time he borrowed them (at the same time), tab o (wuh) ḥawāldār yih kaifiyat mujhe aur kumpanī jamādār ko bolā ham bulākar pūchhe to bhī ṣāf ḥasm khāyū aur makar kiyā ab o (wuh) ṭhasse pandarawīn rijmanṭ ke sipāhī ālī khān se hamārī kumpanī kī dāūd beg sipāhī māngkar lāyū aur hum ko batāyū hum us pandarawīn rijmanṭ ke sipāhī ko bulākar pūchhe kih tujhe yih ṭhasse kahūn se

PAGE 19.

mile o (wuh) bolā kih tumhārī rijmanṭ kī shaikh madār sipāhī pānch rūpia ko bechhū hai yih bāt sunkar main shaikh madār sipāhī ko bulākar o (wuh) ṭhasse aur us sipāhī ko bechhū so aḥwāl sab sunāyū tab shaikh madār sipāhī kuchh jawāb nahīn deū is wāṣṭe main us

LINE 4.—pandarawīn rijmanṭ ke sipāhī ko pānch rūpia dekar chalū deū, sent away,

PART II.—PAGE 19—continued.

aur shaikh madār sipāhī ko ṣāhib ke pās lāyā hamārī kumpanī men ko'ī aisā chor sipāhī nahīn bihtar hai ṣāhib kamūndang āfīsar ko bolkar koṛt mārshal men lūnā nahīn to us sipāhī ko hamārī kumpanī se nikāl denā.

ṣāhib jūn ke mahīne ke chhaṭwīn tūrīkh ko nūik ādam khān ke ghar men fātiḥa hūe bahut log wahān khānā khūne gi'e us waqt hamārī kumpanī ke mubūrak sipāhī kā chappal kā joṛā badlī ho giyū khair kal ke roz gūrd ke darmiyān LINE 11.—mubūrak sipāhī apne chappal ke joṛe ke nishūnī dekhkar pachhūnā kih pānchwīn kumpanī kā sipāhī ḥasīnā ke pās hai hamārū sipāhī bolā yih chappal kā joṛā merā hai falāne waqt falāne jagah men badlī ho giyū ḥasīnā bolā is joṛe ko main trichināpalī se mangū bhejā hūn, sent for, mubūrak bolā yih chappal main pūlamkoṭe men banāyā hūn, I had these slippers made at Palamcottah, chūr ādmī jānte hūin agar tum chahte hain to rujūā kartā hūn, if you wish it I will call them, is bāt ke sunte hī ḥasīnā LINE 16.—gālī deā khair donon sipāheūn laṛ lekar mere pās ā'e main daryāft kiyā to shāhidon se ma^ā lūm hūū kih o (wuh) chappal kā joṛā hamārī kumpanī ke sipāhī mubūrak kā hai yih kaifiyat main uske kumpanī ke sūbedār ko bol bhejā o (wuh) sūbedār us sipāhī ko tūkīd de'e to bhī chappal kā joṛā nahīn deū yih mubūrak sipāhī ṣāhib se apnī faryād zāhīr karo karke bolā, asked me to make his complaint known to you, is wāṣṭe ṣāhib ke pās lāyā hūn.

PAGE 20.

ṣāhib hamārī kumpanī se aek jamādār do ḥawāldār tīn nūik tīs par pānch sipāhī ko trawankūr kī kammān jūne ḥukm milā har aek sipāhī ko main un he miṣl, turn, mūāfik kammān naimne ārdlī ḥawāldār ko ḥukm deā us men ārdlī ḥawāldār kammān naimte waqt ḥūsim khān sipāhī ḥawāldār se mang leū yih kammān mujhe nuāf karo, excuse my going on command this time, dūsre kammān ke waqt main awwāl jātā hūn, I will be the first to go next time, ārdlī ḥawāldār LINE 6.—bolā main jāntā nahīn tum kammān jāo karkar muḥarrar kiyā, it is settled that you are to go on command, is men ḥawāldār aur us sipāhī ke darmiyān gālī ke bātān hūe yahān tag kih sipāhī us ḥawāldār ko be-jā gālī deū o (wuh) ḥawāldār us sipāhī ko mere pās lāyā main daryāft kiyā to ma^ā lūm hūū kih us sipāhī kī āurat ḥarīb jinne ke hai, is near her confinement, is wāṣṭe kammān jūne

muāf karnā ḥawāldār se mang leā aur ārdlī ḥawāldār ko sipāhī gālī dene ke sabab se un dono ko ṣāḥib ke pās lāyā hūn ṣāḥib chukā denā.

ṣāḥib hamāre kumpanī kā sipāhī mārīmutū chhaṭwīn kumpanī ke mutūsāmī sipāhī se hamesha mazūkḥ kartā, joking, balkī rol kāl ke waqt aek ko aek, to each other, gāleān dete aur dostī se rahte ittifāqān kal ke roz dono korṭar gārd the bāra ganṭhe ke waqt hamārī kumpanī kā sipāhī mārīmutū pahrā badlākar so giyā tab chhaṭwīn kumpanī kā LINE 16.—*mutūsāmī sipāhī ghar se khānā khākar gārd ko giyā, returned to the guard after eating his rice, dekhā to apnā āshnā sir khulā mast sotā hai, sound asleep, mazūkḥ ke li'e apnī kainchī lekar mārīmutū sipāhī kī chend (lock of hair on the top of the head) katar ḍālā jis waqt o (wuh) sipāhī nīnd se hushyār huā, awoke, dekhā to apne sir par juttū nahīn bahut gāleān detā thā aur mutūsāmī hanstā thā is men mārīmutū sipāhī ko ghuṣṣa ākar mutūsāmī ko do chār ghonse do tīn lāt mārā tab dono sipāheān men barā kaziya*

PAGE 21.

hūā gārd kā ḥawāldār dono ko samjāish karkar main ḍe āfīsar rahne ke subab, as I was officer of the day, mujhe riport kiyā main kānon ke mūāfiḥ ajeṭan ṣāḥib ko eropīn ḍe āfīsar ko riport kiyā hūn aur ṣāḥib kumpanī ke sirdār hain is wāṣṭe ṣāḥib ko bhī riport kiyā.

ṣāḥib hamārī kumpanī kā rangasāmī sipāhī aur dāūd beg sipāhī men bachpan se dostī thī aur yih dono sipāheān āpasmen maskhare bhī karte aur kumpanī men yih dono bare jūe-bāz sipāheān hain, are the greastest gamblers in the company, kal darmāh lekar dono jūe-khūne ko gi'e wahān LINE 7.—*jūā khelkar bād send-khūne ko jākar bahut tūrī pīe kazarā un dono men kuchh bāt ke sabab wahān bahut gāleān aek dūsre ko de'e yahān tag kih āpasmen mārā mārī kar le'e tab dāūd beg sipāhī apne pā'on ke chappal lekar rungasāmī ko mārā so sir phūṭkar lahū nikalā das ganṭhe rāt ko mere ghar ko ākar pukāre main khabr leā to yih dono hamārī kumpanī ke sipāheān hain tab main ārdlī ḥawāldār ko bulākār* LINE 12.—*daryāft kiyā o (wuh) kaifiyat jo guzrī thī sab biyān*

PART II.—PAGE 21—continued.

ke'e main dekhā to dono sipāhī khūb nasha men hain un dono ko rāt ke waqt hāzīr gārd ke pahre men kaid kiyā ṣubḥ ko rangasāmī sipāhī ko āspitrī ko bhej deā aur rangasāmī bolā kih apnī faryād kumpānī ke sirdār se zāhīr karnā is li'e main dāūd beg sipāhī kitain hamrāh lāyā hūn bihtar hai ṣāhib kamāndang āfīsar kitain riport karnā.

ṣāhib tīn mahīne ke āge tird kumpanī ke ḥawāldār ke pās se hamārī kumpanī kā pirmāl sipāhī bāra rūpia ko aek bail mol leā us waqt naqd naū rūpiā deā bāki

PAGE 22.

tīn rūpia darmāh men detā hūn karkar ikrār kiyā khair jab rijmanṭ ko darmāh milā tab us ḥawāldār ko ūṭh āne dekar bahut mang leā mujhe is mahīne men ghar bāndhne ke sabab se bahut kharchā lagā, I have been put to great expense, tum muāf karnā dūsre mahīne men ārāī rūpia bilā ūzar, without fail (excuse), pahunchūngā, will pay, karīb chār mahīne ke hūā ab o (wuh) pirmāl sipāhī us bail ko LINE 5.—dūsre rijmanṭ men chār hun ke kīmat se bech dālū aur tird kumpanī ke ḥawāldār eropīn rijmanṭ ke ṣuḥbat kammān gi'e the do roz ke āge, two days ago, kammān se ā'e aur apnā paisā us pirmāl sipāhī se mānge to kahā kih tumhūrā bail bahut budhā thā aur tum thagākar mujhe de'e jāo main tum ko kuchh nahīn denā karkar jawāb deā tab o (wuh) ḥawāldār bole achchhā tumhūrī kumpanī ke sūbedār ke pās ā khair is LINE 10.—gaftagū men us ḥawāldār ke jūrū bacheān ko pirmāl sipāhī sakht gāleūn deā aur ḥawāldār apne kumpanī ke sūbedār ke pās faryād ke'e o (wuh) sūbedār mujhe bol bheje main pirmāl sipāhī ko bulākar pūchhā to mujhe be-adabī se bolā kih tum khushāmad ke bāt karte hain iswāste ṣāhib ke pās lāyā hūn.

ṣāhib kal ke roz rijmanṭ ko nāpsāk kā paraīd hūā bād paraīd ke murād khān sipāhī nāpsāk apne ghar men lejākar rakhā aur āp pikaṭ gārd kī naukarī ko giyā us sipāhī ke ghar ke bāzū uṣmān khān sipāhī rahtā hai aur uskā aek māmū LINE 17.—be-rozgār, without any employment, us ke ghar men rahtā hai o (wuh) shakhṣ bahut gānjā pīnewālā rāt ke do ganṭhon ke waqt murād khān sipāhī ke ghar men jākar o (wuh) nāpsāk chūrī kiyā apne ghar ko lejāte waqt lien gārd kā pahrewālā pakar leā ṣubḥ ke waqt ārḍlī

PART II.—PAGE 23.

*hawālār mujhe riport kiyā tab main us shakhṣ ko bazār gārd ke pahre men kaid kiyā ab
 ṣāhib jo hukm dewenge waisū kartā.*

*ṣāhib is dasere kī id men tamān hindūn ko das roz kī razā milī har aek log apnī id
 men mashghūl hain kal agyāra ganṭhe rāt ko karpannū sipāhī tārī pīkar nasha ke ḥālat se
 mutūmākālī sipāhī ke ghar men ghusā tab o (wuh) sipāhī LINE 6.—jāgtā thā karpannū
 sipāhī ko pakar leā bāra ganṭhe rāt ko mere pās lāyū main bolā fajr ā'o daryāft karūngā
 jab ūjālā hūā dono mere pās ū'e main pūchhū to karpannū sipāhī jawāb deā kih main
 apnū ghar jūnkar ghusā mutūmākālī sipāhī boltā hai kih chūrī karne ghusā ūgī bhī aek
 tumbālū chūrī kiyā iswāṣṭe ṣāhib ke pās lāyū hūn.*

A VOCABULARY OF WORDS IN COMMON USE,
INCLUDING ARMS, ACCOUTREMENTS, &c.

Words occurring in the Dialogues are for the most part omitted in this Vocabulary.

Abbreviations.—*k.* *karnā*.—*d.* *denā*.—*ḍ.* *ḍālnā*.—*h.* *honā*.—*ā.* *ānā*.—*j.* *jānā*.

Abscess, پھوڑا *phorā*.

Accoutrements, کیل کانتا ساز و سامان *sāz-o-sāmān*, *kīl kāntā*.

Acquit, to, بی تقصیر تہہڑانا *be-takṣīr thahrānā*.

Across, آرا *ārā*.

Active, چالاک *chālāk*, محنتی *miḥnatī*.

Admonish, to, عقل دینا *ākl d.*, نصیحت دینا *naṣīḥat d.* [*peshgī d.*]

Advance, to, آگے آنا *āge ā.*, آگے بڑھنا *āge barhnā*; (money) دینا پیشگی

Advantage, فایده *fā'ida*. Advantageous, منہ فایده *fā'ida-mand*.

Agree, Assent, to, راضی ہونا *rāzī h.*, قبول کرنا *kabūl k.* Agreement, شرط *shart*,

راضی نامہ *karār-nāma*, قرار *karār*, وعدہ *wa'ida*; (written) قرار نامہ

Ague, تپ تھنڈ *tap thand*. [*rāzī-nāma*.]

Air, ہوا *hawā*.

Alert, ہوشیار *hoshyār*.

Alone, اکيلا *akailā*, تنہا *tanhā*.

Ammunition, باروت گولی *bārūt golī*.

Angry, غصی *ghuṣṣe*; — to be, غصی ہونا *ghuṣṣe h.*

Animal, جانور *jānwar*, حيوان *haiwān*.

Ankle, گھوٹنا *ghoṭnā*, ٹکھنا *ṭakhnā*.

Ant, چيونٽا *cheūṇṭā*, چيونٽي *cheūṇṭī*. White ant, ديمک *dīmak*.

Antelope, هرن *haran*.

Apoplexy, سکتہ *sakta*.

Approach, to, آنا *nazdīk ā.*, نزدیک جانا *nazdīk j.*

Approve, to, پسند کرنا *pasand k.*, منظور کرنا *manẓūr k.*

Arch, an, کمان *kamān*, گنبذ *gumbaz*.

Ardour, گرمي *garmī*, دل سوزي *dil sozī*, حرارت *harārat*.

Arm, ہاتھ *hāth*, ڈنڈ *ḍaṇḍ*; —pit, بگل *baghal*; to put any thing under the

Arms, ہتھیار *hathyār*. [arm, بگل میں رکھنا *baghal men rakhnā*.

Army, لشکر *lashkar*, فوج *fanj*.

Around, آس پاس *ās-pās*, ہر طرف *har-ṭaraf*.

Arrest, قید *kaid*, نظر بندی *nazar-bandī*.

Articles of War, the, لشکري آئين *lashkarī ā'in*.

Ascend, to, چڑھنا *charhnā*, بلند ہونا *buland h.*

Ashes, راکھ *rākh*, خاک *khāk*.

Aside, الٹ *alak*, فرق *farak*, ایک طرف *æk ṭaraf*.

Ask, to, پوچھنا *pūchhnā*, خبر لینا *khabr lenā*.

Asthma, دھم *dama*.

Attack, Assault, to, حملہ کرنا *hamla k.*, مارنا *mārnā*.

Back, پیٹ *pīt*; —bone, بانس کی پیٹ *pīt ke bāns*; —side, چوٹڑ *chūṭar*.

Ball, گولا *golā*, گولي *golī*; a hand—, چيندول *chenḍul*.

Bandage, پٹی *paṭī*, بندھن *bandhan*.

Barrack or Place of Arms, کوٽ *kot*.

Barrel, or Cask, پيپا *pīpā*, (of a gun) نلي *nalī*.

Basket, ٽوڪرا *tokrā*, پٿارا *piṭārā*, (small) ٽوڪڙي *tokrī*, پٿاري *piṭārī*.

Battle, لڙاي *laṛāi*; —, to give, لڙاي کرنا *laṛāi k.*, مقابلہ کرنا *muḳābala k.*

Bayonet, سنين *sanīn*; — belt, سنين کي ڏوالي *sanīn kī dūālī*.

Beak, چونچ *chonch*.

Beam, a, ناٿھ *nāṭh*.

Bear, a, ريچھ *rīchh*.

Beard, داڙھي *dāṛhī*.

Beat, to, مارنا *mārnā*, (a drum), بجانا *bajānā*.

Becoming, لايق *lāīk*. Unbecoming, نا لايق *nā-lāīk*.

Begin, to, شروع کرنا *shurūā k.*

Behaviour, چال چال *chāl chalan*.

Believe, to, ماننا *mānnā*, اعتبار رکھنا *iṭibār rakhnā*.

Belly, پيٽ *pet*; —full, پيٽ بھر *pet bhar*.

Bile, پت *pit*, صفرا *ṣafrā*. Boil, ڊمل *dummal*.

Bird, پرندہ *parinda*.

Bit, ٽڪرا *tukrā*, (of a bridle) لڱام *lagām*, نہاري *nahārī*.

Bite, to, کاٽنا *kāṭnā*.

Bitter, کړوہ *karwā*.

Black, کالا *kālā*. Blacksmith, لوھار *lohār*.

Bladder, پھوڪيا *phūknā*; —, the gall, پتا *pittā*.

Blanket, ڪمبلي *kambli*.

Blind, اندھا *andhā*; — a, ڇٽي *tattī*, چٽو *chik*, v. curtain.

Blow, to, (as wind) چلنا *chalnā*, (with the breath or bellows), پھوکنا *phūknā*.

Blue, نیلا *nīlā*; black and blue, نیلا پیلا *nīlā pīlā* (blue and yellow).

Blunt, (as a knife) منڈ *munḍ*.

Board, تختہ *takhta*.

Boat, کشتی *kishti*, پڑوا *paṛoā*.

Body, بدن *badan*; a dead —, لاش *lāsh*, مردہ *murda*.

Bolt, a, ارڈنڈہ *arḍandā*.

Bone, ہڈ *hadd*, ہڈی *haddī*.

Borrow, to, لینا مانگ *māng lenā*, (money) لینا قرض *karṣ lenā*.

Bottle, شیشہ *shesha*, (leathern) بدلا *budlā*, بدلی *budlī*.

Bottom, تلا *talā*, تلی *talī*, پیندا *pendā*.

Bow, کمان *kamān*; a pellet —, غلیل *ghulel*.

Braces, گیال *gī'ālas*.

Bracelet, بنگڑی *bangarī*. [kernel, &c.]

Brain, بھجھا *bhejā*, مغز *maghz*; the last word also signifies marrow, pith, a

Brave, دلاور *dilāwar*, جوان مرد *jawān mard*. Bravery, جوان مردی *jawān mardī*, بہادوری *bahadūrī*.

Breast, چھاتی *chhātī*; — plate, کا بلہ *chhātī kā billa*.

Breath, دم *dam*; to be out of —, چڑھنا *dam chāḥnā*. Breathe, to, دم لینا *dam lenā*, دم چھوڑنا *dam chhoṛnā*.

Brick, اینٹ *īnt*, unburnt, کچی اینٹ *kuchī īnt*, burnt, پکی اینٹ *pakkī*

Bridge, پل *pul*. [īnt; —kiln, بھٹھی *bhaṭhī*.

Bridle, لگام *lagām*.

Brimstone, گندک *gandak*.

Broad, چوڑا *chaurā*.

Broom, جھڑو *jhārū*.

Brush, بروس *brūs*.

Bucket, ڈول *dol*, ڈولچی *dolchī*.

Buckle, بوکلس *būkals*, چپراس *chaprās*; the tongue of a —, کانٹا *kāṇṭā*.

Buffaloe (female), بھینس *bhains*, (male), کھلگا *khulga*.

Bug, مکھون *makhūn*.

Build, to, باندھنا *bāndhnā*.

Bullock, بیل *bail*.

Bundle, گٹھڑی *gaṭhṛī*; (of straw, &c.), بینڈا *bīṇḍā*, (do. small), کٹہ *kaṭṭā*.

Burn, to, جلنا *jalnā*, جلانا *jalānā*.

Business, کام *kām*, (trade), پیشہ *pesha*.

Button, گنڈی *gundī*.

Cage, پنجرہ *pinjrā*.

Calamity, آفت *āfat*, بلا *balā*.

Camel, اونٹ *ūnt*; —driver, a, سروان *sarwān*.

Cane, بیت *bet*, (stick), چھری *chharī*.

Capable, لائق *lāik*, قابل *kābil*. Incapable, نا لائق *nā-lāik*, نا قابل *nā-kābil*.

Cartridge, ٹوٹو *ṭoṭā*, ٹونٹا *ṭontā*, جنگی ٹونٹا *jangī ṭontā*; (blunt) خالی ٹوٹا

Caste, ذات *zāt*.

[*khālī ṭoṭā*.

Cat, بلی *billī*; (male) بلا *billā*.

Catch, to, پکڑنا *pakarnā*, پکڑ لینا *pakar lenā*.

Caterpillar, کیڑا *kirā*.

Chain, سنکل *sankal*, v. fetter.

- Chalk, سفید مٹی *sufed matṭī*, ولايتي چنا *wilāyattī chunnā*, v. Pipe-clay.
- Challenge, to, (as a sentry) اٿڪانا *aṭkānā*.
- Change, to, بدلنا *badalnā*, (money), توڙنا *torṇā*, تڙانا *tuṛānā*.
- Character, حرف *harf*; (reputation) نام *nām*, آبرو *ābrū*, حرمت *hurmat*.
- Charcoal, کولسا *kolsā*.
- Cheap, سستا *sastā*.
- Cheek. کله *kalla*, کلا *kallā*, گال *gāl*.
- Cheese, پنير *panīr*.
- Chess, شطرنج *shaṭranj*; —board, شطرنج بساط *shaṭranj bisūt*; to play at, شطرنج کھيلنا *shaṭranj khelnā*; —man, نرد *nard*; the king, شاه *shāh*; queen, وزير *wazīr*; castle, هاتھي *hāthī*; knight, گھوڙا *ghoṛā*; bishop, اونٽ *unt*; pawn, پياده *piyāda*.
- Child, and the young of any thing, بچھ *bachcha*; —hood, بچپن *bachpan*.
- Chin, ٿھڙي *thuddī*.
- Cinnamon, دارچيني *dārchinī*.
- Circle, چڪر *chakkar*, گھير *ghīr*, حلقه *halka*.
- City, شهر *shahr*.
- Clay, چڪني مٹی *chiknī matṭī*.
- Cloak, کلبوس *klos*.
- Cloth, ڪپڙا *kaprā*. Clothes, ڪپڙي *kapre*, لباس *libās*.
- Cloud, ابر *abr*.
- Clove, لونگ *laung*.
- Coarse, موٽا *moṭā*; (vile), غليظ *ghalīẓ*.
- Coax, to, پيسلانا *phaslānā*.

Cock, مرغ *murgh*, مرغہ *murghā* (hen, مرغی *murghī*); a dung-hill —, انجائی مرغ *injāi murgh*; a game —, اصیل مرغ *aṣīl murgh*; (of a musket, &c., lock), گھوڑا *ghorā*; on half cock, پر ایک کل *aek kal par*; on full cock, پر دو کل *do kal par*; to — a musket, &c., گھوڑا اتارنا *ghorā utārnā*; گھوڑا چڑھانا *ghorā charhānā*.

Cold, ٹھنڈ *thand*, سردی *sardī*, ٹھنڈھا *thandhā*; (disease) سردی *sardī*, زکام *zūkām*; — season, the, ٹھنڈ کالا *thand kālā*.

Colic, کولنج *kulinj*.

Collect, to جمع کرنا *jamā k*

Colour, رنگ *rang*.

Colt, بچھیرا *bachherā*; (foal, بچھیری *bachherī*).

Comb, کنگوی *kangūi*; a cock's —, کلغی *kalghī*, تاج *tāj*.

Condition, حالت *hālat*, احوال *aḥwāl*.

Confirm, to ثابت کرنا *sābit k.*; (appoint), قائم کرنا *kāim k.*

Console, to, تسلی دینا *tasallī d.*

Contrary, مخالف *mukhālīf*; on the —, برخلاف *bar-khilāf*, برعکس *bar-āks*.

Conversation, بات چیت *bāt chīt*, گفتگو *guftagū*.

Cook, to, پکانا *pakānā*.

Copper, تانبہ *tāmbā*.

Copy, نقل *nakl*; (original), اصل *aṣal*.

Corner, کونا *konā*. Cornerwise, ترکس *tirkas*.

Cotton, روی *rūi*; the plant, کپاس *kapās*; — seed, بنولا *binaulā*.

Cover, سر پوش *sar-posh*; (book), دفتری *daftī*; (letter), لفافہ *lifāfa*; —, to, دھانپنا *dhāmpnā*.

Cough, کھانسی *khānsī* ; —, to, کھانسنā *khānsnā*.

Counterpane, پلنگ پوش *palang-posh*.

Court-martial, لشکری عدالت *lashkurī ādālut*.

Cow, گای *gāi* ; —dung, گوبر *gobar* ; —dung, dried for fuel, اپلی *uplī* ;
—herd, گولی *gaulī*, دھنگر *dhangar*.

Coward, نامرد *nā-mard*.

Crime, تقصیر *takṣīr*, خطا *khatā*.

Crooked, بنگا *bingā*, تہڑھا *terhā*.

Crow, کوا *kawwā* ; —bar, سبب *sabbal* ; —, to, (a cock), بانگ دینا *bāng-d*.

Crowd, بھیر *bhīr*, عالم *ālam*.

Crown, تاج *tāj*, (of head), تالو *tālū*.

Cucumber, کنکڑی *kankṛī*.

Curtain, پردہ *parda*.

Currycomb, کھارارا *kharārā*.

Cushion, گدی *gaddī*.

Custom, دستور *dastūr*, معمول *mā'mul*, رواج *rawāj*.

Cut, to, کاٹنا *kāṭnā*, کترنا *katarnā*.

Damage, نقصان *nuḳṣān*, خلل *khalal*.

Dance, to, ناچنا *nāchnā*.

Dark, اندھیرا *andherā*, (black), کالا *kālā*.

Deaf, بھیرا *bhīrā*, بوڑا *boṛā*.

Dear, مہنگا *mahngā*.

Debt, قرض *karṣ* ; debtor, قرضدار *karṣ-dār*.

Deep, عمیق *āmīk*.

Defence, (vindication), بڻچاو *banchāo*, (protection), پناه *panāh*, حفاظت

Deny, to, انڪار ڪرنا *inkār k.* [hifāzat.

Descend, to, اترنا *utarnā*, آنا نيچي *nīche ā.*, جانا نيچي *nīche j.*

Deserter, بهگوڙا *bhagorā.*

Deserve, to, سزاوار هونا *sazāwār h.*, لائق هونا *lāik h.*

Destiny, نصيب *naṣīb*, قسمت *kismet.*

Devil, شيطان *shaitān.*

Dew, اوس *os.*

Diamond, هيرا *hīrā.*

Difference, فرق *fark*, تفاوت *tafāwat.* Different, عليحدہ *ālāhida.*

Difficult, مشڪل *mushkil*, بهاري *bhārī.*

Dirt, ميل *mail.* Dirty, ميلا *mailā.*

Disappear, to, رهنا جاتا *jātā rahnā.* [nā-lāik.

Disgrace, عيب *āib*, تحقير *tahkīr.* Disgraceful, نا معقول *nā-maḳūl*, نا لائق

Do not, Don't, مت *mat*, نڪو *nako.*

Dot, نقطه *nuḳṭa.*

Dream, خواب *khwāb*; (fancy), خيال *khīyāl.*

Dress, to, پهنا ڪپڙي *kapre pahinnā*; (a wound), مرهم پئي ڪرنا *marham*
patlī k.; to dress back, دبنا پيچهي *pīchhe dabnā*; to dress up,
 آگي بڙهنا *āge barhnā.*

Drive, to, هنڪالنا *hankālnā*, چلانا *chalānā.*

Drop, بوند *būnd*, قطرہ *ḳatra*; —, to, ٽپڪنا *ṭapaknā*, نڪلنا *nikālnā*, v. to Fall.

Dry, سوکها *sūkhā.*

Dumb, مڪها *mukkā*; (silent), چپ *chup*; (as beasts), بي زبان *be-zabān.*

Dung, (human), گھ *guh*, v. horse, &c.

Ear, کان *kān* ; (of corn), خوشه *khoshā* ; lobe of the ear, لولکي *lolki*.

Ease, آرام *ārām*. Easy, آسان *āsān*, سلیس *salīs*.

Elbow, کہني *kuhnī*.

Embrasure, توپ کا جھروکا *top kā jharokā*.

Emery, کرنڈ *kurand*.

Empty, خالي *khālī* ; —handed, خالي ہاتھ *khālī hāth*.

Encamp, to اترنا *utarnā* ; مقام کرنا *maḡām k*.

End, آخر *ākhir*, کنارہ *kināra*, سرا *sirā* ; in the —, آخرش *ākhirash* ; from beginning to end, آخر تک *awwal se ākhir tak* ; —, to, تمام کرنا *tamām k.*, چکانا *chukānā*, v. n. تمام ہونا *tamām h*. Endless, مدام *mudām*, بی نہایت *be-nihāyat*, بی حد *be-hadd* ; (continual), مدام *mudām*.

Engrave, to, کھودنا *khodnā*.

Enough, بس *bas*, بہت *bahut*.

Enter, to, اندر آنا *andar ā.*, اندر جانا *andar j.*, گھسنا *ghusnā*.

Escape, to, بھاگنا *bhāgnā*, ناٹھنا *nāṭhnā*, چھوٹنا *chhūṭnā*.

Evidence, to give, شہادي دینا *shāhidī d*. Evident, ظاہر *ẓāhir*, معلوم *ma'lūm*.

Excite, to, اٹھانا *uṭhānā*.

Excuse, عذر *ūẓr*.

Expend, to, خرچ کرنا *kharij k*.

Explain, to بتلانا *batlānā*, سمجھانا *samjhānā*, سنانا *kah sunānā*.

Eye, آنکھ *ānkh* ; (of a needle), ناکا *nākā* ; —brow, بھون *bhaun* ; —lash,

پوتلی *pūtlī*, —, پلک *palak* ; —lid, پردہ *parda* ; pupil or apple of the —,

Facings (of a coat, &c.), حاشیہ *hāshiya*.

Faithful, وفادار *wafā-dār*, نمک حلال *namak ḥalāl*. Faithless, بی وفا *be-wafā*,

نمک حرام *namak-ḥarām*.

Fall, to, گرنا *girnā*, پڑنا *paṛnā*, گر پڑنا *gir paṛnā*.

Famine, قحط *kaḥṭ*.

Fan, پنکھا *pankhā*.

Fat, موٹا *moṭā* ; (of meat), چربی *charbī*.

Fault, تقصیر *takṣīr*. خطا *khatā*, عیب *āib*.

Fear, در *dar*, خوف *khauf* ; —, to, درنا *darnā*.

Feast, ضیافت *ṣiyāfat* ; (holiday), عید *īd*.

Feather, پر *par* ; (down), بال *bāl*.

Female, مادہ *māda*.

Fetter, بیڑی *berī*, بیڑیاں *beriyān*.

Fife, بانسلی *bānslī*. Fifer, بانسلی والا *bānslī-wālā*.

Fill, to, بھر دینا *bhar d.*, بھرنا *bharnā*.

Find, to, ملنا *milnā*, پانا *pānā*, لگنا *hāth lagnā*.

Fine, باریک *bārīk* ; (thin), پتلا *patlā* ; a fine, جلمانہ *julmāna*.

Finger, انگلی *anglī* ; the fore—, انگلی کی کلمی *kalme kī unglī* ; the middle —, بچھلی انگلی *bichhlī anglī* ; the little —, کرا انگلی *kar anglī*.

Fire, انگار *angār*, آگ *āg* ; —place, چولہا *chūlhā* ; —, to, (a gun) اڑانا *urānā*, چھوڑنا *chhoṛnā*, چلانا *chalānā*. Fired, to be, (a gun) چٹنا *chuṭnā*.

Firm, سخت *sakht*, گھٹ *ghaṭ*, v. Strong.

[*chuṭnā*.

Fix, to, مقرر کرنا *mukarrar-k.*, قائم کرنا *kāim-k.*, گاڑنا *gārṇā* ; (a bayonet),

Flag, باوٹا *bāoṭā*.

[*charḥānā*.

Flame, آنچ *ānch*, شعلہ *shuāla*.

Flea, پیسو *pīsū*.

Flesh, گوشت *gosht*.

Flint, پتھری *patharī*, انگار کا پتھر *angār kū pathar*, چکماک *chukmak*.

Flour, آٹا *ātā* ; (wheaten), گھیون کا آٹا *gheūn kū ātā*.

Flow, to, بہنا *bahnā*.

Fly, مکھی *makhī* ; a gadfly, ڈانس *dāns* ; —, to, اڑنا *urṇā*.

Fold, لپیٹنا *lapetnā* ; (a letter, &c.) مalfūf کرنا *malfūf-k* ; (clothes), گپڑی

Fool, احمق *ahmak*, بی وقوف *be-wakūf*. [کرنا *gharī-k*.

Foot, پاؤں *pāon*, v. Leg ; (measure), قدم *kadam* ; on —, پا پیادہ *pā piyāda* ;

— step, قدم *kadam* ; (trace), نشان *nishān* ; — stool, موڑھا *morhā*.

Forbid, to, منع کرنا *manā-k*.

Force, زور *zor* ; (violence), ظلم *zulm*. Forcibly, زور سے *zor se*, ظلم سے *zulm se*.

Forehead, پیشانی *pishānī*.

Forget, to, بھولنا *bhūlnā*, بھولنا *bisarnā*.

Forgive, to, چھوڑنا *chhornā*, معاف کرنا *muāf-k*.

Fork, کانٹا *kāntā* ; (point), نوک *nok*.

Foundation, بنیاد *bunyād* ; (original), اصل *aṣal*.

Fresh (new), تازہ *tāza* ; (not old), نوا *nawā* ; (sweet), میٹھا *mithā* ; — water,

Fringe, جہالر *jhālar*. [میٹھا پانی *mithā pānī*.

Frog, میندک *mendak*.

Garlic, لہسن *luhsan*.

Gentle, (mild), غریب *gharīb*.

Ginger, (green), ادراک *adrak* ; (dry), سونٹھ *sonṭh*.

Girdle, کمربند *kamar-band*, پیٹھی *peṭhī*.

Girth, تنگ *tang*. Surcingle, بالا تنگ *bālā tang*.

Gloves, دستي *dastī*.

Goat, چھيلا *chhīlā*, بکرا *bakrā*; (fem.), چھيلي *chhīlī*, بکري *bakrī*.

Gold, سنا *sunā*; — or silversmith, سنار *sunār*.

Goose, قاض *kāṣ*.

Gourd, کدو *kaddū*.

[*koṭhī*.

Grain, اناج *anāj*; or a single —, دانه *dāna*. Granary, کوٹھا *koṭhā*, کوٹھي *koṭhī*.

Grasshopper, تڙا *ṭṭā*.

Gravel, کنکري *kankarī*, بالو *bālū*; the —, ريگ مٿانه *reg-i-maṣāna*.

Grey, (as hair), پکا *pakkā*; (a horse), سبزہ *sabza*.

Grind, to, پيسنا *pīsnā*; (on a grindstone), سان دينا *sān-d.*, v. Sharp.

Gripes, the, پيچش *pechish*, مروڑا *maroṛā*.

Gristle, کونلي هڏي *kaunlī haḍḍī*, چبني هڏي *chabnī haḍḍī*.

Groin, چڏا *chaddā*.

Guiltless, بي تقصير *be-takṣīr*. Guilty, تقصير مند *takṣīr-mand*.

Gum, گوند *gond*.

Gunpowder, باروت *bārūt*.

Hair, بال *bāl*.

[*thonknā*.

Hammer, هٿوڙي *hathorī*; (of a gun), فزل *fizl*; —, to, مارنا *mārnā*, ٽھونکنا *ṭhōṅknā*.

Hand, هاٿ *hāṭh*; palm of the —, هٿيلي *hathelī*. Handful, مٿھي *muṭṭhī*,

Handle, مٿھ *muṭh*, کان *kān*, قبضہ *kabṣa*. [مٿھي بهر *muṭṭhī bhar*.

Handsome, خوب صورت *khūb ṣurat*.

Hard, سخت *sakht*, گھٽ *ghaṭ*, مضبوط *mazbūt*; — labour, محنت *barī* بڙي *barī*.

Hasp, کڙي *karī*, کونڌا *kondā*.

[*mihnat*, سخت محنت *sakht mihnat*.

Havresack, بتوا *batwā*.

Heart, دل *dil* ; (inner part), مغز *maghz*.

Head, سر *sir* ; (when cut off), سري *sirī*.

Heavy, بوجا *bojā*, بھاري *bhārī*, v. Weight.

Heel, ايڙي *erī*.

Height, انچاي *unchāī*, بلندي *bulandī* ; (stature), قد *ḡadd*.

Heir, وارث *wārīṣ* ; —less, بي والي وارث *be-wāle wārīṣ*.

Hickup, هچکي *hichkī*.

Hide, to, چھپانا *chhipānā*, پوشيده کرنا *posheda k*.

High, انچا *unchā*, بلند *buland*, v. Height.

Hilt, قبضه *ḡabḡa*.

Hinge, نرماده *nar māda*.

Hip, کولا *kūlā*.

Hire, کرایه *kirāya*, بھارا *bhārā*, (pay for labour), مزدوري *mazdūrī* ; —, to

کرایه لینا *kirāya lenā*, (let on), کرایه دینا *kirāya d*.

Hole, چھید *chhed*, روزن *rauḡan*, v. Pit, (of an animal), بل *bil*.

Honest, سچا *sachchā*, صادق *ṣādīḡ*. Honesty, سچاي *sachchāī*, راستي *rāstī*,

ایمانداري *īmāndārī*.

Honey, شات *shāt*, شهد *shahd*.

Hoof, سم *sum*.

Hook, انکوتا *ankorā* ; (for an eye), کوكي *kūkī*.

Horn, سنگ *sing*.

Horse, گھوڑا *ghorā* ; —dung, لید *līd* ; —shoe, نعل *naḡl* ; —breaker, a,

چابک *chābuk sawār* ; —'s head-ropes, اگاڑي *agārī* ; —'s heel-ropes,

گھوڑی *pichhārī* ; —'s head-stall, پٹا *munh patlā*. Mare, گھوڑی *ghorī*, مادوان *mādwān*.

Hunger, بھوکہ *bhūkh* ; —, to, or be hungry, لگنا *bhūkh lagnā*,

Idiom, محاورہ *muḥāwara*. [بھوکھا ہونا *bhūkhā h*.

Idol, (image), بت *but*, دیو *dew*. Idolater, بت پرست *but parast*.

Ignorant, جاہل *jāhil*, کم عقل *kam ākl*.

Impartial, راست *rāst*, صادق *sādik*. Impartially, انصاف سی *inṣāf se*.

Importance, ضرورت *zarūrat*, مضائقہ *muzā-yakā*. Important, بہاری *bhārī*,

بڑا *barā*, ضرور *zurūr*.

Improper, نا لائق *nā-lāik*, نا معقول *nā-mākūl*, نا مناسب *nā-munāsib*.

Improve, to, سدھارنا *sudhārna*, بہتر کرنا *bihtar k.*, سدھارنا *sudharnā*, بہتر ہونا

bihtar h.

Impudent, بی شرم *be-sharm*, بی حیا *be-ḥiyā*, بی ادب *be-adab*.

Inch, انگل *aṅgal*.

Increase, to, بڑھانا *barhānā*, زیادہ کرنا *ziyāda k.*, افزود کرنا *afzūd k.*, بڑھنا

barhnā, زیادہ ہونا *ziyāda h.*, افزود ہونا *afzūd h*.

Indigestion, بد ہضمی *bad-hazmī*.

Indigo, نیل *nīl*.

Inferior, ادنا *ādna*, چھوٹا *chhotā*, کم *kam*, ہلکا *halkā*.

Ink, سیاہی *siyāhī* ; (red), سرخی *surkhī* ; — bottle, دوات *dawāt* ; cotton,

Insect, کیڑا *kīrā*. [&c., put into ink bottles, صوف *ṣūf*.

Instead, عوض *īwaz*, بدل *badal*, جگہ *jagah*.

Intent, Intention, ارادہ *irāda*, قصد *kaṣd* ; (aim), مراد *murād*. Intentional,

Intentionally, کر بوجھ *jān būjh kar*, قصداً *kaṣḍān*.

Interpret or Translate, to, کرنا ترجمہ *tarjuma k.* Interpreter, مترجم *mu-*

Intoxicating, نشی دار *nashe-dār.* [tarajjim.

Investigate, دیکھنا *dekhnā*, دریافت کرنا *daryāft k.*, تلاش کرنا *talūsh k.*

Invite, to, دعوت کرنا *dāwat k.*, بھیجنا *bulāi bhejnā.*

Iron, لوہا *lohā.*

Island, ٹاپو *tāpū*, جزیرہ *jazera.*

Itch, کھجلی *khujlī*, خارش *khūrisht*; (the sensation), چل *chul*; —, to,

Ivory, ہتھی دانت *hathī dānt.* [کھجلانا *khujlānā*, چل کرنا *chul k.*

Jackal, کولا *kolā*, گیدر *gīdar.*

Jack-fruit, the, پھنس *phanas.*

Jacket, a sepoy's white linen, آنگریکھا *āngrīkhā.*

Jaw, جبرا *jabrā*; locked —, بند *jabrī-band.*

Jewel, (ornament), زیور *zewan*; (gem), جواہر *jawāhir.*

Join, to, ملانا *milānā*, جوڑنا *jorṇā*, لگانا *lagānā*; (be confederate), شریک ہونا *sharīk h.* [فتویٰ *fatwā.*

Judgment, عقل *ākl*, دانش *dānish*; (opinion), دانست *dānist*; (sentence),

Juice, رس *ras*, پانی *pānī*, دودھ *dūdh.*

Jumboo, لوٹا *lotā*, تمبالو *tambālū.*

Justice, انصاف *inṣāf*, عدالت *ādālat*, حق *ḥaqq.*

Keep, to, رکھنا *rakhnā.*

Kick, to, مارنا لات *lāt mārṇā.*

Kidney, گردہ *gurda.* [ذبح کرنا *zabḥ k.*

Kill, to, مار ڈالنا *mār ḍ.*, مارنا سی *jān se mārṇā*; (—, animals for food)

Kind, مہربان *mihr-bān*, درد مند *dard-mand*; (adj.) قسم *kism*, ذات *zāt.*

Kindness, مهرباني *mīhr-bānī*, احسان *iḥsān*.

Kite, چیل *chīl*; (paper), کن کوا *kan kawā*, چنگ *chang*.

Knapsack, ناکسپ *nāksāp*, ناکچاپ *nākchāp*; — sling, ناکچاپ کی ڈوالي

Knee, گڑگا *gurgā*; — pan, کھڈا *khaddā*. [*nākchāp kī dūālī*.

Kneel, to, سیدھی گڑگی *baiṭhnā*, (at drill), دو زانو بیٹھنا *do zānū baiṭhnā*,

پر بیٹھنا *sedhe gurge par baiṭhnā*.

Knock, مار *mār*, ٹھوکر *ṭhokar*; — down, to, گرا دینا *girā d*.

Knot, گانتھی *gānthī*.

Know, to, جاننا *jānnā*, پہچاننا *pahchānnā*, معلوم ہونا *maʿlūm h*.

Knuckle, گانتھ *gānth*, گڑ *giriḥ*.

Lace, گوتا *gotā*.

Ladder, سڑی *siṛī*.

Lame, لنگڑا *langṛā*.

Lancet, نشتر *nashtar*.

Land, زمین *zamīn*; by —, خشکی سی *khushkī se*.

Language, زبان *zabān*, بات *bāt*.

Languid, ماندہ *mānda*. Languor, ماندگی *māndagī*.

Lap, گود *god*.

Lark, چنڈول *chandol*.

Late, دیر *der*, بی وقت *be-waqt*; — in the day, دن چڑکی *din charke*; — at

Laugh, to, ہنسنا *hansnā*. [night, رات *barī rāt*.

Lead, شیش *shesh*; — pencil, a black, سرمہ قلم *surma kalam*.

Leaf, (of a tree), پتا *pattā*, (of a book), ورق *warak*, (of a door), پات *pāt*.

Leap, to, کودنا *kūdnā*, اچھلنا *uchhalnā*.

Leather, چمڑا *chamṛā*.

Left, (not right), داوان *dāwān*, (not expended), باقی *bāqī*, بچا *banchā*.

Leg, پاؤں *pāon*, پندلی *pindlī*; (of a table, &c.), پایہ *pāya*; the fore —,

اگلا پاؤں *aglā pāon*; the hind —, پیچھلا پاؤں *pichhlā pāon*; —, (of

Leisure, فرصت *furṣat*, فراغت *farāghat*. [mutton, &c.), ران *rān*.

Lemon or Lime, نیمبو *nīmbū*. Lemonade, شربت *sharbat*.

Lend, to, دینا *denā*, (money), قرض دینا *karṣ d*.

Length, لنباي *lambū*, (of time), مدت *muddat*, (fully), مفصل *mufaṣṣal*,
(along), لنبا لنبا *lambā lambā*.

Level, صاف *sāf*, برابر *barābar*, ایکساں *aeksān*.

Lie, جھوٹھ *jhūṭh*; —, to, جھوٹھ بولنا *jhūṭh bolnā*, (recline), پڑنا *parṇā*, بیٹھنا *baithnā*, پڑا رہنا *parā rahnā*.

Life, جان *jān*, دم *dam*, (continuance of), عمر *ūmr*.

Lift, to, اٹھانا *uṭhānā*, اٹھا دینا *uṭhā d*, اٹھا لینا *uṭhā lenā*.

Light, اجالا *ujālā*, روشنی *raushanī*, (adj.), ہلکا *halkā*.

Lightning, بجلی *bijlī*.

Like, موافق *mūāfik*, برابر *barābar*, سریکا *sirekā*.

Lime, v. Lemon, چنا *chunnā*; —kiln, چنی کی پتھي *chunne kī bhaṭhī*.

Line, لکھیر *lakhīr*; (rank), صف *ṣaf*; (of a book), سطر *satr*.

Little, تھوڑا *thorā*, ذرہ *zarra*; (small), چھوٹا *chhotā*, ننھا *nanhā*.

Liver, the, کلیجا *kalījā*.

Lizard, گھرگٹ *ghirgūṭ*; (small house), سپلاک *siplak*.

Load, بوجھ *bojh*, بوجھا *bojhā*; —, to, لادنا *lādnā*; (a gun), بار کرنا *bār k*.

Lock, کلف *kulaf*; (of a gun), چانت *chāmp*.

Loins, کمر *kamar*.

Long, لنبا *lambā*, بہت *bahut* ; (far), دور *dūr*.

Looking-glass, آئینہ *āina*.

Loose, ڈھیلا *dhilā*, کھلا *khulā*.

Loss, نقصان *nukṣān* ; to be at a —, حیران ہونا *hairān h*.

Low, (adj.), نیچا *nīchā* ; (mean), پاچی *pājī*, (not loud), دھیمّا *dhīmā*.

Lump, ٹکڑا *ṭukrā*, لٹّدا *lundā*, ڈالا *ḍalā*, ڈالی *ḍalī*.

Male, نر *nar*.

Mane, ایال *ayāl*.

Marble, سنگ مرمر *sang-i-marmar*.

Martingale, زیر بند *zīr-band*.

Mat, بوریا *boriyā*, حانصیر *hānṣīr*.

Mattress, نہالی *nihālī*.

Meaning, (signification), معنی *maʿnī*, v. Intent.

Melon, (musk), خربوزہ *kharboza* ; (water), تربوز *tarboz*.

Melt, to, گلنا *galnā*, پگلنا *pigalnā*.

Mend, to, رفو کرنا *rafū k.*, بنانا *banānā*, مرامت کرنا *marāmat k.*, v. Improve.

Milk, to, دودھ نچوڑنا *dūdh nichoṛnā*.

Misbehaviour, بد چال *bad chāl*, بد ذاتی *bad zātī*.

Mix, to, ملانا *milānā*, کلانا *kalānā*, ملنا *milnā*.

Money, پیسی *paise*, روپی *rūpie*.

Monkey, باندرا *bāndar*, کوتی *koṭī*.

Mortar, v. Lime, اکلّی *uklī*. Pestle, مسل *masal*.

Mosque, مسجد *masjid*.

Move, to, هلانا *halānā*, هلنا *halnā*, سرکنا *saraknā*.

Mould, a, سانچا *sānchā*.

Mountain, پہاڙ *pahār*.

Mouse, چوهي *chūhī*; —trap, چوهادان *chūhādān*.

Mud, چکر *chikkar*; — wall, a, ديوار مٽي کي *matlī kī dīwār*.

Musket, بندوق *bandūk*; — sling, ٿولي کي بندوق *bandūk kī ṭūālī*;

—, the sight on a, مکهي *makkhī*; —, the muzzle of a, مهري *muhri*;

Musquito, مچھر *machchhar*.

[v. Barrel, &c.

Mustaches, مچھي *muchhe*, موچھين *mūchhen*.

Mutineer, فسادي *fasādī*. Mutinous, سرکش *sar kash*, بد دماغ *bud-dimāgh*.

Mutiny, دنگا فساد *dangā fasād*.

Nail, (finger), ناخن *nākhun*; or peg, ميخ *mekh*.

Naked, ننگا *nangā*.

Navel, ناف *nāf*.

Nausea, متلاي *matlāī*. Nauseate, to, متلانا جي *jī matlānā*.

Necessary, ضرور *zurūr*, لازم *lāzim*; (privy), پاي خانہ *pāe-khāna*.

Neck, گردن *gardan*, گلا *galā*; —cloth, بند گلو *galū-band*.

Needle, سوي *sūī*; (large), سوا *sūā*, v. Eye.

Nest, گھونسلا *ghonslā*, گھر *ghar*.

Net, جالا *jālā*.

Night, رات *rāt*; (evening), شام *shām*; to-night, آج رات *āj rat*, آج کي رات

āj kī rāt; last night, رات کي کل *kal kī rāt*; midnight, ادھي رات

adhī rāt. The natives of India call the whole of the dark period of the

day رات *rāt*, night: morning commences at day-break.

Noise, (sound), آواز *āwāz* ; (clamour), شور *shor*, پکارا *pukārā*.

Nose, ناک *nāk*. Nostril, ناک پڑی *nak-parī*.

Nutmeg, جاپہل *jāphal*. [an —, قسم کھلانا *ḡasm khilānā*.

Oath, قسم *ḡasm* ; to take an —, قسم کھانا *ḡasm khānā* ; to administer

Obey, to, ماننا *mānnā*, کرنا قبول *ḡabūl k.*, سننا *sunnā*, بجالانا *bajālānā*.

Ointment, مرہم *marham*.

Open, to, کھولنا *kholnā*, کھلنا *khulnā*.

Opium, افیم *afīm* ; —eater, افیمی *afīmī*.

Oven, تندور *tandūr*.

Owl, گھوگھو *ghūghū*.

Owner, مالک *mālik*, خاوند *khāwand*, مال خاوند *māl khāwand*.

Pace, قدم *ḡadam* ; (gait), چال *chāl* ; — stick, a, لکڑی کی ماپنی *ḡadam*

Page, (of a book), صفحہ *ṣafḡha*. [māpne kī lakṛī.

Pagoda, دیول *dewal* ; (coin), هن *hun*.

Pain, درد *dard*, دکھ *dukh*.

Paint, رنگ *rang* ; —, to, رنگ دینا *rang d.*, چڑھانا *rang charḡhānā*.

Palace, محل *maḡhal*.

Pan, (of a gun-lock), پیالہ *piyāla*, رنجکدان *ranjakdān*.

Pardon, to, معاف کرنا *muāḡf k.*

Parrot, توتا *totā*.

Pattern, مداری *madarī*, نمونہ *namūna*.

Paw, پنجه *panja*.

Pawn, to, گرو رکھنا *giro rakhnā*.

Peace, صلح *ṣulḡh* ; a treaty of, صلح نامہ *ṣulḡh-nama*.

Peacock, مور *mūr* ; —hen, مورني *mūrni*.

Pearl, موتي *moti*.

Perspiration, پسيما *pasīnā*.

Petition, عوض *āṛṣ* ; (written), عرضي *āṛṣī*.

Picture, تصوير *taṣwīr*.

Pig, سور *sūar*.

Pigeon, کبوتر *kabūtar*.

Pill, گولي *golī*.

Pillar, تھام *thām*, تھامبھ *thāmbh*, تھوني *thūnī*.

Pimple, پھنسي *phunsī*, پھنگني *phuṅgī*.

Pin, الف ناڻھي *alif nāṭhī*.

Pincers, چمٽا *chumṭā*.

Pipeclay, کھڙي *kharī*.

Pit, کھڙا *khaddā*, گڙھا *garhā*.

Plow, نانگر *nāngar*, —, to, نانگرنا *nāngarnā*.

Plummet, گولي ٿيم کي *ṭaem kī golī*.

Point, (dot), نقطه *nukṭa*, (end), اني *anī* ; sharp-pointed, اني دار *anī-dār*.

Poison, زھر *zahr*.

Potter, کنبار *kuṇbār*, کھمار *kumhār*.

Pouch, (soldiers), ڌبہ *dabba*, توسدان *tosdān* ; the inside tin of, تملر *tamlar*.

Powder, بکنی *buknī*, (medicine), سفوف *safūf*.

Press, Squeeze, to, ڊابنا *dābnā*, ڊابانا *dabānā*.

Pretence, بهانه *bahāna*, حیلہ *hīla*, مکر *makr*.

Prevent, to, منع کرنا *manā k.*, اٿکانا *aṭkānā*.

Prime, to, (with powder), رنجک پلانا *ranjak pilānā*. Priming, رنجک *ranjak*.

Prison, باندی خانہ *bandī-khāna*. Prisoner, بندیوان *bandewān*, قیدی *kaidī*.

Promise, اقرار *ikrār*, قول *kaul*, بات *bāt*, وعدہ *waīda*.

Proper, درست *durust*, لایق *lāik*, مناسب *munāsib*, (real), اصلی *aṣalī*.

Proud, مغرور *maghrūr*, مست *mast*, (flesh), موا *mūā*.

Prove, to, ثابت کرنا *ṣābit k.*, ٹھہرانا *thahrānā*. [ukhārṇā.

Pull, to, کھینچنا *khainchnā*; — off, to, نکالنا *nikālṇā*; — up, to, اکھارنا

Purged, to be, پیت چلنا *peṭ chalnā*, جلابان ہونا *julābān h.*

Push, to, ڈھکیلنا *dhakelnā*, ٹھیلنا *thelnā*.

Question, سوال *sawāl*; —, to, پوچھنا *pūchhnā*, سوال کرنا *sawāl k.*

Quick, جلد *jald*. Quickly, جلدی *jaldī*, بیگی *begī*, جہت سی *jhat se*.

Quicksand, چور بالو *chor-bālū*. Quicksilver, سیم آب *sīm-āb*.

Quiet, ساکن *sākin*, بی حرکت *be-harkat*, (silent), چپ *chup*, (mild), غریب

Rabbit, ولایتی خرگوش *wilāyattī khar-gosh*. [gharīb.

Rag, چندی *chindī*.

Rain, پانی *pānī*, مہون *mihūnī*. Rainy season, the, برسات *barsāt*.

Ram, to, ٹھاسنا *thāsnā*, مارنا *mārṇā*. Rammer, درمس *darmas*. Ramrod, گز
gaz; head of —, سر *sar*; pipe and loops for —, گز کا خانہ *gaz kā khāna*.

Rat, چوہا *chūhā*. Bandicote, گھوس *ghūs*.

Raw, کچا *kachchā*, (excoriated), رگڑا ہوا *ragarā hūā*.

Razor, استرا *ustarā*.

Reach, to, پہنچنا *pahunchnā*, آنا *ānā*, (touch), لگنا *lagnā*, بیٹھنا *baiṭhnā*.

Rein, باگ *bāg*; —, a leading, باگدور *bāg-dor*. [banchnā.

Remain, to, (stay), رہنا *rahnā*, (be left), ہونا *bākī h.*, چھوٹنا *chhūṭnā*,

Rib, پنسلي *panslī*, (of a leaf), رگ *rag*.

Rice, (the plant or grain in the husk), دهان *dhān*, (cleared of husk), چاول *chāwal*, (boiled), کھانا *khānā*, خشک *khushka*; — water (in which the rice has been boiled), گنجي *ganjī*; — field, دهن مڙي *dhan marī*.

Right, درست *durust*, اچھا *achchhā*.

Ripe, پکا *pakkā*. Ripen, to, پکنا *paknā*.

River, ندي *naddī*; to cross a —, پار کرنا *pār k.*, پار هونا *pār h.*

Rob, to, چوري کرنا *chūrī k.*, چھین لینا *chhīn lenā*.

Roof, چھپر *chhappar*, (flat), دھاڙا *dhābā*, (of the mouth), تالو *tālū*.

Rope, رسي *rassī*, دوڙي *daurī*, v. Horse.

Round, گول *gol*, v. Circle.

Rub, to, ملنا *malnā*, لڳرنا *lagarṇā*, رڱرنا *ragarṇā*.

Rudder, سکان *sukkān*.

Ruin, to, بگاڙنا *bigārṇā*, ٽورنا *torṇā*, تیرہ کرنا *tīn tera k.*

Run, to, دوڙنا *daurṇā*, ناٿهنا *nāṭhnā*; — after, to, پڇهي پڙنا *pīchhe parṇā*,
— away, to, بھاگ جانا *bhāg j.*

Rust, to, پکڙنا *pakarṇā*, زنگ لڳنا *zang lagnā*.

Sally-port, چور کھڙڪي *chor khirkī*.

Salt, نمک *namak*; (adj.) کھارا *khārā*; —, to, نمک ڏالنا *namak d.*

Sand, بالو *bālū*, v. Quick.

Sandal, چپل *chappal*.

Sash, پٽڪا *patkā*.

Saw, آرا *ārā*; —, to, آري سي کاٽنا *āre se kātṇā*, آري سي چيرنا *āre se chīrṇā*.

Scabbard, ميان *miyān*.

Scale, (balance), ترازو *tarāzū*.

School, مکتب *maktab*; —master, استاد *ustād*. Scholar, شاگرد *shāgird*.

Scissors, قینچی *kainchī*.

Scorpion, بچھو *bichhū*. [چھیل ڈالنا *chhīl d.*]

Scratch, to, کھوجلانا *khūjlanā*, (scrape, &c.), رگڑنا *ragarnā*; — out, to,

Screw, ملٹ *maḥṣut*, (as a fastening or key), کیلی *kīlī*.

Sea, دریا *daryā*.

Search, to, دھوندھنا *dhūndhnā*, (a person), لینا *jhartī lenā*.

Seize, to, پکڑنا *pakarṇā*, پکڑ لینا *pakar lenā*.

Sentry, پہری والا *pahrewālā*. Sentry-box, گمچی *gumchī*.

Separate, جدا *judā*, علیحدہ *alāhida*.

Sew, to, سینا *sīnā*; — up, to, ڈالنا *sī d.* Seam, a, سیون *sīun*.

Shade, چھاؤں *chhāonī*.

Sham, جھوٹا *jhūṭh*, بناوٹ *banāwat*, (adj.) جھوٹھا *jhūṭhā*, نقلی *naklī*.

Shame, شرم *sharm*, شرمندگی *sharmindagī*.

Sharp, تیز *tīz*; — pointed, نوکیلا *nokīlā*. Sharpen, to, تیز کرنا *tīz k.*

Shed, وسارا *wasārā*.

Sheet, چدر *chaddar*, دوپٹا *do-paṭṭā*.

Shiver, to, کانپنا *kāmpnā*.

Shoulder, کاندھا *kāndhā*, منڈھا *mundhā*.

Show, to, دکھلانا *dikhlānā*, بتلانا *batlānā*.

Shrimp, Prawn, جھینگا *jhingā*.

Sickle, درانتی *darāntī*.

[*taraf*.

Side, بازو *bāzū*, پکھوا *pakhwā*, طرف *taraf*; on all sides, چاروں طرف *chāron*

Silk, ریشم *resham*, (stuff), ریشمی *reshamī* ; —worm, ریشم کا کیڑا *resham kā*
Silver, روپا *rūpā*. [kīṛā.

Skin, چمڑا *chamṛā*.

Skull, کھوپڑی *khoprī*, کھونپڑی *khonprī*.

Sky, آسمان *āsmān*.

Sleeve, آستین *āstīn*.

Slip, to, کھسلانا *khislānā*, سرکنا *saraknā*.

Slope, Sloping, ڈھالو *dhālū* ; —, to, ڈھالو دینا *dhālū d*.

Slow, آہستہ *ahista*, سست *sust*.

Sluice, مہری *muhṛī*. [bo nikalnā.

Smell, (odour), بو *bo*, باس *bās* ; —, to, سونگھنا *sūnghnā*, بو لینا *bo lenā*, بو نکلنا

Smooth, صاف *ṣāf*.

Snake, سانپ *sāmp* ; (hukka), نیچھہ *naicha*. [nās-dān.

Snuff, ناس *nās* ; pinch of —, ناس کی چٹکی *nās kī chutkī* ; — box, ناس دان

Soap, صابون *ṣābūn*.

Socket, گھر *ghar*, خانہ *khāna*.

Soft, نرم *narm*, ملایم *mulāīm*.

Sour, کھٹا *khattā*.

Spacious, کُشادہ *kushāda*, چوڑا *chūrā*, *lambā chaurā*.

Span, a, بِلشت *bilisht*.

Sparrow, چڑا *churā*.

Speck, داغ *dāgh*, دانہ *dāna*, (on the eye), پھولی *phulī*.

Spectacles, عینک *āinak*.

Spell, to, املا کرنا *imlā k*.

Spend, to, خرچ کرنا *kharach k.*, خرچنا *kharachnā*.

Spice, مصالح *maṣālah*.

Spider, مکڑی *makrī* ; —'s web, مکڑی کا جالا *makrī kā jālā*.

Spit, to, تھونکنا *thūnknā*. Spitting pot, پیک دان *pīk-dān*. Spittle, تھونک *thūnk*.

Split, to, چیرنا *chīrnā*, پھاڑنا *phaṛnā* ; v. n. ترخ جانا *tarakh j.*, ترخنا *tarakhnā*,
پھوٹنا *phūtnā*.

Spring, a, کمان *kamān*.

Square, چوکونا *chaū konā* ; to form a hollow — (military), قلعه باندھنا *ḱilā*

Squirrel, گلیری *gīṭirī*. [bāndhnā.

Stale, باسی *bāsī*.

Steel, فولاد *folād*.

Stick, a, لکڑی *lakrī*, لاثھی *lāthī* ; —, to, لگنا *lagnā* ; (in mud, &c.), پھسنا

Stirrup, رکاب *rikāb*. [phasnā, اٹکنا *aṭaknā*.

Stock, (for neck), گلوبند *gulū-band*, گل پتا *gal paṭṭā*. Musket —, کندہ

Stocks, the, کھوڑا *khōṛā*. [kunda ; the swell of, گانٹھی *gānthī*.

Straight, سیدھا *sīdhā*.

Strap, ڈوالی *dūālī*, پتا *paṭṭā*, پٹی *paṭṭī*.

Street or Lane, گلی *galī*. Alley, an, سندوری *sandūrī*.

String, ڈوری *dorī* ; or Twine, سوتلی *sūtlī*.

Strong, مضبوط *maẓbūt*, گھٹ *ghaṭ* ; (as tea, &c.), گاڑھا *gārḥā*.

Sugar, شکر *shakar* ; (as first prepared, before it is granulated), گور *gūr* ;

— candy, مصری *miṣrī* ; — cane, گنا *gannā*.

Sun, آفتاب *āftāb* ; —shine, دھوپ *dhūp*.

Sweep, to, جھاڑنا *jhārṇā*.

- Sweet, مٹھا *mithā* ; — smell, a, خوش بو *khūsh bo*. Sweetmeat, مٹھائی *mithāī*.
 Swim, to, تیرنا *tīrnā* ; (as the head), پھیرنا *phirnā*.
 Swivel, a, بھنور کلي *bhañwar kalī*, بھنور کڑی *bhañwar kaṛī*.
 Tail, دم *dum*. Crupper, دمچھی *dumchī*.
 Tamarind, املی *amlī*.
 Tank, تالاب *tālāb*, گنٹا *gunṭā*.
 Tape, نازا *nārā* ; — and rosette on sepoy's turband, پھول پٹی *phūl paṭṭī*.
 Target, بت *bat*.
 Tassel, لٹکان *laṭkan*.
 Taste, مزہ *maza*, لذت *laẓẓat*, ذائقہ *ẓāiqa*.
 Teach, to, سکھانا *sikhānā*, سکھلانا *sikhlanā*, کرنا تعلیم *taʿlīm k*.
 Tear, a, آنسو *ānsū*. Weep, to, رونا *ronā*.
 Tear, to, پھاڑنا *phāṛnā*.
 Tease, to, ستانا *satānā*, دینا تصدیع *taṣṣeā d*.
 Teat, چھچی *chichchī*.
 Telescope, دوربین *dūr-bīn*.
 Temple, دیول *dewal* ; (of the head), کن پٹی *kan-paṭī*.
 Tender, (soft), نرم *narm*, کونلا *kaunlā*.
 Tent, دیرہ *dera* ; to pitch a —, کپڑا کرنا *kharā k* ; to strike a —, اٹھانا
 Thick, موٹا *motā*, گاڑھا *gārḥā*. [uṭhānā ; the walls of a —, قنات *kanūt*.
 Thigh, ران *rān*.
 Thin, پتلا *patlā* ; (not stout), دبلا *dublā*.
 Thought, فکر *fikr*, غور *ghaur* ; —ful, فکر مند *fikr-mand* ; —less, بی فکر
 Thread, دھاگا *dhāgā*. [be-fikr, بی پروا *be-parwā*, غافل *ghāfil*.

Throat, گلا *galā*, حلق *ḥalk*.

Throne, تخت *takht*, مسند *masnad*.

Thumb, انگوٹھا *angothā*.

Thunder, to, گرجنا *garajnā*, کڑکنا *karaknā*.

Tick, (insect), گونچری *gūncharī*.

Tickle, to, کھجلانا *khujlānā*.

Tight, تنگ *tang*; (tense), کھینچا ہوا *khainchā hūā*.

Tiles, کویلی *kauīlī*; or Tiled, کھپرل *khaprīl*.

Tin, کلائی *kalāī*; —, to, کرنا کلائی *kalāī k*.

Toast, to, سینکنا *senknā*, بھوننا *bhūnnā*.

Tobacco, تمباکو *tambākū*.

Toe, انگلی کی پاؤں *pāonī kī anglī*; the great —, پاؤں کا انگوٹھا *pāonī kā*

Tool, ہتھیار *hathiyār*. [angothā.

Torch, مشعل *mashāʿl*; — bearer, مشعلچی *mashāʿlchī*.

Tortoise, Turtle, کچھوا *kachhūā*.

Touch, to, چھیڑنا *chhīrṇā*, چھونا *chhūnā*; (meet), ملنا *milnā*; لگنا *lagnā*.

Touchhole, رنجک کا سوراخ *ranjak kā sūrākh*.

Trigger, کل *kal*; — guard, کل کا پیتل *kal kā pītal*; to pull a —, دباننا

dabānā, کھینچنا *khainchnā*.

Trouble, تصدیع *taṣdeā*, تکلیف *taklīf*, دکھ *dukh*.

Trousers, شرعی *sharī*, v. Waistband.

Trowel, تپاپی *thāpī*.

True, سچا *sachā*, یقین *yakīn*. Truth, سچ *sach*, تحقیق *tahkīk*.

Turband, پگڑی *pagrī*, v. Tape.

Turnscrew, مٲرتول *martol*.

Twine, سوتلي *sūtlī*.

Udder, تهن *than*.

Ugly, بد صورت *bad-ṣūrat*, بد ٲول *bad-ḍaul*.

Ulcer, بٲا پھوٲا *barā phorā*.

Umbrella, چھٲري *chhatrī*.

Undress, to, اٲارنا کٲٲي *kapre utārnā*.

Unjust, ناحق *nā-ḥakḵ*, بي انصاف *be-inṣāf*. Unjustly, بي انصافي سي *be-insāfī*
se, بي تقصير *be-takṣīr*, حق نا حق *ḥakḵ-na-ḥakḵ*.

Urine, پيشاب *peshāb*, استنجا *istinjā*.

Use, کام *kām*; (need), درکار *darkār*. Useful, کام کا *kām kā*. Useless

Veil, برقه *burqa*, پردہ *parda*. [بي فايده *be-faīda*.

Vein, رگ *rag*.

Velvet, مخمل *makhmal*.

Victory, فتح *fath*. Victorious, مند فتح *fath-mand*.

Village, گاون *gāon*, کھيٲرا *kherā*, بستي *bastī*. Villager, گاون والا *gāon-wālā*,

Violent, زور *zor*, تيز *tez*, زبردست *zabar-dast*. [کھيٲرا والا *kherā-wālā*.

Volley, شلخ *shalkh*.

Vulture, گدہ *gidh*.

Wadding, نوالہ *nawāla*.

Waist, کمر *kamar*; —band, v. Girdle, (of trousers), نيفہ *nefā*.

Wall, ديوار *dīwār*, v. Mud, Tent.

War, جنگ *jang*, لٲاي *larāī*.

Warehouse, گڊنگ *gadang*, کوٲهي *koḥī*.

Water, clear and colourless, is called کالا پانی *kālā pānī* ; to draw or raise —, *sendhnā*. Water-carrier, بهشتی *bihishtī*, پکھالی *pakhālī* ; leather water-bags, (small), مشک *mashk*, (large, carried in pairs on a bullock),

Wave, موج *mauj*. [پکھال *pakhāl*.

Wax, موم *mom* ; (ear), میل *mail* ; — cloth, جامہ موم *mom-jāma*.

Way, رستہ *rasta*, راہ *rāh* ; (method), طرح *tarah*.

Weak, کم زور *kam zor*, کم قوت *kam kawat*, ضعیف *ẓaīf* ; (as tea, &c.), پھیکا *phīkā* ; (a spring), ڈھیلا *dhīlā*.

Wealth, مال *māl*, دولت *daulat*. Wealthy, مالدار *māl-dār*.

Weave, to, بننا *binna*, بوننا *bunnā*. Weaver, جولائی *jūlāī*.

Weigh, to, تولنا *tolnā*. Weight, وزن *wazan* ; (for weighing), بت *bat*.

Well, a, باوڑی *bāorī*, باولی *bāolī*.

Well done ! شہاباش *shābāsh*, واہ واہ *wāh wāh*.

Wet, (adj.) بھیکا *bhīgā*, گیلا *gīlā*.

Wheat, گھمون *gheūn*.

Wheel, چاک *chāk*.

Whisker, موچھ *mūchh*.

Whistle, سیٹی *sītī* ; —, to, سیٹی بجانا *sītī bajānā*. [dar o bast.

Whole, سارا *sārā*, تمام *tamām*, پورا *pūrā*. Wholly, بالکل *bilkull*, دروبست

Whore, چھنال *chhināl*.

Wicked, بد *bad*, برا *burā*, شریر *sharīr*, بد ذات *bad-ẓāt*.

Wide, چورا *chaurā*.

Widow, راند *rānd*, بیوا *bewā*.

Win, to, جیتنا *jītnā*. Lose, to, ہارنا *hārṇā*.

Wind, هوا *hawā*, بارا *bārā*.

Wine, شراب *sharāb*.

Wipe, to, پونچنا *ponchnā*, صاف کرنا *ṣāf k*.

Wisdom, عقل *āḳl*, دانائی *dānāi*. Wise, عقل مند *āḳl-mand*, دانا *dānā*.

Wolf, لاندگا *lāndgā*.

Woman, عورت *āurat*, بایکا *bāikā*, رندی *randī*.

Worm, کینچوا *kenchwā*, کیترا *kīrā*, (screw), مڑوڑی *maṛoṛī*.

Wrist, پونچا *ponchā*.

Yard, (court), انگن *angan*, (measure, گز *gaz*.

Yesterday, کل *kal*.

Zealous, گرم *garm*, تیز *tīz*, سرگرم *sar garm*.

A week, هفته *hafta*. Monday, پیر *pīr*. Tuesday, منگل *mangal*. Wednesday, چارشنبه *chārshamba*. Thursday, جمعہ رات *jumā-rāt*. Friday, جمعہ *jumā*. Saturday, اول هفته *auwal hafta*. Sunday, ایتوار *etwār*.

A compass, قطب نما *kutb-numā*. North, شمال *shamāl*. South, جنوب *janūb*.

East, پورب *pūrab*. West, مغرب *maghrib*.

TABLE OF RELATIONSHIP.

Brother, <i>bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	-	بھائی
Brother's wife, <i>bhāwaj</i>	-	-	-	-	-	-	-	بھانج
Brother's son, <i>bhatejā</i>	-	-	-	-	-	-	-	بھتیجا
Brother's daughter, <i>bhatejī</i>	-	-	-	-	-	-	-	بھتیجی
Brother, elder, <i>baṛā bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	-	بڑا بھائی
Brother, second or middle, <i>manjhlā bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	-	منجھلا بھائی
Brother, younger, <i>chhoṭā bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	-	چھوٹا بھائی
Daughter, <i>betī</i>	-	-	-	-	-	-	-	بیٹی
Daughter's husband,	<i>jawānī</i>	-	-	-	-	-	-	جوانی
	<i>dāmāḍ</i>	-	-	-	-	-	-	دامد
Daughter's son, <i>nawāsā</i>	-	-	-	-	-	-	-	نواسا
Daughter's daughter, <i>nawāsī</i>	-	-	-	-	-	-	-	نواسی
Father,	<i>bāp</i>	-	-	-	-	-	-	باپ
	<i>wālid</i>	-	-	-	-	-	-	والد
Father's elder brother, <i>tāyā</i>	-	-	-	-	-	-	-	تایا
Father's elder brother's wife, <i>tā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	-	تائی
Father's eldest brother's son, <i>tāerā bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	-	تایرا بھائی
Father's eldest brother's daughter, <i>tāerī bahān</i>	-	-	-	-	-	-	-	تایری بہن
Father's younger brother, <i>chachā</i>	-	-	-	-	-	-	-	چچا
Father's younger brother's wife, <i>chachānī</i>	-	-	-	-	-	-	-	چچانی

Father's younger brother's son, <i>chacherā bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	چچیرا بہائی
Father's younger brother's daughter, <i>chacherī bahan</i>	-	-	-	-	-	-	چچیری بہن
Father's sister, <i>phūpī</i>	-	-	-	-	-	-	پھوپھی
Father's sister's husband, <i>phūpū</i>	-	-	-	-	-	-	پھوپو
Father's sister's son, <i>phūperā bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	پھوپیرا بہائی
Father's sister's daughter, <i>phūperī bahan</i>	-	-	-	-	-	-	پھوپیری بہن
Husband, <i>shohar</i>	-	-	-	-	-	-	شوہر
Husband's father, <i>susrā</i>	-	-	-	-	-	-	سُسرَا
Husband's mother, <i>sās</i>	-	-	-	-	-	-	ساس
Husband's elder brother, <i>jeth</i>	-	-	-	-	-	-	جیتھ
Husband's elder brother's wife, <i>jethānī</i>	-	-	-	-	-	-	جیتھانی
Husband's younger brother, <i>dewarā</i>	-	-	-	-	-	-	دیوڑا
Husband's younger brother's wife, <i>dewarānī</i>	-	-	-	-	-	-	دیوڑانی
Husband's sister, <i>nānad</i>	-	-	-	-	-	-	ناند
Maternal grandfather, <i>nānā</i>	-	-	-	-	-	-	نانا
Maternal grandmother, <i>nānī</i>	-	-	-	-	-	-	نانی
Mother, $\begin{cases} mā - \\ wālida \end{cases}$	-	-	-	-	-	-	ما
	-	-	-	-	-	-	والدہ
Mother's brother, <i>māmū</i>	-	-	-	-	-	-	مامو
Mother's brother's wife, <i>mumānī</i>	-	-	-	-	-	-	مُمائی
Mother's brother's son, <i>maulerā bhā'ī</i>	-	-	-	-	-	-	مولیرا بہائی
Mother's brother's daughter, <i>maulerī bahan</i>	-	-	-	-	-	-	مولیری بہن
Mother's sister's husband, $\begin{cases} khālū \\ khalā'ī \end{cases}$	-	-	-	-	-	-	خالو
	-	-	-	-	-	-	خلائی

Wife's sister, <i>sātī</i>	-	-	-	-	-	-	-	سالي
Wife's sister's husband, <i>sārū</i>	-	-	-	-	-	-	-	سارو
Wife's sister's son, <i>bhānjā</i>	-	-	-	-	-	-	-	بيهانجا
Wife's sister's daughter, <i>bhānjī</i>	-	-	-	-	-	-	-	بيهانجي